SORIN TITEL
MELANCOLIE
roman
CARTEA ROMÂNEASCĂ
1988
Coperta de *MIRCEA DUMITRESCU*

1

Coborau în zorii reci și limpezi ai zilei luminoase de iarnă spre orașul cu ziduri groase, cu clădiri medievale, micul lor grup mergând fără să se grăbească prea tare (ceasul din turnul bisericii face să se răspândească în aerul rece al dimineţii însorite de iarnă nouă bătăi egale și foarte melodioase), străbătând partea studenţească a Corso-ului (o dimineaţă pe la începutul lunii decembrie, o zi cu promoroacă: crengile platanilor înșiraţi de-a lungul bulevardului sunt încărcate de chiciură albă și strălucitoare în lumina soarelui roșcat), iar cealaltă parte a străzii, aflată în umbră, unde se plimbau de obicei fetele venite la oraș să se angajeze servitoare (unguroaice trupeșe, cu cozile lungi, atârnând până la brâu, legate cu funde multicolore, ţinându-se de braţ și șușotind între ele, uitându-se pe furiș la soldaţi! în termen ale căror priviri, ca niște săbii, pătrundeau până în adâncul sufletului lor neprihănit), partea aceea, la această oră matinală e pustie; doar un bătrân pensionar își plimbă căţelul și așteaptă în dreptul unui copac, în timp ce urina caldă a câinelui aburește în aerul rece și atât de limpede de parcă întreaga lume ar fi de sticlă. Ei nu se grăbeau, prin urmare, se îndreptau spre facultate, spre cursul de la nouă și jumătate, cam fără prea mult entuziasm. S-au oprit lângă o vitrină uitându-se la cărţile nou apărute: să nu pierdem volumul lui Esenin, spune Liviu. Știu eu o o fată care lucrează la „Librăria noastră” din cartier;

am vorbit cu ea să-mi reţină un exemplar; o să dispară ca plinea caldă, o să se dea pe sub mină, tu, Matei, și așa ai obiceiul să caști gura prin librării, poate ne iei la toţi câte o carte, îţi dăm banii de-acuma, îi pui într-un

buzunar și-i faci uitaţi până o apărea cartea. Apoi discuţia se învârte în jurul zilei lui Matei: se apropie, cu cu pași repezi, nu mai sunt decât câteva zile până la fericitul eveniment. N-ar strica să organizăm o mică petrecere, e de părere Ștefan, numai între noi bărbaţii, mi s-a și urât, vă spun sincer, de atâta pălăvrăgeală; cel puţin dacă ar avea într-adevăr vreun rost, dacă ne-am alege cu ceva de pe urma ei. Poate găsim și niște fetiţe care se plictisesc singure și au dispoziţia sufletească necesară. Ne dezmorţim picioarele, prea ne-am făcut de tot intelectuali; Hemingway și *Zăpezile de pe Kilimanjaro,* altceva nu mai aud de la voi, despre altceva nu mai știţi să vorbiţi! Vladimir o luase cu un pas înaintea celorlalţi, pășea zâmbind radios prin lumina strălucitoare a zilei de iarnă un băiat frumos, un tip de care se îndrăgosteau „balicele” din anul întâi de cum intrau pe băncile facultăţii; găseau că seamănă cu Strijenov și asemănarea asta le dădea gata. Pe picioarele lui lungi, în pantalonii lui soioși de piele întoarsă, Vladimir făcea niște pași ca de cocostârc: cămașa lui albastră, cu dungi, era larg răsfrântă, încât i se vedea lănţișorul de argint cu medalion, părul rebel, adunat în faţă, un fel de moţ auriu, celebra „creastă de cocoș”, atât de subversivă și incriminată în cadrul ședinţelor de U.T.M. de către studenţii principiali, îi umbrea fruntea îngustă, dar a cărei paloare îi dădea o nobleţe deosebită. (Purta pantofi cu talpă groasă de crep care îl făceau să pară și mai înalt decât era, de parcă ar fi fost cocoţat pe un fel de picioroange). De altfel, cum am mai spus, mergea cu un pas înaintea grupului, dând impresia că îi târăște nu spre cursul de „Literatura veche”, ci spre o bătălie care urma să-i acopere pe toţi cu laurii victoriei. În cămăruţa ta, își dă Ștefan cu părerea, nu-i posibil să organizăm ceva mai de doamne-ajută; riști ca baba, după toată aiureala care parcă văd c-o să fie, să te dea afară și pe deasupra în cămăruţa aia nici nu încap mai mult de două-trei persoane, așa că am să vorbesc cu Bantaș; maică-sa pleacă săptămâna viitoare într-o delegaţie la Riga, încât ar fi create, ca să zic așa, toate condiţiile pentru o petrecere pe cinste; nu știu

dacă v-a invitat pe la el vreodată, stă lângă Grădina Botanică, într-o vilă, cu niște camere cât e amfiteatrul „Ion Budai Deleanu”, pe cuvântul meu că nu vă mint; numai să reușesc să-l conving să accepte să organizăm cheful în vastele lui apartamente; am mai fost o dată la el la un chef – maică-sa era plecată într-o delegaţie la Varșovia – are un magnetofon Philips, n-aţi mai văzut așa ceva, cred că dacă îl pui la maximum se aude în tot Clujul; l-au și pârât vecinii, când i s-a întors mămica din delegaţie, i s-au plâns că n-au putut dormi toată noaptea din pricina scandalului pe care l-am făcut noi; i-a adus maică-sa niște benzi din Germania Federală, ultimul răcnet, nu-ţi mai vine să te oprești când le auzi, ai tot dansa, ceva extraordinar, ceva splendid; am să-i promit că-i fac rost eu de o tipă mișto, îl știţi pe gagiu cât e de neajutorat; n-aș zice că-i bărbat urât, dar e mult prea timid; în general nu se știe purta cu fetele; stă și se uită la ele ca la niște icoane de pe pereţi, habar nu are ce să le spună, nu se pricepe cum să le ia, nu are papagal, cum se spune, și gagicile nu dau buzna; ar avea posibilitatea să le ofere tot ceea ce le dorește sufletul; să am eu apartamentul și banii lui, ce să mai vorbim, și Matei – cunoscându-l destul de bine pe Ștefan – distinge și coeficientul de lăudăroșenie care se află în interminabilul lui discurs. Matei bănuia că, în fundul sufletului, lui Ștefan îi e frică teribil ca nu cumva fetele să-i descopere rușinoasa lipsă de experienţă și din pricina asta să râdă sau să-și bată joc de el. Prefera așadar să le agaţe pe cele din anul întâi, care, fiind la rândul lor lipsite de experienţă, nu aveau ce vedea și nici ce descoperi… (Și totuși, în fotografiile pe care le mai păstrez din acei ani, cu prieteni foarte apropiaţi, Liviu nu apare; nici măcar Vladimir, cu auria lui creastă de cocoș, nu-i prezent în ele, cu toate că îmi amintesc bine, de parcă i-aș avea chiar acum înaintea ochilor, de pantalonii lui de piele întoarsă, vișinii și foarte soioși!)

Sufrageria era splendidă, cu mobilier vechi și „recondiţionat” – toate scaunele și fotoliile fuseseră recapitonate în catifea vișinie (numai arcurile vechi ale

fotoliilor nu mai fuseseră schimbate și scârţâiau neplăcut de cite ori te așezai). Tablourile de pe pereţi, unele semnate de foarte cunoscuţi pictori unguri despre care încă Matei nu prea știa mare lucru, îl impresionară în mod deosebit. Deasupra patului din dormitor trona o sfântă cu nume unguresc (subiectul e religios, într-adevăr, se justificase Ghiuri, dar e pictat de un mare pictor maghiar, n-are nicio importanţă subiectul. Chiar dacă dintr-un anumit punct de vedere e nepotrivit, mamei îi pare rău să renunţe la el). Și iată-l și pe cel ai cărui obraji, cam bucălaţi și imberbi sunt atât de roșii încât par gata să se aprindă! Bate de câteva minute, fără ca ceilalţi să-l ia în seamă, într-un pahar, așteaptă să se facă liniște; oricum, când e ziua unui prieten apropiat trebuie să se ţină neapărat și un toast. Dacă te bâlbâi în halul ăsta, zău că nu se pricepe nimic din ceea ce vrei să spui, i se atrage atenţia vorbitorului de către Liviu. Dacă mă întrerupeţi tot timpul, dacă nu mă lăsaţi să vorbesc, se revoltă Vladimir. Nu-i încă momentul, ai răbdare, o să-ţi ţii toastul ceva mai târziu, e de părere Liviu. După ce ne mai încălzim oleacă. Și ce păcat, spune el, că Ștefan n-a putut să vină, tocmai el care a fost organizatorul petrecerii. Roagă-l mai bine pe Ghiuri să schimbe banda, spune Col. Să caute ceva mai vesel, din alea pe care i le-a adus maică-sa din Germania Federală! Fetele au dreptul la două savarine, anunţă Liviu îndreptându-se cu platoul de prăjituri spre cele două invitate. Nu mă omor după dulciuri, ba pot să spun chiar că nici nu-mi plac, spune Binchi, luând o savarină. Am probleme cu maică-mea din pricina asta. Suferă pur și simplu că nu mă ating de prăjiturile făcute de ea. Pentru tine le-am făcut, zice, și tu nici nu vii să le guști… Ţi-ai pătat rochia cu frișcă, îi atrage atenţia Col, du-te repede în baie și dă cu puţină apă caldă. (Toate aceste voci amestecate, frânturi de fraze, strigăte de bucurie, am impresia că le aud din nou, de parcă ar fi fost înregistrate pe o bandă de mag netofon.) Sunt nebun după Belafonte, exclamă Vladimir, luându-se cu mâinile de cap, zburlindu-și părul, vrând probabil ca în felul ăsta să-și sublinieze

entuziasmul, să facă impresie în faţa fetelor; dar se simte încă pe un teren nesigur, de unde și modul cam nefiresc al comportării lui. Fata sta în dreptul ferestrei mișcându-și buclele blonde în ritmul îndrăcit al melodiei:

— Ce părere aveţi? Când aţi mai ascultat voi o muzică așa de extraordinară!? Pur și simplu ultimul răcnet! Când am să le spun fetelor la cămin ce minunat ne-am distrat, parcă văd că nici n-o să mă creadă! Am o poftă nebună să dansez, dar, din păcate, voi, bărbaţii, nu vă prea omorâţi cu dansul! Preferaţi să staţi de vorbă, să puneţi ţara la cale, în schimb pe noi, fetele, ne cam neglijaţi, nu vă supăraţi că vă spun, dar prefer să fiu sinceră! De ce să-i las în pace? Dacă ne-au invitat, să facă bine și să aibă grijă de noi, să ne danseze! Frumoasă locuinţă și ce mobilă mișto, zice ea, vorbind fără întrerupere – de vină erau paharele de vișinată pe care le golise – mai ales masa asta sculptată îmi place la nebunie!…

S-a așezat într-un fotoliu, aproape că a dispărut între spetezele lui înalte și l-a rugat pe Matei să-i mai toarne din sticluţa cu vișinată. În timp ce cealaltă – erau amândouă studente la Facultatea de Drept, în anul doi – înaltă, brunetă, cu niște cozi groase adunate într-un coc înalt, cu o gură mare senzuală, și cu un ușor puf întunecat deasupra buzei superioare, o fiinţă foarte mândră și distantă, o privea cu vădită dezaprobare. Ce-l apucase pe Ștefan s-o invite tocmai pe ea la petrecere? o personé atât de nepotrivită pentru o astfel de ocazie, locul ei era mai degrabă, își spunea Matei, la o masă de prezidiu, și-și aminti de cei ce ocupau astfel de locuri la ședinţele lor de an. Colega lor Cristescu, de pildă, luându-și în permanenţă notiţe, însemnând într-un carneţel cu coperţi roșii de vinilin ceea ce colegii lui, cei mai combativi dintre ei, bineînţeles, spuneau, luând atitudine împotriva manifestărilor reprobabile ale altor colegi, sau dezbătând cu multă aprindere, punând adică mult suflet (chipul le era roșu, fie din pricina căldurii din sala de ședinţe, fie din pricina entuziasmului de care dădeau dovadă), pro blemele cele mai arzătoare ale colectivului lor (în timp ce colega de

la masa prezidiului continua să ia notiţe, cu cel mai mare zel, ridicându-și sprâncenele subţiri și foarte arcuite ori de cite ori avea o nedumerire sau câteodată chiar în semn de dezaprobare, dacă se întâmpla cumva ca vorbitorul să bată câmpii, „să nu fie la obiect”). Privire atât de concludentă și expresivă incit cel care avea cuvântul se oprea la mijlocul frazei, înţelegând că n-a pornit-o pe drumul cel mai bun; izbutea să se remonteze ajutat fiind de aceleași priviri care deveneau binevoitoare și totodată însufleţitoare (înţeleg foarte bine că ceea ce vrei să spui e cit se poate de just, numai să fii atent cum te exprimi, trebuie să găsești cuvintele cele mai potrivite), o lua de la început, iar colega loi, Cristescu, dădea de câteva ori din cap, în timp ce chipul îi devenea impasibil și neutru; nu se putea citi nimic pe faţa ei neînsufleţită, ca de sfinx (vorbitorii nu trebuie să fie influenţaţi, ei trebuie lăsaţi să-și spună în chip deschis, principial, gândurile). Chiar seamănă amândouă, își spunea Matei. Se aștepta ca fata să-și scoată din buzunar un carneţel cu coperţi de vinilin roșu, asemănător celui utilizat de colega lor Cristescu, să înceapă să-și ia notiţe, să transcrie, eventual, trăncăneala celeilalte, a celei foarte vorbăreţe; între timp Binchi mai golise un păhărel de vișinată și avea buzele umede și roșii. Numai că fata, care până atunci nu deschisese gura, vorbi dintr-odată și fură cât se poate de uimiţi de timbrul foarte jos și în același timp catifelat al vocii ei. Li se adresă lor, băieţilor (aceștia, adunaţi în mijlocul sufrageriei imense, chiar sub abajurul cu mai multe braţe, care își trimitea lumina de sus, de parcă s-ar fi aflat cu toţii pe un platou de filmare, sub jetul reflectoarelor), mai mult decât surprinși de francheţea aproape băieţească a tonului ei, de parcă i-ar fi cunoscut de când lumea, de parcă ar fi fost, ei, toţi cinci, cei patru băieţi și cu ea (pe cealaltă, cea vorbăreaţă, cea cu buzele umede de vișinată, părea s-o excludă în mod intenţionat) camarazi și prieteni de când lumea. Nu prea mă simt în formă azi, spuse ea. Voi, însă, căutaţi-vă de ale voastre și nu-mi purtaţi de grijă… E adevărat că puteam să nu vin, să vă refuz, să vă spun că am alte treburi. Și așa le vorbea de

parcă ei toţi ar fi invitat-o, când de fapt fusese iniţiativa lui Ștefan care de altfel și lipsea de la petrecere din pricina crizei aceleia caraghioase de apendicită. Le găsise cu greu pe fete, după propria-i mărturisire, și le luase cu japca, pe sus aproape. Nici n-au avut timp să deschidă gura, se lăudase el, mândru că se purtase ca un bărbat întreprinzător și irezistibil. Mi-e chiar teribil de teamă să nu vă stric petrecerea, spunea fata, cu vocea ei catifelată, dar am trecut prin niște momente atât de cumplite în ultima vreme, încât mi-am zis că nu strică totuși să ies puţin, să uit de ale mele. E mult mai greu când rămân singură… Aducea a un fel de confesiune ceea ce spunea, cu vocea ei moale și catifelată, care le sunase atit de plăcut și surprinzător în urechi, și băieţii, stând ciorchine sub abajurul cu lămpi de cristal (unul din ei chiar atinse cu capul franjuri! de sticlă și se auzi un sunet cristalin și prelung al cărui ecou mai stărui un timp în încăpere), se simţiră ușor stânjeniţi, nu prea știură în primul moment ce să spună. Mărturisirea asta, oricât de frumos și catifelat ar fi fost glasul celei care o făcea, părea oricum deplasată; ei veniseră să se distreze, nu să asculte ofurile altora, voiseră să iasă puţin „dintr-ale lor”, din cele foarte grave și cât se poate de bărbătești; acesta era și rolul fetelor, să dea o notă de frivolitate, de veselie lipsită de orice grijă, sărbătoririi lor, o dată în viaţă, nu-i așa, împlinește omul douăzeci și unu de ani! – și uite cum invitata asta a lor se apucase să le vorbească așa, tam-nisam, cu o totală lipsă de tact, stricându-le pe neașteptate petrecerea, despre nu știu ce necazuri și neplăceri de-ale ei! îi era frică să rămână singură – și de câte ori trecuseră la rândul lor printr-o astfel de spaimă! Nu te mai gândi la ele, uită-le, am venit aici să ne distrăm, spune Col, roșu la chip, i se încinseseră obrajii, conștient fiind de propria lui lașitate. Nu pot să uit, spuse fata și, cu totul pe neașteptate, ochii i se umplură de lacrimi. Îi ocoliră privirea prefăcându-se, toţi patru, că nici nu observă că are lacrimi în ochi (și le șterse însă repede, cu dosul palmei, ca o fetiţă mică și neajutorată și întreaga ei înfăţișare, care până atunci

lăsase impresia unei intangibile severităţi, se înmuie și se îndulci dintr-odată. Cu tot cocul ei înalt, observară băieţii, nu era, totuși, decât o fetiţă speriată și neajutorată, care avea nevoie de compasiunea lor).

*

Întotdeauna ești atât de timid? îl întrebă cealaltă fată, care nu fusese, se pare, defel atentă la cuvintele colegei ei, pe Matei. Vrei să-ţi ghicesc în palmă, vrei să te învăţ să-ţi faci nodul la cravată? Ești demodat, te rog să mă crezi, cine mai poartă astăzi un nod ca ăsta al tău? Am impresia că te-am zgâriat cu unghia; dacă nu stai nemișcat, am să te bat, de data asta nu mi-a ieșit chiar cine știe ce; nu arată cum ar trebui și din pricina cămășii care are gulerul prea îngust. Sunt de părere c-ar trebui să cântăm „Mulţi ani trăiască!”, propuse ea în gura mare, vă spun foarte sincer că m-am cam ameţit, am început să le văd pe toate parcă dublu, Pe canapeaua asta nu se poate odihni nimeni, e îngrozitor de tare, simţi cum îţi intră arcurile în coaste, mai spuse ea. Închid ochii, uite așa, și într-o clipită am și adormit! Bineînţeles că dansăm, pentru ce credeţi voi c-am venit, dar trebuie, totuși, să mă odihnesc, mă dor picioarele, am obosit. Și tu, Liviu, când ai de gând să-ţi ţii toastul, dacă mai întârzii cu el, eu chiar n-am să mai pricep absolut nimic. V-am spus doar că m-am ameţit! Sărbătoritului o să-i facă plăcere, am observat că ţine foarte mult la tine; ceea ce îmi place la voi e că ţineţi mult unul la celălalt. Pe tine, Matei, te invidiez că ai un prieten care te iubește atât de mult, gata, nu mai spun nimic, constat că într-adevăr sunt beată și vorbesc numai prostii… Și în timp ce dansau amândoi, Matei simte mâna ei mică și ușor transpirată odihnindu-i-se pe piept. Cum îţi bate inima, spune ea, te pomenești că din pricina emoţiei că dansezi cu mine? Am observat că ești foarte timid, doar că mie îmi plac timizii, mă prăpădesc după ei; îndrăzneţii, obraznicii mă agasează, mă enervează de-a dreptul, ăia care își dau aere, care fac pe grozavii că ei sunt cineva, care se cred irezistibili, se uită la tine și așteaptă, gata, să leșini sub privirile lor ucigătoare; niște nesuferiţi, de-a

dreptul niște nesuferiţi; nu mă contra zice pentru că știu eu ce spun. Ea, Binchi, se gândise în primul moment să-i refuze, n-o să vin singură, dragă, e plină lumea de gagici, ce, vreţi să vi le găsesc eu?! De ce nu m-a făcut mama pe mine băiat, doamne, ce m-aș mai descurca! Ce părere ai de Corina Mielan de la limbi străine, o întrebase Ștefan. N-o știu prea bine, dar bineînţeles, n-am nimic împotrivă. Ar fi venit cu multă plăcere, dar s-ar putea să plece la Turda... E invitată de un văr de-al ei la un botez... N-am niciun chef să mă duc, o să fie plictiseală, îţi dai seama, îi spusese ea lui Ștefan, toţi babalâcii ăia cântând „Pe umeri pletele-i curg râu” și „De-ar fi mândra-n deal la cruce”. Dacă refuz să mă duc se supără mama, ea ţine foarte mult la ruda asta a noastră. Tu, Corina, faci așa cum vrei tu, nu vreau să te influenţez, dar sunt convinsă că te-ai simţi și te-ai distra mult mai bine cu noi. Dacă reușesc să scap, vin, îi promisese fata, sâmbătă dimineaţa la seminar vă dau un răspuns precis, adăugase ea, zâmbindu-i dulce, lăsându-l pe Ștefan să-i mângâie părul, patern, bătrânește mai curând. Să rezolv chestia cealaltă, să scap de invitaţia la Turda.

Vladimir schimbă banda, mâinile lui, cu degete lungi, foarte frumoase (aș fi bun de mamoș sau de pianist, ce părere aveţi?!) apucă aproape cu pioșenie rola de pe banda căreia s-au revărsat atâtea melodii nemaiauzite. E cât se poate de grijuliu, de parcă ar umbla cu un obiect care, la cea mai mică mișcare necugetată de-a lui, ar risca să se facă ţăndări. Și din nou vocea lui Elvis Presley se revarsă în sufrageria cu mobilă stil. Fata cea serioasă (și care are un necaz de-al ei pe care deocamdată nu vrea să-l spună) refuză să danseze și stă de vorbă cu Col. La optsprezece ani, Col aspirase să ajungă un mare ciclist (picioarele le are foarte mușchiuloase și ușor strâmbe), dar a fost obligat să renunţe la sport, am avut o chestie la plămâni, așa că vrând-nevrând m-am lăsat, îi mărturisește el fetei. Nu mi-a fost ușor; mă închideam în magazia de lemne, să nu mă vadă ai mei că plâng. Ce să-ţi spun, am suferit ca un câine; dar la urma urmei viaţa e mult mai de preţ decât chestia

asta cu ciclismul, nu crezi?

Între mine și ea totul s-a terminat de mai bine de o lună – magnetofonul e dat la maximum, Liviu e obligat să vorbească foarte tare pentru ca prietenul lui să-l poată auzi, mi-a restituit scrisorile pe care i le-am trimis cit am fost împreună, un teanc uite atât de gros! Mi-am aruncat ochii peste ele și mi s-au părut ciudate, cel puţin, nici nu mi-a venit să cred că eu le-am scris. Nici nu merita astfel de scrisori, sunt convins că citindu-le am să mă distrez, o să rid de unul singur de prostia mea… Nu știu dacă a fost chiar dragoste, în schimb ne-am obișnuit să fim în permanenţă împreună, trei ani de zile în care am fost nedespărţiţi. Apoi, într-o bună zi, și-au vârât nasul părinţii ei, mai ales când au auzit că vrem să ne căsătorim. Au aflat, nu știu de unde, că tatăl meu adevărat, nu ăsta care m-a crescut, fratele mamei și care m-a înfiat ca să pot face și eu o facultate, să am origine sănătoasă, a fost la canal, a avut pământ, a aparţinut, ca să zic așa, claselor exploatatoare. Vrei să-ţi distrugi viitorul? mi-l închipui pe taică-su urlând la ea; nu-ţi dai seama că dacă te măriţi cu el nu mai ai nicio perspectivă!… Așa că fata, ca să nu-și strice dosarul, la început mi-a dat papucii, cum se spune… nu i-a fost nici ei ușor, a plâns, mi-a făcut o scenă de toată frumuseţea, a zis că se sinucide, c-a făcut rost de luminai! Faci cum vrei tu, i-am spus, pe mine nu mă mai interesează ce faci. Dacă ești un om atât de laș, atât de fără personalitate, dacă te supui lor, nu pot decât să te dispreţuiesc! Dacă vorbești așa înseamnă că nu m-ai iubit niciodată, îmi spunea ea printre hohote de plâns.

Într-o după-amiază mi-au trimis vorbă să trec pe la ei, să bem un pahar de bere cehoslovacă împreună. În realitate m-au chemat să mă descoasă, să vadă cam ce hram port și în primul rând, bineînţeles, cum stau cu originea, ce-i adevărat cu canalul. Fata unui procuror general nu se poate mărita cu oricine. Bănuiesc că taică-su, după ce a stat de vorbă cu mine și-a înţeles că ceva e destul de tulbure în biografia mea, s-a dus direct la Cadre să se intereseze cam ce hram poartă golanul care-i dă

târcoale fetei sale. După ce am hotărât să ne despărţim, a început însă să mă caute, mă duceam singur seara ia vreun spectacol, ca să nu mă mai gândesc la ea, s-o uit mai ușor, și ea mă aștepta acasă, în dreptul porţii. Vreau să stau de vorbă cu tine, îmi spunea, să-ţi explic… Nu ai ce să-mi mai explici, o repezeam, ne-am explicat și ne-am răsexplicat amândoi, ce, vrei s-o luăm din nou de la început? Mi s-a făcut lehamite de explicaţiile tale! Nu, n-o mai iubeam, probabil, acuma nici nu-mi mai dau bine seama dacă am iubit-o vreodată, mi-am scos-o din inimă pentru totdeauna. Și totuși, într-o sâmbătă, după examen, s-a ţinut scai de mine, n-am avut ce face, a trebuit s-o ascult. Nu-mi pasă ce crezi tu despre mine, mi-a spus, chiar dacă mă dispreţuiești și mă eviţi și ai desigur tot dreptul, vreau să fiu a ta… N-am făcut-o cât am fost împreună, n-are rost s-o facem acum, i-am spus. Ba da, a spus ea, are rost. Și plângea fără întrerupere. Taică-tu, cu relaţiile pe care le are, i-am spus, o să mă dea afară din facultate, ce am să mă fac, am să rămân pe drumuri, or mama abia așteaptă să termin facultatea, eu sunt stâlpul familiei, înţelege! Fratele mamei care m-a crescut e foarte grav bolnav, tata, săracu’, cine știe pe unde-o fi și dacă mai trăiește… Să ne căsătorim, zice ea, să-i punem în faţa unui fapt împlinit, vor înghiţi hapul, nu vor avea ce să zică. Sunt prea tânăr, nu-mi arde de însurătoare, i-am spus. Înseamnă că nu mă iubești? mă întreabă ea. Nu, acuma nu te mai iubesc, i-am mărturisit cu toată sinceritatea, au fost mult prea grele încercările la care m-ai pus, s-a dus pe apa sâmbetei dragostea, cum de nu-ţi dai seama? Nu-i adevărat, zice ea, iubirea, când e iubire adevărată, cu cât sunt mai mari greutăţile, cu atât e mai puternică… Așa o fi prin cărţi, am întrerupt-o eu, numai că în viaţă, vezi și tu că nu-i chiar așa! Nu, s-ar putea să nu fi fost chiar iubire ce-a fost între noi, bine nu-mi dau nici eu seama, nu-s chiar atât de deștept să le știu și să le pricep pe toate! M-ai lăsat tot timpul să cred că mă iubești, înseamnă că m-ai dus în eroare, zice. Ce rost are să mai despărţim acum firul în patru? Ce-a fost s-a terminat, tu ai hotărât așa, nu eu.

Trebuie să mă ierţi, de vreme ce m-am întors la tine… Dar bine, i-am spus, tu nu vrei să pricepi odată că nu există niciun fel de întoarcere?! Ce-a fost s-a sfârșit pentru totdeauna. Toată această sporovăială e prostească și lipsită de noimă! Și, în timp ce ne certam în felul ăsta, îţi spun drept că m-a cuprins mila. Am avut chiar un moment de slăbiciune, cât pe-aci să-i spun: bine, mă culc cu tine și dacă vrei ne și căsătorim, dar privindu-i chipul transpirat și urâţit din pricina lacrimilor mi-a fost foarte clar că n-o mai iubesc…

*

Mie îmi place de ăsta micu’, spune Binchi, arătând spre Matei, care se face roșu la chip și se fâstâcește foarte tare. Fii pe pace, îl liniștește ea, nu te speria, că nu-ţi fac nimica! îl ia peste picior pe Matei, vorbește cu el de parcă ar fi un ţânc, un băieţel cu caș la gură; paharele de vișinată date peste cap o fac să trăncănească mai mult decât trebuie. Dacă suntem aici, de ce să nu ne distrăm? întreabă ea. Mai ales când ai la dispoziţie o asemenea vilă mișto și benzi mișto și vișinată dulce, atât de dulce că nici nu-i simţi tăria; după aceea, te cuprinde o stare dintre cele mai plăcute, devii ușoară, îţi vine pur și simplu să zbori, nu-ţi mai pasă de nimeni! Limba ţi se dezleagă și-ţi face deosebită plăcere să spui tot ce-ţi trece prin cap; și băieţii sunt foarte drăguţi, toţi cinci! E adevărat că încă nu s-a decis de care dintre ei să se îndrăgostească, vrea însă cu orice preţ să se îndrăgostească în noaptea asta; e atât de minunat să iubești și să chiulești de la seminarii plicticoase, să te plimbi cu el, ţinându-te de mână, bineînţeles prin Grădina Botanică sau prin cimitirul ortodox de unde se poate vedea întregul oraș; până și statuia lui Matei Corvinul din centru se vede; de fapt s-ar putea spune că e ca și îndrăgostită; când se îndrăgostește de un băiat se află într-o astfel de stare cu totul specială; se simte ca un fulg de parcă ar zbura, iar de dansat ar dansa tot timpul fără să se mai oprească din dans. Trebuie să mă decid pe care anume îl iubesc, își spune; îl vede pe Col, îndreptându-se spre ea cu un pahar de vișinată în

mână și își spune că el e alesul; cum de nu mi-am dat seama de la început, cum de nu m-am prins din primul moment? se întrebă ea mirată; și se vede, cum naiba să nu se vadă, că băiatul a făcut sport de performanţă – înot sau ciclism, uite că acuma nu-și mai amintește exact, a povestit el ceva în legătură cu asta, dar ea n-a fost atentă, tocmai admira fotoliile de piele din bibliotecă – și niște ochi foarte albaștri – de când sunt n-am mai văzut un albastru atât de intens! – dar nu numai despre asta e vorba, în ceea ce o privește s-ar putea spune că nu fizicul o interesează în primul rând la un bărbat (bineînţeles că trebuie să arate bine, altfel nici nu intră în discuţie!). Și Binchi își aminti lungile și atât de incitantele conversaţii purtate fie în Grădina Botanică – merg amândoi ţinându-se de mână, oprindu-se din. când în când în faţa unor plante necunoscute sau a unor flori exotice, citind de pe plăcuţa înfiptă în preajma florii numele acesteia: denumirea obișnuită precum și cea în limba latină; – fie în cimitirul de deasupra orașului, stând chircită în faţa unui mormânt și citind inscripţiile de pe monumentul funerar; sărmana de ea, a murit în floarea vârstei, vino, dragă, să-i vezi fotografia; nu era urâtă, doar că avea obrajii prea supţi, în schimb nu vezi ce ochi mari și splendizi are?... într-adevăr splendizi! bolnavă de TBC, probabil, pe timpul ăla se numea tuberculoză, nu se descoperise încă penicilina; mureau pe capete, ce să-ţi spun, și eu am avut un unchi care a murit la douăzeci și unu de ani! mare jale în familie; o boală îngrozitoare; l-ai citit pe Bacovia: „O, vin de mă mângâie/ Cu mâna ta cea mică...” Dar ai o mână neașteptat de mică pentru un bărbat, hai să ne măsurăm și-ai să vezi că e mai mică decât a mea, nu chiar mai mică, dar sunt amândouă aproape la fel, e adevărat că degetele tale sunt ceva mai groase decât ale mele, în tot cazul n-ai fi bun de pianist. În ceea ce privește versurile am într-adevăr o memorie formidabilă, e destul să le citesc o dată ca să le ţin minte, pot să-ţi declam *Luceafărul* de la început până la sfârșit; și de ce vrei tu să ne grăbim? Dacă începe ploaia ne ascundem într-o criptă și gata, nu ne mai plouă; căci

„morţi sunt cei muriţi”, cum spune tot Eminescu, așa că nu mă tem de morţi! E adevărat că ea vorbește cam mult și însoţitorul nu prea are când scoate și el un cuvinţel, dar nici când mai prinde și el un loc să strecoare o frază, nu-i obligatoriu, ca să zic așa, să spună prostii. Dacă e neinteresant ce am, mă plictisesc cât ai bate din palme – le mărturisește ea colegelor de cameră, noaptea, la cămin; mărturisirea are loc pe întuneric (la orele douăsprezece fix se stinge lumina de la centrala electrică, așa că vrând-nevrând discuţiile trebuie să se poarte pe întuneric) lungi discuţii; se prelungesc, uneori, până spre unu sau două, așa că a doua zi, la seminar, fetele au toate ochii umflaţi și roșii de nesomn – fiecare în patul ei, cu genunchii aduși până sub bărbie, înfășurate în păturile grosolane și aspre, sau se adună unele lingă altele în nopţile mai friguroase, stând așa îmbrăţișate, luând căldură una de la cealaltă, se încălzesc în felul ăsta, mai ales că după orele zece se oprește căldura și caloriferele încep să se răcească. Discuţii cât se poate de pasionate; se vorbește în general despre viaţă, fiecare fată își dă cu părerea; cele mai îndrăzneţe, cu experienţă, ţin chiar lungi dizertaţii, dând sfaturi înţelepte celorlalte, celor cu cașul la gură, celor ce nu știu chiar bine de tot pe ce lume trăiesc și care să facă bine să asculte, să înveţe din experienţa lor, o să le prindă bine mai târziu; și în chipul cel mai firesc se ajunge să se vorbească despre băieţi, în general, la început, despre iubire și despre ce înseamnă ea în viaţa oricărei femei, apoi din ce în ce mai concret, trecându-se fie la confesiuni cu caracter sentimental – cum a părăsit-o și cum a avut încredere în el și cum el n-a meritat nici devotamentul și nici încrederea ei – sau cum l-a părăsit ea, pentru că s-a îndrăgostit nebunește de unul de la I.A.T.C., o dragoste fulgerătoare, la prima vedere; s-au întâlnit la un spectacol cu *Lumina de la ulmi,* în pauză ea s-a dus la bufet să bea un sirop pentru că era îngrozitor de cald, și iatecistul s-a așezat în faţa ei și ea l-a rugat să stea frumos la rând și atunci el i-a zâmbit și i-a cerut voie, apoi a intrat în vorbă cu ea, a întrebat-o ce părere are despre spectacol, a fost

foarte uimit văzând cât de bine se pricepe ea, o neprofesionistă în ale scenei, să comenteze jocul actorilor și regia; în pauza a doua s-au întâlnit din nou, a invitat-o să vadă un spectacol la „Naţional” în care apare și el: Spun doar două-trei cuvinte, dar oricum, se zice că joc și eu. Nu ţin minte nimic din piesă, așteptam cu sufletul la gură intrarea lui în scenă, doamne ce-mi mai bătea inima…; apoi se trecea la mărturisiri ceva mai intime, uneori de-a dreptul indecente – după opinia celor mai rușinoase, care își înfundau capul în pernă să nu mai audă. Fetele, nu cele rușinoase ci cele – ca să le zicem așa – nerușinate chicoteau și spuneau tot felul de lucruri, mai mult decât jignitoare cu privire la neîndemânare, nepricepere, poate și mai mult decât nepricepere! a unor capsomani, cu care nici nu merită să-ţi pierzi timpul; cu mâinile ridicate deasupra capului, trecându-și alene palmele prin părul ciufulit, căscând plictisite, lăsau să le scape din gură fel de fel de „măscări”, apoi se rușinau singure de cele spuse, chicoteau, se așternea liniștea, se auzea doar sforăitul subţirel al uneia dintre ele; adormise probabil; apoi alta, mai îndrăzneaţă decât cea de dinaintea ei, povestea ce era cât pe-aci să păţească ea odată, pentru că bărbaţii nu sunt numai niște mototoli și niște neajutoraţi, cum lăsase să se înţeleagă antevorbitoarea ei, ci pot fi și niște porci, da, niște porci, chiar așa, cum nu s-a mai văzut. Hai, terminaţi odată, aţi uitat că mâine la șapte și jumătate avem seminar? intervenea în sfârșit șefa de grupă, care până la acea oră târzie din noapte reușise să tragă un somn bun – era foarte pedantă și grijulie, la zece și un sfert se vâra în pat, trăgea pătura peste cap și în câteva minute era adormită. O treziseră însă chicotelile și râsetele înfundate. Sunteţi în călduri sau ce dracu’ aveţi că nu vă mai potoliţi, nu poate omu’ dormi din pricina voastră!; și fetele se linișteau în sfârșit. Doar într-un colţ al dormitorului continua un timp să se șușotească, era desigur vorba de o mărturisire cât se poate de intimă, pe care doar urechile celei mai bune prietene o ascultă! O să am ce să le povestesc fetelor, își spunea deci Binchi, după ce,

înţeleaptă, refuzase totuși un nou păhărel cu vișinată: Hai, Matei, nu te supăra, de ce faci mutra asta îmbufnată! își întreabă Col prietenul, apoi o invită pe Binchi la dans: Sunt mort după melodia asta, ar fi păcat s-o pierdem, îi spuse el fetei. Ce părere ai de Matei? Nu-i așa că e un tip formidabil puștiul? o întreabă apoi pe Binchi, strângând-o foarte tare în braţe, încât fata e cât pe-aci să-și piardă răsuflarea. E un puști într-adevăr, spune Binchi, un *bambino,* dar n-aveţi treabă ce tip o să iasă din el în scurt timp, sunt convinsă că și în ceea ce privește statura o să se mai înalţe și o să arate foarte bine. Unii băieţi încep să crească după douăzeci de ani, se smulg dintr-odată. Am un văr, în primul an de facultate era de un metru cincizeci, cel mai mic din an; în anul trei a crescut cu un cap, a ajuns până la urmă să joace și în echipa de handbal a facultăţii. Îi spuneau în continuare „bambino”, ceea ce era cât se poate de caraghios, nu-i așa? Trebuie să-l știţi și voi, a rămas în echipa de handbal câţiva ani și după ce-a terminat medicina; Nelu Crașovan, așa-l cheamă, umbla fie iarnă sau vară cu niște pantaloni de piele întoarsă, imposibil să nu-l știţi…

Dacă n-ar trăncăni tot timpul, își spune Col exasperat. Se simte tentat s-o sărute pe gură, în primul rând ca s-o facă să tacă câteva secunde, atât cât ţine sărutul. Ar săruta-o și pentru că așa, cu buzele umede, cu obrajii aprinși, e într-adevăr frumoasă. În timpul dansului o atrage spre el și-i simte sânii tari, pietroși lipindu-se de pieptul lui, melodia e mult prea ritmată și Col se gândește să caute o altă bandă, cu melodii ceva mai liniștite. N-ar strica acum un tangou, ar face chiar foarte bine, își spune el. Ceva mai puţin săltăreţ n-ai? îl întreabă pe Ghiuri. Am o bandă cu tangouri, îi spune Ghiuri. *La paloma, Cucurucucu* și mai știu eu ce melodii mai sunt pe banda aia. Caut-o, te rog, îi spune el lui Ghiuri. Am obosit de-acuma, vreau să ne mai relaxăm un pic, spune Col. Vreţi o bandă cu tangouri argentiniene? întreabă Ghiuri. Minunat, spune Col, dacă dai de ea, ești omul meu!

Matei nu prea are chef să danseze, e adevărat că nici

nu are cu cine: cealaltă fată, cea tristă, a dispărut cu Vladimir, cine știe pe unde or fi amândoi; casa e mare, cu încăperi multe, au avut unde să se retragă; s-o fi apucat să-i spună lui Vladimir ce are pe suflet, să-și descarce preaplinul inimii; Matei pleacă în căutarea lor cu inima ușor îndoită: dacă între timp s-o fi încropit o idilă și iată că el dă buzna, îi strică lui Vladimir toate aranjamentele! Așa că în loc să urce spre încăperile de la etaj, face cale-ntoarsă, străbătând un coridor foarte lung și se îndreaptă spre bucătărie, a cărei ușă e larg deschisă, incit poate să-i audă pe cei doi, pe Vladimir și pe fata cu cozile împletite deasupra capului, pe care o cheamă Corina. Stau de vorbă faţă în faţă și când Matei se apropie mai tare vede lacrimile de pe obrajii foarte palizi ai fetei; vrea să se întoarcă, bâlbâie chiar câteva cuvinte de scuză. Nu pleca, îi spune fata, poţi să asculţi și tu dacă vrei; prietenul ei, îi explică Vladimir, a fost operat de cancer săptămâna trecută, cancer la laringe, i s-au scos corzile vocale, refuză însă s-o vadă. Mi-a trimis o scrisoare prin sora lui, spune fata fără să-și șteargă lacrimile de pe obraz, lăsându-le să curgă în voie, doar câteva cuvinte pe o bucată de hârtie: eu nu trebuie să mai exist pentru tine, consideră că am murit; poate vrei să-ţi fac un ceai fierbinte, spune Vladimir neștiind ce să facă și să spună ca s-o liniștească puţin; am venit aici, spune fata, pentru că mi-e frică să rămân singură; între timp, Matei a aprins aragazul, pune apa să fiarbă pentru ceai. Ceai englezesc, îi spune el fetei, arătându-i cutia portocalie de metal, așa cum arăţi unui copil care plânge fel de fel de fleacuri, i le bagi sub nas doar-doar s-o liniști. E aproape plină, spune Matei mișcând cutia în toate părţile ca pe o jucărie, cu toate că nu are nicio importanţă dacă e plină sau nu; și fata, ca să-i facă plăcere, înţelegând cât e el de plin de bunăvoinţă, încearcă să surâdă. Dacă vrei să pleci, dacă nu te simţi bine, îi spune Vladimir, care e atât de impresionat încât nu mai are mult până să izbucnească și el în plâns, te conduc eu până la cămin. Între timp, prin geamurile bucătăriei se poate vedea albăstria dimineaţă de decembrie,

acoperișurile ninse ale caselor de peste drum, bălţile din trotuarul desfundat, deasupra cărora s-a prins o pojghiţă subţire de gheaţă, strălucind vineţiu în lumina tulbure a dimineţii. Imediat e gata ceaiul, spune Matei, dar nici fata și nici Vladimir nu dau nicio atenţie cuvintelor lui. Îmi pare foarte rău că v-am stricat petrecerea, spune ea. Mai ţii minte unde ţi-ai lăsat paltonul? o întreabă Vladimir. Cred că la intrare, în hol. Păi atunci să mergem, dacă nu ai nimic împotrivă?! Precis nu-ţi pare rău să pleci chiar acuma? întreabă fata. O să se supere ceilalţi… Tu, Matei, nu te superi, nu-i așa? îl întreabă

Vladimir, întorcându-se spre Matei. Vezi, el nu se supără. Se întoarce apoi spre fată: și doar e ziua lui, ar fi singurul care ar avea dreptul!… Nici pomeneală să mă supăr, spune repede Matei, stingând aragazul – între timp apa din ibric a dat în clocot. Încă o dată la multi ani, spune fata și se apleacă spre Matei, îl sărută pe frunte, apoi se întoarce repede și pleacă urmată de Vladimir, care are o figură foarte gravă și concentrată. Mă întorc, îi spune el lui Matei. Ceilalţi nici n-o să observe că am plecat. Dacă te întreabă ceva, spune-le că am ieșit amândoi, eu și Corina, să luăm puţin aer. Mai mult de atâta nu are rost să le spui.

*

— Te-am găsit, în sfârșit, nu știam unde te ascunzi!

Au dat cu toţii buzna în bucătărie; Binchi și-a legat în păr câteva șerveţele de hârtie roz și e foarte veselă, are un chef nebun să se distreze și uite-l pe Matei ăsta, sărbătoritul, ce mutră face! Parcă i s-au înecat toate oorăbiile, nu-i sunt toţi boii acasă, ori ce-i?

— Băieţașul nu-i în apele lui! constată ea și-și trece vârful degetelor prin părul lui Matei.

— Nu-mi mai spune așa, că nu-mi place, spune Matei și se încruntă la ea, ca un cal nărăvaș.

— Lartă-mă, n-a fost intenţia mea să te supăr, se scuză fata și se uită speriată la ceilalţi trei. Am făcut cumva o prostie? Voi îl știţi mai bine, nu-l credeam atât de sensibil!…

— Doi din invitaţii noștri, constată Ghiuri, au dat bir

cu fugiţii. Nu-s nicăieri. Parcă au intrat în pământ. I-am căutat peste tot.

— E colegă cu tine? întreabă Col, referindu-se la Corina. Întotdeauna e așa? Atât de timidă și de retrasă?

— E la altă grupă, spune Binchi. Adevărul e că ne cunoaștem destul de puţin. S-a nimerit însă să stăm la cantină la aceeași masă și, din vorbă în vorbă, am ajuns s-o întreb dacă nu-i dispusă să mă însoţească la o mică petrecere sâmbătă seara. Așa am ajuns să venim împreună.

— Vladimir s-ä oferit s-o conducă acasă. Nu s-a simţit prea bine, le explică Matei.

— Ei, ce facem acum? îl întreabă Col pe Liviu. Ţii odată toastul ăla cu care te lăudai?

— N-o să-l ţină aici, în bucătărie, e de părere Ghiuri. Să ne întoarcem în salon și să oprim magnetofonul, altfel n-o să se înţeleagă mai nimic din tot ce-o să spună.

*

Vă amintiţi de Polonius, din *Hamlet?* întreabă Liviu. Cum îl sfătuiește el pe Laerte ce să facă și cum să se poarte în viaţă! Ceva cam în felul ăsta vreau să-i spun și eu lui Matei în toastul meu. Mi-am făcut chiar un text în care îl cam plagiam pe Polonius; ce zicea el, acolo, în piesă, ziceam și eu pe hârtiuţa mea, cu speranţa că voi n-o să vă prindeţi; doar n-o să-l ştiţi pe de rost pe Shakespeare, nu sunteţi chiar atât de culţi! Voiam să vă dau gata cu toastul meu, ce mai încoace și încolo.

— Citește-mi-l, eu sunt curioasă să-l ascult, chiar așa, copiat, spune Binchi cu toată bunăvoinţa.

— Acuma, dacă v-am spus despre ce anume e vorba, nu mai are niciun rost să vi-l citesc, spune Liviu. De ce n-am citi mai bine direct din Shakespeare, ar fi cu mai mult folos.

— Am un Shakespeare în casă, dară numai în ungurește, spune Ghiuri. Pot să vă citesc eu discursul lui Polonius și să vi-l traduc pe loc. O traducere, bineînţeles, aproximativă. N-o să vreţi acuma de la mine cine știe ce talent literar! Și Ghiuri aleargă în bibliotecă de unde

revine cu o frumoasă ediţie a operelor marelui Will, legată în piele de căprioară.

— Trebuie să fie și *Hamlet,* spune el căutând la tabla de materii. Nu se poate să lipsească. L-am găsit, e aici, la pagina patru sute trei, adaugă el, căutând pagina cu pricina. Ghiuri se apucă să le citească textul shakespearian, așa cum e în limba lui Petöffi și Ady Endre și, bineînţeles, prietenii nu înţeleg o iotă din ceea ce spune, așa că se oprește la mijlocul lecturii. N-are rost să citesc până la capăt, tot nu pricepeţi, spune el ridicându-și privirea de pe paginile cărţii; nu știu dacă am să fiu în. stare să traduc, se îndoiește el, poticnindu-se de la primele cuvinte; nu știu cum se spune asta în românește, mormăie supărat și pocnește din degete doar-doar o găsi cuvântul exact. Se descurcă destul de greu, nu-i chiar atât de ușor să fii traducătorul lui Shakespeare după o noapte de chef. Este luat separat fiecare cuvânt, întors pe toate părţile; cuprins de o neașteptată pedanterie, Ghiuri se arătă nemulţumit de fiecare din sensurile găsite, nu se înţelege, așadar, mai nimica. Singurul lucru, pe care oricum îl pricepuseră, se referea la faptul că Polonius își sfătuia fiul – un sfat la care merită chiar și în zilele noastre să tragi cu urechea, își spuneau tinerii ascultători ai tălmăcirii făcute ad-hoc și încă nu după original, ci din limba maghiară, o copie deci a unei alte copii (nici Matei, sărbătoritul, nu prea ţinuse seama de un asemenea sfat înţelept, de unde și necazurile prin care trecuse, ce le avusese de pătimit!) – să-și cam ţină gura, să nu se apuce să trăncănească vrute și nevrute pe unde o umbla, dezvăluindu-și gândurile. Ce ai tu în inima ta, ce-ţi umblă prin cap păstrezi mai curând pentru tine, nu te dezvălui oricui, îi zice bătrânul vulpoi fiului fluşturatic; mai bine să asculte el mărturisirile altora, mai bine să-i lase pe ceilalţi să se dea în vileag; nu trebuie să fii prea slobod la gură, cam ăsta e sensul exact, le explică Ghiuri, arătând fraza respectivă cu degetul, nu cumva să piardă șirul, nu cumva să sară vreun vers. În versul ăsta se referă la faptul, le rezumă Ghiuri, renunţând, cine știe din ce pricină, să mai traducă fiecare

cuvânt, mulţumindu-se cu sensul general al frazei, că nu-i bine să iei bani cu împrumut și nici să dai, și ei erau convinși că traducătorului îi scapă de data asta sensurile mai adânci ale versului, apoi, când Ghiuri ajunge la sfârșitul monologului, se întâmplă să se încurce rău de tot; asta-i mult prea subtil, spune el, vorbind cine știe din ce pricină și cu totul pe neașteptate prost românește; asta nu cred că am să fiu în stare să traduc, aici autorul bate ceva mai departe, lasă el să se înţeleagă, extaziindu-se dintr-odată, rămânând cu gura căscată în faţa profunzimii marelui Will; printre atâtea sfaturi practice și destul de meschine ale tatălui, zice el, e aici o chestie, dacă aveţi puţină răbdare poate reușesc totuși să v-o traduc exact, spune Ghiuri, nevrând să renunţe cu una cu două și, cel care își amintește ultimele cuvinte ale lui Polonius către fiul gata să plece prin cele străinătăţuri este Matei, iar ceilalţi îl privesc de-acuma cu admiraţie: e cult băiatul ăsta, a citit mult și nu numai pe Remarque, pe Hemingway și pe Steinbeck, cum ne închipuiam noi, uite că l-a citit și pe Shakespeare, știe versuri din el pe de rost! mai presus ca orice, spune din nou Matei declamând versurile cu o oarecare emfază, rămâi credincios ţie însuţi. Cam așa ceva, spune Ghiuri, simţindu-se dintr-odată jignit în mândria lui de traducător, doar că în ungurește sună mult mai bine! Nu cred să sune mai bine în ungurește! sare Liviu, dintr-odată lezat ca maramureșan în sentimentele sale naţionale… Dar noi nu mai dansăm? exclamă Binchi întrerupând o discuţie care risca să ia o întorsătură neplăcută. N-am pus până acuma nicio treime din benzile pe care le are Ghiuri. Ultimele *blues-wi* aduse de mama din R.F.G. nici nu le-am ascultat până acuma, spune traducătorul improvizat al lui Shakespeare. Sunt noi-nouţe, unele nici eu nu am ajuns să le ascult. De cum le-a adus, mama s-a apucat să le împrumute unei verișoare de-ale mele din Târgu-Mureș. E studentă la medicină și e înnebunită după muzică străină. Abia am izbutit să i le smulg înapoi, nu vă mai spun că i-am dat zeci de telefoane până când a binevoit să mi le restituie. Am bifat-o cu

chestia asta! Când mi-oi vedea ceafa, atunci mai pupă ea benzi de la mine!

*

Între timp a apărut Vladimir. Are obrajii roșii de ger și genele lungi și bărbia pline de pomoroacă.

— Ce-i cu voi, nu v-aţi matolit până acuma? întreabă el.

— Ce-ai făcut cu Corina? întreabă Binchi ofensată. Unde aţi dispărut amândoi?

— Nu trebuie să te justifici dacă n-ai chef, spune Liviu.

Vladimir nu-i atent la trăncăneala lor, în schimb îi informează că a început să fulguiască și c-a văzut cum a luat foc un troleibuz. O informaţie oarecum senzaţională. Flăcările ca niște limbi portocalii și strălucitoare, în permanentă mișcare, ridicându-se spre cerul ca de sticlă, un cer cenușiu, cerul dimineţii de iarnă; zăpada topită în jur, un fel de baltă neagră și murdară; un copac, în preajmă, fusese acoperit cu promoroacă și de pe crengile acestuia picăturile de apă încep să cadă sub forma unei ploi mărunte; rotocoalele de foc din interiorul troleibuzului scot în evidenţă scheletul înfiorător al caroseriei negre, urâte la vedere; curioșii nu au timp să se oprească și să caște gura; fug spre staţia de autobuz, se grăbesc să ajungă la serviciu; și totuși, de jur-împrejur s-a creat un cerc compact de privitori uimiţi și în același timp speriaţi: unde sunt pompierii, cum de n-au venit să stingă focul? vor ei să afle, întrebând la stânga și la dreapta; dacă n-au fost victime, niscaiva morţi? Când a luat foc, autobuzul era încărcat cu călători, ori era gol? Și mai ales cum s-a întâmplat de nu s-a stins focul la timp, cum de-a fost lăsat să se întindă? Și șoferul, unde e șoferul troleibuzului, el e cel mai în măsură să dea unele lămuriri! Vladimir admiră spectacolul, își amintește de Nero care se uita probabil la fel la spectacolul oferit de Roma cuprinsă de flăcări și se rușinează; în sfârșit apar pompierii, jeturile de apă sting flăcările cele strălucitoare și ceea ce rămâne e o priveliște de-a dreptul jalnică: un schelet ca de animal preistoric,

golul ferestrelor din faţă aducând cu găvanele adânci ale unor ochi imenși, funinginea ridicându-se spre același cer ca de sticlă; dar acum când nu mai erau flăcările care să-l lumineze, lipsită de strălucire, întunecată, cenușie; totul rămânând în nemișcare, doar câteva fuioare leneșe de fum târându-se spre pământ; mai era mirosul greu de fier încins de căldură și de cauciuc ars, așa că Vladimir se îndepărtă tremurând de frig. Trecerea de la căldura creată de pălălaia focului la gerul umed al dimineţii de iarnă îl ia pe nepregătite.

Muzica era dată la maximum, Binchi dansa singură; băieţii se chinuiră pe rând cu o sticlă de vin, dopul era înţepenit și nu voia să iasă cu una, cu două. Așa arsese, își aminti Vladimir, care era încă sub influenţa celor văzute pe stradă, casa lui Beldeanu, în noaptea de pomină;

alergase împreună cu taică-su, era elev de liceu în ultimul an, să stingă focul și dimineaţa, când s-au întors acasă frânţi de oboseală, după atâtea găleţi de apă cărate până la locul incendiului, în dreptul porţii aștepta un „Gaz” nou-nouţ, cu șoferul adormit lângă roţile din spate, în iarba prăfuită de la marginea drumului. Nu, nu se făcuse încă ziuă, zorii abia mijeau undeva departe, la marginea cerului vineţiu al nopţii de vară; chipul celui ce-i punea tatălui lui mâna în piept nu putea fi bine văzut. Te învăţăm noi minte, spuse, să mai pui foc la casele oamenilor. Nu-l lăsară nici măcar să se dezvinovăţească, loviturile începură să curgă – pentru că nu era numai omul acela care îl apucase de piept împingându-l spre stâlpii înalţi de cărămidă ai porţii, în așa fel încât tata icni odată scurt din pricina loviturii – mai erau doi cu el și sub privirea lui îngrozită îl trântiră la pământ pe tatăl lui vitreg, cel de-al doilea soţ al mamii, pe care îl chema Steferiuc Ion și era învăţător de profesie, refugiat din Basarabia, pe tatăl cel adevărat îl știa doar din fotografie, poate că încă trăia, dându-și și el contribuţia la desţelenirea unor pământuri siberiene. Vă rog să nu mă loviţi peste gură, îl mai auzi spunând pe tatăl lui vitreg și era atât de caraghioasă această rugăminte, încât aproape că-i venea să râdă, în ciuda faptului că era atât de speriat

și că-i venea să plângă, mirându-se totodată de propria lui lașitate, pentru că se simţea de parcă s-ar fi transformat brusc într-o stană de piatră: dacă ar fi încercat să se miște sau să vorbească, să strige, de pildă, după ajutor, n-ar fi fost în stare; lui nu-i dădură nicio atenţie, nu-l băgară în seamă, de parcă n-ar fi fost de faţă; abia într-un târziu, unul dintre bărbaţii aceia, gâfâind din greu, se întoarse spre el și cum între timp apăruseră zorile putu să-i vadă și chipul: era un băiat tânăr, nu cu mult mai mare decât el, dar bineînţeles mai solid, mai „format”, ca să zicem așa, cu niște gene lungi, incredibil de lungi, ca fată. Între timp afară se făcuse lumină, o lumină încă tulbure, încât chipurile celor trei se vedeau bine, nu mai erau înfășurate în mantia întunericului. Valea, îi spuse tânărul, șterge-o cât poţi de repede. Numai că el nu se putea urni din loc. N-ai auzit ce ţi-am spus? făcu tânărul, mirat, și genele lui foarte lungi tresăriră. Eşti speriat de bombe, ori ce-ai rămas așa? îl întrebă cu o voce moale în care Vladimir descoperi cu uimire o imensă bunăvoinţă. Nu ţi-e tată bun, nu-i așa? întrebă tânărul pe același ton prietenos, cu un fel de zâmbet străveziu în ochii albaștri umbriţi de genele lungi. Și din nou Vladimir nu fu în stare să deschidă gura. Era ca în vis, vroia să strige și gura îi rămânea mută… Apoi mama lui fu sfătuită c-ar fi bine să divorţeze de Steferiuc Ion dacă nu vrea să aibă și ea neplăceri; și nu-i vorba numai de ea, nu-i așa, ci trebuie să se gândească și la copil; de ce să aibă el neplăceri – termină liceul, învaţă bine, normal ar fi să urmeze o facultate! – din pricina unuia care nici măcar nu-i tatăl lui cel adevărat. Dar bine, nu el a pus focul ăla, n-are nicio vină, săracul, l-au arestat degeaba; măcar dacă l-ar judeca mai repede, atunci ar ieși la lumină tot adevărul, spune mama lui cu lacrimi în ochi. Am fost împreună cu el să stingem focul, am cărat toată noaptea apă cu găleata, spuse Vladimir. Nu-i prea văd ei cu ochi buni pe basarabeni, adaugă în șoaptă sfătuitorul. Dar trebuie neapărat să vă gândiţi la viitorul copilului, iată fraza pe care o repetau toţi cei care consideraseră de datoria lor să sară în ajutor „sărmanei femei”; așa că

mama le ascultă sfatul, înaintă cerere de divorţ. El, Vladimir, nu putu niciodată s-o ierte. Atât cât a stat în puterile lui a fost împotriva acestei despărţiri. Și după ce divorţul a fost pronunţat își dispreţui mult timp mama, considerând-o slabă, lipsită de puterea de a face faţă greutăţilor. Se îndepărta de ea, simţea că între ei doi se ridicase un zid care nu mai putea fi trecut. Abia peste doi ani avu loc procesul și Steferiuc Ion fu declarat nevinovat – între timp dăduseră de urma adevăraţilor făptași – și se întoarse acasă. Află de divorţ din gura mamei lui care îi mărturisi adevărul plângând. Nu spuse nimic, nu făcu nicio remarcă, n-o învinovăţi și nici măcar nu se plânse de ingratitudinea ei. Noaptea însă, când mama lui dormea, îl văzu pregătindu-se de plecare. Ieși închizând cu multă precauţie ușa în urma lui. Se luă după el, îl rugă plângând să se întoarcă acasă. O știi pe mama cât e de slabă, îi spune. Și nici prea deșteaptă nu e. N-a fost în stare să facă faţă. Trebuie s-o ierţi. Nu acuma, spuse el, poate să mai treacă timpul. Nu, acum nu pot. Plec la Bicaz. Mă duc să lucrez acolo pe șantier, e nevoie de mână de lucru, așa că sper să mă angajeze, cu tot dosarul pe care îl am. ia-mă cu tine! se rugă Vladimir. Trebuie să rămâi cu maică-ta. N-o s-o părăsim amândoi, îi spuse Steferiuc Ion. Nu poate rămâne singură. Ai văzut și tu că nu-i în stare să se descurce. Ai s-o ierţi, nu-i așa? îl întrebă Vladimir pentru a doua oară. Nu știu, spune Steferiuc Ion. Nu mai pune și tu atâtea întrebări. Omul nu știe dinainte ce și cum o să facă. Timpul le rezolvă pe toate. Și acuma întoarce-te acasă, nu cumva să se trezească și să-și închipuie c-am șters-o amândoi. Ar fi mult prea greu pentru ea. Iar tu n-ai niciun motiv s-o dispreţuiești. Ţie nu ţi-a făcut niciun rău. Nu uita că ţi-e mamă bună, or eu, știi și tu asta, nu ţi-s decât tată vitreg. Și sângele nu trebuie să se facă apă, mă băiatule, orice-ar fi și orice s-ar întâmpla. îl sărută la despărţire ca pe propriul lui fiu și Vladimir se întoarse acasă plângând cu sughiţuri, ca un copil mic pe care părinţii l-au lăsat de izbeliște, l-au părăsit pentru totdeauna. Steferiuc Ion a murit pe șantier, avusese loc o surpare, un accident

nefericit și printre victimele, nu multe la număr, fusese și el. Vladimir n-a mai apucat să-l vadă. Își scriseseră însă cu regularitate unul altuia, îl întreba în scrisorile lui ce face mama și el îi scria că se descurcă. Nu-i ușor pentru ea, dar face totuși faţă, croitoria a devenit în ultimul timp destul de rentabilă, o mai ajută și el după ce-și termină lecţiile. Să mă vezi cosând mai abitir ca o femeie, îi scria el tatălui lui vitreg plecat să muncească pe șantier… în ultima vreme nu se mai gândise la el, aproape că-l uitase. Și la maică-sa, pe care între timp „o iertase”, se gândea destul de rar, viaţa de student îl prinsese în iureșul ei, seminariile, examenele și desigur fetele cu care era destul de timid. Era băiat frumos, avea trecere, doar că el – după părerea altora mai experimentaţi – „nu știa să profite”. Experienţa lui erotică se reducea de fapt la câteva sărutări date pe furiș prin parcuri ori în sălile de cinematograf, la adăpostul binefăcător al întunericului… De unde venea această tristeţe adâncă de care nu putea scăpa, pe care o purta pretutindeni după el, oriunde ar fi mers și orice ar fi făcut? Să se fi născut în dimineaţa aceea de după incendiu când încercase să strige, să se revolte, fără să fie în stare? își petrecea vacanţele cât mai departe de casă, mergea în fel de fel de tabere studenţești ori în cercuri împreună cu colegii de facultate, de unde îi trimitea mamei vederi însoţite de câteva cuvinte glumeţe. Avea grijă să nu rămână singur, se afla mereu printre colegi, băieţi de viaţă, cu toate că era conștient de faptul că nu era de fapt în stare să se apropie cu adevărat de cineva.

*

Afară începuse să ningă, fulgi mari și care aveau o mișcare cam alandala, rătăceau la întâmplare în aer; Vladimir deschise ferestrele să intre aer curat; prea își făcuseră ei de cap, prea fumaseră ca niște turci, scrumierele – unele improvizate – erau pline cu mucuri de ţigară, nu se putea respira!… Binchi bătu încântată din palme, ce frumos ninge, cât sunt fulgii de mari și de pufoși, de-am avea o sanie cu un căluţ să ne plimbe prin oraș, ca-n poezia aia a lui Pușkin, spuse Vladimir; afară ninge și

poetul își invită iubita la o plimbare cu sania. Binchi se întinde căscând somnoroasă în faţa ferestrei deschise; un fulg strălucitor i s-a rătăcit în păr, se topește însă repede, dispare; chipul i se destinse, fata se uita visătoare, cu genele mijite, o ipostază ușor teatrală, excesivă, de parcă s-ar afla pe scenă și ar juca teatru; Col îi admiră însă fiecare gest, s-a îndrăgostit de ea „peste noapte” (la propriu și la figurat), o soarbe din ochi, se apropie de ea și o cuprinde cu o mână pe după umerii ei zgribuliţi din pricina frigului ce dă năvală prin fereastra deschisă; să nu răcești, îi spune, să-ţi aduc ceva să-ţi pui pe umeri; s-a aerisit destul, e de părere Ghiuri, ar fi timpul să închidem fereastra și oarecum să mai bem câte un pahar de vin, s-a băut puţin, păcat de vinul ăsta excelent; aţi băut destul, spuse Binchi, nu-mi plac beţivii; Binchi se simte foarte bine stând așa, zgribulită, lângă trupul cald al lui

30

Col, e atât de odihnitor și plăcut să ai de cine să te sprijini și la pieptul cui să te adăpostești la nevoie; propun, strigă Ghiuri – între timp umpluse paharele cu vin – să ciocnim pentru prietenul nostru, să-i urăm la multi ani; paharul ăsta trebuie băut până la fund, să nu rămână nicio picătură. Eu nu mai pot să beau, spune Matei, sărbătoritul; simt că nu mai intră; trebui însă să golească paharul, până și Binchi, după ce făcu bineînţeles nazuri și spuse că ea nu poate să-i sufere pe beţivani; lui Matei i se făcu rău; îi fu rușine să le spună prietenilor, n-avea de gând ca tocmai el, cum s-ar zice sărbătoritul, să le strice petrecerea; se închise în W. C. și încercă să vomite fără să fie însă în stare; o să se supere dacă am să plec primul, își spuse privindu-și chipul palid în oglindă; apoi căscă gura la flacoanele și tuburile cu tot felul de prafuri și creme aduse de prin străinătăţuri de mama lui Ghiuri; Helena Rubinstein, citi Matei pe eticheta unei sticluţe; pe peretele din stânga se află un săculeţ de culoare roz cu mai multe perii de diverse mărimi; pe săculeţ era scrisă o poezioară în limba maghiară; Matei simţi o vagă curiozitate, ar fi vrut să știe ce se spune în versurile alea; muzica pătrundea

până la el prin ușa camerei de baie. Nu se întoarse în sufragerie, unde prietenii aproape că-l uitaseră, intră în bibliotecă – operele lui Marx, Engels, Lenin în limba maghiară, așezate pe rafturile din bibliotecă, dar și Jókai Mór și Móricz Zsigmopd, legate splendid în piele, precum și Wilmos Shakespeare, o ediţie splendidă; Matei regretă din nou că nu e poliglot: l-ar fi citit chiar acum pe Shakespeare, *Hamlet* în primul rând, toată piesa, de la început până la sfârșit, și nu numai înţeleptele, dar cam dubioasele sfaturi ale lui Polonius; Matei adormi brusc într-un fotoliu și, cu totul pe neașteptate, se cufundă într-un somn chinuit; Polonius striga la Laerte să-și tundă părul; ce-o să zică britanicii, îl moraliza el, când o să-l vadă cu creastă de cocoș și Laerte nu era chiar Laerte, era un fost coleg al lui de liceu pe care îl tunseseră chilug și Polonius nu era nici el Polonius, aducea mai curând cu directorul liceului de pe vremea când era el elev. Directorul se ruga de Matei, așa era visul, să-i spună între ce ani a domnit Petru Rares. (Directorul liceului era totodată elev la fără frecvenţă, erau amândoi în același an și locuiau amândoi pe aceeași stradă. Îi împrumuta notiţele lui la istorie și la literatură; alteori, seara, numai după ce se făcea întuneric, ca să nu fie văzut de vecini, îi făcea o scurtă vizită, în pantofi de casă și cu un pulover vechi tras peste pijama, rugându-l să-i dea să-și copieze și el problemele mai grele la matematică. Cu matematica nu mă descurc, îi mărturisea, cu toată sinceritatea, lui Matei. îl punea de asemenea să-i explice o poezie mai complicată de-a lui Eminescu, de pildă *Împărat și proletar,* prima parte, care e mult prea filosofică – bate departe! – așa că n-a prea înţeles-o bine.) Cum vine asta, îl întreba directorul – care era în vis când directorul, când parșivul și șiretul de Polonius – monologul ăsta e parcă și mai dat naibii decât *Împărat și proletar,* nu înţeleg nimica din el. Păi dacă zici că lui Laerte mintea îi sta și așa numai la petreceri și chiolhanuri, cum să se aleagă el cu vreun folos din tot ce-i spune taică-su? întreba directorul din vis. Matei se trezește în sfârșit în încăperea străină, în biblioteca în care

s-au conceput multe rapoarte prezentate la importante congrese internaţionale; cât a dormit, cât a durat visul lui cel caraghios – un ceas, două sau doar câteva minute – nu are cum să-şi dea seama. Nu se mai aude muzica. Sărbătorirea se pare că a luat sfârşit; cineva sforăie într-o odaie învecinată. De pe peretele din faţă – Hertzen să fie sau cumva Cernîşevski? – se uită cu gravitate la el; o barbă cât se poate de impunătoare şi o privire pătrunzătoare. *Ce-i de făcut?* de Cernîşevski, iată o carte care îl cam plictisise pe Matei, el care se dădea în vânt după nuvelele lui Cehov – *Casa cu mezanin* şi acea frază de neuitat, nostalgică şi încărcată de melancolie „Miusu, unde eşti?”... îşi auzise numele strigat, cineva, probabil profesoara de română, îl împinse din spate, intră, ce mai aştepţi? se împiedicase până să ajungă la masa frumos împodobită cu postav roşu, pe care tronau o mulţime de cărţi şi el dăduse mâna chiar cu inspectorul şef – felicitări pentru premiu – şi sala, cufundată în întuneric, aplaudase; se înclinase spre toate acele aplauze, venind din întuneric, apoi, în culise, citi titlurile cărţilor; abia se distingeau literele: *Domnii Gorovliov* şi *Un erou al timpului nostru.* (Această carte am primit-o la concursul A. R. L. U. S., premiul II, apoi, dedesubt, anul 1946.)

*

Ghiuri sforăia pe canapeaua din sufragerie; sus, în camera lui Ghiuri, dormea Liviu, numai în chiloţi, cu capul îngropat în pernă, cu plapuma uriaşă, din mătase vişinie, căzută la picioarele patului; era foarte cald în toată vila, caloriferele mergeau, iar afară ningea ca într-o ilustrată de Crăciun; fulgi mari şi foarte rari, din când în când doar câte un fulg, leneş, coborând din cerul de culoarea laptelui. Ceilalţi plecaseră, Binchi şi Col (nu-mi găsesc mănuşile, vezi dacă nu le-am pus când am venit, din greşeală, în buzunarul altcuiva, sunt nişte mănuşi minunate; mi le-a împletit mama, lână merinos, sunt moi, nu-i aşa? îţi place parfumul, cum să nu miroasă, ţi-ai pierdut cumva simţul olfactiv din pricina băuturii ori ce-i cu tine? Tu ce-o să-ţi pui la gât dacă îmi dai fularul tău,

mâine o să te doară amigdalele, nu vreau să te îmbolnăvești din pricina mea), plecaseră și ei. Petrecerea luase sfârșit, cei doi îndrăgostiţi, fostul campion de ciclism și cu Binchi, strâns îmbrăţișaţi, îndreptându-se spre căminele studenţești, fata vorbind fără întrerupere, după cum îi era obiceiul; pot să-mi dau seama, își spune Col, strângând-o cât mai aproape de el, chiar așa încotoșmănată cum e, că are un trup splendid; plecase și Vladimir, putea fi văzut îndreptându-se spre celălalt capăt al orașului, în paltonul lui jerpelit, cu blană maronie de iepure la gât, cu o căciulă – aparţinuse tatălui lui vitreg, Steferiuc Ion – cam prea mare și roasă de timp, trasă bine în faţă, până aproape de ochii lui de un albastru intens; bocancii vechi aveau o gaură în talpă – atât cel sting (una cam mărișoară) cât și cel drept; îi îngheţaseră picioarele din pricina umezelii, aproape că nu și le mai simţea.

Bătrâna la care sta Vladimir nu avea decât o singură încăpere; ca să o poată închiria – o chirie de o sută de lei pe lună! – bătrâna își instalase un fel de pătuc în cămara de alimente, o chilie micuţă, despărţită de odaia propriu-zisă printr-o uşiţă de lemn. Își improvizase, așadar, un loc pentru dormit: două-trei scânduri peste care așternuse o saltea flendurită; era de mirare cum de nu se sufoca în cei câţiva metri pătraţi ai chiliei; o auzea oftând uneori noaptea, iar dimineaţa nu ieșea din ascunzătoarea ei decât după ce Vladimir părăsea încăperea pe care i-o dase și în care, atâta timp cât el lipsea, ea își făcea treburile ei de fiecare zi; nici când stătea mai mult acasă, trăgând chiulul la primul seminar ori la vreun curs ceva mai plicticos, bătrâna riu părăsea bârlogul, așteptând cu răbdare ca odaia să se facă liberă; la ora prânzului o găsea prăjindu-și niște cartofi pe plita din încăperea lui. Acuma-s gata, zicea ea, nu vă mai deranjez mult, lua cartofii și se ducea să și-i mănânce – în acele zile prelungite de toamnă – într-un mic șopron de lemne, avea acolo o masă – patru stâlpi de lemn și o scândură putredă deasupra – și un fotoliu cu câlţii scoși afară (cine știe de unde și cum și-l procurase bătrâna), precum și un mic godin în care, în zilele mai

friguroase, făcea focul. Seara îi lăsa pe marginea plitei o ceaşcă uriaşă cu lapte cald; o ceaşcă burduhănoasă cu două mânere, semănând mai curând – îşi dăduseră prietenii lui Vladimir cu părerea – cu o oală de noapte. O singură dată i se întâmplase bătrânei „să-l deranjeze”, altfel zile întregi dispărea, cel mult o auzea mişcându-se – patul improvizat scârţâia – acolo în bârlogul ei. Fusese la un parastas la o soră mai mare căreia îi murise cu şase luni în urmă bărbatul şi se întorsese de la parastasul acela ameţită bine de băutură; o găsise ţopăind de una singură în mijlocul încăperii. Şi de ce să nu joc, zicea ea tropăind de mama focului, lumea asta e făcută cu curu’ şi pe întuneric, azi eşti şi mâine nu eşti, mai mare ruşinea şi batjocura; să ne mai distrăm cât mai putem, cât ne mai ţin picioarele, că mâine nu se ştie ce-om fi şi ce-om păţi, praful se alege.

*

În sfârşit, plecă şi „sărbătoritul”, era îmbrăcat într-un palton nou-nouţ, cu nişte bocanci foarte grei, cu talpă groasă, din care pricină îşi cam târa picioarele, cu o şăpcuţă în vârful capului – din cochetărie nu purta căciulă, un obiect prea ţărănesc pentru gusturile lui fine

— Cu un fular de culoarea zmeurii – poate prea feminin, dar pe care maică-sa i-l făcuse şi i-l trimisese prin poştă special de ziua lui, aşa că ar fi avut prea aspre remuşcări să nu-l poarte – legat cu multă cochetărie la gât, îşi făcuse un nod mare de toată frumuseţea (avea, trebuie să recunoaştem, uşoare înclinaţii de filfizon, făcea susţinute eforturi să fie în pas cu moda; când se purtaseră pantalonii largi, ai lui fluturau în jurul picioarelor lui subţiri ca nişte beţe, când veniseră la modă pantalonii strâmţi, avu grijă să-i spună croitorului să-i facă chiar mai strâmţi cu un centimetru, să se vadă, să sară tuturor în ochi că el e îmbrăcat după ultimul răcnet!) Mănuşi nu avea, şi le pierduse (fuseseră puse de cei de acasă în acelaşi pachet cu fularul). Le uitase într-o librărie. Bineînţeles, s-a întors de îndată ce a descoperit dispariţia lor. A întrebat-o pe vânzătoare dacă n-au fost găsite nişte

mănuși de lână, cu un singur deget, de culoare bleumarin. Nu le-ai uitat la noi, îi replicase vânzătoarea cu toată convingerea, sunt sigură că le-ai lăsat în altă parte. Chiar zilele trecute o studentă și-a uitat portmoneul de piele, era burdușit cu bani, își ridicase bursa săraca fată. Mai avea, după câte am aflat chiar din gura ei, și niște bani de acasă pentru un puloveraș; peste două zile i-a dat în gând să ne întrebe dacă l-a lăşţit din greșeală la noi; își pierduse de-acuma orice speranţă să și-l mai regăsească. Mă credeţi că fata avea lacrimi în ochi: liniștiţi-vă, domnișoară, luaţi-vă portmoneul – i-am spus – dar mai întâi număraţi-vă banii, să vedeţi dacă sunt toţi. Cum să vă mulţumesc,

— Zice – sunteţi atât de amabilă! îmi luasem gândul de la ei, nici nu îndrăzneam să scriu acasă și să le spun ce-am păţit. Nu știa sărăcuţa ce să-mi facă și cum să-mi mulţumească… Sunt sigur că le-am lăsat aici, îi spusese Matei, dar probabil că le-a luat altcineva. S-ar putea, fusese de acord vânzătoarea, nu-s toţi oamenii la fel, unii abia așteaptă să pună mina pe lucrul altora; îmi pare rău, bineînţeles. Și-a pierdut mănușile, îi explică fceleilalte vânzătoare, zice că le-a uitat la noi. (Răsfoia, în lipsă de cumpărători, un album de artă cu reproduceri» după Repin.) Nu cred că le-aţi uitat la noi, îi spune cea care răsfoia albumul, fără să-și ridice privirea de pe paginile cărţii. Matei se făcu roșu la chip, se fâstâci, își ceru iertare: vă rog să mă iertaţi că v-am deranjat, zise. Dar nu-i niciun deranj, îl asigură vânzătoarea tânără, cea binevoitoare, în timp ce cealaltă se apucă din nou să răsfoiască albumul; se pare că o reproducere îi reţinu în cele din urmă atenţia. Se uita la faimoșii zăporojeni, cei care tocmai îi trimiteau ţarului o scrisoare; cine știe din ce pricină se distrau ei atât de tare – se întreba ea mirată foarte –, oare ce veselie îi cuprinsese deodată pe toţi? Nu, doamnei celei distinse se pare că nu-i prea plăcea celebra pânză! Vădit neplăcut impresionată – încruntând din sprâncenele ei frumos arcuite, strângând abia perceptibil din buzele subţiri date cu un ruj de culoare aproape mov, întoarse pagina. Matei se trezi întrebând: Cât costă

albumul, doamnă? Ea nu catadicsi însă să-i răspundă. Tot n-ai tu bani să-l cumperi, băieţaș, probabil că-și spunea în timp ce întorcea cu mare grijă paginile albumului, sau poate că nici n-a auzit întrebarea lui Matei, concentrată, prea atentă la o altă reproducere aparţinând aceluiași pictor care, în sfârșit, părea să-i placă: portretul unei doamne, încă tânără și foarte, foarte distinsă, îmbrăcată de sus până jos în negru. Ce aliiră are, câtă eleganţă și prestanţă… Dar Matei nu se lasă cu una, cu două, întreabă din nou ce preţ are albumul și ea îi spune preţul, fără să ridice privirea. Nu găsești, o întreabă ea pe cealaltă, cea mai tânără și mai „simpluţă” decât ea (dar ce femeie de treabă, își spune Matei, cât de amabilă și de săritoare) că seamănă cu Catrinel, cu fiica mea mai mare, cea căsătorită cu medicul cardiolog? De, poate puţin la ochi, fu de părere cealaltă fără să pară prea convinsă. Nu numai la ochi, o contrazise cea mai în etate. Și în timp ce amândouă cercetau cu multă atenţie portretul doamnei pietate de celebrul pictor, el părăsi librăria, nu fără părere de rău, pentru că de-acuma era clar c-a rămas fără mănuși, nu mai era nicio speranţă să și le mai găsească.

*

În dimineaţa de iarnă Matei se simte fericit, așa cum n-a mai fost de multă vreme. Nu atât pentru că împlinește frumoasa vârstă de douăzeci și unu de ani, ci pentru că ninge și zăpada miroase frumos. Trece pe lângă biserica catolică, aude orga – un sunet înfundat – abia răzbătând prin zidurile groase și prin ferestrele închise. Intră în biserica pustie. E încă foarte de dimineaţă și organistul, sculat cu noaptea în cap, cântă un preludiu de Bach.

3

Matei crede, de fapt, orbește în „steaua lui”! O juvenilă inconștienţă îl făcea să treacă fluierând pe lângă capcanele mai mult sau mai puţin ascunse, fără să le bage în seamă, fără să le vadă. Nu-l înfricoșară, nu izbutiră să-l sperie, aproape că uitase de acuma necazurile prin care trecuse; și nu cu mult timp în urmă i se întâmplaseră toate, îl despărţeau de ele doar câteva luni: amfiteatrul arhiplin

și bărbatul cu ochelari de la masa prezidiului uitându-se probabil plin de bunăvoinţă la el prin sticlele fumurii, potrivindu-și ochelarii cu două degete pe nasul foarte mic – din care pricină abureau mereu. Are cuvântul tovarășul Matei; și el, Matei, spune nu ceea ce ar fi trebuit să spună. Înţeleg că voi doi sunteţi prieteni buni, chiar dacă v-aţi certat în ultima vreme, îi spusese Radu Petre lui Matei, nu văd însă ce sens ar avea ca din cauza lui să ai și dumneata neplăceri. E adevărat că noi știm, spuse el mai mult în treacăt, ridicându-și din nou cu două degete ochelarii fumurii, că ai cam dat din gură în ultimul timp; erai nemulţumit în chestia aia cu bursele; nu în plină ședinţă ca amicul dumitale, ci într-un cerc mai intim, de faţă cu câţiva colegi. Ai uitat, probabil, e și normal, n-ai dat atenţie. Suntem sătui de malagambiști și de tot felul de șmecheri, sări Banciu, activist care continua să poarte salopetă. Intervenţia acestuia îl enervează pe cel cu ochelari, prea-i impulsiv, prea-i lipsit de tact și de subtilitate, nu așa se lucrează cu studenţii; îl repede chiar, îl pune la punct. Lasă-mă pe mine să vorbesc, nu mă mai întrerupe, te rog, îi spune vădit iritat; ne-am interesat, reia Radu Petre discuţia zâmbind ușor înveselit, și am aflat că sunteţi prieteni buni, nedespărţiţi. Castor și Pollux, parcă așa le spune ălora doi din antichitate? și zâmbește în continuare plin de înţelegere; prietenia, nu-i așa, e un sentiment frumos, nu are nimic împotriva ei, dimpotrivă, până aici ça să zicem așa, totul e perfect, nici pomeneală să aibă ceva de obiectat. îl cunoști, e evident, mai bine decât noi toţi și pentru asta te-am chemat, spune ridicându-și amândouă palmele în sus. Prea o luase pe departe și modul acesta analitic de a-i vorbi ăstuia cu capul în nori, care se uită năuc la ei, cu o privire speriată, pred face pe pruncuţu, parcă n-ar fi student de-acuma, om în toată firea, nu-i mai plăcu nici lui. Așa că schimbă brusc tonul: Ne-ajuţi, tovarășe student? îl întrebă el cu severitate. Continua să-și ţină amândouă palmele ridicate și Matei fu mirat văzând ce mâini mici are, mici și foarte delicate. Și cum și le ţinea așa în sus, brăţara de metal a ceasornicului „Pobeda” îi

alunecă de-a lungul braţului păros – nu se vedea manșeta la cămașă, probabil că purta cămașă cu mânecă scurtă – vrei să ne dai o mână de ajutor să clarificăm și să punem ordine în toată istoria asta, ce zici? Spune deschis, noi nu ne supărăm dacă nu poţi să ne ajuţi, dar, oricum, cred că e spre binele nostru al tuturor să limpezim lucrurile, să le dăm de capăt, să nu le lăsăm încurcate. Și Matei nu spuse decât *sigur că da,* și dădu de mai multe ori din cap afirmativ. Vorbește mai tare, să auzim și noi ce spui, îl îndemnă celălalt, cel impulsiv și îmbrăcat în salopetă. *Sigur că da,* spune încă o dată Matei, adresându-se de data asta asistentului de la „Gramatica istorică” având funcţii de conducere în U.T.M., care era și el de faţă. Un student foarte bun, nu ne putem plânge în privinţa asta, se simţi obligat asistentul să spună, referindu-se bineînţeles la Matei. Iar Matei spune încă o dată *sigur că da,* apoi tace, nu mai știe ce ar trebui să mai adauge. Să vedem, așa dar, reluă firul discuţiei cel repezit, cel cu pieptul plin de insigne, care-i problema: ce l-a apucat pe colegul ăsta al tău că în plină ședinţă, tam-nisam – nimeni nu l-a împins din spate, ca să zic așa, sau l-o fi împins, te pomenești, și noi nu știm?! – să-și dea poalele peste cap, să spună tot ce i-a trecut prin cap, să critice învăţământul nostru universitar, să spună că el nu-i de acord, mucosu’ – știu că nu-i bine să mă enervez, totul trebuie judecat la rece, cu multă răbdare și mai ales cu luciditate, dar nu pot să nu mă înfierbânt, spuneau privirile lui, cerându-și parcă iertare celuilalt – cu programa școlarii, că nu știu care scriitor nu-i trecut; și dacă s-ar fi oprit aici, mai treacă-meargă, de la problemele școlare a trecut la altele mai generale și care nu-l privesc pe el. A început să istorisească, dând amănunte, cum s-a făcut la el în sat colectivizarea agriculturii, îl informă pe Matei conferenţiarul universitar. Dumneata, după câte știm noi, n-ai fost la ședinţă, îl întreabă bărbatul în costum de tergal gri închis. Și din nou Matei se, cam bâlbâi; a fost tata la mine, spune el, a trebuit să-l conduc la gară și când am ajuns la facultate ședinţa era de-acum începută, n-am mai

îndrăznit să intru. Prietenul dumitale probabil că ţi-a povestit cum a decurs ședinţa? îl întrebară. Și Matei și-l aminti pe Marcel cum se întorsese de la ședinţă, își aminti sentimentul de triumf al acestuia; altfel o să meargă totul de-acuma înainte, perora el, am ales un nou comitet U.T.M. în locul ăluia vechi, cu cei mai buni studenţi din an. Pe mine m-au ales în unanimitate secretar pe an, Manea, Ciorănescu și Funariu, îi știi și tu ce de nădejde sunt, îi am cu mine în Comitet. Vrem să ţinem o ședinţă la care o să fie invitat tot corpul profesoral. Să propunem includerea lui Blaga și a lui Panait Istrati în programa analitică. Păcat că n-ai fost și tu la ședinţă, a fost într-adevăr nemaipomenită. Avea lacrimi în ochi de emoţie în timp ce vorbea, știu că n-ai o fire de luptător, dar în astfel de momente nu poţi să fii decât alături de noi, ce dracu'! Trebuie făcut ceva, în fond lucrurile nu puteau rămâne așa, cu păpușile de paie la masa prezidiului, repetând ca niște papagali lucruri pe care nici ei nu le pricep. În fond noi contăm și nu carieriștii ăia care se gândesc de-abuma să primească o repartiţie bună... Stăteau amândoi pe coridorul întunecat al căminului, geamul de lângă ei era spart și prin el pătrundeau rafale de ploaie, Marcel sta însă chiar în dreptul geamului, îi pţăcea lui să-l biciuiască ploaia, să-l mai răcorească un pic și cu faţa udă de ploaie se uita încruntat la Matei, așteptând să spună și el ceva.

Ne-am gândit că poate tovarășul Marcel, spuse Radu Petre pe un ton foarte grav, nu cumva are niște necazuri personale, l-o fi părăsit vreo fată – la vârsta asta fetele sunt desigur o problemă – sau cine știe ce o fi păţit și acuma dă vina pe omenire; adică alţii-s de vină că lui nu-i merg treburile după pofta inimii. Și Matei spuse că el nu știe dacă l-a părăsit cineva ori nu; asistentul îl roagă să vorbească mai tare, ca să audă și tovarășii ce zice, căci așa cum vorbește el nu se înţelege nimic. La vârsta asta, adăugă Radu Petre uitându-se distrat pe geam, fetele sunt desigur o problemă. Ar vrea de asemenea să afle dacă nu cumva joacă pocker, a auzit el că în ultimul timp s-au umplut căminele de asemenea pasionaţi de jocul ăsta.

Dacă nici el, nici prietenul lui nu joacă pocker, cum își petrec ei duminicile care sânţ foarte plicticoase, mai ales când buzunarele sunt goale. Distracţiile cer să ai parale, nu-i așa? Mai fac probabil, din când în când, câte un mic chefuleţ, așa ca-ntre studenţi, la vreo cârciumioară mai ordinară unde nu costă prea mult. A auzit el c-au fost într-o duminică, a fost cu ei chiar și un cadru didactic, s-a discutat mult acolo, la un păhărel de secărică oamenii își mai dau drumul, devin mai volubili. Marcel, după câte a aflat el, a ţinut chiar și un discurs, îi plac lui discursurile, plăcerea lui e să ţină discursuri; își mai amintește cumva despre ce anume a fost vorba în discursul acela al prietenului lui sau nu-și amintește? Ei, nu-i nimica, a trecut de atunci destul de mult timp, e firesc să fi uitat. Numai că el, Matei, n-a uitat și bărbatul Radu Petre știe foarte bine că el n-a uitat, dar dacă el nu vrea să spună, nu vrea să fie adică sincer, deschis, așa cum îi stă bine unui tânăr din zilele noastre, el nu-l obligă, treaba lui.

Nu vrei să ne ajuţi, ne lași să rămânem needificaţi în privinţa prietenului și colegului tău? întreabă cu mâhnire în glas Petre Radu. Ce să mai lungim vorba, spune cel impulsiv, dacă nu vrea, nu vrea, n-o să ne rugăm de el. Nu se pune problema în felul ăsta, îl întrerupe celălalt, și de fapt părerea ta ne-ar interesa nu să ne-o spui acuma, înţelegi? Nici nu poţi, după opinia mea, să ai dintr-odată un punct de vedere clar, precis, în ceea ce privește abaterea prietenului dumneatale, a gravităţii acestei abateri. Trebuie să te mai gândești la ea, nu-i așa? La ședinţă însă – și până atunci mai ai timp aproape o săptămână întreagă – ai putea să iei cuvântul și să-ţi spui ferm și hotărit părerea, cu toată obiectivitatea. Și Matei repetă încă o dată acel foarte stupid *sigur că da,* din care nu se înţelege mai nimica. Să fie oare atât de cu capul în nori, de nepregătit pentru viaţâţ, cum fuseseră ei informaţi, încât să nu priceapă ce se așteaptă de la el? Totuși, la ședinţa următoare, i se dădu cuvântul printre primii, îl încurajară dând din cap amândoi – și cel impulsiv și Radu Petre, de cum deschise gura; așa, tovarășe, dă-i

drumul, vorbește cinstit și deschis; și pe măsură ce el vorbea – cam dezlânat și alandala, cu fraze gâtuite la mijlocul lor din pricina emoţiei, pentru prima dată în viaţa lui luase și el cuvântul la o ședinţă – chipurile celor doi, observă Matei, începeau să semene între ele, deveniseră dure, ca de oţel, și Matei se opri speriat în mijlocul frazei; încercă să continue enumerarea excepţionalelor calităţi ale prietenului lui, cu toate că înţelegea că nu așa ceva se aștepta de la el. Din gură îi ieșeau niște fraze atât de încâlcite, încât prezidiul dădu în curând semne vădite de nerăbdare. Poate îmi traduce careva și mie ce vrea să spună colegul vostru, spune Radu Petre. Gluma nu fu însă prea gustată, colegii se uitau la el așteptând să continue; îl îndemnau din priviri să nu fie atât de confuz. A început să bată câmpii, nu se mai pricepe nimica, discutau cei de la masa prezidiului. Și nu spusese el tot timpul „sigur că da”, adică dă o mână de ajutor să punem odată punct, să rezolvăm „cazul” de la Filologie, să despărţim grâul de neghină? Și cum trăiesc ei, ce să mai vorbim, mamă, să fi avut noi astfel de condiţii, se gândea tânărul în salopetă. La vârsta lor mă chinuiam să-i storc meșterului câţiva bănișori în plus, să-i trimit mamei, văduvă și cu o droaie de copii și uită-te la ei cum strâmbă din nas, tot sunt nemulţumiţi, ce naiba spune neajutoratul ăsta cu mutra lui de iezuit? Și între timp Matei și-a terminat peroraţia; fusese, bineînţeles, din ce în ce mai confuză. Prietenul aproape că se aplecă sub greutatea meritelor date cu atâta patos în vileag – se certaseră în seara precedentă; mă exasperează nepăsarea ta, îi spusese Marcel, tunând și fulgerând împotriva lui; de-acuma înainte ai să vezi tu că treburile au să meargă altfel, ai să vezi tu c-o să fie bine. De ce naiba ești atât de sceptic? mă înfurii când te văd așa; din pricina unora ca tine, care nu mișcă în front, își caută doar de, ale lor, merg lucrurile așa cum merg; trebuie la un moment dat să lupţi, pricepi? mă enervezi cu mutra asta a ta de bebeluș neînţărcat.

… Am greșit, își spune Radu Petre, ar fi fost necesar să stăm mai mult de vorbă cu el înainte de ședinţă; merită

să fie criticaţi c-au primit în organizaţie studenţi cu nivel politic atât de scăzut; să-i fi deschis capul, să-i fi arătat cine încearcă să profite de pe urma comportării lor necugetate; mai avem încă greutăţi, socialismul nu se construiește cât ai bate din palme, în tot cazul ne-a dat peste cap toată ședinţa; una ne lasă să înţelegem și alta face. Privirea lui ca de gheaţă îl descumpănește pe Matei; pe neașteptate – nu era doar momentul potrivit! – își aminti scrisoarea primită de-acasă; îi scrisese mama, cu scrisul ei regulat și foarte frumos, îl anunţau că-i trimiseseră prin poștă un pachet cu de-ale gurii și îmbrăcămintea potrivită pentru sezon, pantalonii tăi de tergal, bineînţeles că ţi i-a aranjat Maier, i-am dat să ţi-i strâmteze, așa cum ai vrut tu, numai că i-am spălat și mâi frică să nu fi rămas scurţi, ai să râzi, dar am impresia c-ai mai și crescut în ultimul timp; mai trimiseseră prin poștă și patru perechi de ciorapi din supraelastic – au modele foarte frumoase, două perechi sunt cu romburi, iar alte două cu un fel de flori, foarte mărunte, nu sunt de prost gust, sunt convinsă c-o să-ţi placă. În.

momentele de mare tensiune în care se aña de mai multe zile, scrisoarea îl impresionase nemaipomenit de mult și uite că acuma toate frazele alea pline de grijă și de iubire maternă îi veniseră în minte, și un chinuitor sentiment de vină, faţă de ei, cei de-acasă, care nu știau nimic, erau în afara tuturor acestor ședinţe care se prelungeau până spre miezul nopţii, iar uneori chiar până la ziuă, și uite el acuma, fiul cel nerecunoscător, ce-i trece prin gând să le facă; se simte părăsit, abandonat, lăsat să plutească la voia întâmplării pe o mare înfuriată, fără să aibă de ce să se agaţe, gata, să se înece. Ei nu bănuiau nimic, nu știau și uite ce ușor i-ar fi acuma să retracteze tot ce-a spus, să spună ceea ce se aștepta de la el, să fie, cum spuneau ei, „deschis” și „sincer”. Numai că el nu putea să facă așa ceva; *nu se poate*; și, din nou, fraza din scrisoarea mamei, de data asta umplându-l de deznădejde și disperare, dându-i sentimentul că de-acuma totu-i pierdut, nu mai era nimic de făcut (și mult mai târziu veni

o altă scrisoare, îi scria tata, cu scrisul lui foarte special: Am plâns toată noaptea, n-am putut dormi, poate dă Dumnezeu și pâna la urmă se rezolvă, du-te în audienţă la minister, dacă crezi că-i necesar. vin și eu la București, împreună poate că izbutim…) Aţi terminat sau poate mai aveţi ceva de spus, auzi Matei ca prin vis… Mai am, spune Matei agăţându-se de propriile lui cuvinte ca de un colac de salvare. (Poate că am să reușesc, totuși, să spun *altceva,* în definitiv și-au pus doar toată nădejdea în mine, mi-au dat primul cuvântul…) Nu mai am, spune Matei prostește și toată sala respiră ușurată; simţiseră și ei, colegii lui, că fusese la un pas de a retracta tot ceea ce spusese cu câteva clipe înainte, doar că *așa ceva nu se poate!*

4

Alte amintiri, de altă natură, îi veniră apoi lui Matei în minte: împreună, în toamnă, fuseseră la scurtă vreme după ședinţele acelea lungi, el și cu prietenul lui, la nunta unei verișoare a lui Marcel; cum plecaseră la începutul după-amiezii cu trenul, un tren aproape gol, așa că până la Ploiești trăseseră amândoi un pui de somn. Era sfârșitul lui septembrie și zilele erau limpezi și melancolice, o lumină grea, uleioasă a soarelui și Marcel care începea să sforăie, întins pe scaunul de lângă el. Cărau cu ei și niște geamantane driașe. Aveau de gând să le umple cu nuci și cu mere. Și ce mere, exclamase Marcel, n-am mai văzut așa ceva, la voi nu cred să existe soiurile astea. Nu știu dacă o să reziști douăzeci de kilometri de mers pe jos; recunosc că nu-i puţin pentru unul care nu are antrenament; în schimb, drumul e extraordinar de frumos. Avem și noroc că vremea e splendidă; ce părere ai. cum poate mirosi frunza pălită acuma toamna, mă dă gata mirosul ăsta! E puţin de urcat, dar când ajungem sus e opriveliște minunată!… Ce părere ai, bătrâne, nu-i așa că e foarte frumoasă regiunea asta unde am văzut lumina zilei? Nu degeaba ţi-am spus că cea mai fierbinte dorinţă a mea e să ajung să pun în ceea ce am să fac mai târziu, în lucrările mele, ceva din frumuseţea acestei lumi. Marcel se

exprimase cu o anumită grandilocvenţă, dar pe Matei nu îl supăra felul lui de a vorbi; era un tip pasionat, se vedea de la o poștă și, oricum, era prietenul lui cel mai bun, amândoi își făceau tot felul de planuri de viitor. Până în sat erau însă mai mult de douăzeci de kilometri și ajunseră abia noaptea târziu, lumina era stinsă; întreaga casă era cufundată în întuneric; Marcel bătu întâi la fereastră, se porniră câinii de prin vecini să latre, apoi la ușă; ce-i cu dumneata că nu mă auzi, de când bat, spune Marcel, și femeia micuţă de statură, în cămașa lungă și albă îi dădu drumul. Nu sunt singur, îi șopti Marcel, l-am adus și pe prietenul meu, Matei, cu mine. Matei auzi șoapta femeii: de ce nu m-ai anunţat din timp, de ce-mi faci tu mie una ca asta? și se simţi tare prost; se făcu însă că n-a auzit; dacă știam că veniţi făceam focul din timp, spune mama lui Marcel, până se încălzește o să îngheţaţi de frig; nu trebuie să faci niciun foc, spune Marcel, e abia sfârșitul lui septembrie, n-a venit încă iarna; să vă aduc să mâncaţi, v-o fi foame, spune femeia, mi-a rămas oleacă de ciorbă de la prânz, să v-o încălzesc; adu mai bine niște brânză de oaie, spune Marcel, cu așa ceva ne întâlnim mai rar la București; dacă vrei să te ușurezi înainte de a ne culca, closetul e în fundul ogrăzii; stai să-ţi dau și o luminare, ca să nimerești unde trebuie; spune dacă ai mai văzut în viaţa ta un cer ca ăsta, atât de spuzit de stele, și ce frumos miroase a pământ și a iarbă veștedă.

*

*

Nunta verișoarei e în alt sat, la distanţă de vreo douăzeci de kilometri. Nu plec până nu se urcă toată lumea, spune șoferul. Greu o să încapă toţi într-un singur camion, își dă el cu părerea. Să stăm mai în faţă, să nu ne hurducăie prea tare, spune Marcel. Ce înghesuială, m-aș mira să nu se răstoarne cu atâta lume, adaugă el.

Camionul își face cu greu drum prin norii de praf, toate arată cu totul altfel decât prin părţile lui, satele prin care trec, ceardacurile înalte, precum și oamenii, cu vorba lor aspră și repezită, nu aduc cu cele de la el de-acasă;

veselia oamenilor e alta.

Matei dansează cu sora miresei care de asemenea e verișoară cu Marcel; se lipește de el și-l întreabă dacă-i place viaţa de student; știu eu cum sunteţi voi, studenţii, vă distraţi, nu aveţi treabă, spune ea; Matei e foarte timid, nu prea știe să întreţină o conversaţie cu o fată; cât ţin examenele, e ceva mai greu, spune verișoara lui Marcel, care pare a cunoaște foarte bine viaţa studenţilor, dar după aceea vă puteţi distra, nu aveţi treabă; e curioasă să afle, de la Matej., cam ce fel de distracţii sunt acolo, la București; știu eu că vă ţineţi numai după gagici, lasă, nu te preface, că vă cunosc eu ce vă poate pielea. Fel de fel de distracţii, spune în sfârșit Matei, dând să se înţeleagă că abia izbutește să le facă faţă; ce transpirat ești, spune fata, și-și vâră palma lată, cu degete scurte, pe sub cămașa lui Matei; mâna ei alunecă de-a lungul pieptului neted și în faţa acestor avansuri tandre el nu știe prea bine cum trebuie să reacţioneze, ce ar trebui să facă? ba s-ar putea chiar spune că stă ca un par și verișoara lui Marcel, sora miresei, nu prea știe ce să creadă, îi știe mult mai îndrăzneţi pe studenţi; nu mai știi cum să scapi de ei, așa-s de daţi naibii; are ea o prietenă care s-a încurcat cu un student, de la cinema a dus-o direct acasă – să trecem pe la mine să ascultăm puţină muzică, bem și un șpriţ rece, trilulilu, așa și pe dincolo – s-a trezit cu burta mare, dar ea nu-i atât de proastă, ea e mult mai șmecheră; nu s-a născut studentul ăla care s-o ducă pe ea de nas. Numai că în cazul de faţă nici nu se pune problema de-a lua vreo măsură de apărare, din păcate n-are în faţa cui să intre în defensivă, de cine să se apere. De altfel, i s-a și urât cu atâta învârteală fără rost, ăștia o ţin numai într-un vals, „Valurile Amurului” sau cum îi spune, altceva nu știu cânta; m-am lămurit de-acuma ce prieteni are Marcel, unde i-o fi găsit; un așa student, ce să zic, mare scofală, de unde l-o fi cules! Și lui Matei nu-i trece prin cap niciun subiect de conversaţie, n-are rost s-o întrebe dacă l-a citit pe Remarque, pentru că, mai mult ca sigur, nu l-a cititi… O să rămânem două-trei zile, spune Matei, cu toate că fata nu l-

a întrebat cât timp rămâne și chiar dacă ar fi rămas o săptămână întreagă ei îi era, ca să zicem așa, totuna (rămâi cât vrei, mie mi-e indiferent, își spune ea în gând), luni nu avem decât un singur seminar și am aranjat cu asistenta, spune Matei, am vorbit cu ea să ne dea voie să absentăm; înţeleg că plecaţi marţi dimineaţa, spune fata indiferentă…

— Mare figură ești, îi spune Marcel, tocmai celei mai boccii dintre verișoarele mele te-ai găsit să-i faci curte?!

— N-am prea găsit teme comune de conversaţie, se plânge Matei. Mai mult am tăcut. Nu cred să-i fi făcut cine știe ce impresie grozavă.

— Hai mai bine să bem ceva, să prinzi curaj, să ţi se mai dezlege limba, îi spune Marcel.

— Nu-i chiar atât de nearătoasă cum zici tu, spune Matei. Ești tu prea pretenţios, asta-i tot.

— O femeie când pui mâna pe ea trebuie să fie tare ca piatra. Alea-s muieri adevărate, ţine minte ce-ţi spun! Or, verișoara asta a mea, ce să mai vorbim! Nu cumva să-ţi treacă prin minte s-o săruţi, că nu se mai spală pe gură o săptămână!…

În mașină, la întoarcere, Matei a tras un pui de somn cu capul culcat între sânii mari, și nu prea tari, e adevărat, ai verișoarei lui Marcel, căreia îi dăruise o fotografie pe care ea o pusese în dreptul inimii. lartă-mă că te-am trezit, dar trebuie să cobor, îi spune ea, am ajuns acasă; încântată de cunoștinţă; ţi-am pus în buzunarul de la veston adresa mea; mi-ar face deosebită plăcere să corespondăm, mai spune ea, înainte de a coborî… Oare am sărutat-o după ce m-am îmbătat, se întreabă Matei uitându-se la gura ei cu buzele roșii, căutând parcă urmele acelui sărut pe care oricum nu și-l mai amintește. Ce-o mai înghesuiai într-un colţ, îi spune Marcel, abia te-am liniștit; nu te știam așa de pătimaș; și pe Matei îl doare îngrozitor capul, a băut cam prea mult vin. Nuntașii câţi au mai rămas în camion dorm sprijiniţi unii de ceilalţi; trezește-te, că trebuie să coborâm, se aude din când în când. Nu putem spune că nu ne-am distrat, e de părere Marcel, nu-i

așa că a fost o nuntă foarte reușită?

5

Cei doi care veniseră să dea o mână de ajutor organizaţiei U.T.M., mult prea slabă ca să poată să se descurce singură, își exprimară dorinţa de a sta încă o dată de vorbă cu Matei, pentru ultima oară, bineînţeles, poate că între timp s-a mai gândit, a mai reflectat, a mai avut vreme să-și schimbe atitudinea. Ei, ce mai faci, tovarășu' Matei, se apropie examenele, probabil că aveţi mult de învăţat acuma. Dumneata n-ai de ce să tremuri ca alţii, care au chiulit tot timpul anului, o să le iei cu „foarte bine", parcă văd, pe toate, știm că ești un student bun; și uite că tocmai dumneata ne faci greutăţi, spune celălalt, cel mai impulsiv. Se poate? Și Matei bâlbâie ceva, cum că el nu vrea să facă nimănui nicio greutate, nu-i în intenţia lui așa ceva; asta-i foarte bine, spune Radu Petre, care s-a obișnuit de-acuma cu modul mai eliptic de-a vorbi al lui Matei, ne bucurăm că ţi-ai dat seama c-ai greșit, mai bine mai târziu decât niciodată; ar fi fost cea mai mare prostie să persiști în greșeală. Toată lumea se arată, inclusiv decanul, care e și el de faţă, bucuroasă că, m sfârșit, și-a „revizuit" atitudinea; ai vorbit și dumneata mai mult decât trebuie, i se atrage atenţia; ai zis, dacă ne amintim noi bine, ceva în legătură cu bursele, ai criticat, dacă nu mă înșel, întârzierea cu care se pun în aplicare noile hotărâri, dar, mă rog, n-are nicio importanţă, n-o să-ţi tăiem capul pentru atâta lucru; omul mai scapă câte o vorbă nepotrivită; se așteaptă foarte mult de la dumneata, îi spune decanul și-l privește pe Matei drept în ochi, o privire hotărâtă „fermă și Matei e atât de fâstâcit încât atunci când i se spune că poate pleca își uită basca (din postav maroniu, confecţionată dintr-o pălărie „renovată" a mamii), pe scaunul pe care a stat; înainte de a părăsi sediul organizaţiei mai are, totuși, vreme să repete încă o dată acel *„sigur că da"* care ajunsese să exaspereze pe toată lumea; numai că fusese un „sigur că da" cât se poate de nesincer și mincinos, pentru că la ședinţa, prelungită de altfel până la miezul nopţii, Matei se apucase – dracu' se

poate înţelege cu el, i-am scris pe hârtie, cuvânt cu cuvânt, ce să spună, am vrut să-l ajut: învaţă cuvânt cu cuvânt și fix așa să spui și să ai grijă cum vorbești, să nu te bâlbâi cum ai tu obiceiul – să spună cam același lucru ca la prima ședinţă, numai că de data asta se arătase mult mai puţină înţelegere și bunăvoinţă decât la prima; nu întâmplător colegul vostru a vorbit așa cum a vorbit – fuseseră de părere cei de la masa prezidiului – să vedem cine anume se ascunde în spatele lui... Păi o să vină muncitorii să pună ranga pe voi!... spuse cel în salopetă, acum când era mai mult decât evident că nu se mai putea aștepta nimic absolut de la băiatul ăsta. Autocritica pe care şi-o făcu Matei fu un fel de bălmăjeală lipsită de un înţeles clar, iar în ceea ce privește critica – și de data asta accentul se punea în primul rând pe critică, o privire responsabilă, analitică asupra comportării colegului lui, Marcel – a lipsit cu desăvârșire din luarea de cuvânt... Se certaseră rău, el și Marcel, cu câteva zile înainte. Mi-e scârbă de artiștii care nu fac altceva decât să-și contemple buricul de dimineaţa până seara, îi spusese Marcel. Greșeala ta – îi spune Matei, în interminabilele lor polemici reușește să fie mai coerent decât de obicei, iar părerile sale se află mai întotdeauna la polul opus celor ale bunului său prieten – e că nu accepţi decât un singur fel de artă, un singur tip de artist. Oare nu-ţi dai seama că exclusivismul tău nu poate duce prea departe!? Or, Marcel nu vrea să-și dea seama; am pus punct, n-am cu cine discuta, îi spune el, tu ai părerile tale, eu le am pe ale mele; nu-i niciun motiv să fim atât de categorici, încercase Matei o conciliere; Marcel nu vroia însă nici să audă de așa ceva și totuși, după ședinţă, venise la el să-i mulţumească; îmi pare rău că o să ai neplăceri din pricina mea.

Am să încerc să obţin un post de suplinitor undeva în provincie, îi spune un coleg al cărui tată avea o funcţie foarte mare. Am să vorbesc cu babacu' să-ţi dea o mină de ajutor, am să-i explic că n-ai făcut nimic în afara faptului că n-ai vrut să te lepezi de un prieten, spune colegul, mare amator de bridge, un băiat frumos și sportiv care dădea

iama printre balerinele de la Operă. Dar tu ce-ai fi făcut în locul meu? îl întreabă Matei. Nu știu, îi spune colegul, n-am avut niciodată un prieten foarte apropiat, ca să înţeleg ce înseamnă să-i dai la moacă. Prietenia e un sentiment prea complicat pentru mine, recunoscu el zâmbind, cu acel zâmbet fermecător cu care înnebunea fetele. Ca și dragostea, de altfel, adăugase el după un moment de gândire. Te culci cu ele și ai grijă să nu le păstrezi prea mult timp, altfel lucrurile se complică, e adevărat, și cu ele. Or, eu prefer lucrurile simple. Ambiguitatea mă sperie și mă înspăimântă. Îţi dau totuși dreptate. Nu puteai să-ţi înfunzi prietenul, sări el la subiectul care îl interesa pe Matei. Nu vă potriviţi unul cu celălalt, cum v-aţi împrietenit tocmai voi?! O întrebare complicată la care Matei nu știu în primul moment ce să răspundă. Cel mai greu îi fu însă să scrie celor de acasă, trebuia să afle și ei „nenorocirea” ce i se întâmplase; era greu, foarte greu, mai ales că ei nu bănuiau nimic, scrisorile lor erau, ca de obicei, grijulii și ușor pedante; între timp sosise, prin poștă, și pachetul cu ciorapii cu romburi și floricele, viu coloraţi, exact cum se purtau de un timp încoace, și cu pantalonii de tergal daţi la strâmtat (n-o să ţină multă vreme moda asta, doamnă, o să treacă repede, și tot la mine o să veniţi, o să vă rugaţi să vi-i lărgesc, numai că n-o să mai am de unde; sunt mult strâmtaţi după părerea mea: mai bine îi lăsam cum au fost, dar dumneavoastră hotărâţi, eu nu mă amestec). Oricum, nu-i ușor să scrii o asemenea scrisoare, mai ales nu știi cum s-o începi. Matei rămâne mult timp aplecat deasupra foii de hârtie albă; veștile cele rele trebuie totuși spuse, nu mai era nimic de făcut, și cel mai bun lucru e să le spui de la început, fără prea multe ocolișuri. Scrise, așadar, o scrisoare foarte directă, aspră și brutală; veștile neplăcute sunt întotdeauna așa, deasupra lor nu poţi turna apă de trandafiri ca să le faci mai plăcute. Le va scrie mai târziu mai amănunţit, deocamdată nu se simte încă în stare… Scrisoarea avu chiar un ton cam sfidător, de parcă ar fi vrut să le arunce tot adevărul în faţă; iar ei erau părinţii lui, nu aveau ce

face; nu aveau decât să înghită doctoria asta amară, pregătită de el cu atâta cruzime; Dragii mei, le scrisese așadar Matei, am fost dat afară din facultate pe data de 30 aprilie anul curent. Motivele exmatriculării sunt următoarele. Și urma un foarte scurt rezumat al acelor nenumărate ședinţe, prelungite, unele dintre ele, până după miezul nopţii, al căror erou principal, dintr-un simplu pion, devenise el, Matei…

6

„Sărbătoritul” se întorcea acasă în dimineaţa ninsă de la începutul lunii decembrie. Arăta el oare ca un ins asupra căruia necazurile și belelele de tot felul se abătuseră, nu cu mult timp în urmă, cu duiumul? Nici pomeneală de așa ceva! Pentru Matei, proaspăt student al Filologiei din Cluj, în ultimul an, de fapt, nu există decât timpul prezent. Trecutul era dat de mult uitării, trecutul nu mai avea nicio importanţă!

Ca să ajungă în camera lui, trebuia să treacă prin încăperea în care dorm gazdele – domnul și doamna Ghencea – ieșiţi de curând la pensie și unul și celălalt; domnul Ghencea fusese morar la viaţa lui și mare sportiv în tinereţe, apoi intrase vânzător la o *fabrică* de pâine, după ce i se luase moara, și rămăsese, după propria lui expresie, „pe drumuri”; doamna Ghencea ţinea

„De când se știa ea” im debit de tutun chiar lingă Universitate. La acel ceas al dimineţii, proaspeţii pensionari dormeau încă: rămâneau dimineaţa în pat după pofta inimii, destul se chinuiseră la viaţa lor și pentru ce?… tot nu s-au ales cu nimic… Vii la ce oră poftești, nu-i nicio restricţie în privinţa asta, îi explicaseră ei lui Matei; pe noi nu ne deranjezi, avem somnul bun, slavă domnului, amândoi. Poţi trage, dragă băieţe, cu tunu, aici, la un pas de noi, nici nu’ tresărim, așa somn avem. Dar mai întâi și întâi să-ţi arătăm unde ţinem noi cheia de obicei, are o ascunzătoare foarte bună, nici pomeneală că. O poate afla cineva. Doar să ai grijă să nu uiţi să încui, de câte ori pleci în oraș, bineînţeles, dacă noi nu suntem acasă, să nu rămână ușa cumva descuiată. De când cu amnistia de astă-

toamnă s-a înmulţit numărul hoţilor la Cluj, am auzit fel de fel de întâmplări, nici nu-ţi vine să crezi câte s-au putut întâmpla. Matei găsește cheia în ascunzătoarea știută doar de cei ai casei, descuie și iată-l într-un hol minuscul în care se află lavoarul cu un mic boiler pentru apă caldă așezat deasupra lui. Își face loc printre cele două găleţi, pline amândouă și pe lângă lada în care se află pantofi scâlciaţi și fără tocuri, păstraţi cine știe din ce pricină, de vreme ce nu mai pot fi utilizaţi sau recuperaţi în vreun fel; de unde și mirosul de piele coaptă, un miros neplăcut într-adevăr. Ușa care dă în cameră are un mic clopoţel, care nu-i trezește pe cei doi soţi al căror somn e atât de bun încât poţi trage cu tunul în preajma lor și tot degeaba, ei tot nu aud; perdelele sunt trase, dar cu tot întunericul din încăpere, Matei poate vedea trupul despúiat și încă solid al domnului Ghencea (în tinereţea sa fusese jucător de fotbal, jucase chiar într-o echipă faimoasă, dar cum Matei era antisportiv din născare nu reţinuse nici numele echipei, nici al celebrilor fotbaliști alături de care actualul pensionar evoluase, cu foarte mulţi ani în urmă). În cameră era deosebit de cald. Gazul, care încălzea o sobă uriașă de teracotă, era lăsat să ardă toată noaptea; domnul Ghencea, care aruncase plapuma de pe el, zăcea la picioarele patului, era îmbrăcat cu niște izmene albastre și lungi până la genunchi și un maiou vărgat, probabil de pe vremea tinereţii sale sportive. Doamna Ghencea era acoperită în schimb cu plapuma până sub bărbie; doar o mână i se odihnea deasupra, un braţ foarte alb; în timp ce Matei traversa încăperea, și-l vârî sub plapumă; oftă prin somn, probabil că visa ceva foarte frumos. Matei intră în încăperea care era goală. Colegul de cameră lipsea; probabil că plecase acasă, la ţară, să-și vadă părinţii; era dintr-un sat de lângă Turda; avea și o logodnică acolo, se ducea în fiecare sâmbătă s-o vadă. Din când în cind venea și logodnica la el; îi aducea niște prăjituri cam râncede din care, vrând-nevrând, trebuia să guste și Matei și să le laude, chiar dacă nu-i prea plăceau; sunt foarte bune, le-aţi făcut chiar dumneavoastră? întreba cu ipocrizie, arătându-

se mirat de atâta pricepere și dexteritate culinară. În zilele astea facem și noi cu ce avem, cu ce se găsește, spunea logodnica pe un ton plângăreţ, cântând ușor cuvintele. Știu că dumneavoastră sunteţi obișnuit cu altfel de prăjituri; și mie, vă spun sincer, îmi place doboș-tortul, dar de unde cacao? Ei, unt și ouă s-ar mai găsi, dar fără un pic de cacao tot degeaba, dacă n-ai cacao nu iese nimic. Și spunea de mai multe ori „cacao”, poate de dragul cacofoniei; o încânta cuvântal ăsta, îi făcea plăcere să-l repete.

*

În timp ce se dezbracă îl aude pe domnul Ghencea hpăind desculţ prin dormitorul cu preșuri pe jos; pașii îi erau clătinaţi și nesiguri, probabil că era încă buimăcit de somn; îl aude cum bea cu ceașca apă din găleată – o ceașcă uriașă cu un îngeraș desenat în culori vii, cum oftează de plăcere – era mort de sete săracu’ –, îl aude înapoindu-se cu pași ceva mai repejori, îndreptându-se spre pat, tare-i bine sub plapumă, la căldură, dulce-i somnul de dimineaţă, încă un oftat; patul scârţâie sub trupul noduros al domnului Ghencea; între timp s-a trezit și soaţa fostului fotbalist, i s-a făcut și ei sete, din nou lipăitul picioarelor desculţe, dar mult mai ușor și mai sprinten, mai în vârful picioarelor, nu cumva să-l trezească pe băiat. (Doamna Ghencea habar n-are că Matei abia s-a întors de la splendida sărbătorire pe care i-o pregătiseră prietenii). Frânt de oboseală cum e, de cum a pus capul pe pernă a și adormit, somn greu, ca de plumb, fără vise; n-o aude pe doamna Ghencea trebăluind prin bucătărioara din faţa dormitorului, tăind morcovii mărunt, certându-se cu domnul Ghencea pe care de atâtea ori l-a rugat să se ducă până la Alimentara de peste drum să vadă dacă n-au primit foi de dafin; fără foi de dafin sosul n-are niciun gust, spune ea profund nemulţumită. îmbracă-te bine, pune-ţi paltonul, cum să pleci numai în haină, tu nu vezi cum ninge! O fi aproape Alimentara, dar nici în veston nu poţi ieși. Nu-mi găsesc căciula, spune domnul Ghencea, ţi-am mai spus să nu te amesteci în lucrurile mele!… Matei însă n-are cum s-o audă pe doamna Ghencea certându-l pe „fostul Ghencea”

(cum se prezenta bătrânul ori de câte ori în bodega de la capătul străzii, renovată de curând, apărea câte un necunoscut cu care intra în vorbă, comentând meciurile din semi-finale): eu sunt fostul Ghencea, spunea, de la Maresa, nu știu dacă mă mai ţii minte?... dumneata eşti mai tânăr, n-ai de unde să ştii pe foştii fotbalişti! Cum să nu vă știu, Ghencea și Constantin, ăl mai mic dintre fraţi, că cel mai mare n-a jucat decât un an sau doi, l-a otrăvit logodnica, i-a pus argint viu în lapte, se scornise că a orbit săracu'; nici nu-mi vine să cred că stau de vorbă chiar cu Ghencea în persoană, spune celălalt consumator, eliminând calificativul adăugat de bătrân, „fostul Ghencea", nu fără o oarecare amărăciune și autoironie șugubeaţă. Prin urmare m-ai mai prins jucând, m-ai mai văzut, spune bătrânul, uitându-se pe deasupra meselor pline cu halbe de bere, de parcă un meci imaginar s-ar fi desfășurat chiar în clipa aceea în faţa privirilor sale mioape. Trăsnet, nu alta! Matei doarme dus, în timp ce „fostul Ghencea", care abia într-un târziu s-a întors cu foile de dafin, e certat cu cea mai mare asprime: nu te pot suferi când te văd duhnind așa, parcă s-a mutat circiuma la mine în casă, așa puţi! Trebuie să deschid fereastra să iasă mirosul, altfel mă îmbolnăvesc. N-am băut decât un păhărel, se scuză domnul Ghencea, unul mic de tot, atâtica, arată el apropiind foarte tare unul de altul două degete, reducând păhărelul incriminat la cele mai mici dimensiuni; nu mai fi și tu așa de otrăvită. Dacă ar fi fost numai unul, n-aș mai zice nimic, spune doamna Ghencea stând în faţa plitei încinse, dar bag mâna în foc că au fost vreo două-trei. Să nu-mi spui că n-ai fost și ieri la bufet, las că știu eu că nu s-a deschis abia azi, cum spui tu, când am trecut ieri după amiază pe lângă el era plin de beţivani ca și tine; cel puţin nu te apropia de mine, stai, te rog, mai la distanţă. Iar ai băut trăscău din ăla, pe care nu-l pot eu suferi, mamă ce mai pute... E destul ca doamna Ghencea să deschidă, cu cea mai mare precauţie, ușa care dă în camera lui (are de căutat ceva în șifonier) că Matei să se trezească brusc (de altfel a dormit destul, s-au făcut de-

acum orele cinci, a și început să se întunece). Gazda lui atât de grijulie cu somnul chiriașului se apropie de șifonier în vârful picioarelor (și totuși, dușumelele vechi scârţâie cumplit), îl deschide cu cea mai mare precauţie; cine știe după ce caută, aproape vârâtă în dulap, poziţia în care stă e incomodă, respiră greu. În sfârșit, a găsit ceea ce căuta; din, dulapul deschis se răspândește în încăpere un miros cu totul special, de rufărie veche și bine apretată, precum și de „dedete”, praf pus special de doamna Ghencea împotriva moliilor.

După ce ai petrecut o noapte și te trezești a doua zi abia spre seară, timpul e parcă dat peste cap; se cască un fel de gol și Matei plonjează în golul acelei după-amieze târzii de duminică; e mahmur și-l doare pe deasupra și capul. Își amintește cum a ascultat preludiul de Bach în biserica pustie – doar el și organistul – și senzaţia de fericire încercată reapare doar pentru câteva clipe. Familia Ghencea află chiar din gura lui Matei, care. nu vrea să renunţe cu ușurinţă la calitatea sa de „sărbătorit”, că împlinește chiar astăzi 7 decembrie douăzeci și unu de ani; fostul fotbalist se bucură din toată inima; încă un prilej căzut ca din cer de a ciocni un păhărel-două, fără ca nevasta să-i mai facă mutre; nu se poate să nu-l sărbătorim pe băiat, nu-i așa, mamă dragă, se adresează el femeii; tu las-o mai încet, spune doamna Ghencea, pe jumătate îmblânzită; nu uita că astăzi ai luat-o de dimineaţă. O dată are băiatul douăzeci și unu de ani, cum să nu-l gratulăm, se miră domnul Ghencea și-i face vesel cu ochiul lui Matei. Oho, la vârsta lui nu exista să-mi scape vreuna, ce spor mai aveam la fufe! De ce nu mai am eu anii ăia! Ce n-aș da

să-i mai am… Când ești tânăr nu știi să apreciezi tinereţea, nu-i dai importanţă, spune soţia fostului sportiv, pe un ton grav și meditativ, ba chiar didactic și se așază pe marginea celuilalt pat, cu mâinile în poală și cu ochii împăienjeniţi de amintiri. Mai târziu abia îţi dai seama cât au fost de minunaţi acei ani, dar ce folos, spune ea pe un ton plângăreţ, ștergându-și melancolic-meditativă și o posibilă lacrimă, în timp ce domnul Ghencea, profitând de

izbucnirea ei nostalgică, a și adus păhărelele; niște păhărele verzului și destul de încăpătoare. Acestea au un clinchet plăcut pe tăviţa de aluminiu, ca și sticla pătrăţoasă cu rachiu de coarne. Nu știu dacă ai băut până acuma – așa ceva, îl descoase el. Are tot felul de reţete, e tare priceput la chestiile astea, spune doamna Ghencea pe un ton admirativ-tandru. Își simte sufletul năpădit de amintiri duioase – ah! tinereţea asta, și când te gândești că trece cât ai clipi din ochi! – încât pentru moment nu mai are poftă să se lupte cu aplecarea spre beţivăneală a iubitului ei soţ. Când domnul Ghencea dă peste cap, dintr-o răsuflare, paharul plin cu rachiu de coarne, oftând și scuturându-se din bot trupul, cu ochii închiși – e minunăţie, nu alta! – nici măcar nu bagă de seamă. Între timp, fostul fotbalist și-a umplut și cel de-al doilea pahar și se pregătește să ţină un foarte simţit discurs (prilej de a goli încă un pahar cu rachiu). Știm prin câte ai trecut, ne-ai povestit, spunea el în toastul pe care îl ţinea, cum a trebuit să pleci din București, să te desparţi de colegi și de prieteni; îţi spunem cu toată sinceritatea c-am fost foarte impresionaţi aflând câte a mai trebuit să înduri. Cum tonul discursului era avântat, doamna Ghencea simţi cum i se umezesc ochii. Pentru noi ești ca și copilul nostru, adăugă ea cu toată fermitatea; chiar astăzi, ţine fotbalistul să exemplifice pe viu spusele nevestei, a vrut să te trezească, noroc că n-am lăsat-o eu; supa asta de găină a ieșit o minune, mă duc să-l trezesc și să mănânce cu noi, e mai mare păcatul să n-o guste, a ieșit într-adevăr nemaipomenită-Lasă-l mai bine să doarmă, îi zic eu, cine știe la ce oră s-o fi întors, o fi rămas la vreuna, la vârsta lui e și normal, mai călărește și el ce apucă… Nu mai vorbi porcării, îl ceartă doamna Ghencea, să-ţi fie măcar rușine de băiat, că ești om bătrân! De ce să-mi fie rușine? sare fotbalistul, între noi, bărbaţii, putem vorbi mai fără ocolișuri, mai direct la o adică! La mulţi ani, spune doamna Ghencea, schimbând de-acuma subiectul, și să dea Dumnezeu să ai parte în viaţă de tot ceea ce îţi dorește sufletul, noi așa îţi dorim, atât eu cit și soţul meu aici de

faţă. Ţie nu-ţi mai punem în pahar, spune sportivul, pentru tine ca femeie a fost suficient. După aceea te văd că începi să spargi la pahare, cum ai mai făcut odată, știi tu când. Ei, pe vremea aceea eram tânără și foarte proastă, începu doamna Ghencea să povestească, abia stăpânindu-și râsul și acoperindu-și gura cu palma, pentru că nu-i frumos să râzi arătându-ţi gura știrbă: mi-a dat să gust o ţuică foarte tare, ţi-a adus-o unu din Moldova, era pe vremea secetei, îi făcuseși rost de niște făină de grâu. Mi-a plăcut, era dulceagă și mirosea plăcut, mi-a căzut, ca să zic așa, bine ș-am golit paharul pân-la fund, și am mai cerut unu'; mă crezi că nu m-am mai putut ridica de la masă? Mi s-au făcut picioarele grele cum îi plumbul și când să spăl păhărelele le-am scăpat din mână, praf s-au făcut; râdea omul ăsta de mine, arătă ea spre soţul ei care rânjea cu gura până la urechi, cele povestite de ea îl înveseleau foarte tare; el m-a dezbrăcat și m-a culcat în pat, ba mi-a făcut și o frecţie, ca să-mi revin. A doua zi n-am mai ţinut minte nimic, mi-a povestit el ce-am păţit și nu-mi venea să cred. Ţie nu-ţi mai punem, spuse bătrânul sportiv, în schimb noi, bărbaţii, mai putem încerca un pahar, că n-o fi foc. Nu am nimic împoptrivă să-i mai pui lui Matei, spune doamna Ghencea, în schimb tu ai băut destul pe ziua de astăzi. Nu uita că și azi-dimineaţă ai trecut pe la bufet, spune ea acoperindu-i cu palma plină de pistrui paharul și când te-ai întors acasă ieșea din tine un damf de te trăsnea. Tu nu mai ai voie… Nici Matei nu mai vrea; acoperă paharul cu palma; a fost destul și vă mulţumesc foarte mult c-aţi binevoit săinchi naţi un pahar în cinstea mea; acuma o să vă rog să mă scuzaţi, trebuie să plec că mă așteaptă pribtenii; nu-i vorba să continuăm cheful, de altfel nici nu se mai poate, de vreme, ce mama lui Ghiuri se întoarce astăzi de la Riga. De fapt nu avem niciun program prestabilit, vedem noi ce facem; dacă n-om avea ceva mai bun de făcut ne-om duce să vedem un film; au băgat o premieră la Capitol, pe care n-am văzut-o până acuma. Numai să găsiţi bilete, spune doamna Ghencea, neîncrezătoare; duminica e potop de lume; poate așa, la un

bilet în plus și la suprapreţ, altfel slabă nădejde, e ea de părere, nu văd cum o să vă descurcaţi altfel.

Matei are prilejul s-o vadă pe gazda lui Vladimir; bătrâna și-a părăsit „ascunzătoarea”, stă lângă plita încinsă – în mica odăiţă e cald ca-ntr-o etuvă – și se uită la laptele care fierbe, având grijă ca nu cumva să dea în foc. Nu, Vladimir nu-i acasă, îi spune, sunt pe puţin două zile de când nu l-a văzut; de unde să știe ea pe unde umblă; cu toate că-i băiat cuminte și așezat, nu poate zice nimic rău de el. I-a venit o scrisoare, trebuie să fie de acasă, de la părinţi; nu s-a atins de ea, e acolo pe noptieră, lângă cărţi. Vrea să-l roage când l-o vedea, să-i spună să-i plătească chiria pe o lună înainte, dacă poate; are de plătit niște impozite și-a rămas fără bani. Tare-i mică pensia, se plânge bătrâna, cum să te descurci cu trei sute de lei; de ajutat n-are cine s-o ajute, bărbatul i-a murit când era tânără și n-a avut copii cu el; are o nepoată de frate care vine să o mai vadă din când în când, dar de când s-a măritat… Și Matei stă pe marginea patului, se uită la zbârciturile de pe chipul ei stafidit și-și simte gâtul înecat de lacrimi, îi pare rău de bătrână; prea-i de tot plângăcios, își impută el, una-două și se emoţionează, viaţa-i dură, mă băiatule, trebuie s-o iei așa cum e, dacă orice fleac îţi moaie sufletul, unde naiba ai să ajungi. Atunci am să plec; când s-o întoarce Vladimir nu uitaţi să-i spuneţi că l-am căutat. Nu vrei un pahar cu lapte cald? îl întreabă bătrâna. Am un ciocuţ cu zahăr, îţi pun un picuţ să ţi-l îndulcesc, dacă nu-ţi place neîndulcit… Lui Matei nu-i place laptele, nici cu zahăr, nici fără, așa că pleacă, mulţumind bătrânei. Fii liniștit că n-am să uit, îl asigură ea; îi spun când se întoarce c-ai trecut pe la el). știi mai bine ca mine care îi sunt drumurile și unde să îl găsești, spune și închide repede ușa în urma lui, să nu intre frigul. Apoi se așază pe scaunul de lângă sobă, cu amândouă mâinile în poală, se uită cu o privire apoasă la fereastra aburită, ochii i se închid, moţăie o vreme și capul îi cade în piept, și-l ridică de mai multe ori și iarăși privește fereastra, ninge, nu se lasă, își spune bătrâna. Noroc cu încălţările alea de la

Cornuleţ, poate să ningă cât o vrea, nici că-mi pasă, nu mă mai ud la picioare de-acuma; cască, i se văd gingiile fără dinţi; a început a se întuneca, își spune, trecu și duminica asta.

O zi deosebită, a împlinit frumoasa vârstă de douăzeci și unu de ani, numai că băieţii au intrat parcă toţi în pământ, nu reușește pur și simplu să dea de urma lor, până și Liviu, cel mai așezat dintre toţi, mai puţin plimbăreţ, nu-i acasă. Mă gândeam să-l iau la un film, spune Matei, în timp ce sora lui Liviu vopsește cu bronz argintiu niște vrejuri pentru florile de hârtie, o comandă specială, trebuie s-o trimitem neapărat în seara asta și uite că a început să se întunece și nici jumătate din lucru nu-i gata; astăzi nu știe ce i s-a întâmplat că nu are spor la lucru; *a* durut-o și capul toată după amiaza, a luat trei antinevralgice și zadarnic, durerile nu cedează cu una, cu două. L-am trimis până la un unchi de-al nostru, de meserie tâmplar, îi explică lui Matei; mi s-a terminat cleiul, nu mai am cu ce lipi petalele. Ce părere ai, îl întreabă, foarte preocupată de florile ei, despre rozul ăsta? Mi-ar fi plăcut mai curând un frez, dar ar fi fost poate mai frapant, e de părere ea, și un zâmbet îi luminează chipul urât; e atât de urâtă încât evită s-o privească, se uită mereu în altă parte: când la petalele de hârtie creponată roz-bombon, împrăștiate pe masă, când la vrejii daţi cu bronz auriu, când la mâinile ei îndemânatice – nu stau o clipă în loc – foarte palide, cu degete lungi. Se teme ca nu cumva în privirea lui ea să-și vadă cumva reflectat, ca într-o oglindă, chipul nearătos. În același timp i se pare că fetei i s-a făcut o mare nedreptate – nu-i drept ca o femeie să arate așa. Doar că nu știe pe cine să învinuiască; habar n-are cine-i vinovatul într-o astfel de situaţie. Trandafirii îmi dau cel mai mult de furcă; petalele trebuie așezate într-un anumit fel pentru ca bobocul să aibă forma asta delicată, îi dă ea explicaţiile necesare arătând spre floarea la care tocmai lucra. Uite, își amintește ea – și un zâmbet aproape frumos îi luminează chipul – aproape am uitat să te felicit, am uitat că e ziua ta. La mulţi ani și-ţi doresc mult noroc în

viaţă. De-acum înainte să se termine cu cele rele!… Bănuiesc că ţi-a povestit Liviu prin câte am trecut și noi. Noroc că tata între timp s-a refăcut complet; închipuieșteţi că s-a îngrășat în ultimele luni cu zece kilograme. Când a ieșit *de-acolo* și l-am văzut cum arată, ce să-ţi povestesc! Mă trezeam noaptea și mă porneam pe plâns; așa de tare plângeam că-l trezeam pe Liviu; culcă-te, îmi zicea, îţi fac un ceai dacă vrei să te liniștești; ai văzut și tu cum arată, îi spuneam printre lacrimi, să știi c-o să moară, n-o s-o ducă mult așa… Chiar săptămâna trecută am primit o scrisoare dela el, se simte din ce în ce. mai bine. Când o să mă vedeţi, o să vă miraţi ce bine arăt, așa ne scrie. Eu nici nu l-am recunoscut la început; norocul meu cu Liviu, care a sărit să-l îmbrăţișeze. Ce-i cu tine, te pomenești că nu m-ai recunoscut, m-a întrebat tata. Acuma-i mult mai bine, așa că între timp ne-am mai liniștit. Și-a găsit și de lucru, niște expertize pe care le face acasă. Un vecin cumsecade, șef contabil la „Avântul”, i le-a dat în secret, să nu afle nimeni… Numai să nu spuneţi la nimeni, zice domnu’ Borceanu, să nu se afle, că mă nenorociţi. Le faceţi dumneavoastră și le semnez eu, nu-i nicio problemă. N-am vreo pretenţie, zice, nici să nu vă gândiţi, dumneavoastră aţi muncit, banii sunt ai dumneavoastră, așa-i corect; suntem doar oameni cu bun simţ… La mulţi ani, prin urmare, spuse sora lui Liviu, întorcându-se cu gândul la cel sărbătorit. Mă întreb dacă ţi-a plăcut cravata; ţi-am ales-o amândoi, m-a rugat Liviu să hotărăsc eu, că el nu se pricepe la culori, pentru mine una-i la fel cu cealaltă, zice, eu nu văd nicio deosebire. Nu știu dacă îţi place, îl întreabă ea, poate că e cam prea bătrîrească, dar am căutat ceva mai sobru, să meargă la orice costum. Vă mulţumesc mult, spune Matei; nu numai că mi-a plăcut, dar se și potrivește de minune la costumul pe care îl am. Ce culoare e costumul? întreabă sora lui Liviu. Maro închis cu dungi, îi explică Matei. O, atunci chiar se potrivește, exclamă ea fericită și între timp mâinile ei lucrează, se grăbește foarte tare, are o mulţime de petale de făcut, iar de frunze ce să mai vorbim, nici măcar nu s-a apucat să le

taie cu foarfeca. Parcă vede că are să stea toată noaptea și o să strige Liviu la ea să stingă lumina că nu poate dormi. Ne sculăm amândoi de dimineaţă și te ajut și eu, numai acuma culcă-te, e trecut de două noaptea; nu pot nici eu să dorm când te știu pe tine trează. Să se întoarcă Liviu, să ciocnim un pahar, spune ea. Am o vișinată cu totul specială, sunt convinsă că o să-ţi placă. Și Matei o privește drept în faţă și, de data asta, aproape că nu observă dacă e urâtă sau nu.

După Ce își căută fără succes prietenii – dispăruseră, îi înghiţise parcă pământul!

— Matei înţelese că ultimul ţărm spre care se putea îndrepta fiinţa lui înfrigurată în seara acelei zile, nu una dintre cele mai obișnuite pentru el, să nu uităm, împlinea douăzeci și unu de ani, era casa cenușie și mohorâtă a lui Papi, prietenul lor care „suferea cu nervii”, fiinţă extravagantă și stranie, acceptată în cercul lor mai mult din milă, dacă nu cumva și dintr-o curiozitate morbidă. Oricum, era interesant ca ei să se afle în preajma unuia căruia „îi fila cel puţin o lampă” dacă nu mai multe, o persoană nu dintre cele mai arătoase în ceea ce privește aspectul exterior, făcut numai din oase, peste care se afla nu tocmai întinsă o piele roșcată și pistruiată; Papi era în schimb cel mai devotat prieten, un adevărat câine credincios, puteai să-l rogi să-ţi facă orice serviciu și el se executa fără crâcnire, iar casa lui, mare, burdușită cu mobilă veche și destul de soioasă, era întotdeauna deschisă. Părinţii lui Papi îl aduseseră pe lume la bătrâneţe și muriseră amândoi în același an – unul primăvara, celălalt toamna – când singurul lor fiu se afla în ultima clasă de liceu, lăsându-i ca moștenire casa cea mare și sumbră, în care Papi trăia singur. Câteva obiecte frumoase își mai păstrau încă prospeţimea: un candelabru curios din sticlă veneţiană, un goblen într-o ramă splendidă, sculptată, de dimensiuni de asemenea foarte mari, reprezentând portretul unei femei frumoase cu obrajii roz și cu o coafură înaltă, în care se aflau o mulţime de panglicuţe, un samovar de aramă și mai multe macrameuri

la care Papi, cine știe din ce pricină, ţinea mult; le spăla cel puţin o dată pe lună; străluceau macrameurile, albe ca spuma, adevărate – oaze de curăţenie printre atâtea lucruri deteriorate de timp, fotolii șubrede îmbrăcate în catifea vișinie, care își pierduse orice luciu, scaune cu picioare nu prea sigure, perdele groase, de ani de zile nu fuseseră spălate și, dacă te gândești bine, cine să le spele, Papi se îngrijea de macrameuri, le freca sârguincios în lighean, le punea la uscat pe un scaun, în dreptul sobei de teracotă, punea sub scaun un ziar, nu cumva să se păteze parchetul. O mătușă – sora mamei – gârbovită și căreia îi tremurau, la unison parcă, mâinile, picioarele și capul, era mult prea neajutorată și fără putere ca să se apuce să-i spele perdelele, îi aducea dulceţuri și gemuri făcute în casă, în după amiezile lungi de vară, îi spăla vasele și îi făcea ordine în bucătărie; îl certa când uita să-și dea rufele murdare la spălat, îl punea să se tundă. Nu-mi place cum arăţi, spunea Roti Neni, așa un băiat prezentabil și cu părul ca la ţigani… Ultima modă, se lăuda Papi și-și trecea mâna pistruiată prin claia de păr roșcat. Ai cearcăne, spunea bătiâna, ești galben ca o luminare de ceară. (Femeia se întorsese de la Biserica luterană, unde aprinsese pentru cei morţi mai multe lumînări.) Nu dorm noaptea, se plângea Papi. (E singura fiinţă cu adevărat atentă la plângerile lui: își dădea drumul, n-o cruţa defel pe bătrână, se văita mai abitir ca o femeie, ei îi spunea toate necazurile, toate suferinţele lui de om bolnav și ea îl asculta cu atenţie, privindu-l drept în ochi, nemișcată: capul, mâinile și picioarele se opreau din tremurat, îi curgeau lacrimi din ochii ei apoși și le ștergea cu mâna ei uscată, cu vene albastre și îngroșate, sperând că el nu ie-a observat și într-adevăr el nu le vedea, era prins de propriile lui necazuri, pe care acum, iată, le scotea ca dintr-un sac fără fund.) Când reușesc să adorm, îi spunea el bătrânei, am coșmaruri, rămân prin gări pustii, mă înţelegi, Roti Neni, și bate un vânt pe peron, nici nu-ţi pot povesti cât de tare bate, și rţu e nimeni, pricepi, ţipenie de om, nici măcar un acar sau un impiegat cu care să pot

schimba o vorbă, or, trenurile în care mă urc – și ce trenuri, Roti Neni, treci dintr-un vagon în altul și nu se mai sfârșesc – aleargă prin noapte ca nebunele, fără să mai oprească în vreo gară, trenuri de noapte cu călători care dorm, n-ai cu cine vorbi să mai treacă timpul și ăsta-i, Roti Neni, lucrul cel mai greu de suportat... Și pe măsură ce povestea, Papi se ambala în propria lui povestire, poate mai adăuga de la el, voia cu orice preţ s-o impresioneze pe bătrână, căreia începuse să-i tremure din nou capul, mai tare ca de obicei. Nu mai povesti, striga cu o voce ascuţită și stridentă și, cu mâna ei uscată, cu degete subţiri și lungi – în tinereţe fusese profesoară de pian –, îl atrăgea spre ea; Papi își căuta un culcuș iluzoriu la pieptul ei uscat de femeie bătrină. Și ziua în amiaza mare, continua el să povestească fără s-o asculte, am câteodată impresia că mă urmărește cineva, un domn într-un costum albastru de tergal cu dungi, cu ochelari negri sau fumurii; stă, uite acolo –, spuse, arătând cu mâna spre geamul murdar, și mă urmărește. Prostii, sărea atunci bătrâna, să-ţi scoţi din cap nebuniile astea, cine și pentru ce să te urmărească pe tine? Ai stat în calea cuiva, ai făcut rău vreunei persoane r Niei nu vreau să te mai aud! adăuga astupându-și cu mâinile amândouă urechile, privindu-l cu ochii plini de lacrimi; dar în ciuda tonului ei ferm, el era, convins că ea suferă într-adevăr și în adâncul sufletului simţea ornare bucurie c-a făcut-o să sufere, că ei, cel puţin, nu-i este indiferent tot zbuciumul lui, din care da la iveală, de fapt, cu o anumită zgârcenie, doar o mică parte; Roti Neni nu-și făcea iluzii, în interiorul cutiei craniene pe care ea și-l închipuia asemeni interiorului unui ceas minuscul, în care o serie de rotiţe se mișcau cu precizie matematică în toate direcţiile, e o mică fisură, fără leac – în doctori, psihiatri și neurologi nu avea nicio încredere! – și cuprinsă de lașitate și firească slăbiciune își spunea plină de speranţă – în ultimii ani, la bătrâneţe, devenise foarte credincioasă – că o s-o cruţe Dumnezeu, nu o. s-o mai prindă ziua când nepotul ei va fi internat într-o casă de sănătate.

Prietenii lui Matei își făceau, desigur, mult, mai

puţine griji decât bătrâna profesoară de pian; erau tineri și nepăsători și mai mult decât o milă ușoară, însoţită de trecătoare dovezi de afecţiune – băiat bun Papi, prietenul nostru, să avem grijă de el, sa nu-l lăsăm s-o ia razna de tot! – nu li se putea, la urma urmei, cere. Se și distrau câteodată, fără răutate însă, cu un fel de uimire de oameni sănătoși, care nu puteau pricepe întortochelile bolii ăsteia misterioase. Merg cu el pe stradă, povestește Col, și când ajungem în dreptul librăriei „1 Mai”, Papi nu vrea să meargă mai departe. Îmi arată semnele de pe pavaj cu degetul, dungile pentru trecerea pietonilor. Ce-i cu ele, îl întreb, ce dracu’ ai cu dungile alea? Nu-s întâmplătoare, zice. Ce nu-i întâmplător? îl întreb. Dungile, arată el spre ele. Am fost săptămâna trecută și în dreptul moscheii erau altele, exact la fel. Ștefan nu se mai putu abţine și începu să râdă. Ce-ţi veni să râzi ca prostu-n târg? îl întrebă Col înfuriat. Ce-ai cu mine că râd? se răţoiește Ștefan la el. Nu pricepi că e grav? îl întreabă Col. Capul tău prost nu-i în stare să priceapă? Ștefan, jignit, se întunecă la chip. Nu-i pricep pe nebuni, spune el, dând din umeri. E vorba de Papi, nu de un nebun oarecare. Știu că e vorba de Papi, spune Ștefan cu o voce groasă. Doar că nu înţeleg, pentru asta râd, pricepe, măi zevzecule... Am ocolit dungile albe, doar că lui Papi îi venea parcă greu să se despartă de ele, se întorcea mereu. Unde te uiţi? l-am întrebat făcându-mă că nu pricep. Mă îngrijorează, spune Papi, fără să mai adaT uge ce anume îl îngrijorează. Și atunci, le mărturisi Col prietenilor, am avut pentru o clipă impresia că își bate

— Joc de mine, că joacă pur și simplu teatru – n-a dat el de trei ori la actorie? – și m-am simţit jignit și m-am înfuriat ca un prost. Crezi că eu nu-mi dau seama că îţi baţi joc de mine? i-am spus; numai că lui Papi îi păsa mult prea puţin de jignirile mele, căuta cu privirea ceva, continua să fie îngrijorat, mergea, ca să zic așa, ca pe ace, iar la un moment dat s-a oprit din mers; nu merg mai departe, mi-a spus, stai o clipă să vedem ce-i de făcut! Ce să vedem? l-am întrebat. Întârziem la film, dacă ne oprim așa, la fiecare zece pași. Nu mă auzea ce spun, îi păsa prea

puţin de mine. Eram sigur că am să dau peste ea, l-am auzit zicând cu un fel de bucurie răutăcioasă. Peste cine? l-am întrebat. Vezi firma aia neagră? m-a întrebat Papi. Simţeam că nu mai suport, mai întâi dungi albe, apoi firme negre și din nou gândul că-și bate joc de mine, că joacă teatru, m-a făcut să mă înfurii. Eram în același timp curios să aflu ce-i cu firmele negre din pricina cărora acum nu mai putea să meargă, așa că l-am întrebat ce anume are cu firmele negre, care e pricina că-l îngrijorează atât de tare… Au apărut peste tot, zice, nu sunt, după câte am aflat, numai în oraș la noi; la Sibiu, Cluj și Oradea s-au imulţit ca ciupercile, nu mai ai loc de ele, pricepi? Și de ce anume te neliniștesc firmele negre? Nu pricepi că se pregătește ceva împotriva mea, că se pune ceva la cale? Ce să-și bată joc, e grav bolnav, spuse Vladimir, trebuia să faci ceva, nu să te superi, să faci pe orgoliosul. Nu era cazul. Am încercat, se dezvinovăţi Col; am încercat să-l duc la spitalul de psihiatrie. Am un prieten medic tânăr, care e asistentul lui Pamfil. Am trecut, la un moment dat, chiar prin dreptul spitalului. N-a vrut în ruptul capului și când m-a văzut că stărui a început să plângă. Faptul ăsta m-a dezarmat, pricepeţi. Eram pentru prima oară pus într-o astfel de situaţie și e adevărat că n-am știut să mă descurc. Nici eu în locul tău nu m-aș fi descurcat, spuse Matei. Aseară am trecut pe la el. Am sunat și nu mi-a răspuns nimeni. Azi dimineaţă l-am căutat pe asistentul lui Pamfil. Papi era în spital. În cursul după-amiezii a încercat să se sinucidă tăindu-și venele. A avut un noroc orb, ca să zic așa. Are o mătușă bătrână, sora maică-sii.

dacă nu mă înșel, fostă profesoară de pian. Trece foarte des pe la Papi, sunt convins c-o ştiţi și voi, nu se poate să n-o ştiţi. Tocmai încerca să-și taie venele cu cuţitul. Bătrâna a avut prezenţă de spirit, a telefonat la Urgenţă. N-a reușit el mare lucru să facă; nu era probabil bine ascuţit, sau cine știe ce dracu’ s-a întâmplat. O mică hemoragie și atâta tot. Să mergem la spital să vedem ce face, spuse Vladimir, ridicându-se în picioare. Azi nu-i zi de vizită, dar după-amiază e doctorul meu de gardă, îi informă

Col. Ne dă el drumul. În tot cazul e în afara oricărui pericol. Săracul Papi, nefericitul de el, spuse din nou Vladimir, apoi se așternu liniștea. De fapt, Papi, de teamă să nu-i piardă, ascunsese noilor săi prieteni întregul său trecut de om bolnav. În ultimii ani avuseseră loc mai multe tentative de sinucidere, mai mult încercări, pe care Papi nici nu avusese de gând, în străfundul sufletului său, să le ducă până la capăt, mânat mai mult de dorinţa profundă și nemărturisită de a trezi compasiune, de a face să se nască în vastul ocean de gheaţă de care se simţea înconjurat un grăunte de milă, un fel de comunicare obscură, fără să fie întru totul conștient de ea, cu cei ce, din simplă întâmplare, străini, care, de altfel, nu s-ar fi interesat de soarta lui, ajungeau să afle, medici, surori, cei ce dădeau peste el, speriaţi, și-l duceau oprind o mașină oarecare, sau telefonând după Salvare, la spital. Iată de ce o astfel de tentativă avu Icc pentru prima oară într-un parc, nu prea departe de niște studente la medicină care învăţau pentru examene – era în pragul sesiunii de vară. Papi își luă această măsură de prevedere, încât, la o adică, un prim ajutor, cât erau de novice întru ale meseriei, tot i l-ar fi putut da. Încercase să-și taie venele cu o lamă și fetele, una dintre ele, de fapt, îndreptându-și întâmplător privirea spre el, în timp ce încerca să memoreze nu știu ce oscioare foarte greu de reţinut, văzu lama sclipind în lumina soarelui și scoase un ţipăt prelung, speriindu-le pe toate celelalte, cufundate până peste cap în cumplitul și complicatul schelet uman. Alergară într-un suflet, încercând, atât cât se pricepeau ele, să oprească hemoragia; una dintre ele alergă după un taxi; cuprins de o ciudată stare de fericire, Papi se lăsă dus; șoferul, morocănos, le atrase atenţia să nu-i păteze mașina; el părea cel mai puţin afectat de nenorocirea lui Papi. La spital începură să se foiască în jurul lui; o asistentă medicală foarte tânără, la început de profesie, probabil, mai puţin călită, avea lacrimi în ochi; cazul nu era grav, hemoragia fu oprită cu ușurinţă. Celelalte două tentative avură cam același traiect, cu diferenţele de rigoare (în

fundul sufletului, Papi se rușina de ele, simţea nota falsă, jocul periculos căruia i se deda cu bună-știinţă, dar în același timp era conștient și de impulsul profund, de necontestat, obscur și înspăimântător, aflat undeva în spatele acestui așa-zis joc și căruia nu putea să i se sustragă în niciun fel). La spital nicio soră tânără nu mai lăcrima, erau toate bătrâne, își păstrau calmul, cu toate că mila, spre marea bucurie a lui Papi, li se putea citi pe chip. Un băiat atât de tânăr, sărmanu, cine știe ce decepţii o fi avut, l-o fi părăsit iubita, mulţi tineri se sinucid din motive sentimentale, o decepţie puternică în general, mărturisesc cu greu, după ce pericolul a trecut – în cazurile fericite, pentru că sunt și unii care nu mai pot fi salvaţi – se rușinează, se simt foarte jenaţi, nu scoţi nimic de la ei în ruptul capului, oricât ai fi de curioasă, poveștile astea de dragoste, mai ales când sunt nefericite, sunt deosebit de interesante, cine a fost fiinţa care i-a împins spre asemenea act necugetat. Până la urmă se află însă totul, transpiră cine știe cum, unele detalii erau smulse chiar de la vizitatorii pacientului care, pălind, cu un surâs cam pierdut, primea flori și cuvinte de îmbărbătare; dar *ea* de ce nu apare, ar putea cel puţin acum, nu-i așa, când un om, un băiat tânăr și atât de drăguţ, a fost gata să-și dea viaţa pentru ea; uneori, spre marea bucurie și satisfacţie a curioaselor asistente, apare și fiinţa, cam frivolă și ușuratică sau, dimpotrivă, gingașă, palidă și plânsă, o fată bună, dar care, din nefericire, iubea pe altul, cu flori sau fără flori și persoanele cele curioase zadarnic trăgeau cu urechea, pentru că cei doi se priveau doar ușor stânjeniţi, fără să scoată o vorbă; cuvinte edificatoare și lămuritoare nu se schimbau… Un instinct feminin, foarte sigur, le spunea însă că în cazul lui Papi nu exista o asemenea fiinţă, gingașă sau frivolă – *nu* – femeile acelea trecute prin viaţă simţeau de departe mirosul greu al singurătăţii și când o vedeau apărând pe Roti Neni, în paltonul ei vechi, ele înţelegeau că așa era firesc să fie, nu putea exista decât o mătușă bătrână, gârbovită și speriată, cu mâinile tremurând. Cine altcineva să-l plângă, n-o să apară cine

știe ce Gina Lollobrigida lângă patul lui. O bătrână ca asta, da, ștergându-și nasul roșu de frig cu o batistuţă mirosind și ea a bătrâneţe, o bătrână, scoasă și ea de la naftalină.

Dându-i un telefon lui Papi, Matei simţea în primul rând că intră în pielea bunului samaritean; și-a mai revenit, se simte mult mai bine, nu-l mai obsedează nici macar dungile negre sau albe sau firmele cu culoarea lor suspectă, a fost o criză, ședederea la spital se pare că i-a făcut bine, în schimb, de prieteni în jurul lui, ca să-i ridice moralul, în mod sigur are nevoie, așa că, spusese Vladimir, care era cel mai impresionabil dintre toţi, staţi măi fraţilor cât mai mult în jurul lui, nu-l lăsaţi singur, Papi nu-i ușor de suportat, știu, numai că băiatul ăsta are o inimă mult prea simţitoare, nefericitul, spune Vladimir, și prietenii erau de acord; cu toate, acestea nu se prea grăbeau cu vizitele. Papi stătea singur și Roti Neni îl întreba dacă să tragă perdelele, dacă nu cumva îl supăra lumina, sau dacă mai vrea puţin ceai de mentă, un dezinfectant foarte bun, susţinea ea cu încredere, optimistă, de parcă tot răul ascuns în mădularele nepotului ăstuia al ei ar fi putut fi vindecat, ca prin minune, cu un ceai de mentă. Dar nu numai dragostea pentru aproapele lui îl mâna pe Matei spre casa mohorâtă și tristă a lui Papi, ci și, în primul rând, ca să fim drepţi, neputinţa de a se întoarce acasă la, de altfel, primitoarele lui gazde, care la ora asta, își spunea Matei, se pregătesc de culcare, cu toate că era încă foarte devreme. Sentimentul că ziua lui de naștere nu se putea sfârși cu un asemenea fiasco; niciunul dintre prietenii din noaptea trecută! – și ce bine se distraseră – intraseră parcă în pământ cu toţii, zadarnic îi căutase peste tot, nici pomeneală să dea de urma lor. Așa că formă numărul lui Papi, care aflându-i intenţiile – o vizită nu prea lungă, ca să nu-l obosească – nici nu-l lăsă să termine fraza.

Care oboseală, spuse el, vino cât mai repede, până nu se înteţește ninsoarea, apoi începu să se plângă, să-i facă reproșuri, îl uitaseră de când a ieșit din spital, doar Vladimir – am știut că are o inimă de aur! – a trecut să mă vadă; să nu crezi, schimbă el rapid tonul conversaţiei, că

am uitat că astăzi e ziua ta, ţi-am luat și un mic cadou, suspină, nu-ţi spun, îmi pusesem în gând să nu ţi-l dau, nesuferitule – iartă-mă că-ţi spun așa, te alint, vezi bine, nu ești chiar atât de nesuferit, ești un băiat chiar simpatic, simpatic de tot – dacă nu-mi telefonai. M-am gândit mult, în primul moment n-am avut nicio idee, îţi spun drept, ce să-i iau băiatului ăstuia, ce poţi să-i faci cadou unui tip care împlinește douăzeci și unu de ani, îmi era capul gol pur și simplu – și în timp ce Papi tușise în pâlnia telefonului, Matei simţea cum îi îngheaţă picioarele, tropăia din ele ca să și le mai încălzească – o cravată, sau ceva de genul acesta, e după părerea mea mult prea banal, toată lumea îţi aduce de ziua ta cravate care nu se asortează la niciun costum, sau o cămașă, și mai banal; în primul rând nu știu ce număr porţi, nu-i așa? – niciun gând, pricepi, nicio idee… Bine, Papi, îi întrerupse Matei tumultul verbal, ai să-mi povestești când ajung la tine, deocamdată am îngheţat de frig, îţi dau telefon din stradă, îţi dai seama: iar Papi, aflând că îi telefonase din stradă și că, deci, l-a făcut să se congeleze – verb care îi plăcu, pentru că îl repetă de mai multe ori – se întrecu cu scuzele, iar un tumult de fraze părând a nu se mai sfârși niciodată; bine, îl întrerupse din nou Matei, vin chiar acum, iau autobuzul patru, nu-i așa, în jumătate de oră sunt la tine.

Matei, îndreptându-se spre casa lui Papi, o făcea cu un entuziasm exagerat, având în vedere faptul că vizita la un om bolnav presupune întotdeauna o strângere de inimă, o anumită convenţionalitate, un fel de obligaţie de care trebuie oarecum să scapi, deci chiar pe dos decât ceea ce simţea în aceste clipe, bucuros fiind că o să-l vadă pe Papi, un ins ciudat – încercase doar să se sinucidă nu cu multe zile în urmă și mai era și povestea aia cu dungile negre și albe! – dar, în ciuda tuturor ciudăţeniilor ăstora ale lui, el era convins că o să petreacă o seară plăcută, prietenul lor – îi spunea așa, la fel ca toţi ceilalţi din grupul lor, cu toate că era o prietenie mai specială – fiind o gazdă desăvârșită; știa cum să-și distreze oaspeţii, inventa tot felul de chestii și îi bombarda cu tot felul de surprize; boala îl determina

pe Papi să fie mult mai matur decât ei, încât cu toată comportarea lor ușor condescendentă – Papi era un bolnav, nu-i așa, și ei, ca oameni sănătoși, trebuiau să-l menajeze și să-l protejeze, într-un cuvânt, cum fusese de părere Vladimir, patetic ca întotdeauna, „să aibă grijă de el” – Papi îi domina de fapt, reușise să-i atragă, făcând din ei, la urma urmei, singurii și foarte credincioșii lui spectatori; da, el se da în spectacol în faţa lor și băieţii îl urmăreau fascinaţi; apoi, ca să fim drepţi, el avea grijă de ei, mai exact spus, el îi lua sub aripa lui protectoare de cum soseau în vizită, lăsându-și paltoanele în vestibul, bocănind stingheri din picioarele lor încălţate în bocanci; să vă dau o măturică să vă ștergeţi de zăpadă, spunea Papi, dacă nu mai încap paltoanele pe nenorocitul acela de cuier, puneţi-le pe unde puteţi, mereu mi-am pus în gând să golesc cuierul, găsești pe el ce vrei și ce nu vrei; dă-mi-l dragă, să ţi-l pun eu, nu te credeam atât de neajutorat, scuză-mă, am impresia că te-am călcat pe picioare, nu, atunci e bine, care dintre voi miroase a parfum, l-am prins că vine de la o damă, sunt discret, nu întreb mai mult. Și apoi Papi, la fel ca o mamă afectuoasă, le gătea înflămânziţilor lui prieteni fel de fel de mâncăruri alese, în prepararea cărora era foarte priceput. Refuzară însă să mănânce pui cu sos de prune, făcuse prin urmare sosuri, trebuie să așteptaţi până reușesc să improvizez altceva, le spuse privindu-i mirat, dar în, același timp concentrându-se asupra problemei care se ivise, Papi era conștient că trebuie să facă eforturi ca să-și menţină noii prieteni și o făcea cu o exaltare și o dăruire demne amândouă de toată lauda. Mai staţi, spunea el când ei, după o masă, într-adevăr, cât se poate de plăcută – se discutase cu aprindere despre ultima montare a „Naţionalului”, *Fata fără zestre* a lui Ostrovșki, Matei fusese cel mai însufleţit dintre toţi, susţinea sus și tare că piesa nu-i decât o melodramă, e adevărat, cu multă culoare locală, numai că Ostrovski ăsta – nu cel cu Așo *s-a călit oţelul* – nu-i, bineînţeles, nicio legătură între unul și celălalt, clasicul deci, fusese mult prea industrios, scrisese piese cu toptanul. Da, intervenise

Papi în discuţie, dar, nu uita, *Vinovaţi fără vină* cu Drujnikov, îmi place la nebunie Drujnikov; și piesa are momente înălţătoare, amintiţl-vă scena confruntării cu propria lui mamă; tot o scenă de melodramă, încerca să strecoare Matei; da, fusese de acord Papi, dar câtă nobleţe, visul meu e să ajung să joc în piesa asta, bineînţeles că nu am să ajung să-l egalez pe Drujnikov; e un actor mult prea complex, prea mare, are și o figură cât se poate de expresivă; mie mi-a plăcut, se auzi vocea lui Col, oarecum din afara disputei, și mă refer în primul rind La regie, au fost câteva chestii bine găsite, ca să nu mai vorbim de decor; soţii ăștia Ieremici sunt excelenţi; după părerea mea, e o mare achiziţie a „Naţionalului”, numai să rămână, să nu o șteargă în Capitală, cum au făcut-o atâţia alţii înaintea lor, ar fi păcat, pe cuvântul meu că mi-ar părea rău; sper ca ăia de la conducerea teatrului să fie destul de deștepţi ca să-i momească. Să le dea, de pildă, un apartament ca lumea, trebuie reţinuţi cu orice preţ, ce dracu’, câţiva oameni de valoare în orașul acesta și ăia să ne părăsească! Fusese, prin urmare, o masă însufleţită de discuţii aprinse, numai că la un moment dat omul trebuie să și plece, vorba aia, călătorului ii șade bine cu drumul; nu mai prindem împuţita aia de mașină dacă nu plecăm acuma; un sfert de oră numai, se ruga Papi, să vă cânt ceva la flaut. O arie din *Regina Viselor* de Purcell. E sublimă. Muzică de scenă pentru *Visul unei nopţi de vară* de Shakespeare. Papi îi dădea gata cu i erudiţia lui și cu măiestria de a cânta din flaut... Pierduseră ultimul troleibuz, îngheţau de frig în staţie, cu speranţa că nu s-au retras chiar toate, dacă nu, peste un sfert de oră, tot trebuie să vină cel de noapte. Mai mare păcatul că-i filează o lampă, spune Ștefan, și toate calităţile cu care era înzestrat Papi se vor risipi fără rost – și cântatul la flaut și talentul lui de actor, din pricina unui lucru pe care ei nu erau în stare să-l definească; ceva greșit pus în alcătuirea lui intimă – și nu spuneau tot acești tineri, care erau băieţi de treabă și nu tocmai înguști la minte; din cauza acelor soţi, bărbat și femeie, care îl zămisliseră când de-acuma

puterile le erau vlăguite, bănuiau, mintea lor tânără căutând cu înfrigurare un răspuns nu numai din milă, sau dintr-o admiraţie de băieţandri, în faţa celui ce făcea atâtea eforturi să strălucească, ci dintr-un impuls mult mai adânc, pentru că erau la vârsta la care omul își pune tot felul de întrebări. Mai târziu, amintindu-și, vor râde de ele, dar ce importanţă are! Cum e cu viaţa adică, de ce e așa și nu altfel, ce se *ascunde,* că ceva trebuie să se ascundă dincolo de ceea ce pare clar ca lumina zilei, întrebări naive, priviri de copilandri cu ochii abia mijiţi, cum se spune; uite-i și pe ăștia, abia au făcut ochi și o iau care încotro, bâjbâind printr-un fel de ceaţă tulbure; ce-i cu Papi ăsta, că ceva s-a stricat acolo, înăuntru și atât de adânc, încât nici chiar toată doctorimea, cât e ea de învăţată, nu poate să vadă. Autobuzul nu mai venea și porniră pe jos, frigul îi pătrundea, îl uitară pe Papi, uitară nebunia lui, la a cărei cauză primă nu izbutiseră, bineînţeles, să ajungă, îi înjurau pe împuţiţi! de șoferi care se retrăgeau înainte de a fi timpul. Am s-o soilesc mâine dimineaţă până mă satur de somn. Nenorocita aia de asistentă o să facă însă scandal, parc-o văd, o să mă pârască la profesor, spuse, cu fălcile încleștate de frig, Col. A pus ochii pe tine, vezi să n-o păţești. Nu te poate suferi! Cred că din pricina crestei tale de cocoș. E foarte principială. Bărbat-su e mare știab, nu știu pe unde. Dai jos frumoasa ta creastă, numai buclișoare, și ai rezolvat problema. Nici nu mă gândesc, spune Col. Treaba ta, spune Ștefan, pe un ton nesuferit de didactic. Eu te-am prevenit. „E noapte adâncă, ce noapte grea! / Parcă-a bătut în fundul lumii cineva”, declamă Matei. Iată o poezie genială, adaugă el solemn, despre care la școala asta, cu trei rânduri, cum se spune la noi, nici nu se vorbește. Dreptu-i? își întreabă el prietenii. Dar prietenii mârâiau ceva, prin care vroiau să spună ce nu-i drept; le era însă mult prea frig – măiculiţă doamne, ce ger mai era – ca să deschidă gura…

*

Când Matei coborî din autobuz, ninsoarea se înteţise

atât de mult, încât aproape îl orbea; cu mare greutate reușea să-și țină ochii deschiși. Piciorul se afundă în zăpada pufoasă până mai sus de glezne, în zăpada diafană, a cărei puritate era ascunsă și într-un fel parcă păzită de întuneric. Un val de fericire, inexplicabilă, îl cuprinse pe Matei; lăsă zăpada să-i intre în gură și-i simți răceala arzându-i gura; și de bucurie – ce fel de bucurie neroadă o mai fi și asta! – îi veniră lacrimi în ochi, viața nu poate fi altfel decât frumoasă, își spuse el cuprins de o exaltare copilărească și cam nătângă; oricât ar încerca unii să o facă urâtă, nu vor izbuti niciodată, își spuse, și se simți, el, fragilul adolescent – pentru că era încă un fel de adolescent întârziat, necopt la minte, nici pomeneală să fie copt! – învingător, acesta era cuvântul exact care îi veni în minte și care definea foarte exact ceea ce simțea în clipa aceea. Învinsese pe cine și ce anume? Iată întrebarea la care acest tânăr, răzbind greu prin ninsoarea deasă, mergând mai mult cu ochii închiși ca să nu-l orbească ninsoarea, în timp ce picioarele i se înfundau în zăpadă din cauza căreia înainta cu greu, tânărul acesta în palton nou-nouț, din stofă reiată – se îngrijiseră părinții de el, paltonul așteptase în dulap, numai să fie îmbrăcat, încă din timpul verii, bătrânul croitor neamț învârtindu-se în jurul lui, cu gura plină de ace: știi că acum e la modă mai scurt, dar eu sunt de părere să-l lăsăm așa, o să vedeți la iarnă ce bine o să vă prindă – întrebare la care Matei ar fi trebuit probabil să dea un răspuns mai clar și ceva mai lămuritor, căci ce fel de învingător mai era și el, vai și-amar de capul lui, nu-l aruncaseră, nu prea demult, niciun an nu trecuse de atunci, afară dintr-o Facultate, și ar fi așteptat mult și bine ca să fie din nou student, dacă n-ar fi intervenit, cum se întâmplă, numai întâmplarea (nu numai în melodrame apare ea, ci și în viață, după cum se poate vedea), *întâmplarea* și norocul, baftă în toată regula, luînd înfățișarea plină de solicitudine și. câmbitoare a unui prieten, cu care tatăl lui Matei juca uneori, în după-amiezile lungi de vară, table. Deci, acel medic, săritor la nevoie și auzind de necazul prietenului – tot întâmplarea

făcuse ca medicul să fi fost coleg nu numai de clasă, ci și de bancă, într-un cuvânt prieteni nedespărţiţi, cu rectorul universităţii – îl întrebase: de ce nu mi-ai spus, bătrâne, ţi-o rezolvam într-o săptămână; e suficient să-i scriu o scrisoare, sau chiar să-i dau un telefon; între timp lucrurile s-au mai așezat, nu-i așa, s-au mai aplanat; acum sunt de părere că se poate acţiona, fără să se facă bineînţeles prea multă zarvă. Și între timp trecu încă o săptămână și doctorul îi telefonă tatălui lui Matei într-o seară – avea o voce veselă – s-a rezolvat, bătrâne, să plece chiar mâine dimineaţă băiatul la București, să stea amândoi de vorbă, să-i explice pe larg despre ce a fost vorba, s-a revenit, între timp, și asupra altor cazuri; cu acceleratul de dimineaţă, bineînţeles, își ia o cameră la hotel pentru noapte, e băiat mare se descurcă; ce să-mi mulţumești, dacă între noi nu ne ajutăm, mai mare păcatul că nu am știut mai demult, te aștept mâine pe la cinci la o partidă de table, trebuie să-ţi dau revanșa. Matei îi făcu rectorului, se pare, o impresie bună, s-a exagerat, desigur, prietenul a fost și așa exmatriculat, zadarnic i-ai luat apărarea; am vorbit la telefon cu rectorul de la Cluj, spuse proaspătul rector al Universităţii din București, fost ambasador la Paris, te înscrii în anul IV, n-are importanţă că repeţi un an, înţelegi? Trebuie însă o oarecare discreţie, să nu se facă prea mare vâlvă, nu-i așa, vezi, ţi-ai uitat revista pe fotoliu, nu pleca fără ea, azi e vineri, trebuie să fie numărul nou din „Contemporanul”, ei, mult noroc și curaj, îi mai spune rectorul la plecare. Așa că era mai mult ceea ce rectorul îi urase, un norocos, decât un învingător, cum își spunea el, în acele clipe de exaltare și la urma urmei nemotivată, așa că Matei se dezumflă dintr-odată și cum lumina pe străduţa pe care o apucase era stinsă, orbecăia prin întuneric, făcându-și cu greu drum prin – zăpada tot mai înaltă, se urcase mai sus de glezne… Studentul din anii IV s-ar fi plictisit poate de moarte repetând aceeași materie, chiar dacă profesorii erau alţii, dacă n-ar fi fost câţiva dintre colegi îndrăgostiţi de-adevăratelea de literatură și pentru care a se vedea cu diploma de profesor nu era

singurul scop, cu care se împrieteni repede; aceștia se simţeau oarecum nerăbdători să se „măsoare” cu unul din București și așa intrară, ca să zicem așa, în viaţa lui Matei: Col, Ștefan și Vladimir, trei prieteni dintr-odată, o performanţă pentru un ins destul de retras ca el; Ștefan își adună încă de pe-acum material pentru lucrarea de stat, o întreprindere cu totul nouă – într-o zi când am să fiu în formă am să vă explic, mai pe larg, despre ce anume e vorba – a operei lui Rebreanu; îl nemulţumeau studiile apărute, nu-i ăsta Rebreanu, măi fraţilor, pe cuvântul meu că nu-i ăsta, le explica el cu o exaltare cam greoaie, care de altfel nu-i sta în fire; la el totul era, așa cum am văzut, trăncăneală de prisos, îl enerva și când discuţiile dintre ceilalţi se prea înfierbântau, își lua o carte și se retrăgea într-un colţ, nemulţumit și încurcat; Vladimir scrie poezii – deocamdată fleacuri, n-are rost să vi le citesc, când o ieși ceva mai ca lumea, om vedea atunci – și urca adesea, în taină, să nu se afle cumva la Facultate, dealul spre locuinţa marelui poet, cu inima strânsă de emoţie, un adevărat pelerinaj; fericirea de a se afla în preajma *lui,* de a-l asculta, beatitudinea de care era cuprins când poetul îi citea din ultimele lui versuri, nepublicate în nicio revistă, era o taină pe care Vladimir o păstra doar pentru el; poetul îi da cărţi să citească; Vladimir se închidea atunci trei, patru zile în cămăruţa lui, nu-l vedea nimeni: una din cărţi nu putu însă să nu o arate și prietenilor lui, în cea mai mare taină: *De la Zamolxe la Ginghis Khan,* de Mircea Eliade, apărută prin 1943. Fusese văzut, totuși, intrând în casa poetului, se află în felul ăsta și la Facultate, se pregăti chiar o ședinţă la care tânărul student să fie aspru criticat; spre norocul lui, însă, poetul publică o poezie într-o revistă locală, nu una originală, deocamdată, îi spuse redactorul-șef, ar fi prematur, o traducere din Hölderlin, o invocare a zeului Pan; fiind vorba de un zeu păgân, poezia nu putea fi învinuită c-ar avea un caracter mistic. Numele poetului fu amintit apoi chiar într-un articol, așa că ședinţa de prelucrare a lui Vladimir fu amânată, să vedem, nu-i așa, ce se mai întâmplă; tânărul admirator continua să urce

dealul; Vladimir, al cărui tată vitreg ţinea foarte mult la el – era, înţelegeţi, tatăl meu, chiar dacă nu m-a făcut el, semănăm chiar la chip, pe cuvântul meu că semănăm – îi recita lui Matei din Pușkin în original, mai ales din *Evgheni Oneghin*; traducerile, spunea el, sunt apă de ploaie, prea dulcege, Pușkin e mult mai precis și mai viguros, ia ascultă cum sună. Singurul neliterat era Col, un grămătic, cum își spunea cu prefăcută modestie, figura cea mai luminoasă a grupului lor, adorat de colege; s-ar putea, cine știe, ca în secret să fi fost toate îndrăgostite de el. Jucându-se în pauze cu părul lui ondulat, aranjându-i un fel de buclișoare; nu-mi place cum arăţi cu buclele astea; ia nu vă mai bateţi joc de băiat, lăsaţi-l în pace, și tu ce te lași ca un mormoloc să te pocească? îl certa Vera, cea mai emancipată dintre fetele anului; mie îmi place de el așa cum l-a făcut mă-sa, declara ea și-l lua după cap; într-o zi am să te cuceresc, îi promitea ea, dar acum n-am timp, sunt încurcată cu un tip serios; lector la medicină; facem împreună hipism, ne căţărăm pe munţi, o nebunie.

Oricum, prietenii nu fuseseră de găsit, așa că Matei se îndrepta spre casa lui Papi, trăgând în piept mirosul atât de plăcut al zăpezii proaspete și în sfârșit ajunse; ferestrele erau toate luminate, Papi îl aștepta probabil; cine știe dacă nu își pierduse răbdarea că întârziase atât; sună, și Papi îi deschise ușa, o crăpă numai, să nu intre zăpada, rne înzăpezim" vorba Chiriţei când ajunge în dulcele târg al leșilor, spune el, intră repede, cuierul e de data asta gol, ai unde să-ţi pui paltonul, ce-i cu tine, ai îngheţat de frig? ești ca un morcov la faţă, cine umblă pe vremea asta fără căciulă; am căciulă, îi explică Matei, în timp ce se scutură în hol de zăpadă, dar n-o port; tocmai făceam niște inhalaţii cu ceai de mușeţel, am răcit groaznic, tușesc ca o babă ofticoasă; intrară și Papi îl rugă pe Matei să aibă răbdare câteva minute, până își termină el inhalaţia; capul îi dispăru sub un prosop imens, uită-te la fotografiile din album, dacă vrei, îl îndemnă el: eu, la diferite vârste; nu lipsește, bineînţeles, nici cea în patru labe, pe covor, dar nu-i deloc reprezentativă. Papi, la patru

ani, un băieţaș durduliu, cu ochi albaștri, cu o fundă mare în vârful capului, ca la fetiţe; în spatele scaunului cu braţe rotunde, pe care stă băieţelul, mama, o femeie impunătoare și în vârstă, aducând mai curând a bunică, foarte elegantă, pe timpul acela tatăl lui Papi era ministrul agriculturii; ţineau casă mare, se poate vedea și o bonă, ceva mai în spate, surprinsă din greșeală; se pare că tocmai își pusese în gând să fugă din cadru; Papi, la șase ani, pe o tricicletă, doi domni în spate, ministrul și fratele lui, un mare chirurg, mult mai tânăr; o diferenţă între fraţi, după cum se deducea din fotografie, de cel puţin cincisprezece ani. (Chirurgul profesa și acum, la șaptezeci și cinci de ani și îi trimitea din când în când lui Papi sume mari de bani, „nu are copii și soarta nefericitului lui de nepot, bolnav cu nervii, îl preocupă foarte mult”). Papi, la treisprezece ani, singur. Nici de data asta, nicio asemănare cu tânărul scheletic, cu capul vârât sub imensul prosop verde; un băiat cu breton, puţin cam dolofan pentru vârsta lui; pantaloni scurţi tirolezi, pălărie tiroleză cu pană, în spate un decor artificial – păduri cu căprioare și un izvoraș ascuns printre ferigi, ceva de mare prost-gust. Papi are și o pușcă, se face că trage cu ea, dar gestul e mai mult stângaci decât agresiv; îi vârâseră, probabil, mai mult cu forţa, pușca în mână, lui Papi nu-i plăceau puștile, cel mult săbiile, pentru că citise de-acum *Cei trei mușchetari* și *Peste douăzeci de ani*; zâmbise căţelului și i se vedea un dinte știrb în faţă; venea probabil tocmai de la dentist și, în drum spre casă, ex-ministrul se gândise să-i facă băiatului o fotografie, drept amintire; nu vreau la fotograf, vreau să trecem pe la librărie să-mi cumperi o carte; ce fel de carte vrei iar, nu uita că ţi-am luat și săptămâna trecută una, nici n-ai terminat-o; *Copiii căpitanului Grant,* te rog, am văzut-o în vitrină la nenea Friedmann, când ne-am dus la dentist; de ce ești atât de aspru cu el? nu vezi cât de mult ţine să o aibă, e mare lucru să i-o cumperi!? Papi, la optsprezece ani, în doliu, după moartea părinţilor; celebrul chirurg îl ţine de o mână; Matei încearcă să citească ceva pe chipul impenetrabil al adolescentului; durere, suferinţă ascunsă,

greu de ghicit; Papi, cel de astăzi, își făcuse însă apariţia; un adolescent lung și slab, cu mărul lui Adam foarte pronunţat; se puteau ghici și pistrui, iar părul tăiat scurt, nu mai lung de două degete, probabil că primise și el unele nuanţe roșcate; mai sunt și altele, când ai timp am să ţi le arăt, spune Papi, scoţându-și capul de sub halat, ușor transpirat din pricina căldurii.

După ce Papi sfârși cu doftoriceala, un aer sărbătoresc apăru pe chipul lui ușor congestionat. Ei, acuma pot să te felicit pentru ziua ta de naștere, numai că nu pot să te îmbrăţișez din pricina gripei, nu vreau să-ţi dau și ţie microbi, spuse el pe un ton festiv. N-am răbdare, adăugă el, până nu-ţi arăt cadoul pe care ţi l-am luat, îl am de o lună și mai bine pus deoparte; nu-ţi mai spun că am scotocit toate anticariatele, vroiam o carte mai deosebită, una așa, să merite s-o faci cadou; și Papi scoate la iveală o cărticică micuţă, făcută ferfeniţă, fără coperţi și cu hârtia îngălbenită de vreme: *Hamlet, prinţul de la Dania,* se putea citi pe prima faţă a cărţii, *Tragödie în trei perdele.* Ce zici de asta? îl întrebă Papi, în culmea entuziasmului; nu-i așa că-i un lucru rar, aș zice chiar de mare valoare, prima ediţie în limba română a capodoperei lui Shakespeare, apărută în veacul trecut, uite sus chiar și anul apariţiei, s-o fi și jucat te pomenești în limba asta care nouă ni se pare astăzi de tot hazul; lui Matei, căruia cărţile vechi, ediţiile bibliofile nu-i spuneau mare lucru, nu suferea de patima asta atât de nobilă și de înălţătoare după părerea unora, cadoul nu-i făcu o impresie deosebită, dar căută, cât fu în stare, să-i ascundă lui Papi acest lucru, nu voia să-l supere, și-l închipuia cu câtă râvnă căutase cărţulia asta, cum stătuse de vorbă cu toţi anticarii, neștiind chiar ce vrea, spre exasperarea acestora; vreau ceva deosebit, o carte rară; spuneţi-ne ce anume, ca să știm ce să vă oferim; poate îmi recomandaţi o carte de teatru, o ediţie princeps, să zicem; sunt rarisime și foarte scumpe, costă o groază de bani; nu chiar așa, nu ceva să coste exorbitant de mult; uitându-se prin trefeloage vechi scrise în chirilice, cu coperţile roase de timp, scuturând praful de pe ele, cu o

motivată repulsie, pentru că Papi avea oroare de praf, simţindu-și mâinile uscate, trebuie să mă spăl neapărat undeva pe mâini, nu mi le pot suporta; el care fusese două luni învăţător suplinitor, apoi dăduse bir cu fugiţii din pricina prafului de cretă; trebuia să scrie la tablă cu cretă și el nu putea suferi praful acela alb și roșcat, intrând în piele, făcând-o aspră și zgrunţuroasă, sub unghii, provocând o usturime insuportabilă, oricât te-ai spăla pe mâini senzaţia de uscăciune se păstrează; până ce Papi descoperi și se entuziasmă brusc, era tocmai ceea ce căuta el, această ediţie a *Tragediei în trei perdele;*

formidabil, încercă să se entuziasmeze Matei, ăsta-i chiar un dar, ca să zic așa, de zile mari; și întoarse cartea pe toate părţile, căută monologul lui Hamlet, citi câteva rânduri din el. Cartea asta veche, se entuziasmă în cele din urmă, are un parfum extraordinar, mă bucur mult și îţi mulţumesc, nu mă așteptam la un asemenea cadou… Ceva de zile mari, adăugă Matei, răsfoind în continuare cartea, cu multă atenţie, ca nu cumva filele atât de subţiri și de fragile să se rupă chiar de tot. Am pregătit chiar și o mică scenă, spune Papi, fericit că i-a făcut o surpriză atât de plăcută prietenului său. Bineînţeles că nu am îndrăznit să mă apropii de rolul lui Hamlet, n-am avut curajul, ar fi însemnat o adevărată nesimţire, după părerea mea, actori mari n-au îndrăznit să-l joace; am pregătit în schimb o altă scenă, un alt monolog, cel al lui Polonius, când îl sfătuiește pe Laerte cum să se poarte la universităţile la care pleacă; și Matei fu de data asta cât se poate de surprins; pentru a doua oară de ziua lui îi e dat să audă monologul lui Polonius. Am ales, bineînţeles, o traducere mai nouă, trebuie însă să ai răbdare, până mă mâchiez; am improvizat chiar și un fel de costum, ceva care aduce mai curând a boier fanariot decât a nobil de la castelul Elsinor, dar, oricum, se cheamă totuși că e un costum; în definitiv, Hamlet s-a jucat în tot felul de costume moderne, atunci, de ce, mă rog, n-ar apărea Polonius și ca boier fanariot și, în definitiv, chiar are ceva din șiretenia acestora, nu găsești?… Matei rămase singur, răsfoi „tragodia” din nou,

căută monologul cu pricina, limba naivă, plină de farmec, chinuit parcă, în versuri stângace și schioape, exercită asupra lui același farmec greu de explicat; trebui să aștepte destul de mult, Papi dădea o importanţă deosebită machiajului, deghizării, avea ambiţia să se machieze în așa fel, încât să nu fie recunoscut în primul moment; s-ar putea spune că deghizarea îl preocupă chiar mai mult decât interpretarea propriu-zisă; odată, tot ca să-i facă plăcere lui Matei, știind cât de mult se dă în vânt după Cehov, apăru în faţa lui, spre marea surpriză a acestuia, sub înfăţișarea celui ce a scris *Pescărușul.* Deghizarea era perfectă, nu lipseau, bineînţeles, nici barbișonul și nici *pince-nez-ul.,* nici surâsul ironic din ochii lui de miop, nici tușea de ftizie, iar când Cehov, jurai că-i el, se așează la masă și deschise un volum începând să citească primele fraze din *Casa cu mezanin,* Matei fu în culmea entuziasmului, ajunse la concluzia că Papi are un talent mare, talent cu carul, cum se spune; sunt sigur că anul acesta, dacă te prezinţi la Institutul de Teatru ai să intri neapărat, părerea mea e să te prezinţi chiar cu povestea asta, ai fost extraordinar. Noua deghizare îi cerea, se pare, o grămadă de vreme lui Papi, Matei era curios să vadă cât de mult o să izbutească să semene el cu Polonius și, în sfârșit, după aproape o jumătate de ceas, Papi reapăru, numai că nu era chiar el, așa cum îl știa Matei, care era curios să afle cum de izbutise să se facă atât de voluminos, ce naiba reușise să pună pe oasele lui slăbănoage ca să arate așa; cum de izbutise să dea chipului lui acest aer bătrânicios; un Polonius respirând greu – avea probabil un început de astm – cam obosit de atâtea intrigi de Curte, dar după cum mergea de repede, învârtindu-se tot timpul ca un titirez, se vedea că nu vrea să se lase cu una, cu două, mai avea el multe de pus la cale, ca să zicem așa. Uitându-se cu dragoste paternă la un Laerte care părea să se afle chiar în spatele lui Matei, șiretenia și dragostea se amestecau în ochii lui apoși și Matei ascultă pentru a doua oară monologul cu pricina, de data aceasta nu într-o traducere aproximativă din limba maghiară, sfaturile

înţelepte și pline de prudenţă – își cunoștea doar fiul, cât era de nesăbuit – și mai ales ultimul dintre ele, „mai presus ca orice, rămâi credincios ţie însuţi”, un sfat de mirare ieșit din gura unui asemenea potlogar și când luă sfârșit monologul spus în faţa unui singur spectator, dar care chiar în ziua aceea împlinea douăzeci și unu de ani, el, sărbătoritul, își manifestă entuziasmul; cum naiba nu te-au primit ăia la Facultate? că-i vorba de un talent cu totul ieșit din comun? trebuie să încerci neapărat și la anul, bineînţeles să nu renunţi. Mă pregătesc tot timpul, de mai bine de o lună iau ore de dicţie cu un actor de la Teatrul Naţional, îmi dau seama că în ce privește dicţia mai am unele lucruri de învăţat, mă precipit prea tare când pronunţ unele cuvinte, nu frazez încă exact cum trebuie. Fac zilnic exerciţii cu un creion în gură – și Papi luă un creion de pe masă și-i arătă lui Matei cam în ce constau exerciţiile cu pricina – am prins din nou curaj, n-am să mă las cu una, cu două.

Oricum, a venit vremea și să bagi ceva în gură, fu de părere Papi, și deodată interveni din nou o surpriză; unchiul, celebrul chirurg din Sibiu, care avea grijă de Papi ca de propriul lui fiu și nu avea copii și soarta nepotului îl preocupa în mod deosebit, voise să-l înfieze chiar, să-l ia să locuiască împreună, dar se pare că se opusese atât nevasta acestuia cât, spre marea surprindere a lui, și Papi, care nu voia să se despartă de Cluj – totul mă leagă de acest oraș, în care m-am născut și am crescut, mă ţin o mie de fire, îi explică el patetic – unchiul, deci, tocmai se întorsese dintr-o lungă călătorie în Franţa și-i adusese nepotului o cutie cu languste – amândoi citiseră despre languste în cărţi, dar nu știau bine dacă sunt un fel de moluște sau pește – și o altă cutiuţă, mai mică, dar la fel de ademenitoare, cu icre negre. Cum să nu te cuprindă ameţeala auzind de languste și icre negre, bineînţeles, ca să meargă mai bine am luat o sticlă de șampanie, să ciocnim împreună, ai să bei numai tu, eu n-am voie, dar de ciocnit ciocnim, nu-i așa? Matei, trebui să recunoască, era uluit, obrajii i se roșiseră de plăcere, languste și icre negre, ca prin cărţi, ca la marii

boieri. Papi prăji niște pâine, pe care o unse cu unt – icrele negre, îi explică el lui Matei, fără unt nu au niciun chichirez; și în timp ce gazda se rotea prin odaie pregătind cina atât de bogată în surprize, Matei se simţi mulţumit, ziua lui de naștere se încheia, se pare, sub cele mai bune auspicii; apoi gustară din languste, emoţia era însă mult prea mare ca să-și dea seama dacă era ceva de capul lor; icrele negre li se părură însă minunate, punctuleţele acelea negre și lucioase risipite pe pâinea prăjită cu unt, ciocniră, Papi își muie și el buzele în pahar și deodată se trezi în sufletul lui Matei nădejdea că Papi o să se facă bine, că diagnosticul grav pus de medic – schizofrenie – e fals, uite cât de normal se poartă, niciun semn ciudat, niciun gest exagerat, puţină excentricitate, desigur, dar câţi excentrici există pe pământ, mai ales vlăstarele din familiile foarte vechi, se știe că sunt puţin mai aparte, au chichiţele lor, dorea din tot sufletul acest lucru, atât de mult îl dorea încât i se părea că-i revine și lui o parte de răspundere în problema asta și în clipele acestea era atât de sigur că Papi va ajunge un mare artist, încât un val de satisfacţie îl cuprinse, dar și de furie împotriva medicilor, care se grăbesc să pună diagnostice false, se joacă, în mod criminal nu alta, cu viaţa oamenilor, Papi, ai să fii un Polcnius pe cinste, anul ăsta ai să-i dai gata, praf îi faci, pe cuvântul meu, spune Matei cu voce tare, totul – îi explică el aproape părintește – e să nu-ţi pierzi nădejdea, să ai încredere în tine! Nu mi-o pierd, promise prietenul lui Matei, numai că fraza aceasta, își aminti el bine, referindu-se la celebrul monolog al lui Polonius, nu știu exact cum s-o spun, prea vine dintr-odată, hodoronctronc, după atâtea sfaturi foarte terestre, înţelegi, nu te aștepţi s-o auzi din gura șmecherului bătrân și totuși Shakespeare o pune în gura lui, pricepi? Care frază?, Întrebă Matei. „Mai presus ca orice”, și așa mai departe... îi dai tu de urmă, cu talentul tău, imposibil să nu-i găsești chichirezul. Măi, ce mai ninge, spune Papi, ridicându-se brusc de pe scaun, în timp ce Matei își mai turnă din sticla de șampanie, cred că s-a pus o zăpadă cel puţin de un metru. Problema e, cum

am să mă întorc acasă, spune Matei. Ce, ești nebun? Să te întorci pe o vreme ca asta, făcu uimit Papi. Dormi în camera mea de lucru, sunt o mulţime de măști de teatru acolo, grecești, în tot cazul antice, unele vesele, altele triste, sper că n-o să te sperie la noapte. Nu mă trezesc noaptea, spune Matei. De cum am pus capul pe pernă am și adormit. Am să beau toată sticla, ce părere ai? își întrebă Matei prietenul-Nu faci rău, sper că nu faci scandal la beţie, întrebă Papi, sincer speriat, nu pot suferi scandalul. Am avut un coleg la București, când se îmbăta spărgea toate paharele de pe masă. Cu timpul am reușit să ne descotorosim de el, să nu-l mai luăm cu noi niciodată. Ne făcea de râs. Știi ce mă sperie pe mine mai mult ca orice? mărturisi Papi cu voce joasă, cu toate că în încăpere nu mai era nimeni, nu era cine să-i audă, agresivitatea, omul care se repede la tine fără să-i fi făcut nimic. (Pentru prima dată Matei îl auzea vorbind serios și din adâncul inimii, cum se spune, dezvăluindu-și o mică zonă din firea lut ascunsă, el, care în faţa prietenilor se afla parcă pe o scenă tot timpul, ascunzându-se în spatele gesturilor sale excentrice, al „surprizelor” de tot felul. Matei ajunsese să se întrebe cum era Papi în realitate, atunci când era singur? Chipul acesta, însufleţit de o dorinţă avidă de a atrage atenţia asupra lui, doar ca să nu rămână singur, să nu fie părăsit, nu-și pierdea cumva din însufleţirea aceea cam prea precipitată și agitată/ ca să nu cred că îi cerea un anumit efort? și Matei se întreba ori de câte ori se gândea astfel la Papi, dacă nu aducea chipul ăsta, care își susţinea însufleţirea cu un anumit efort, cu cel al tuturor actorilor în clipa când se lasă cortina, când în cabina în care se demachiază rămân cu ei înșiși, fără să-i vadă nimeni.) Agresivitatea e periculoasă pentru că te ia pe neașteptate, tu mergi frumos pe stradă, n-ai treabă cu nimeni și el se repede la tine; și se întâmplă să fii mult prea slab și atunci ce poţi să faci, cum să te opui? Asta e agresivitatea simplă, spune Papi, dar există și alta, mult mai complicată, organizată, mult mai subtilă, ascunzându-se bine, să nu poată fi ghicită prea ușor, folosindu-se de cuvinte bine

aduse din condei și te trezești că viaţa ta nu mai este a ta, e în mâinile altuia, pricepi, dragă prietene? întrebă Papi, fără însă a renunţa să se gândească la cele spuse, stând în continuare aplecat deasupra mesei, cu aerul că i-a comunicat lui Matei un mare secret. Ca actor, mai spuse el, trebuie să interpretezi roluri și de călăi și de victime, nu ai de ales. Fără să vrei, dacă ești un actor mare, cobori până la rădăcinile răului; Richard al treilea, de pildă, ce monstru, nu-i așa? și dacă vrei să interpretezi bine rolul, răutatea lui Richard sau cea a lui Iago, care e cea mai demenţială dintre toate, te pătrunde. Cred că îţi trebuie luni de zile să te dezintoxici. Lui Matei îi trecu brusc prin minte că prietenul lui, Papi, era nu doar cu câţiva ani mai în vârstă ca el, ci mult mai bătrân; își simţi propria sa tinereţe și lipsa de experienţă ca un fel de infirmitate; i se păru că lui Papi îi crescuse un fel de barbă de patriarh; de vină era și băutura, între timp sticla de șampanie se golise, își simţea picioarele grele, se simţea foarte neajutorat, nu prea știa ce să-i spună lui Papi. Brusc, chipul lui Papi deveni chinuit și absent, lui Matei îi fu teamă să nu aibă cumva o nouă criză, trebuia să-l distreze cu orice preţ, să-l facă să uite de toate cele. M-am întrebat, spuse Matei, tare, aproape că strigă, nu știu dacă sunt în stare să merg de aicea și până la ușă, ia să vedem, adăugă, luându-și o mină de om beat, șampania asta e parșivă, e dulce și te îmbată foarte repede, se făcu chiar că se clatină, se balansa de pe un picior pe celălalt, dar era actor prost, se vedea că joacă teatru. Nu te mai preface, că nu te-ai îmbătat atât de tare; oricum am să-ţi aduc o pijama de-a mea și te duci să te culci. Canapeaua e cam tare, sper să te obișnuiești cu ea. Am să dorm ca scăldat, promise Matei. Chiar treaz de tot nu era, asta se putea vedea și după cum își arunca hainele de pe el, în toate părţile, după cum se chinuia să-și tragă pantalonii pijamalei; o pijama nouă, îl asigurase Papi, mi-am cumpărat-o săptămâna trecută, n-am ajuns s-o îmbrac. Stinse lumina. Prin perdelele subţiri se vedea ninsoarea abundentă, calmă, domoală, care cădea dincolo de geam. Înainte de a adormi se gândi din nou la

Papi, la boala lui de nervi, la talentul lui de actor, rolurile de călăi și de victime pe care le va interpreta după ce boala lui de nervi va trece, după ce liniile negre și albe nu-l vor mai speria cum îl speriaseră cu o săptămână în urmă, Papi, care îl servise de ziua lui cu icre negre și languste, pregătite în mod special pentru el, încât ziua fusese până la urmă frumoasă și bogată în evenimente, o adevărată zi de naștere.

II

1

Profesorul nu avea de gând să plece împreună cu asistentul său pe care nu-l prea simpatiza – o antipatie nedată în vileag însă, încât ambiţiosul și foarte înfigăreţul tânăr, atent la cele mai mici nuanţe în ceea ce privește relaţiile lui cu alţii, era foarte convins că se află în graţiile „bătrânului”. Se și lăuda de altfel, de câte ori i se ivea prilejul, că l-a dat gata pe academician, l-a cucerit, ce mai încoace și încolo! Când o să plec – i-ar fi spus profesorul – am să fiu liniștit, am pe mâinile cui să las catedra, frază desigur născocită, profesorului nu-i trecea prin cap s-o rostească vreodată. Se trezise într-o bună zi la catedră cu tânărul cel ambiţios – deși îl avusese student nu și-l reamintea, la disciplina predată de el în cei cinci ani de facultate nu izbutise să se remarce în vreun fel – și din primul moment îl displăcuse, dar nu mai era nimic de făcut – hotărirea fusese luată oarecum pe deasupra capului lui, fără să fie consultat decât formal și, deci, neeficient – preferă să nu-și demaște în faţa tânărului adevăratele sentimente. O făcea mai mult din comoditate – nu avea nevoie la catedra lui de ceea ce se cheamă o atmosferă încărcată – decât din prudenţă sau teamă. Era cu toate astea convins că băiatul – altfel, de o politeţe ireproșabilă, arătându-i, poate la un mod cam exagerat, admiraţia – de îndată ce interesele sale ar fi intrat în joc – cariera pe care şi-o dorea din tot sufletul cât mai strălucită – n-ar fi pregătit, la o adică – în momentul în care ar fi descoperit în profesor nu un aliat, ci o piedică în calea ascensiunii lui – să pornească o adevărată ofensivă împotriva sa (pe faţă și-

ar fi păstrat, probabil, atitudinea admirativă), cu o atât de mare sete și cu o atât de susţinută tenacitate, încât în mod sigur atacurile sale n-ar fi rămas fără urmări. Totuși nu se temea de el – cum să-ţi fie frică, se întreba privindu-și surprins și oarecum nedumerit asistentul, de un ins atât de slab cu duhul?!... Profesorul își făcuse obiceiul – deformaţie profesională de care era conștient – să-i judece pe cei de care era înconjurat în raport cu capacitatea lor de a înţelege sau nu obiectul căruia îi închinase întreaga lui existenţă, adică literatura. Și faţă de tânărul său asistent folosise aceeași unitate de măsură, încât, privit din acest unghi de vedere, îi apărea ca un ins refractar poeziei lui Rilke. (Cred că anume le scrie așa, mai încurcat, tovarășe profesor – își dăduse el cu părerea – ca să ne dea nouă dureri de cap, să ne îmbete cu apă rece, cum s-ar zice. Să ne dea impresia că cine știe ce lucruri profunde vrea să spună! Eu unul sunt sincer, așa că declar cu mâna pe inimă că nu înţeleg mare lucru.) Un moment de sinceritate pe care, văzând stupefacţia cu care îl privește profesorul, îl regretă după aceea. Făcuse o „gafă”, după părerea lui, și ajunse la concluzia – pentru a câta oară, dar ca orice om tânăr și „necălit” mai gafase și el din când în când – că sinceritatea, oricum, nu-i bună... Un ins, deci, care nu are acces la poezia lui Rilke, nu putea trezi în sufletul profesorului decât un singur sentiment, de milă faţă de o persoană infirmă, pe care orice ai face nu ai cum s-o ajuţi. Profesorul era totuși destul de conștient de îngustimea punctului său de vedere. Fiecare profesiune, își spune el cu luciditate, creează însă astfel de exclusivisme; ele sunt firești, așa că nici nu-i trecea prin gând să renunţe la ele... În același timp, profesorul acceptase ca la catedra lui să fie adus un tip mediocru și pentru că nutrea de fapt convingerea că orice încercare a lui de a se opune unor asemenea hotărâri n-ar fi avut, în niciun caz, sorţi de izbândă. 11 cuprinsese în ultima vreme un fel de oboseală, pusă de el pe seama vârstei – trecuse de șaizeci de ani, era ceea ce se cheamă un om bătrân! – precum și pe seama tuturor experienţelor lui din ultimii ani; un timp își

păstrase speranţa, convins că lucrurile se vor îndrepta – să treacă și valul ăsta, își spunea încrezător, după ploaie vine întotdeauna vreme bună – dar apoi, cu totul pe neașteptate, oboseala și un anumit scepticism îl determinau să-și piardă din nou încrederea. Profesorul nu vroia să-și recunoască un statut de „om sfârșit”, făcea eforturi să-și revină, să-și insufle curaj. Sunt tare încăpăţânat, nu mă las cu una, cu două, își spunea el, încurajându-se singur; în fond, întotdeauna lucrurile pe care le-am urât cel mai mult au fost scepticismul și blazarea; un pas le desparte doar de cinism, păcat capital după părerea lui. Cinicii ar trebui de fapt puși în cel mai adânc cerc al infernului, își spunea el, împreună cu delatorii, aceștia din urmă așezaţi acolo de altfel chiar de Dante în persoană. Și la urma urmei nu tocmai cinismul justifică delaţiunea, nu este ea floarea otrăvită a acestuia?! Și câte și mai câte se pot naște din cinism, mai bine să nu vorbim despre asta, își spunea el, cuprins de oroare, precum și de o justificată enervare și nemulţumire. Dar Swift, tovarășe profesor, îl întrebase la un moment dat un student mai îndrăzneţ, nu sunteţi de părere că autorul lui *Gulliver a* fost totuși cam cinic? Cum am putea altfel interpreta propunerile lui Swift privind ajutorarea și salvarea celor înfometaţi, mă refer, tovarășe profesor, la celebra lui povestire care a făcut un scandal atât de mare la data apariţiei ei. Cred că în cazul lui Swift… apoi studentul se oprise în mijlocul frazei, speriat de propria lui îndrăzneală, căci se știe doar, cu un profesor nu e bine să te iei în gură, să-l contrazici, mai ales când dai examen; riști să se înfurie și să-ţi treacă o notă proastă în carnet, asta ca să ţii minte, să nu mai faci altă dată pe nebunul, își spunea, probabil, studentul înfricoșat, numai că el, profesorul, nu se înfuriase, dimpotrivă, îi plăcuse curajul acestuia, înseamnă că nu era un student oarecare, avea ceea ce se cheamă personalitate; totuși, el nu era de aceeași părere în privinţa lui Swift, îl îndemnase să mai citească o dată mult incriminata naraţiune și să fie de data aceasta ceva mai atent, s-o ia adică mai puţin *ad-litteram,*

să vadă ce anume se ascunde dincolo de acele „propuneri”; numai aparent par ele cinice, în realitate, nu-i așa, cu totul despre altceva e vorba; există, desigur, și o mare doză de ironie în *Înţeleaptă jalbă,* ai s-o sesizezi, sunt sigur, îi spusese el studentului; cu toate că, fu obligat să recunoască profesorul, s-ar putea să aibă și studentul dreptatea lui; nu, Swift nu are o părere de tot bună despre ființa umană, băiatul n-a citit chiar de-a-ndoaselea povestirea! Când trăiești într-o lume ca cea în care a trăit Swift nu-i chiar atât de greu să-ţi pierzi încrederea și speranţa, adăugase studentul, prinzând curaj. De data asta profesorul nu mai fu chiar întru totul de acord cu el, îi aminti de nu știu care mare scriitor care a trăit într-un timp poate și mai sumbru decât cel al lui Swift și cu toate astea n-a scris el, îl întrebă, tocmai în anii aceia întunecaţi, cărţi încărcate de lumină și speranţă?! încurcat, studentul mărturisi că nu le-a citit: nu cunoaște germana, deci nu se pune problema unor lecturi în limba în care ele au fost scrise, iar în franceză, în care „se descurcă”, nu i-au căzut în mână. Neapărat trebuie să le citești, îi spune profesorul dojenindu-l, ușor dezamăgit de carenţele de lectură ale băiatului, altfel, se vedea de la o poștă, foarte dotat; o clipă rămase chiar cu stiloul în aer, înainte de a pune nota în carnet; nu numai pentru că ar fi ezitat să-i pună nota maximă, de vreme ce nu l-a citit pe autorul cu pricina, ci și din dorinţa de a-și fixa în memorie numele acestuia: sper că o să mai aud de el, se gândea, sper că n-o să se piardă în masa anonimă și amorfă în care atâţia dintre ei s-au pierdut... Cum să-i ajuţi?! se întrebă profesorul privind carnetul deschis în faţa lui, cuprins de un acut sentiment al propriei sale neputinţe, ce pot să fac altceva pentru ei, decât să le trec notele în carnetele astea nenorocite, cu sentimentul că n-o să le fie, poate, de niciun folos?!... Un băiat bun, îi spune asistentului său, de data asta am avut cu cine sta de vorbă...

Cu ceilalţi, cei ce repetau la examene cu cea mai mare conștiinciozitate cele spuse de el la curs – fraze întregi, reproduse cuvânt cu cuvânt, așa cum fuseseră ele

transcrise în caietele de notiţe (numele autorilor și titlurile operelor subliniate cu creion roșu, mai mare dragul să răsfoiești un asemenea caiet foarte îngrijit!) eventual chiar cu unele greșeli strecurate în fuga condeiului (astfel, un student se apucase să-i vorbească despre maximele lui „Roșcofo”, convins fiind că numele moralistului francez se pronunţă în acest fel!) – cu aceștia, premianţii anului (cu temeritatea cu care reţineau toate titlurile romanelor lui Balzac sau „subiectul” unei piese de Lope de Vega, cu același sârg, deci, memorau la „dialectologie”, sute de cuvinte din dialectul aromânilor din sudul Dunării!) profesorul se plictisea repede, dădea semne de nerăbdare și-i oprea la mijlocul frazei, spunându-le că e de ajuns în ceea ce îi privește, el e întru totul edificat, punându-le în carnet note mici, spre marea lor nemulţumire. Se considerau persecutaţi, profund nedreptăţiţi, făceau contestaţii la decanat; au răspuns perfect, iar profesorul le purta, cine știe din ce motive, pică, altfel cum să-și explice nota – ei, care aveau în carnet, încă din anul întâi, numai cinci sau „foarte bine” la toate materiile.

Știau dinainte toate subiectele de examen – le copiau din timp, de la celelalte grupe; așteptau la ușă și, când ieșea studentul din sala de examen, îl rugau să le spună „ce i-a căzut pe bileţel!” – după ce aflau subiectul îl bifau sau îl treceau pe listele lor meticulos alcătuite… Cereau reexaminare și profesorul le aproba cererea, răzbunându-se în felul lui: îi întreba dacă au cunoștinţă, pot adică să spună vreun vers din Keats sau Byron, sigur că da, săreau ei cu gura și se grăbeau să recite versurile care se aflau în curs; altele nu mai știţi? îi întreba profesorul; se declara nemulţumit; cum e posibil ca din toată poezia lui Keats, o poezie dintre cele mai mari, să nu cunoști decât primul vers din *Odă către o privighetoare!* îi întreba supărat. El are impresia că nici n-au citit întreaga poezie până la capăt, care de altfel a și fost splendid tradusă în limba română; cum se termină poezia, poţi să-mi spui ultimul vers? Nu mi-l amintesc, recunoștea studentul; așa că în carnet nota rămânea aceeași; iar studenţii cu pricina

prindeau o ură, păstrată probabil intactă până la adânci bătrâneţe, nu numai împotriva lui Keats, ci și împotriva tuturor privighetorilor vii sau cântate de poeţi din pricina cărora ei își stricaseră media „foarte bine” pe flanc, de la un capăt al carnetului la celălalt! Nu le mai puteau suferi, nu mai aveau niciun chef să citească despre ele sau să le audă cântând! Ia ascultă ce frumos știe să le zică poetul, îi spunea profesorul studentului cu pricina, recitându-i *Oda către privighetoare,* lăsându-se, pentru a cita oară? vrăjit de frumuseţea fără seamăn a poeziei; uneori, sub efectul acesteia, devenea ceva mai înţelegător, se îmbuna brusc. Uite, îi spunea el, ce-ar fi să îmi spui câteva versuri din *Sonetele* lui Shakespeare?… N-o nimerise însă nici de data asta, în curs nu se aflau decât foarte puţine rânduri despre sonetele în cauză; sunase, și el nu mai apucase să le vorbească ceva mai amănunţit despre sonete; despre sonetele lui Shakespeare o să vorbim data viitoare pe larg, le promisese; dar cine știe din ce pricină la următorul curs nu mai reveni asupra lor, trecu la marile tragedii; studentul reproduse aproape cuvânt cu cuvânt cele câteva fraze aflate în curs, puţine la număr, apoi se opri; îi venea pur și simplu să plângă de supărare; de data asta profesorul încercase să-l ajute și uite că el nu făcuse faţă, nu se descurcase! Se revoltă apoi în sinea lui împotriva profesorului care vroia neapărat ca el să-și víre în scăfârlie versuri pe de rost, să le înveţe adică mai abitir ca un papagal, când și așa el nu se prea da în vânt după poezie! Un roman e cu totul altceva, are ceea ce se cheamă o acţiune, un subiect; poeziile, în schimb, sunt mult prea vagi și prea diluate, după părerea lui; au ele oare vreun rost, folosesc cuiva? Nu-mi amintesc acuma, spune cu o voce sfârșită, trecându-și palma peste fruntea transpirată; profesorului i se făcu milă de el, se vedea cale de-o poștă că vrea nota maximă cu orice preţ și uite că el nu avea cum să i-o dea! Ca să mai treacă timpul, se apucă să-i declame sonetul lui preferat. Studentul se uita pe geam, probabil că nici nu mă ascultă, își spune profesorul, nu fără o oarecare strângere de inimă; era mult prea frumos

sonetul, merita, într-adevăr, să fie ascultat: „Sătul de toate caut tihna morţii / Să nu mai văd slăvit pe cel nemernic / Și pe sărac cerșind în faţa porţii / Și pe cel rău slăvind pe cel puternic”… versuri pline de nemulţumire adâncă și, spunându-i-le studentului, el avu impresia că izvorâseră din propriul lui suflet; vocea îi era încordată, dar la sfârșitul sonetului se mai încălzi puţin, deveni melancolică și visătoare: „Sătul de toate, toate le-aș lăsa / Dar dacă mor, cui las iubirea mea?…”

Mai erau și ceilalţi, cei mai puţin conștiincioși și profesorul își amintea, de pildă, de studenta aceea foarte îngrijit îmbrăcată – o bluză albă cu guleraș de dantelă, părul strâns la spate cu cărare la mijloc, niște mâini foarte înguste jucându-se nervos cu bileţelul pe care se aflau subiectele – căreia îi tremura vocea, fără să se oprească măcar ca să respire, iar el nu asculta ce spune, se uita distrat pe fereastră, apoi, pe neașteptate, atenţia i se concentră asupra unei fraze a acesteia; nu-i venea să creadă, o privi stupefiat. Cum ai spus, domnișoară?! o întrebă el, poate n-am auzit bine, te rog repetă încă o dată la ce carte te referi, și cine e autorul?! *Gargantua* de Homer, spune cu toată seninătatea studenta cea drăguţă, potrivindu-și ochelarii cu ramă subţire pe năsucul nostim. Ieși afară! se apucă profesorul să strige la ea, înfuriindu-se brusc; așa ceva într-adevăr nu putea fi suportat, era peste puterile lui!… Așa cum i se întâmpla întotdeauna, își regretă ieșirea, mai ales când văzu lacrimile care ţâșniră din ochii fetei, aburindu-i ochelarii; își reveni și-i spuse studentei să se liniștească și să nu mai plângă, că el n-are obiceiul să mănânce oameni, nu-i căpcăun; vă rog să mă iertaţi, tovarășe profesor, spunea fata ștergându-și lacrimile, dar sunt îngrozitor de obosită, n-am dormit toată noaptea, *Gargantua* nici n-am apucat s-o citesc și acuma toate mi se învârtesc în cap, am impresia că nu mai știu nimica. Bineînţeles că *Gargantua* nu e de Homer, spune ea, Homer a trăit în antichitate și e autorul *Iliadei* și al *Odiseei.* Bine, o întrerupse el cu multă blândeţe, lasă-l pe Homer și să ne întoarcem la subiectul de pe bileţel, poate

că între timp ţi-ai amintit cine a scris *Gargantua*; numai că studenta era atât de speriată, se făcuse albă ca varul (aducea, se gândi profesorul, cu acele eroine deznădăjduite și patetice din filmele mute) încât nici pomeneală să se poată concentra asupra subiectului. Îţi dau voie să ieși pe coridor, îi spuse, și, după ce te-ai calmat, poţi să intri din nou, să tragi un alt subiect. Încearcă să te liniștești... în mai puţin de jumătate de oră studenta se prezentă din nou ia examen, lacrimile i se uscaseră între timp, trase un nou bileţel, profesorul o puse să i-l citească; ţi-a căzut un subiect frumos, îi spuse el, încurajând-o. *Romeo și Julieta,* o poveste de dragoste, într-adevăr copleșitoare, ia să vedem despre ce anume e vorba! *Romeo și Julieta* de William Shakespeare, spune studenta, subliniind faptul că de data asta cunoaște autorul operei, nu mai există pericolul să-l confunde cu altul... Apoi se așternu o lungă și stânjenitoare tăcere. Profesorul n-o grăbi însă. Haide, spuse, totuși, după o vreme, tăcerea riscând să se prelungească prea mult, zi-i tot ce știi, povestește piesa dacă vrei – era fraza pe care o spunea ori de câte ori interveneau astfel de tăceri penibile –, îi fu teamă să nu înceapă din nou să plângă, lacrimile îl impresioanu în general neplăcut, nu putea să le suporte. Curaj, îi spune el, sunt convins că ai citit piesa, sau cel puţin ai văzut-o jucată, în stagiunea trecută a fost montată chiar la „Naţional". Nu, n-am văzut-o, recunoscu studenta prinzând glas, iar de citit am citit-o mai demult, nu-mi amintesc toate amănuntele. Ei, atunci renunţăm vrând-nevrând la amănunte, cu toate că ele își au, nu-i așa, importanţa lor; literatura se face în general din amănunte... Studenta, însă, chiar și după ce balastul amănuntelor fu aruncat peste bord, nu deveni mai vorbăreaţă. Spune-mi, cel puţin, cum se sfârșește piesa, o îndemnă atunci profesorul, dând dovadă de multă bunăvoinţă. Cu jale, șopti studenta, temându-se parcă să vorbească. Modul de a se exprima al studentei îl înfurie din nou, își pierdu răbdarea, se supără rău de tot. Ce vrei să-ţi fac, dacă nicio frază corectă nu ești în stare să articulezi? o

apostrofă el. *Romeo și Julieta* e o piesă care se termină cu jale, o exprimare mai neroadă nu mi-a fost dat să aud… îmi pare rău, dar nu pot să-ţi dau examenul, îi explică ei pe un ton neutru, liniștindu-se între timp. Spre uimirea lai, studenta se împăcă și ea pe neașteptate cu situaţia; lacrimile îi dispărură din ochi ca prin farmec; puse biletul pe masă, în faţa profesorului și, cu pași repezi, foarte vioi, aproape vestă, de parcă cine știe ce cuvinte de laudă i-ar fi fost dat să audă, părăsi sala de examen.

În decursul anilor de profesorat avusese fel de fel de studenţi și cu toate astea nu apucase să se obișnuiască nici cu mediocritatea unora, nici cu ariditatea, cu lipsa de vibraţie, „în faţa unui vers frumos”, a altora. Îi spusese odată unui student, ești sec ca o păstaie, frază pe care o regretase apoi, mai ales că studentul cu pricina se pctrivi să nu fie atât de lipsit de sensibilitate cum îl crezuse el. Afirmaţia profesorului îl tulburase într-o asemenea măsură, încât voise să se retragă, așa i se spusese, de la Filologie, să dea în altă parte, să se îndrepte adică spre disciplinele cu caracter ştiinţific, acolo unde „lipsa de vibraţie” la frumos, bănuită de profesor, ar fi avut o mult mai mică importanţă. Ceea ce pentru mulţi dascăli se transforma cu timpul în rutină – studenţi mediocri există de când lumea, nu ai cum să scapi de ei! – pentru profesor rămânea un permanent motiv de nemulţumire; nu reușise să se obișnuiască – ceea ce era într-adevăr de mirare! – cu opacitatea acestora. În faţa lor – văzându-i atât de impenetrabili, de neclintiţi, de surzi, în cele din urmă, de vreme ce cuvintele vrăjite ale poeţilor, comori inestimabile, cum le considera el, nu ajungeau niciodată până la ei – în faţa unor astfel de inși, greu pentru el de înţeles, era cuprins nu numai de o firească uimire, ci chiar de un fel de teamă, iraţională, desigur, dar pe care nu știa cum să şi-o reprime sau să şi-o ascundă… în decursul îndelungatei și strălucitei sale cariere universitare nu făcuse de fapt altceva decât să alerge și să-i caute pe *ceilalţi,* întotdeauna descoperiţi cu o anumită înfrigurare și emoţie; o permanentă pândă și vânătoare, fără ca

vânătorul să se simtă vreodată sătul de-atâta căutare sau obosit. Existau, mai puţini la număr – și nu chiar atât de ușor de descoperit; era necesar un ochi experimentat și avizat ca al lui, ca să-i vadă, căci majoritatea erau îngrozitor de timizi și de nedescurcăreţi. Nu săreau în faţă, nu „străluceau”, nu încercau să-ţi ia ochii! Numai că privirea profesorului mergea direct la ţintă, anumite intuiţii ale lui funcţionau cu o nemaipomenită exactitate. Bineînţeles că erau și ceilalţi, norocoșii, binecuvântaţi de soartă, cei a căror dotare se vedea cale de o poștă, de cum deschideau gura știai cu cine ai de-a face! Profesorul se trezea brusc din apatie și somnolenţă: Uite că am cu cine sta de vorbă! Păi așa se schimbă situaţia! Vezi, îi atrăgea atenţia asistentului, iepurele sare când nu te aștepţi! Un – entuziasm cam „copilăros”, după părerea asistentului. Ce s-a mai montat moșul, își spunea el, uitându-se cu coada ochiului la profesor; așa sunt bătrânii, dau în mintea copiilor de la o vreme, se entuziasmează și se aprind foarte repede. Nu știa, nu avea de unde să știe – era asistentul profesorului doar de un an de zile – că întotdeauna fusese așa, nu era doar o chestie de vârstă, cum credea el, entuziasmul și chiar fraza aceea, „uite că acuma am cu cine să stau de vorbă”, existau chiar din primul an de profesorat. Să vedem, îi spunea el studentului sau studentei, și se așeza mai comod în scaun. Își punea coatele pe masă, se pregătea de ascultat, dacă e chiar așa, dacă *vocaţia fericirii,* cum spui tu, și-i frumos spus, într-adevăr, nu am nimic împotrivă, e mai puternică decât cea a suferinţei la eroii lui Dickens. Ce te face să crezi lucrul ăsta, hai, explică-mi și mie, fă-mă să înţeleg, convinge-mă că ai dreptate! La început studentul se pierdea cu firea, cum adică să-i explice el, un pârlit de student, profesorului cum e cu „fericirea” la Dickens, își revenea însă repede văzând cu cât interes e ascultat. Care ţi se pare – îl întreabă el pe student – cel mai „fericit” personaj din Dickens? Pegotty, răspunde studentul, dădaca lui David Copperfield. Fă-mă să înţeleg și eu, îl îndeamnă profesorul, convinge-mă că e așa, și studentul rămâne o clipă pe

gânduri, ușor dezorientat și puţin speriat – cine știe dacă n-a spus o prostie și profesorul vrea să râdă de el, să-l ia în răspăr; apoi prinde curaj. Fericirea, spune el, izvorăște din bunătatea acestei femei simple; oamenii buni nu pot fi, într-adevăr, decât fericiţi, apoi propriul său răspuns i se păru studentului cam prea pretenţios, dar de-acuma nu mai putea da înapoi. Profesorul îi văzuse aproape gândurile născându-se în spatele frunţii palide și transpirate de emoţie; uite, își spuse el mulţumit, cum gândesc cu propriul lor cap, mai mare bucuria să vezi cum nu iau nimic de-a gata; să descoperi că între cuvinte și gând există o astfel de legă tură și potrivire… Fericirea, bunătatea, îl întrebă el pe student, nu ţi se par niște lucruri prea generale? Ai putea să-mi explici, de pildă, ce înţelegi exact prin ele? Păi atunci să ne întoarcem la roman, spune studentul. Să ne întoarcem, fu de acord profesorul… Da, profesorul se entuziasma ori de câte ori îi descoperea pe cei aleși (așa le spunea), nu pentru că ar fi îmbătrânit și „ar fi dat în mintea copiilor”, entuziasmându-se tam-nisam, cum vedea asistentul lui, ci pentru că în felul acesta, prin existenţa unor astfel de *copii* (se gândea la ei cu o grijă părintească), propria sa existenţă, ca profesor, primea un înţeles și o anumită importanţă, profesoratul căpăta un rost ori de câte ori constata că „sămânţa” celor „aleși” nu dispăruse cu totul de pe pământ. Căci oricât de vitrege ar fi vremurile, își zicea profesorul, ea, sămânţa asta, va dăinui, totuși, pentru totdeauna!… E drept că acestor clipe de exaltare le urmau altele de pesimism întunecat, de deznădejde, nebănuite de asistent, care, deși se afla tot timpul în preajma profesorului (i se atrăsese atenţia că n-ar strica să-l „supravegheze” puţin), nu avea de unde să le cunoască. Neîncrederea și chiar și oboseala nu se lăsau, așadar, prea mult așteptate. Și dacă se duc la fund și nu se alege nimica din ei, ca din atâţia alţii, se întreba, de câte ori îi vedea, pe unii dintre ei, nu tocmai pregătiţi pentru vicisitudinile și asprimile vieţii, neputând, deci, concura, nici pomeneală de așa ceva, cu ceilalţi, cu marele escadron, cum îi spunea,

al ambiţioșilor și băgăreţilor, al mediocrilor lingușitori care știau întotdeauna foarte exact ce ușă anume trebuie deschisă, pe unde se intră adică și, eventual, la nevoie, pe unde se iese! împotriva acestora din urmă, simţea cum crește în el un fel de pornire răutăcioasă. Văzându-i tot timpul la vânătoare după note mari, el însuși se transforma într-un fel de cetate înconjurată de metereze înalte, greu de cucerit. Folosi drept arme de luptă împotriva acestora obscuritatea poeziei manieriste, precum și subtilităţile simboliștilor; de asemenea, poezia lachistă le dădu cel mai mult de furcă; trebuiau învăţaţi pe de rost o mulţime de poeţi cu nume dintre cele mai încurcate, precum și titluri de poezii foarte lungi; iar problemele de care se ocupau toţi acești poeţi, mulţi la număr.

erau de asemenea încâlcite, greu de reţinut; le uitau repede, nu voiau să intre cu una, cu două în cap; semănau, lachiștii ăștia, cu un fel de rude sărace ale celor „mari”; și-l închipuiau pe Byron sau pe alt poet important englez uitându-se cu dispreţ la ei, spunându-le, voi, „lachiștilor”, aţi cântat lacurile, și ce-i cu asta, o adevărată pierdere de vreme, să descrii nu știu ce lac cu nume greu de ţinut minte, sub lumina lunii, când sunt altele, mult mai importante, cum ar fi lupta pentru libertate a poporului grec, da, asta cred și eu că se reţine, Misolonghi și toate celelalte, numai că profesorul, spre marea lor enervare, trăgea mai mult spre „lachiștii” ăia, decât spre Byron și Victor Hugo, subiecte de mai mare dragul, la care ai ce vorbi într-adevăr; vrea să afle, de pildă, cum îi spune unei poezii foarte lungi scrisă de unul dintre „lachiștii” cei antipatici, și iată că studentul, spre marea sa enervare, nu-și amintește foarte exact titlul cu pricina; lasă afară câteva cuvinte din întregul pomelnic cu pretenţie de titlu, nu-s papagal, își spune, jignit în forul său interior, simţind cum crește în el o adevărată aversiune împotriva profesorului, să învăţ pe de rost titlurile astea tâmpite; cine a mai văzut un asemenea chiţibușar, în loc să mă pună să comentez un subiect, mă întreabă despre titluri. Nu bănuiau că profesorul, știindu-i „tocilari”, gata să înveţe totul pe de

rost, încerca, de fapt, să-i înfrângă cu propriile lor arme! în timp ce studentul continua să se lupte cu titlurile cele lungi ale poeţilor „lachiști”, profesorul îi spunea să treacă la subiectul al doilea; mai e și altceva, probabil, pe bileţel, îi atrăgea atenţia. Studentul turuia cu o voce mai stridentă, vorbea tare și răspicat, ca să arate cât de bine cunoaște, de data asta, subiectul. La un moment dat, profesorul încetează să-l mai asculte. În faţa ferestrei deschise înfloriseră castanii, semănau cu niște luminări aprinse, își spuse profesorul. Își aminti un vers din Rimbaud: „Nu ești prea serios, la șaptesprezece ani” apoi, de la celebrul vers trecu pe neașteptate la anii, atât de îndepărtaţi, desigur, ai propriei lui tinereţi studioase, când cărţile de prin biblioteci îl interesau în mult mai mare măsură decât castanii înfloriţi de pe bulevarde; fusese, așadar, cu totul altfel, avusese altă fire, nu prea semăna cu băieţandrul din poezia lui Rimbaud; s-ar putea spune că, la urma urmei, nici nu-și trăise, de fapt, tinereţea!… Pasiunea devastatoare pentru cărţi îi absorbise oare pe timpul acela întreaga energie? Așa să fi fost într-adevăr? se gândea la Faust, stând în chilia lui de anahoret, și așteptându-l pe Mephisto… Nu trebuie să-l învinuiţi chiar atât de tare, le spusese el studenţilor, odată, la curs, c-a abdicat atât de repede, c-a făcut pactul cu diavolul cu o așa de mare ușurinţă. Căci nu i se înapoia, de fapt, tinereţea, ci i se dăruia un timp pe care el nu l-a trăit niciodată. Vă daţi seama cât de mare a fost ispita?! Numai că ei nu-l înţelegeau, citea în ochii lor de oameni foarte tineri această incapacitate de a pricepe; de ce să fie atât de ispititoare tinereţea? își ziceau toţi acei tineri cărora abia dacă le crescuse barba, cei mai mulţi dintre ei abia trecuţi de douăzeci de ani; de ce să-l ispitească pe bătrânul din chilia lui de pustnic tinereţea pe care ei, iată, o aveau și la urma urmei nici nu prea știau ce-ar putea face cu ea; să fie oare tinereţea noastră, se întrebau ei, cu o anumită nedumerire, chiar atât de râvnită și invidiată de alţii? Să-ţi vinzi sufletul numai așa, ca să fii din nou tânăr, ce lipsă de măsură, ce pripeală la un domn în vârstă, care pe

deasupra se și laudă că știe pe de rost și și-a băgat în scăfârlie întreaga înţelepciune a lumii ăsteia… Cam astea trebuie să fi fost gândurile lor, în timp ce el, profesorul, le citea scena întâlnirii dintre savant și împieliţatul ale cărui coarne erau bine ascunse, să nu le poată vedea oricine, iar acum, în timp ce studentul cel ambiţios vorbește despre *iluminism,* subiect cunoscut de el „la perfecţie”, profesorul se uită pe geam, nu-l ascultă, toată osteneala studentului e de prisos, el își dă seama de lucrul ăsta, așa că îl oprește la un moment dat în mijlocul frazei. Văd că te descurci cu iluminismul mult mai bine decât cu poeţii lacurilor, îi spune profesorul. Să vedeţi, tovarășe profesor, îi mărturisește studentul, cuprins de un exces de sinceritate, provocat de bunăvoinţa neașteptată a profesorului, cu poezia lacurilor lucrurile sunt ceva mai complicate: o citești și, când încerci să-ţi faci un mic rezumat din ce-ai citit, îţi dai seama că-ţi alunecă printre degete. Ai dreptate, îi spune profesorul, vorbind pe un ton cât mai neutru, într-adevăr.

poezia îţi scapă ușor printre degete, așa se întâmplă întotdeauna, n-ai cum s-o prinzi. Apoi îi trece în carnet o notă cât mai mare ca să nu-i strice media…

Abia la începutul lui iunie se mai încălzeau sălile de curs și amfiteatrele, cancelariile și cabinetele profesorilor. Zidurile groase ale Universităţii păstrau temperatura anotimpurilor răcoroase până. spre mijlocul verii. De altfel, în ultima vreme, semn de bătrâneţe, desigur, profesorul simţea o deosebită aversiune împotriva frigului. Corpul său nu mai avea rezistenţa necesară, nu mai găsea în el destule resurse pentru a se apăra împotriva acestuia. Nu voia însă să se plângă de frig, ca orice moșneag, așa că avea grijă să păstreze doar pentru el această nemulţumire…

I se întâmplase, prin februarie, să aștepte tremurând sosirea troleibuzului care să-l ducă la facultate, mai bine de jumătate de oră. Umezeala și frigul îi pătrunseseră adânc în oase; își simţea parcă și sufletul îngheţat și când se trezi în faţa amfiteatrului așteptând să se facă liniște.

Urma să le vorbească studenţilor despre *Anii de ucenicie* ai lui Goethe și sala era plină până la refuz. În fiecare an se întâmplă așa, când cursul său ajungea la autorul lui *Faust,* amfiteatrul era luat cu asalt atât de studenţii din anii mai mari, care veneau să-i audieze pentru a doua oară cursul, cât și de „lume străină”, tineri de pe la alte, facultăţi sau chiar inși mai în vârstă care în foiala gălăgioasă a primilor se simţeau stânjeniţi, stăteau ţepeni și nu tocmai în largul lor, în băncile din faţă, având aerul unor intruși, aducând cu un fel de „repetenţi”, în mod paradoxal setoși de învăţătură. Când intra profesorul se ridicau și ei în picioare, cu mișcări însă mai stângace și mai greoaie decât cele ale studenţilor, iar profesorul le arunca o privire rapidă în care ostilitatea și bunăvoinţa se amestecau într-un chip ciudat; îi „tolera”, cu toate că nu-i făcea o deosebită plăcere să-i vadă; după părerea sa, toate trebuie făcute la timpul lor, anii instrucţiei pentru toţi acești theloși și pentru tot acest cuconet, dinspre care venea un miros greu de apă de colonie, trecuseră de mult; lăcomia, setea lor cam contrafăcută și snoabă de cultură el o considera nelalocul ei; oricum, nu putea să-i dea afară; nu se enerva totuși, văzându-i cu cită stângăcie se așezau în băncile prea strâmte pentru trupurile lor de-acuma mai voluminoase, zvelteţea tinereţii se consumase de mult. Continuau să se foiască în timp ce el se pregătea să-și înceapă cursul, cu o frază la care se gândise de dinainte, o cizelase și o rotunjise bine, în așa fel ca atenţia auditorilor să fie reţinută din primul moment. Aștepta, totuși, să se liniștească și foiala din acele prime bănci, se uita lung la „intruși”, fără să-și mai ascundă nerăbdarea și. aceștia se potoleau dintr-odată; da, putea să înceapă, întregul amfiteatru aștepta cu răsuflarea întretăiată, se făcea o liniște de puteai auzi și musca. Când se trezi, deci, în faţa celor nerăbdători să le vorbească despre Goethe, despre *Anii de ucenicie* (de data asta avusese de gând să-și înceapă cursul după rostirea unei fraze introductive cu un citat din Thomas Mann, după părerea lui foarte f pregnant și convingător portret al scriitorului german), descoperi,

cu spaimă, că vorbele pe care ei le așteptau îngheţaseră parcă acolo, în staţia de tramvai, nu mai vroiau să se reverse în sala arhiplină care le aștepta cu atât de mare nerăbdare. Era atât de înfrigurat în realitate încât se simţea golit brusc și surprinzător de acea înflăcărare care-l cuprindea întotdeauna când se afla în faţa studenţilor. Pentru că el avea, într-adevăr, ceva de actor în el: sălile pline până la refuz îl înflăcărau, îl făceau să se simtă invadat de o adevărată vervă creatoare – ideile dădeau năvală și el găsea cu repeziciune cuvintele potrivite prin care ele să se întruchipeze. Toate acelea se aflau în strânsă legătură cu vocaţia lui de profesor: cărţile, publicate de-a lungul anilor, îi provocaseră o mult mai mică satisfacţie decât acest contact direct, aproape palpabil, cu minţile tinere în care gândurile lui se gravau ca într-un lut moale și încă nefolosit. Erau momente de fericită comunicare – importante, dacă ne gândim că în ultima vreme apăruseră din nou, ridicându-se vertiginos parcă din întuneric, cumplitele suferinţe prilejuite de *singurătate,* un cuvânt multă vreme uitat, dar care iată, după moartesoţiei lui, își făcu simţită din nou prezenţa. Stând, așadar, în faţa amfiteatrului supraaglomerat – unii stăteau în picioare, nu mai aveau loc în bănci, baricadând intrarea, se simţise (din pricina frigului din staţia de tramvai) gol de orice gând, entuziasmul său în faţa măreţiei lui Goethe părea a fi secătuit dintr-odată. Dumneavoastră – se adresă sălii, ale cărei murmur continuu și foială se întrerupseră brusc și se lăsă o liniște grea, ca de mormânt – l-aţi citit pe *Faust?* întrebare mai curând retorică, pusă de el ca să câştige timp, să-și revină din amorţeală. Să ridice mâna, mai spuse, cei ce au citit *Faust,* nu numai partea întâi, pe aceea bănuiesc că o ştiţi cu toţii – povestea de dragoste dintre Faust și Margareta e cunoscută doar de toată lumea – ci și partea a doua, care e ceva mai complicată. Se ridicară mai multe mâini, nu atât de multe însă, mai puţin de jumătate din numărul celor aflaţi în amfiteatru. Prea puţini, mult prea puţini, spuse el, încercând parcă să numere mâinile ridicate. *Faust* era trecut în bibliografia

obligatorie, la cursurile anterioare le atrăsese atenţia să vină „cu opera citită” (e adevărat că în sală se afla și multă lume străină, dar el se făcu a nu băga de seamă acest lucru). Ce naiba sunt atât de indolenţi, de leneși, copiii ăștia? se întrebă, dar, spre marea lui surprindere, supărarea îi trecu dintr-odată. Se gândi din nou la ei ca un tată, ai cărui fii au fost iarăși cât se poate de neascultători; sentimentul patern, neașteptat, îltâncălzi, îi alungă frigul și amorţeala din oase. O să facem o mică schimbare, spuse, din nou sigur pe el și cât se poate de calm, o să vorbim astăzi despre *Faust,* partea a doua, pe care constat cu consternare, adăugă, pe un ton iarăși mustrător, că n-aţi citit-o chiar toţi: *Anii ele ucenicie* o să-i lăsăm pe altă dată – și un freamăt de mulţumire trecu prin amfiteatru, se auziră și câteva aplauze, e drept, ceva mai timide; se știa doar că, atunci când e vorba de *Faust,* profesorul se întrece pe el însuși, e doar momentul de vârf al cursului său, nici nu se așteptau la o asemenea surpriză plăcută! Iar el, profesorul, e din nou stăpân pe situaţie! vorbi cuprins de o necurmată vervă, electrizând întreaga sală.

3

3 decembrie 1954

M-am hotărât să absentez la primele două ore, de la opt la zece. Am continuat să stau în pat, în timp ce cei zece colegi cu care împărţeam camera la căminul studenţesc de pe Sfinţii Voievozi se foiau în jurul meu; își trăgeau grăbiţi pantalonii, se încheiau la nasturii de la cămașă, își scoteau cursurile și caietele de notiţe de sub pernă; cineva repeta un solfegiu în dreptul ferestrei deschise. Cel care doarme lingă mine își caută sub pat caietul cu notiţe.

Au plecat pe rând, unul câte unul, gălăgioși, veseli, nepăsători, cu caietele și cursurile flenduroase sub braţ, împrumutându-se unul pe celălalt cu ţigări ori cu bilete de troleibuz ori de tramvai. I-am auzit îndreptându-se spre capătulcoridorului, vorbind despre bromura pusă în ceai și despre efectele ei dezastruoase de tot felul, coborând scările. Am rămas singur în dormitor. Mi s-a făcut urât și am regretat că n-am plecat împreună cu ei. Oricum, aș

putea să văd un film în matineu, mi-am spus, încercând să-mi revin din lâncezeală. Am sărit din pat și, cu totul din întâmplare, am dat peste un volum de poezii uitat pe masa din mijlocul încăperii. Am început să-l răsfoiesc, unele versuri erau subliniate cu creionul, în dreptul altora se aflau mai multe semne de exclamare – cineva citise poeziile cu mare atenţieși ţinuse să-și manifeste entuziasmul. Pe foaia a doua a cărţii se afla portretul poetului, tinerel, cu părul blond și cu ochii albaștri, plini de o nesfârșită tristeţe. Nu auzisem până atunci de el. îl chema Serghei Esenin. Un vers era subliniat de mai multe ori cu pixul. „N-am să mai fiu tânăr niciodată”, am citit eu versul care trezise încântarea necunoscutului lector.

Am rămas noaptea în sala de lectură și am citit până spre ziuă. Unele poezii le-am parcurs de mai multe ori la rând. Afară se pornise viscolul, un vânt necruţător lovea cu putere în geamurile îngheţate. Zăngăneau și se zbăteau, gata să fie ¿mulse din ţâţâni, chinuite parcă de un duh necruţător. Nu se prea potrivea iarna de-afară cu cea din poeziile pe care le citisem eu! Cu capul plin de versuri și cuprins de o oboseală plăcută, am străbătut coridorul lung și întunecat, îndreptându-mă spre dormitor… Viscolul lovea cu putere în geamurile șubrede, să le spargă, iar în dormitor focul mai ardea în soba de tuci. Aerul aproape că fusese înghiţit de gurile lacome, larg deschise, ale colegilor mei. Dormeau pe spate, cu păturile trase până sub bărbie.

Se simţea un miros greu de cărbuni, brichete mici și negre arseseră transformându-se într-o cenușă albă, dar mirosul greu al arderii lor nu dispărea cu una, cu două. De-a valma toate pe masa dormitorului: ceapa și cărţile de joc, caietele cu notiţe, o bucată mare de slănină împreună cu niște căţei de usturoi. Cu totul din întâmplare, se mai rătăcise în mijlocul mesei un ciorap murdar.

În dreptul patului meu se afla fereastra. Un felinar, jos, în stradă, aprins toată noaptea, nu mă lăsa (așa mi se părea, înjurându-l adesea în gând) să dorm. În nopţile cu ploaie și cu vânt, becul se aprindea și se stingea cu

intermitenţe.

Mă cuprinsese o neașteptată stare de euforie, de parcă mi s-ar fi întâmplat un lucru cu totul ieșit din comun, ceva într-adevăr extraordinar! Citisem niște poezii ale unui poet dispărut de multă vreme. Din prefaţă am aflat cum murise: își tăiase venele de la mâna stângă, într-un. hotel din Petersburg. Ultimele – versuri le scrisese cu sânge. După care, se spânzurase cu cureaua pantalonilor. Versurile lui foarte triste îmi dădeau o stranie senzaţie de euforie, de parcă aș fi fost drogat. Aveam sentimentul că nu mai sunt singur: poetul, cu joben și îmbrăcat în frac, îmi șoptește versurile lui triste în ureche.

Cine știe din ce pricină mă – simt împăcat cu lumea și fericit.

M-am gândit c-ar fi timpul să mă dezbrac și să mă vâr sub pătură. Când m-am descălţat, un bocanc mi-a scăpat din mină pe dușumea. Colegii, cei cu somn mai ușor, s-au foit o vreme, apoi s-au întors pe cealaltă parte și au continuat să sforăie. Mi-am așezat hainele pe noptieră, pantalonii, care și așa nu mai păstrau dunga, i-am pus pe marginea patului, apoi m-am strecurat sub pătură, zgribulindu-mă de frig. Am închis ochii și am încercat să adorm. Versuri disparate, din cartea cu Coperţi mov, îmi reveneau în minte, mai ales ultimele, scrise cu sânge, se învârteau în capul meu la infinit. (

Felinarul din faţa ferestrei ardea în continuare. Dormitorul nostru era scăldat de lumina tulbure și nesigură a zorilor. Omul în frac și cu joben umblă fără un scop anume pe străzile înguste și pustii, bate un vânt rece dinspre Neva, precum și dinspre canalele orașului, învăluite în ceaţă și întuneric. Omul în frac și cu joben intră într-un restaurant elegant, se privește într-o oglindă înaltă, de cristal; nu-i place chipul pe care-l vede reflectat în oglindă – odinioară un chip frumos de băiat foarte tânăr, o lovește cu bastonul cu măciulie de argint. Oglinda se sparge. Zgomotul oglinzii sparte pătrunde în dormitorul nostru în care miroase a mangan, a ceapă și *a* motorină – în fiecare sâmbătă se dă pe jos cu motorină – precum și a

trupuri asudate de băieţi tineri. Aproape c-am adormit „dar mă trezește fâșâitul unor pantofi de papură – unul din colegi s-a sculat din pat și, cu ochii cârpiţi de somn, se îndreaptă spre ușă, se grăbește spre W. C. E „presat”, cum se spune, se lovește de muchiile paturilor care îi stau în cale. Se reîntoarce, după o vreme, stă pe marginea patului, își scarpină pieptul păros cu amândouă mâinile, cască și râgâie, convins că toţi dorm și nu-l aude nimeni. Versurile cu care îmi umplusem capul se risipesc. Îmi amintesc doar câte o fărâmă de vers, un cuvânt, două; silueta poetului, hoinărind pe străzile pustii, e și ea tot mai puţin clară, mai ștearsă; nici cioburile sparte ale oglinzii nu le mai aud; somnul mă cuprinde, cobor în apele lui adânci, întunecate, și în felul acesta încerc să uit de toate și să fiu fericit...

duminică, 10 decembrie 1954

În timp ce vecinul meu de pat doarme cu faţa la perete și la masa din mijlocul dormitorului se joacă table, încerc să citesc din volumul de versuri cu coperta mov, dar. literele de data asta rămân moarte, nu-mi produc nicio imjăresie. E o zăpușeală teribilă în dormitor, îmi simt întregul trup ud de sudoare și, așa năclăit, mânjit de transpiraţia călduţă, mă răsucesc în pat printre cearceafurile umede, negăsindu-mi locul. Mă simt sufocat de tristeţea acestei după-amiezi de duminică și o dorinţă intensă – de a pleca oriunde, numai să scap de mirosul de zoaie și de săpun prost, de zgomotul zarurilor și de megafonul care urlă la nesfârșit prin fereastra deschisă mă cuprinde. Sar din pat, îmi pun o cămașă curată, îmi fac pantofii cu cremă, îmi leg la gât splendida mea cravată maronie cu buline albe, îmi trag ciorapii în așa fel încât să nu’ se vadă că sunt rupţi la călcâie, mă duc la spălător și îmi ud părul ca să nu-mi mai stea atât de înfoiat; fac totul cu mare grabă, de parcă mi-ar fi fost teamă să nu întârzii cumva la cine știe ce întâlnire importantă. În spălător, același ins își petrece după-amiezile uitându-se la nesfârșit în oglindă. Un băiat înalt și deșirat, cu un obraz prelung și gălbejit, cu o frunte îngustă și plină de coșuri, cu un nas lung: buzele subţiri sunt aproape inexistente. Stând în faţa

oglinzii, fluieră o melodie populară, singur cu el însuși și cu imaginea reflectată…

La ieșirea din cămin, portarul citește un roman apărut în editura „Cartea rusă”. E prins de lectură, nici nu observă când trec pe lângă el. Pe coperta cărţii, un partizan, cu o căciulă brumărie pe cap și cu o pușcă, pare a fi gata să apese pe-trăgaci și să tragă în cotropitori. Străbate o pădure ninsă, cu brazi înalţi acoperiţi de chiciură albă… Colegul căruia m-am gândit să-i fac o vizită stă la niște pensionari – doi bătrâni teribil de cumsecade – care i-au închiriat o cămăruţă la mansardă, sub acoperiș. îl cheamă Peciovschi, la fel ca pe celebrul fotbalist, doar că el e mic, grăsuliu, cu o faţă smeadă și negricioasă. Nu are nimic de sportiv și pe deasupra e și foarte studios de felul lui, a încheiat la toate materiile, pe semestrul întâi, cu „foarte bine”! în același timp, avea un mare talent la desen; și-l risipea însă în desene cu un pronunţat caracter pornografic. Avea o experienţă sau o imaginaţie în ceea ce privește problemele erotice întru totul ieșită din comun. Putea face, într-o singură oră de curs, sute de desene de acest fel, le lăsa să circule, treceau din mână în mână prin întregul amfiteatru. Fetele se îmbujorau la chip, băieţii chicoteau arborând o mină de cunoscători; nimeni însă nu mai lua notiţe; conferenţiarul vorbea în faţa unei săli care încetase de multă vreme să-l mai asculte. Am găsit în podul» bătrânilor un gramofon, îmi spuse Peciovschi în loc de bun-venit. Și o cutie cu plăci vechi nemaipomenite! Caruso, Traian Grozăvescu, Benjamino Gigli. *Traviata* și *Boema.* Ţi se taie răsuflarea.

Urcăm o scară îngustă și întortocheată – nu încape decât o singură persoană – foarte întunecoasă și plină de păianjeni. Ajungem la micuţa cămăruţă de sub acoperiș. Gramofonul tronează în mijlocul patului. Peciovschi îl ia și-l așază pe singurul scaun care se află în încăpere, învârte manivela, pune un disc și vocea lui Caruso, venind parcă din altă lume, de pe un tărâm îndepărtat, se răspândește în încăperea minusculă. Stăm în pat. În altă parte nu avem unde; tavanul e atât de jos încât îl atingem cu capul. Afară

e viscol și se aude vântul șuierând pe acoperișul de tablă. Peciovschi schimbă placa, de data asta cântă o femeie, tot o italiancă, de al cărei nume însă nu am auzit; cântă celebra arie a Violetei din finalul operei lui Verdi, cântecul îndurerat al unei femei care se pregătește, plină de resemnare, să moară. Sufletul ei e încărcat de iubire pentru bărbatul care a părăsit-o! Ne-a dat gata cântecul primadonei, sintern amândoi, Peciovschi și cu mine, cu ochii plini de lacrimi. Peciovschi scoate de sub pernă o sticlă cu lichior de portocale. Mai am un disc cu Șaliapin, îmi spune. Pe ăla îl punem la urmă. Și, după ce-am golit sticla cu lichior de portocale – nu-s obișnuit cu băutura și m-am ameţit de-a binelea, încăperea începe a se învârti cu mine – îl urmărim, zguduiţi de emoţie, pe Boris Godunov cum moare, ros de tardive și tenebroase păreri de rău, în timp ce-și privește mâinile înroșite de sângele ţareviciului.

Mă întorc la cămin pe la orele zece seara, când lumea iese de la cinematograf și tramvaiele sunt supraaglomerate. Umblu printr-un fel de ceaţă moale și plăcută. Sunt foarte vesel și-mi vine tot timpul să râd. E mijită lume în jurul meu, oameni necunoscuţi. Mă privesc cu nepăsare și, în loc să mă întristez din pricina asta, mă simt fericit. Am ajuns la cămin, portarul a terminat de citit cartea inspirată din viaţa partizanilor. Volumul se odihnește lângă o legătură mare de chei. Eu am chef de vorbă, sunt curios să aflu dacă i-au plăcut cele citite și dacă până la urmă partizanii au izbutit să-i alunge pe cotropitori. Dintr-o ochire, portarul, al cărui ochi e atât de experimentat în privinţa asta, își dă seama că-s tare mototolit. Du-te mai bine și te culcă, mă îndeamnă, privindu-mă încruntat. Am să-ţi povestesc altă dată, când ai să fii în stare să pricepi ce-ţi spun. Dau să protestez, înţeleg foarte bine, îi spun, și romanul mă interesează foarte tare, dar renunţ, văzând că nici nu mă ascultă ce zic. Bine, îi spun cu o voce moale. S-a făcut, bătrâne. Rămâne pe altă dată…!

Colegii nu mă bagă în seamă, jocul de cărţi e în toi, întreaga atenţie se concentrează asupra jocului. Reușesc

să mă târăsc până la pat, împleticindu-mă. Cum am dat de căldură, m-am moleșit rău de tot. Mă trântesc pe pat, rămân cu ochii în tavan în timp ce odaia începe să se învârtească în jurul meu. Ce-i cu tine? mă întreabă uh coleg, ești beat, ori ce dracu' ai păţit?! între timp s-au adunat cu toţii în jurul meu, chipuri curioase, care par mai curând ironice și vesele decât îngrijorate. Dezbracă-te și te culcă, aud pe cineva poruncindu-mi. Ascultător, dau să mă ridic din pat și să mă dezbrac, dar nu-s în stare și alunec pe dușumea. Stai cuminte să te descalţ, îmi poruncește o voce pe care nu-s în stare s-o recunosc; aud cum cade pe dușumea un pantof, apoi celălalt. Izbutesc, cu chiu cu vai, să-mi școt pantalonii. Uitaţi-vă la gagiu ce poate să râdă! spune o voce în imediata mea apropiere. E vesel, n-are treabă. Stai în loc, îmi ordonă alt coleg de dormitor, nu te mai învârti atât, dacă vrei să nu cazi din pat. Aduceţi-i un lighean. Dacă i se face rău să aibă unde vomita… Vorbeau despre mine, ori despre altul? Nu-mi dau seama…

25 decembrie, 1954

Cum de mi-am amintit tocmai astăzi, în ziua de Crăciun, de banchetul nostru de sfârșit de liceu? Poate pentru că mă simt foarte singur și mi-emai dor de acasă ca oricând… În celălalt capăt al curţii era bucătăria internatului. Bucătăresele, două femei grase, în halate albe și nu prea curate, spălau o cratiţă uriașă. Una din ele i-a spus celeilalte ceva teribil de vesel, se pare. Cu totul pe neașteptate s-au pornit să râdă amândouă. Cratiţa pe care o spălau s-a rostogolit de pe masă pe ciment. Au lăsat-o să zacă în mijlocul bucătăriei. Icnetele și hohotele lor de râs nu se auzeau din pricina muzicii. Se chercheliseră, probabil, cu resturile rămase din pahare, sau mai curând dosiseră niște sticle din care băuseră pe furiș și acum erau în mare formă.

M-am întors în sala de gimnastică și am așteptat ca orchestra să cânte un vals, ca să pot dansa și eu. M-am așezat la masă lângă profesorul de desen, dirigintele nostru. Poţi să bei, m-a îmbiat el împingând spre mine un pahar plin cu vin roșu. Nu mai ești elev, așa că ai voie, mi-

a spus, privindu-mă cu niște ochi tulburi și congestionaţi de băutură. Un bărbat masiv, cu chelie, mare amator de șpriţuri. (în timpul său liber picta ţigănci planturoase și ghivece cu flori.) Tu, Matei, mi-a spus el, și s-a aplecat peste masă, ca să-l aud mai bine, ai să ajungi un om mare! Mi-a făcut cu ochiul și văzând că nu zic nimic și nici nu par impresionat de „prorocirea” lui, a continuat, pe un ton ceva mai iritat: „Ai stofă, pricepi? Nu m-aș mira să ajungi un scriitor mare… Singurul tău defect „a adăugat el după ce s-a gândit un timp privindu-mă direct în ochi… e că ești cam moale, N-ai să te descurci în viaţă ușor, a adăugat privindu-mă cu ochii lui tulburi. Și astăzi, dacă nu te știi descurca, a spus cu o voce stinsă și a închis ochii, rahat, nu se alege de tine nimica. Trebuie să te bagi în faţă și să dai din coate, pricepi?!… Eu, dirigintele și profesorul tău, doresc să ciocnesc și să golesc cu tine un pahar de vin! s-a răstit deodată supărat și enervat cine știe din ce pricină. N-a reușit însă să ţină paharul drept și vinul roșu s-a scurs pe faţa de masă. Să știi, băiatule, a devenit el din nou foarte serios, că eu ţin tare mult la tine. Nu ţi-am arătat-o niciodată, pentru că nu e pedagogic, înţelegi? Nu-i pedagogic ca elevul… Numai că eu…” în ferestrele murdare ale sălii de gimnastică au apărut zorii tulburi ai dimineţii de vară. Apoi cerul s-a acoperit pe neașteptate cu nori. Începură să cadă niște picuri mari de ploaie; ploaia se înteţi, un șopot vesel și primăvăratic, acoperit, în mare parte, de muzică. O ploaie scurtă, care nu ţinu mult. Printr-o spărtură a norilor își făcu apariţia soarele. Ce-i cu tine, m-a întrebat un coleg, am impresia că nu te prea distrezi!? Nici nu mai ţin minte câte pahare de vermut am golit până acuma și n-am nici pe dracu’! s-a lăudat el. Și, înainte ca eu să am timp să-i dau vreun răspuns, a dispărut din nou printre dansatori… Pe la uși și-au făcut apariţia părinţii mai grijulii, cu umbrele și pelerine de ploaie.

În bucătăria internatului, cele două femei, în halatele lor albe și nu prea curate, dansau una cu cealaltă; în jurul lor, sticle de vin, farfurii cu resturi de mineare, platouri și sticle de sifon; izbuteau să le ocolească cu multă grijă,

ceea ce dădea mișcărilor lor o anumită graţie greoaie și ușor comiçă... în pragul ușii larg deschise a sălii de gimnastică, Corina, o fată înaltă, cu cozi groase, blonde (purta ochelari și avea un zâmbet înţelept, ca de bunică), într-un fulgarin roșu, se pregătea de plecare, însoţită de amândoi părinţii. Cu toate că nu mai plouă, tatăl Corinei se chinuie să deschidă o umbrelă galbenă... Lasă umbrela, tată, îi spune Corina, cu calmul și siguranţa pe care i le știam atât de bine. Cu același calm și aceeași siguranţă răspundea întotdeauna la toate materiile. Nu vezi că s-a înseninat, ce nevoie mai avem de umbrelă? Noi plecăm, mi-a spus ea, zâmbindu-mi cu zâmbetul ei de bunică... I-am urmărit cum se îndepărtează străbătând curtea pustie. Când a ajuns în faţa porţii, Corina s-a întors și mi-a făcut un semn cu mâna, de rămas bun.

Hai, băieţi, au strigat bucătăresele – stăteau în fereastra bucătăriei, amândouă, și se hlizeau la noi – nu veniţi să faceţi și cu noi un dans? Cu atâţia tineri aicea și noi tot fără cavaleri am rămas. Lăsaţi, tanti, că n-au intrat zilele în sac. O să mai fie și alte ocazii. Nu are rost să vă supăraţi pe noi! a încercat unul din băieţi să le liniștească, strigând la ele din mijlocul curţii. Pentru că, între timp, petrecerea, banchetul nostru de sfârșit de liceu, se mutase afară, în curte. Acordeonistul cânta și noi dansam. Spun „noi”, pentru că dansam și eu cu repetenta clasei... Să știi că nu dansezi chiar așa de prost, m-a încurajat ea strângându-mi mina în palma ei transpirată și durdulie...

4

Poștașul s-a urcat pe scara șubredă și mi-a dat scrisoarea, o scrisoare într-un plic murdar și ușor mototolit, lipit cu un strat gros de clei, ca să nu-l poată deschide nimeni, în afara „adresantului”. Era o scrisoare foarte scurtă, Iustin îmi comunica ziua, precum și ora exactă a trenului cu care urma să plecăm împreună la Facultate. Plecam cu același tren, deci, ca să ne despărţim la București. Iustin se prezentase la Mecanica navală, la Galaţi, și fusese trecut pe lista celor reușiţi, printre primii... Stând pe acoperișul bucătăriei de vară încins de

soarele verii, mi-am amintit examenul nostru de admitere în liceu. Pe Iustin l-au declarat căzut la examen în sesiunea de vară, cu toate că răspunsurile lui fuseseră de zece la toate materiile. Mi-am amintit cum am cerut audienţă – eu doar în calitate de „însoţitor” – la cel ce conducea destinele raionului nostru pe acele timpuri. Ne-a primit în cabinetul lui capitonat cu pluș roșu și ne-a rugat, cu un zâmbet afabil, dar și ușor enervat, în colţul gurii, supărat probabil pe cei ce ne lăsaseră să ajungem până la el într-o perioadă atât de „aglomerată”, când cu greu reușea să facă faţă sarcinilor pe care le avea, să luăm loc pe cele două scaune, capitonate cu aceeași catifea rubinie, aflate în faţa biroului său. Ne-a pus să-i spunem scopul audienţei noastre (cerusem amândoi „audienţă” fără știrea părinţilor, care, speriaţi probabil, nu ne-ar fi lăsat) și atunci Iustin și-a luat inima în dinţi și i-a spus bărbatului care ne privea de-acuma – cu un zâmbet ușor distrat sau, cine știe, poate doar intrigat de această audienţă cu totul ieșită din comun (doi mucoși de paisprezece ani, unul slăbuţ și palid, celălalt negricios și destul de dezvoltat pentru vârsta lui, cu un început de mustaţă), i-a spus, prin urmare, că e vorba de o problemă legată de învăţământ, chiar așa s-a exprimat. O problemă legată de învăţământ? Ce fel de problemă legată de învăţământ? a întrebat bărbatul cu costum gri-fer cu dungi, dumirindu – se între timp cam despre ce era vorba. Am căzut la examen, i-a spus atunci Iustin, uitându-se drept în ochii lui. Dacă aţi căzut, i-a spus bărbatul frecându-și amândouă mâinile și privind deasupra capetelor noastre, înseamnă că n-aţi fost prea pregătiţi. Am răspuns foarte bine, l-a întrerupt el. Am luat zece la toate materiile. Nu se poate, i-a spus bărbatul, fără să se arate prea surprins însă. De unde știi tu că ai luat zece? l-a întrebat el și s-a ridicat în picioare. Păi am văzut când mi-a pus nota, i-a răspuns Iustin. Nota e secretă, i-a răspuns bărbatul, fără să renunţe la zâmbet; era un bărbat frumos, între două vârste, cu o figură distinsă, cu părul ușor grizonat – și dacă e secretă, nu aveai de unde s-o știi, nu-i așa? a adăugat el pe un ton

explicativ, subliniind cuvintele. Iustin și-a pierdut pentru moment cumpătul, n-a știut ce să răspundă, s-a uitat la bărbatul din faţa. lui cu aceeași privire încrezătoare, dar și ușor mirată, apoi și-a revenit, și-a coborât privirea în pământ și a spus din nou cu o voce limpede și hotărâtă: „Am răspuns perfect. Profesorul de matematică m-a felicitat la sfârșit”. S-a ridicat în picioare și, neștiind ce să facă cu mâinile, și le-a dus la spate. Era cu un cap mai înalt decât bărbatul care ne-a primit în audienţă și se uita drept în creștetul acestuia. Stai jos, i-a spus bărbatul cu părul grizonat, întunecându-se, ușor enervat. Apoi s-a așezat la masă și a început să citească, încât am avut impresia că pur și simplu a uitat de noi. Vă rog să fiţi atenţi, ne-a spus după un timp, privindu-ne de data asta fără să zâmbească. Să mă urmăriţi în așa fel incit să înţelegeţi exact ce vreau eu să spun… întâi de toate vreau să vă întreb dacă aţi fost vreodată într-o oţelărie, dacă aţi văzut un cuptor în care se călește oţelul? Am văzut, i-a răspuns Iustin, tata e funcţionar la „Oţelul Roșu”. Atunci cu atât mai bine, ne-a spus bărbatul în costum gri cu dungi, ai să poţi să înţelegi mai ușor ceea ce vreau să vă explic: voi, acum, la vârsta voastră, sunteţi la fel ca oţelul care se călește în cuptor; ori vă căliţi. ca el, ori… și suprimând, la repezeală, un cuvânt care ar fi putut părea prea tare; s-a oprit cu fraza neterminată, în timp ce noi amândoi, eu și Iustin, așteptam intimidaţi – curajul din prima clipă ne părăsise în mare măsură – ca el să continue. Ori ce? a îndrăznit totuși Iustin să întrebe. Oţelu’ ori se călește, ori crapă, i-a spus bărbatul cu părul încărunţit înainte de vreme. Asta o știi și tu, dacă zici c-ai fost într-o oţelărie. Nu înţeleg, nu s-a lăsat Iustin, de ce trebuie să crăp eu, care am luat numai zece? Care e logica? a întrebat el, prinzând curaj din nou și nevrând în ruptul capului să se lase intimidat cu una, cu două. S-a ridicat din nou în picioare, cu pumnii strânși, cu capul ușor aplecat în faţă. Bine, bine, a spus bărbatul care ne-a primit în audienţă rupându-și din preţiosul lui timp ca să stea de vorbă cu noi. Poate că ai dreptate, am să mă interesez, să văd ce s-a întâmplat. S-ar putea să fie

întradevăr o greșeală. Am să aflu, fii liniștit. Spune-mi acum exact cum te cheamă; și după ce Iustin și-a spus numele (l-a rugat să și-l spună încă o dată, nu cumva să și-l noteze greșit) l-a scris într-un carnet elegant, cu coperţi negre, și s-a ridicat în picioare, făcându-ne să înţelegem că audienţa a luat sfârșit... Iustin a trebuit ca în toamnă să se prezinte din nou. Mai rămăseseră câteva locuri riecompletate. A luat nota zece la toate materiile, la fel ca la primul examen. De data asta, a fost trecut pe listă pe primul loc, așa cum și merita de altfel. Oţelul nu se crăpă prin urmare și se căli într-un foc din cele mai puternice.

*

La examenul de admitere la facultate n-am plecat împreună, din pricina unei scrisori a lui Iustin care s-a rătăcit pe drum și a ajuns cu întârziere; eram de-acum student când am primit scrisoarea, o scrisoare destul de lungă, prima partfusese scrisă cu pixul, iar partea a doua – între timp i s-a terminat pasta probabil – cu creionul, un creion cu vârful bont și neascuţit, din care pricină fusese obligat să facă literele mari și lătăreţe, să se înţeleagă totuși ceva. Sunt convins că ai să ajungi un scriitor vestit, am mare încredere în talentul tău, îmi scria el. Eu m-am decis să dau la Politehnică, s-ar putea ca până în ziua examenului să mă mai schimb de douătrei ori, mă știi cât sunt de nehotărât; în tot cazul n-am să fiu unul din inginerii ăia încuiaţi, cărora nu le trece prin gând să deschidă o carte, știi doar cât de mult îmi place să citesc; chiar săptămâna trecută am citit o nuvelă de Hemingway, *Zăpezile de pe Kilimanjaro,* s-o Citești neapărat, îndeosebi finalul mi-a plăcut teribil și, cum scrie bătrânul, ce să mai vorbim; mai sunt de asemenea și alte schiţe foarte scurte, concentrate la maximum, care m-au entuziasmat pur și simplu; de exemplu, una mică de tot se cheamă, dacă îmi aduc aminte, *O pisică în ploaie.* Așa că ne întâlnim la gară, îmi scria el; dar în seara plecării zadarnic m-am uitat tot timpul pe geam, sperând că am-să-l zăresc, scrisoarea lui se rătăcise și el plecase de-acuma cu alt tren. Ieșisem pe jumătate pe fereastra vagonului ca să mă uit după el

(trenul supraîncărcat cu tinerii candidaţi, înghesuiţi pe coridoare, și stând ciorchine în faţa ferestrelor, părinţii, jos, pe peron, taţii nervoși, uitându-se tot timpul la ceas, mame grijulii agitate și ele; și, cum trenul stă în gară mai mult, așteaptă un alt tren care întârzie, se creează un fel de gol – ultimele sfaturi au fost date, totul a fost spus: „Să ne scrii” și „Vezi unde ţi-ai pus portofelul” sau „ai grijă să dormi înainte de examene, să fii odihnit”) și la un moment dat chiar mi se pare că-l zăresc, îl confund cu un tip care, de la distanţă, chiar, semăna puţin. În sfârșit, o smucitură și trenul nostru se pune în mișcare, lumea adunată pe peron face o ușoară deplasare înainte; semne de rămas bun, cuvinte strigate cu voce tare și acoperite de zgomotul trenului. Am ghinion: s-au dat două bilete pe același loc, încât sunt obligat să călătoresc în picioare până la București.

După examen și după ce m-am întors învingător acasă, am primit și scrisoarea lui Iustin și la un interval foarte scurt a venit încă o scrisoare de la el, de datş asta o vedere cu o cherhana și cu niște lotci pescărești. „Am auzit că ai intrat la Filologie, îmi scria Iustin, fapt care m-a bucurat foarte mult și m-a determinat să-ţi scriu. Ieri am fost în oraș, dar nu te-am întâlnit. Am fost la balul învăţătorilor, care a fost la noi, în sala de gimnastică. Primește sincerele mele felicitări pentru intrarea în facultate”. Semnat: Iustin B. Apoi, scris pe marginea cărţii poștale: „Plecăm amândoi la facultate, sâmbătă, cu trenul de 22, 50”. Prin urmare a reușit și el la Politehnică, mi-am spus, de vreme ce-mi scrie că o să plecăm împreună, și în după-amiaza aceea de sâmbătă – vremea era frumoasă, vara se prelungise până la mijlocul lui septembrie – mi-am făcut primul meu geamantan de student. Mama m-a ajutat să-mi împachetez lucrurile, cu lacrimi în ochi, iar eu mă făceam că nu i le văd. Îţi ajung, șase perechi de ciorapi? m-a întrebat ea îngrijorată, participând cu întreaga ei fiinţă la acel ritual de despărţire. Dacă nu-ţi ajung, pot să-ţi mai dau două perechi de-ale lui taică-tu. Sunt noi-nouţe, i le-am cumpărat săptămâna trecută. Și: Ce faci cu pantalonii ăștia

de tergal, îi iei cu tine sau îi lași acasă? Prea mare nevoie nu mai ai de ei, după părerea mea, a trecut vara, dacă ajungi să ţi-i mai pui de două-trei ori. Nu merită… Rămân apoi singur în încăpere cu geamantanul deschis în faţa mea; cărţile și caietele pe care urmează să le iau cu mine zac pe dușumea, cămășile călcate de mama sunt așezate pe un fotoliu. O aud pe mama, în bucătărie, cum frământă aluatul pentru cozonac (masa se zgâlţâie ușor), iar prin fereastra deschisă pătrunde, de la vecini, „melodia preferată”. Din când în când își aduce aminte de vreun lucru pe care am uitat să mi-l pun în geamantan și atunci dă buzna în încăpere: Forfecuţa de tăiat unghiile ţi-ai luat-o? mă întreabă ea. Îmi aduce un mosor cu aţă maronie ca să am, la nevoie, cu ce să-mi cos un nasture. N-ar strica, mă sfătuiește ea grijulie, să luaţi cu voi (a aflat că plec împreună cu Iustin) și o sticlă cu apă minerală. Drumu-i lung, o noapte întreagă de mers cu trenul, și v-o fi sete.

Și, iată-mă, în sfârșit, pe peronul gării, așteptându-l nerăbdător pe Iustin care trebuia să sosească, din clipă în clipă, cu trenul de Oţelu Roșu. Duvac Stela, fosta mea colegă de bancă din clasa a opta, pleacă și ea cu același tren și e însoţită de amândoi părinţii. Îl ţii minte pe Iustin, mamă? îi spune ea unei femei mărunte și blonde care, în așteptarea acceleratului, numără tot timpul bagajele fiicei sale. (Nu uita, îi atrage ea atenţia, ai două sacoșe, un geamantan și pachetul de cărţi. Cât ești de zăpăcită, ești în stare să le uiţi în tren.) A fost la noi, într-un an, de Paști, eram în clasa a noua sau într-a zecea, nu-mi mai amintesc exact. Știu însă că ne-ai făcut clătite cu dulceaţă de vișine. Lui Iustin i-au plăcut grozav clătitele. Erau într-adevăr extraordinare… Nu, nu-mi aduc aminte, spune mama. Acceleratul ăsta, spune ea uitând. u-se de-a lungul liniei ferate, rar se întâmplă să nu aibă întârziere. E linia în lucru, ţi-am mai spus, mormăie tatăl Stelei, care e ceferist. Până nu termină linia, tot așa o să întârzie. Nu-i nimic de făcut… E cam răcoare, spune mama fostei mele colege de bancă. Pune-ţi, draga mea, puloverul, nu cumva să răcești… E și normal să fie mai rece, îmi spune ea mie,

căutând să mă implice în discuţia lor, și-mi zâmbește, un zâmbet timid și cam veșted. Suntem doar în mijlocul lui septembrie. A venit toamna… A fost lungă vara, a ţinut destul, nu ne putem plânge, e de părere tatăl colegei mele. Ce, parcă eu mă plâng?! îl întreabă femeia cea veștedă și mărunţică. Constat și eu, atâta tot…

O voce hârâită anunţă în megafon sosirea acceleratului nostru. Personalul cu care ar fi trebuit să sosească Iustin are în schimb întârziere. Mă hotărăsc, brusc, să nu plec fără el. Ce-i cu tine? mă întreabă mirată Duvac Stela. Hai să ne urcăm. Nu stă în gară decât trei minute. Nu plec, îi spun. Rămân să-l aștept pe Iustin… Mai are timp să-mi arunce o privire mirată, apoi se repede spre vagoanele din faţă, însoţită de ambii părinţi care îi cară bagajele. După plecarea acceleratului – uriaș monstru negru cu un ochi roșu de ciclop în faţă – rămân singur pe peronul pustiu. Mă așez pe geamantanul burdușit, pregătindu-mă să aștept sosirea trenului întârziat. Nu trec nici cinci minute și-și face intrarea în gară, în sfârșit, perso

ns

naiul de Oţelu Roșu. Il descopăr pe Iustin printre călătorii care coboară. E vesel și nici nu-i pasă c-a pierdut acceleratul. Nici nu se miră când mă vede. Era doar firesc să-l aștept și să nu plec fără el... N-o fi fost ăla „ultimul tren spre Gun Hill”, îmi spune el ca să mă consoleze. Îmi zâmbește, de parcă cine știe ce trăsnaie am fi făcut împreună. Să ne interesăm la ce oră avem altul, adaugă el plin de voie bună. Mâine dimineaţă la cinci, ne informează un acar (ne-a auzit discutând). Ar mai fi la miezul nopţii unul, dar nu vă sfătuiesc să plecaţi cu personalul. Oprește la toate hălţile, nu-i bun... Apoi se îndepărtează, se pierde în întuneric, doar lumina roșie a felinarului i se mai vede un timp. Ne-am întins pe băncile din sala de așteptare. Am adormit repede și, pe la orele trei, când Iustin s-a trezit (Mi-a părut rău de tine, gemeai prin somn, mi-a spus el), i-am povestit visul pe care l-am avut: „M-arţi trezit în vis și era întuneric beznă, lumina de-afară, de pe peron, era stinsă. Plouă și se auzea ropotul ploii bătând monoton în tabla cu care era acoperit peronul. Spre surprinderea mea, tu dispăruseși... Te-am strigat prin întuneric, dar nu mi-ai răspuns. Eram surprins și totodată supărat c-ai plecat fără să-mi spui nimic și nici nu știam unde ai fi putut plecă, așa, în miez de noapte. A început să-mi. fie frică, mai ales când am constătat că gara era cufundată în beznă, ceea ce nu. era nici pe departe firesc, gar. a fiind doar singurul loc unde «nu se închide» niciodată, care funcţionează fără întrerupere! Până și în biroul de mișcare, lumina era stinsă. Am auzit însă telegraful mergând și m-am uitat pe fereastră înăuntru. Am văzut doi bărbaţi, unul tânăr, iar celălalt bătrân, moţăind amândoi cu capetele sprijinite de masă. Trebuie să mă trezesc, îmi spuneam, altfel visul o să mă prindă, definitiv, în complicata lui ţesătură. Semăna – așa mi se părea în vis – gara aceea pustie și cufundată în beznă, cu însăși fantoma, descărnată și îngrozitoare la vedere, a singurătăţii. Încercam să fug de ea fără să fiu în stare! Dispariţia ta era greu de acceptat, de asemenea. Am înţeles că sunt angrenat în sforăria complicată a unui coșmar! Nimicnu-i adevărat, mi-am spus, tot ce mi se

întâmplă acuma se petrece în vis! Chiar și ceasul meu de pe mână mă minte. Nu se poate să fie trei fără un sfert. Iar ploaia asta măruntă și sâcâitoare nu există nici ea… Asigurările pe care mi le luam în felul ăsta nu reușeau însă să mă liniștească. Mai ales că fereastra întunecată a biroului de mișcare părea teribil de adevărată, precum și chipurile oamenilor: cel ridat al bătrânului, urât, cu un nas mare și borcănat, de beţiv, sau cel prelung și îngust al tânărului din faţa lui, un băiat cam de aceeași vârstă cu noi, cu ochi veseli și vicleni și care mi s-a părut la un moment dat că-mi face cu ochiul. Mi-am apropiat urechea de fereastră – geamul era rece și acoperit de praf – și i-am auzit vorbind. Culmea era că vorbeau despre tine, de parcă te-ar fi cunoscut. Înoată bine, spunea cel tânăr, a crescut pe malul Dunării, e și normal. Cum la Dunăre? a întrebat cel bătrân. Păi uite așa… a început cel tânăr să-i explice…

Părea a fi un bătrân cam vorbăreţ, îl ascultam cu o singură ureche, fără să fiu prea atent. Când am ajuns în mijlocul bulevardului, s-a schimbat stopul. Ne-am oprit – mă ţinea de braţ, îi era rău și se temea să nu cadă – lăsând mașinile să treacă pe lângă noi. În timpul acestui scurt popas mi-a spus cum îl cheamă și, dacă m-a văzut că nu reacţionez în niciun fel auzindu-i numele, m-a privit mirat și intrigat în același timp. Chiar n-ai auzit de mine? m-a întrebat în timp ce, după ce stopul s-a schimbat pe verde, am continuat să traversăm strada. Nu prea, am spus eu cu jumătate de gură. A început să râdă, un râs spectaculos, ca de actor, încât lumea care trecea în clipa aceea pe lângă noi ne-a privit mirată. Mă iertaţi, i-am spus, abia am intrat la facultate și nu prea cunosc pe nimeni. Student? a întrebat, privindu-mă cu atenţie. Da, am dat ep din cap. În anul întâi. Și ce anume vrei să te faci? m-a întrebat, continuând să-mi cerceteze chipul, curios și în același timp puţin ironic. Profesor, i-am spus. Sunt student la Filologie. Prin urmare, literat?! a strigat, însufleţindu-se deodată. Și numele meu chiar nu-ţi spune nimic?! S-a uitat la mine cu vădită uimire. Am bâlbâit ceva, un fel de scuză, ocolindu-i privirea. Continua să mă privească insistent, așa că i-am

spus în cele din urmă c-am auzit de el, cum era să nu aud; se vedea de la o poștă că mint. Spre surprinderea mea însă, bătrânul domn mi-a luat în serios afirmaţia. Păi vezi? mi-a spus el, uitându-se la mine înduioșat și mustrător totodată. Eram sigur, absolut sigur că o să-ţi cadă fisa... Chiar așa mi-a spus, o să-ţi cadă fisa, și am fost surprins să aud o asemenea vorbă, cam golănească. În gura unui domn atât de distins. A început să se simtă din nou rău și m-a rugat să-l sprijin din nou, nu cumva să cadă. Mi s-a întâmplat o dată să leșin, eram într-o staţie și așteptam autobuzul, am căzut și mi-am spart capul. Mai bine de o lună am stat în spital, m-am chinuit îngrozitor și de atunci mi-e tot timpul frică, mi-a mărturisit cu o voce plângăreaţă. Cu o mână îl ţineam de braţul uscat (îmi era o milă nu chiar în stare pură, de vreme ce era amestecată cu greaţa pe care o simţeam la atingerea trupului său veșted) și bătrânului domn a început să-i fie, probabil, mult mai rău, căci mi-a luat mâna cealaltă în mâna lui uscată și mi-a strâns-o de parcă ar fi vrut să ia de la mine puterile necesare ca să-și revină, apoi deodată s-a destins, și un fel de zâmbet i-a apărut pe buzele-i veștede. Totu-i în ordine, a trecut, mi-a șoptit el, slavă domnului c-am reușit să trec și prin criza asta. Văzând că se simte mai bine, am vrut să plec. Nu m-a lăsat însă, m-a rugat să-l mai însoţesc, doar câţiva pași, până îmi revin de tot, mi-a explicat, privindu-mă într-un mod sfidător, drept în ochi. Crizele astea-s parșive. S-ar putea foarte bine s-o iau iarăși de la început, a adăugat și a început să râdă de parcă s-ar fi referit la un lucru cât se poate de nostim. Te reţin, nu-i așa? m-a întrebat, fără să arate însă prea îngrijorat din pricina asta. Nu-i nicio problemă, l-am liniștit eu. Aveam de gând să văd un film la matineu, dar între timp filmul probabil a și început. Așa că nu mai are rost să mă grăbesc, i-am explicat. Cel puţin tălmăcirile mele din limba japoneză sunt convins că le-ai citit? m-a întrebat, însufleţindu-se dintr-odată. E drept că după ’46 n-au mai fost editate. Dar oricum, prima ediţie a apărut în 1941, într-un tiraj foarte mare, a mai adăugat și a început din nou să râdă. De data

asta am avut impresia că cine știe din ce pricină vrea să-și bată joc de mine... A început, așadar, să-mi vorbească despre traducerile lui și din când în când mai spuneam câte o vorbă și eu, din care nu se putea însă înţelege prea bine dacă le-am citit. sau nu. Părea a fi foarte mândru de ele. Pe neașteptate a schim –, bat însă tonul: „Așa – (sunt bătrânii, dragu' meu, s-a scuzat, autoironizându-se. Au impresia că cei tineri nule. acordă destulă atenţie... Le e teamă să nu fie uitaţi... Nu sunt chiar la curent, am dat din. nou să-mi cer scuze pentru neștiinţa mea. Fii liniștit, m-a întrerupt el, și nu te mai scuza atâta. Traducerile, da, ele au apărut, în schimb versurile mele, chiar dacă ai fi vrut, n-ai fi avut unde și cum să le citești, a șoptit uitându-se în toate părţile, de parcă mi-ar fi încredinţat o taină, și mi-a luat iarăși o mână între, mâinile lui uscate. A dat chiar să-mi spună ce s-a petrecut cu versurile lui, apoi s-a răzgândit –, cufun –, dindu-se într-o tăcere posacă și ușor misterioasă. Aștepta, probabil, să-l întreb eu, să mă arăt interesat să știu ce. s-a întâmplat cu ele. Între timp am ajuns în apropierea unei pieţe și ne-am oprit în faţa unui bloc construit înainte de război. Pentru că ai fost atât de binevoitor, mi-a spus, am să-ţi dăruiesc o carte cu autograf. Cu condiţia să urci cu mine până sus. Un volum din lirica japoneză. Din *haiku-urâle* traduse de mine. Am intrat într-un hol uriaș, care semăna mai curând cu un mausoleu; pereţii erau de marmoră roșie, iar din tavan atârna un lampadar curios, care nu avea însă decât un singur bec aprins. Era întuneric și răcoare și mirosea a mucegai. Liftul e stricat, mi-a explicat bătrânul. Nu ne rămâne decât să urcăm cele șase etaje *per pedes.* Pentru dumneata e un fleac, desigur, în schimb, pentru mine e destul de greu... Până să ajungem la etajul șase ne-am oprit pe palier de mai multe ori. Îmi apăsa braţul cu mâna lui ciolănoasă și eu știam că dorește să mă opresc ca să-și tragă puţin sufletul. Când am ajuns în faţa apartamentului lui, i-a trebuit ceva timp până să-și găsească legătura. de chei. A început s-o caute prin toate buzunarele, mormăind nemulţumit. Descuie dumneata, mi-a șoptit, respirând cu

greutate, după ce a izbutit să-i dea de urmă.

E destul de întuneric și nu-s în stare să nimeresc broasca. Și așa te-am ţinut destul. Bănuiesc că ţi-ai pierdut răbdarea, am obosit, asta-i, s-a scuzat și s-a ţinut de perete, să nu cadă. Am deschis, și-am intrat într-un coridor îngust și întunecat. Bâjbâind pe perete cu amândouă mâinile, bătrânul domn a găsit comutatorul și-a aprins lumina. Am intrat, apoi, într-o încăpere micuţă, ticsită de cărţi. Am căutat, zadarnic, un loc să mă pot așeza; singurului scaun din odaie îi lipsea un picior și era sprijinit de perete, să nu cadă. Scuză-mă o clipă, prostata, a spus bătrânul domn și s-a repezit spre baie, unde a rămas mai mult timp. Eram aproape convins că a uitat de mine. Sufăr cu bășica, mi-a spus, cu acea lipsă de pudoare de care dau în general dovadă oamenii în vârstă și care mă făcu să roșesc. Ce să-i faci, a adăugat în timp ce se străduia să tragă perdeaua de catifea ruginie, destul de zdrenţuită și nu tocmai curată, ca să se facă lumină în încăpere, anii s-au adunat, la toamnă fac șaptezeci. Bătuţi pe muche… A oftat și, sprijinit de fereastră, a început să mă cerceteze, privindu-mă cu multă atenţie. Și ce învăţaţi voi la facultatea aia a voastră? m-a întrebat ușor dispreţuitor. Ce vă învaţă profesorii *ăia,* ai voștri?! Cum să scrieţi poezii despre tractoare și despre mulgătoarele fruntașe?… Stăm în picioare, în faţa lui, arătând ca un student care dă examen și pe care profesorul a reușit să-l deruteze punându-i o întrebare încuietoare. Nu mă simţeam neapărat încurcat, dar, cine știe din ce pricină, nu aveam chef să-i răspund! L-am lăsat să creadă ce vrea. L-am rugat să deschidă geamul… Era foarte puţin aer în încăpere. S-a înţepenit și nu am cum să-l deschid, s-a scuzat el. De obicei, aerisesc prin gemuleţul de la bucătărie. Bucătăria, o încăpere micuţă cu un aragaz murdar și o chiuvetă plină de vase nespălate, nu avea mai mult de doi metri pătraţi. A deschis micuţul gemuleţ din spatele chiuvetei ca să se aerisească puţin. Pentru că ai fost atât de drăguţ, a strigat din bucătărie, am să-ţi fac o cafeluţă, cum scrie la carte. Și mie una, mică de tot… Medicul mi-a interzis cu

desăvârșire, dar n-oi muri dintr-atâta?! Și dacă mor, în definitiv am trăit destul, nu-i nicio nenorocire... Cum îţi place, m-a întrebat, mai dulce sau mai amară?...

A adus cafeaua, apoi un scăunel din bucătărie și m-a invitat să iau loc. Stai să-l șterg mai întâi, mi-a spus el înainte de a mă așeza. Scaunul era pătat cu muștar. Cine știe de când, pentru că muștarul se uscase. Parcă miroase a gaz, nu ţi se pare? m-a întrebat bătrânul domn... Răsuflă și nu știu pe unde. Trebuie să chem instalatorul.

Îmi spuneam că trebuie să plec cât mai repede. Aveam un seminar interesant de la unsprezece și nu voiam să absentez. Cafeaua era bună, iar ceașca în care mi-a adus-o foarte frumoasă. Avea pictată pe ea o mică pagodă și un podeţ arcuit deasupra unui râu minuscul. Mi-ar fi făcut mare plăcere să mai stăm de vorbă, și-a exprimat el regretul după cè i-am spus că trebuie să plec. Oricum, despre artă se poate vorbi zile și nopţi, nu-i așa? m-a întrebat privindu-mă cu gravitate și în același timp ușor batjocoritor, autopersiflându-se parcă. Voi avea prilejul să observ adeseori la el această discrepanţă șocantă între vorbele rostite și întreaga sa atitudine, exprimând într-un fel contrariul celor spuse. Parcă anume ca eu să nu știu în ce să cred: în cuvintele patetice și solemne rostite de el cu cea mai mare seriozitate, sau în ceea ce rămânea nespus, dar în același timp exprimat cu excepţională forţă, de întreaga sa atitudine sceptică și zeflemitoare. Cuvintele și mimica sa atât de expresivă se anulau, adesea, reciproc; totul devenea neclar și ambiguu, frazele spuse de el semănau cu niște citate luate dinadins în Tăspăr... Se poartă așa ca să mă deruteze și să-și râdă de mine. Îmi spuneam furios. Nu credeţi un cuvânt din tot ce ziceţi, i-am spus, e adevărat, mult mai târziu, după ce deja ne împrietenisem, sorbindu-mi cafeaua din minuscula ceașcă de porţelan japonez. Ce rost mai au cuvintele, dacă tot nu le luaţi în serios? Mi-a aruncat o privire șireată și înfricoșată, așa cum se uită, probabil, o pisică la un șoricel în clipa când apare pericolul să-i scape din gheare. Pentru că avea nevoie de mine – acest lucru l-am înţeles după ce l-

am cunoscut mai bine – avea nevoie de spectatori pe care să-i dea gata cu erudiţia lui nemaipomenită. Nu eram decât un biet tânăr provincial pe care bătrânul domn, cuprins de un nemăsurat orgoliu, vroia să-l uimească. Multă vreme a continuat însă să mă deruteze. Nu prea știam ce să cred despre el; era doar un bătrân palavragiu sau, dimpotrivă, era un om mare, un geniu neînţeles și uitat pe nedrept, așa cum lăsa el să se creadă. Uneori mi se întâmpla să-l dispreţuiesc, îmi apărea îngrozitor de ridicol, dar de cele mai multe ori mă lăsam prins de stratagemele și șiretlicurile ţesute de el, cu bună-știinţă, în jurul meu…

Cu cât mai patetice îi erau cuvintele, cu atât mai ironică, mai zeflemitoare îi era comportarea. Nu știam ce să cred și atâta timp cât continuam să fiu contrariat de modul lui de a se purta, mă avea, ca să zic așa, la mână. De parcă m-aș fi aflat în faţa unui scamator versat pe care, privindu-l, rămâi, vrei-nu vrei, cu gura căscată!

Mai treci pe la mine, mi-a spus, în acea primă zi a întâlnirii noastre. Dacă ai chef, bineînţeles, nu-i obligatoriu, a adăugat privindu-mă ironic. Acuma știi drumul. Aici găsești întotdeauna o cafea bună… Să vorbim despre măreţia și splendoarea artei, a adăugat patetic, și tam-nisam, a început să râdă, de parcă ar fi spus ceva foarte caraghios și ridicol, frecându-și mâinile uscate una de cealaltă…

Și cum eram intrigat la culme, am trecut pe la el și în ziua următoare. Am sunat și mi-a deschis după ce m-a făcut să aștept aproape un sfert de oră în faţa ușii: nu-și găsea cheile, ca și data trecută, nu știa în care buzunar și le-a pus… Am avut o criză împuţită de ficat, mi-a spus el în loc de bună ziua. Închipuiește-ţi că n-am închis ochii toată noaptea… Într-adevăr, avea faţa lividă, ochii tulburi și împăienjeniţi de nesomn și se clătina pe picioare ca un om beat. Respira greu și din când în când gemea încetișor. Arăta în așă fel încât îţi venea să-i plângi de milă. Să-ţi aduc scaunul din bucătărie, să ai pe ce să stai, mi-a spus de cum am intrat. Pe la orele cinci, a început să-mi

povestească, după ce m-am așezat pe scaun (în faţa lui, când s-a luminat și au început să meargă tramvaiele, m-au mai lăsat durerile, ba am reușit chiar să aţipesc oleacă. Nu mult, la șase eram în picioare…

Știi ce-am făcut de la orele șase până acuma?… A izbucnit într-un râs nestăvilit. De tot hazul, mi-a spus el printre sughiţuri, închipuiește-ţi că am scris o poezie, mai bine zis un poem pe care i l-am închinat soţiei mele. A murit de tuberculoză, nu se descoperiseră încă antibioticele, era în ’42, în plin război, a murit repede, sărăcuţa, n-a zăcut mult! Ce-ar fi să-i scriu un poem, mi-am spus, așadar, pe la orele-șase dimineaţa, după ce mi-a trecut criza de ficat; m-am așezat la masă și i l-am scris dintr-o răsuflare… Scrisese poemul cu creioane colorate, literele erau mari de-o schioapă, folosise o droaie de hârtii care zăceau împrăștiate peste tot prin încăpere. Se folosise de mai multe culori, mai ales de violet și de negru, încât poemul avea un aer funebru chiar înainte de a fi citit. Avea un scris bătrânesc, cu înfloriturі, complicat și în același timp ușor neglijent și lăbărţat. Mi l-a citit cu o voce patetică și solemnă; se oprea din când în când ca să-și tragă sufletul – obosea repede – și se uita întrebător la mine; dar când am vrut să spun câteva cuvinte, profitând de o pauză de lectură – dealtminteri destul de stângace, pentru că-mi era într-adevăr penibil să-mi dau aere de mare cunoscător în faţa unui poet septuagenar – m-a oprit făcându-mi semn să tac din gură. Nu acuma, nu acuma, mi-a șoptit el. La sfârșit. Ai răbdare să termin… Așa că a citit poezia până la capăt și, când a terminat, a izbucnit deodată în râs, un râs vesel și amuzat de parcă mi-ar fi citit o poezioară de tot hazul. Ei, ce părere ai? m-a întrebat, hlizindu-se în continuare. Ţi-a plăcut, nu-i așa? Crezi că e o poezie bună, care merită să fie tipărită? Mi-a plăcut, cum să nu! i-am spus cu jumătate de gură, străduindu-mă să-i ocolesc privirea; spre enervarea mea, am început să transpir abundent. Încercam, de fapt, să-mi ascund dezamăgirea. Era clar pentru oricine, chiar și pentru careva. mai puţin expert, cum eram eu, că poemul nu avea

nicio valoare! Versurile erau stângace și de o grandilocvenţă vetustă, amintind, unele, poeziile primilor noștri poeţi, despre care învăţasem în liceu. Și totuși, nu m-am gândit nici atunci, nici mai târziu, să-i contest talentul! Mi-am spus doar că pur și simplu poezia „nu-i ieșise”, probabil că emoţia fusese mult prea puternică, în dauna actului de creaţie, cum se spune. Poetul repeta prea des cuvinte cum ar fi „dulcea mea soţie” și „neconsolatul suflet”, nu lipsea nici „balsamul suferinţei” care era pus să rimeze cu „deșertul nefiinţei”. Amintea, ca ton general, de penibilul atroce al unor necrologuri… O băgasem serios pe mânecă, mă uitam când în tavan, când la rafturile înţesate cu volume legate în piele, în timp ce el mă urmărea cu o privire încărcată de suspiciune. Așteptându-mi comentariile, arăta emoţionat, ceea ce mărea ridicolul situaţiei. Aţi suferit, probabil, foarte mult când aţi pierdut-o, am încercat eu să deviez firul discuţiei dinspre poet înspre „neconsolata inimă” a celuf ce scrisese versurile. Reiese din poezie lucrul ăsta? m-a întrebat el, uitându-se drept în ochii mei. În sfârșit, aveam impresia că mă aflu pe un teren ceva mai sigur. Fără îndoială că da, i-am spus cu toată convingerea, cum să nu se vadă? Se vede încă bine de tot! Ești sincer? m-a întrebat privindu-mă. În continuare atent. Nu încerci să mă minţi, să mă tragi în piept? (Simţea oare că ceva scârţâie totuși, ceva nu merge cum trebuie?) Cât se poate de sincer. Pe cuvântul meu… Poate îmi citiţi și altele, am spus eu repede de tot, cu speranţa c-am să reușesc prin versurile pe care mi le va mai citi, să mă îndepărtez de obiectul periculos. Altă dată, mi-a spus el. Ca să trec la alte poezii acuma, a adăugat cu toată gravitatea, ar însemna, pur și simplu, să comit o impietate faţă de ea… Eram, ca de obicei, derutat: nu reușeam să-mi dau seama dacă vorbește serios, dacă e într-adevăr atât de marcat de suferinţă cum spune (trecuseră aproape douăzeci de ani de la moartea ei), sau încearcă din nou să ia în derâdene totul și să-și bată joc de mine. Te pomenești că a înţeles perfect ce părere am despre poemul lui, mi-am spus îngrijorat, și dinadins mă lasă acum să mă bălăcesc în

apele tulburi ale propriei mele ipocrizii! Asta-i soarta tuturor mincinoșilor, mi s-a părut că spun ochii lui roșii de oboseală și de nesomn…

Am să-ţi citesc și altele, fii liniștit, a reluat el discuţia după ce, un timp, am tăcut amândoi. Sertarele astea – a arătat spre sertarele mesei de scris – sunt doldora de manuscrise… După moartea mea, nu acuma, o să se vadă, a spus în șoaptă, răspunzând parcă unui gând neformulat de mine.

— Apoi și-a amintit că nu mi-am băut cafeaua. Acuma mă duc să ţi-o fac. N-ai și astăzi seminar, nu trebuie să te grăbești, nu-i așa? m-a întrebat ¡ era clar că ar fi vrut într-adevăr să-mi prelungesc de data asta cit mai mult vizita. S-a dus după cafea, apoi s-a întors în încăpere și, spre surprinderea mea, nu mi-a mai pus nicio întrebare cu privire la poezia lui, părea a fi uitat de existenţa ei. A început să-mi recite, în franceză, un poem de Paul Valéry, *Cimitirul marin,* dar cum franceza mea era destul de slabă, n-am înţeles mare lucru… Vroia să mă impresioneze, a continuat să recite, când în franţuzește, când în italiană sau germană, cu ochii închiși, cu mâinile desfăcute în lături, căzut înt’r-un fel de extaz. În timp ce-i ascultam versurile, din care nu înţelegeam mai nimica, am început să fiu din ce în ce mai convins c-a vrut să-și bată joc de mine – cu poemul acela lugubru și demodat. Mâine o să vorbim despre muzică, a hotărât, după ce, obosit, a renunţat să mai recite. Mâine n-am să pot veni. Am trei seminarii și un curs „i-am spus. Nu aducea niciodată vorba despre existenţa mea ca student. Viaţa înea nu părea să-l preocupe în vreun fel, de parcă o asemenea viaţă, care se desfășura în afara încăperii lui strâmte și prost aerisite, nici n-ar fi existat. Se vorbește adesea despre egoismul bătrânilor. „Ard lămpile sufletului – mi-am spus – așa cum ard lămpile vechi ale unor aparate de radio”. Inima uscată a bătrânului poet a început cu timpul să mă irite și să mă exaspereze totodată. Și, cu toate astea, mi-am făcut obiceiul să trec aproape zilnic pe la el. Vizitele se prelungeau, uneori, până seara târziu. El vorbea fără

întrerupere, stând în picioare și gesticulând. Îmi ţinea adevărate prelegeri – îmi vorbea nu numai despre poeţi despre care eu nici măcar nu auzisem, ci și despremuzică, fiind, spre marea mea surprindere, un foarte bun cunoscător al muzicii italiene vechi, precum și al picturii din perioada Renașterii. N-am să uit, de pildă, lunga dizertaţie pe care mi-a ţinut-o despre madonele lui Perugino, despre aerul melancolic al acestora. Vorbea frumos, ar fi fost un profesor care ar fi făcut săli pline, răsplătit de studenţi cu ropote de aplauze, iar eu, singurul său auditor, emoţionat și avid să aflu cât mai multe lucruri, îl ascultam cu gura căscată! După cel mult o oră, însă, în cepea să dea semne de oboseală, își pierdea firul ideilor, se oprea la mijlocul frazei, se uita la mine cu niște ochi rătăciţi și mă întreba unde a rămas. Îmi devenise un fel de mentor. Mă iniţia într-ale literaturii, cunoștinţele mele în acest domeniu fiind destul de reduse, îmi indica volume pe care să le citesc și la un moment dat mi-a propus, să-mi dea ore de limba franceză. Cum, n-ai citit-o până acum?! se mira el când venea vorba de nu știu ce carte celebră de care eu nici măcar nu auzisem. Nu-mi vine să cred, adăuga clătinând mustrător din cap. E o carte indispensabilă. De aici, de fapt, adăuga ridicând profesoral un deget în sus, trebuie pornit. Ai să vezi după ce ai s-o – citești cum ţi se vor limpezi în cap toate cele. Din păcate eu am citit-o mult prea târziu, nu a avut cine să mi-o recomande. Mama era analfabetă, sărmana, ce să știe ea… Să vezi ce mi-a spus odată – eram de-acuma secretar de cabinet la ministerul de finanţe, nu acuma, bineînţeles, pe timpul burgheziei, când am încercat s-o conving să se alfabetizeze. Lasă, mamă, zice, c-ai învăţat tu și pentru mine. Și dacă-i pe-așa, spune și se uită plină de mândrie la mine, parcă o văd, tu ai învăţat pentru tot judeţu'… A învăţat, totuși, să se iscălească, învăţătorul din sat îi scria scrisorile și le iscălea ea…

Îmi vorbea, uneori, despre versurile ascunse în sertare, încuiate cu cheia. Cu toate stăruinţele mele – e drept că mai curând politicoase decât cu adevărat sincere

– n-a acceptat în ruptul capului să le scoată la lumină și să mi le citească… Apoi a început să fie din ce în ce mai convins – convingere care s-a transformat într-o adevărată manie – că femeia care îi făcea curăţenie prin casă o să-i fure, până la urmă, preţioasele versuri. O obsesie, desigur, dintre cele mai ridicole și mai puţin întemeiate! Era o femeie de la ţară, grasă și cam murdară, pe deasupra și surdă de-o ureche. N-ar fi avut ce să facă cu manuscrisele lui! N-ai văzut, îmi spunea în șoaptă, cum s-a uitat astăzi la mine când i-am spus să cureţe aragazul și să spele pe jos în bucătărie?! E surdă și din pricina asta se uită aşa, căutam să-l aduc cu picioarele pe pământ, fără să reușesc să-l clintesc din ale lui nici măcar cu un deget! E lacomă de bani, îmi șoptea, vrea să se îmbogăţească! Iertaţi-mă, îl contraziceam, dar bănuielile dumneavoastră nu au niciun fundament real. Aţi luat-o razna, aș fi vrut să-i spun, dar nu îndrăzneam…

Mărturisesc însă că ideea de a duce manuscrisele la Academie – ca să fie păstrate acolo și eventual valorificate mai târziumi-a venit mie, nu lui. O idee cât se poate de aiurită – se vede că nebunia e molipsitoare! Am fost de-a dreptul uimit văzând cât de repede propunerea mea a fost acceptată, cât de rapid a fost de acord să se despartă de manuscrisele la care ţinea atât de mult. Nu numai acceptată, ci chiar primită cu un oarecare entuzi. asm! Sigur că da, a strigat fericit, la Academie cu ele! în felul ăsta scap de grija lor și pot și eu dormi liniștit noaptea. Căci la vârsta mea am și eu nevoie de liniște. Ce rost are să mă frământ și să mă agit atât!…

Peste câteva zile, când m-am dus să-l văd, i-a mai scăzut din entuziasm; era clar că nu-i era tocmai ușor să se despartă de ele, cum și-a închipuit în primul moment. Știu că acolo, mi-a spus clătinând grijuliu din cap, ar fi într-un loc sigur „și totuși, și totuși… Arătaţi-mi și mie poeziile dumneavoastră, l-am rugat eu. Daţi-mi-le să le citesc înainte de a le depune la Academie. Vă promit că am să păstrez secretul asupra lor. Ești curios, nu-i așa? m-a descusut, zâmbind misterios. Din felul cum m-a privit și din

cuvintele, în doi peri, pe care mi le-a spus cu privire la „tineretul de astăzi care nu are în general nimic sfânt”, mi-am dat seama că, în ciuda relaţiilor noastre de așa-zisă prietenie, nu are de fapt încredere în mine. Că mă suspecta, dacă nu la fel ca pe bătrâna ţărancă ce îi făcea curăţenia, totuși într-o măsură destul de mare. M-am simţit jignit și în același timp întristat, de ce n-aș mărturisi-o, de neîncrederea lui. Pentru că între timp mă atașasem, totuși, de el. Îi eram în printul rând recunoscător pentru lungile și atât de instructivele lui conferinţe. Îi eram recunoscător și mă consideram un fel de „discipol” al lui. Da, m-am. simţit extraordinar de atins în sentimentele mele cele mai gingașe și mai intime; de arătat, nu m-am arătat, însă, în schimb m-am hotărât ca cel puţin o bucată de timp să nu mai trec pe la el.

Adesea, în timpul orelor de curs sau în după-amiezele în care mă pregăteam pentru seminarii, gândurile mi se îndreptau, aproape fără voie, spre bătrânul poet, siluetă privită acum de la distanţă, ireală și în același timp înduioșător de ridicolă și de absurdă! îmi spuneam că poate nici nu există, că pur și simplu l-am visat. Nu puteam însă uita odăiţa înţesată cu cărţi, întunecoasă și mirosind a igrasie. Scara întortocheată, scaunul cu trei picioare sprijinit de perete, fereastra înţepenită. Cafeaua și ceșcuţa de porţelan chinezesc!… Așa că atunci când l-am văzut în curtea căminului – venise să mă caute – trebuie să recunosc că am fost cât se poate de bucuros. Uite că bătrânul poet există, mi-am spus aproape cu uimire, și nu e o simplă născocire de-a mea. Exista cu adevărat. Se inconvolase sub greutatea celor două serviete, care arătau a fi burdușite amândouă. Manuscrisele, mi-a spus el, de cum i-am ieșit în întâmpinare. M-am hotărât să le predau Academiei…

În timp ce ne îndreptam spre staţia de autobuz – servietele i le duceam eu pe amândouă – arăta profund emoţionat. Ne-am urcat în autobuzul gol; la a treia staţie urma să coborâm și să mergem o bucată de drum pe jos. Abia am trecut însă de prima staţie și a început să se vaite

că nu se simte bine. Să coborâm, mi-a șoptit cu un gest sfârșit și sugrumat. Mă sufoc. Nu am aer… Am coborât la prima staţie și m-a rugat, cu aceeași voce sfârșită și plângăreaţă, să mă uit după un taxi. Vreau să mă întorc acasă, mi-a spus gâfâind și respirând cu mare greutate. Povestea asta cu Academia și cu manuscrisele o lăsăm pe altă dată. La început am avut impresia că totul nu era decât prefăcătorie. Îi părea rău să se despartă de manuscrise, mi-am spus, dar îi este rușine să dea înapoi, în ultima clipă, din care pricină simulează o „criză”. Se preface pur și simplu! în timp ce se uita la mine cu ochii lui injectaţi și obosiţi de bătrân, mi s-a părut că zăresc în ei o luminiţă care aducea mai degrabă a râs și a batjocură. Vă prefaceţi pur și simplu! am strigat și am fost atât de jignit și în același timp de lovit în amorul meu propriu, încât ochii mi s-au umplut de lacrimi. Mă simţeam ridicol și nenorocit, îmi venea să plâng! Nu-l mai credeam de fel! Chiar dacă ar fi căzut în clipele acelea jos și ar fi închis ochii. pentru totdeauna, nu l-aș fi crezut. Și atunci aș fi zis că se preface!… Stăm în staţia de autobuz și mă răsteam la el, cuprins de o cu totul inexplicabilă minie și revoltă. Sunt convins – i-am spus și doream să-l jignesc, voiam să-i spun vorbe grele și care să-l rănească profund – că nu există niciun fel de manuscrise, sunt convins că totul nu-i decât prefăcătorie și minciună. Și am început să rid batjocoritor, spre marea mirare a șoferului – între timp am reușit să opresc un taxi – care se uita mirat la noi, n eânţelegând din ce pricină ne certăm: cum adică îmi permit eu, un mucos, să urlu la un om în etate și pe deasupra atât de distins. Ba există! mi-a spus cu o voce stinsă și respirând greu. Versurile unui mare poet. Nici Arghezi-. Fie că felul cum i-am vorbit reușise într-adevăr să-l jignească, fie că se simţise în continuare din ce în ce mai rău, pentru că a început să tremure și să tușească, scoţând un fel de icnete ascuţite și repetate. Văzându-l cât e de nenorocit, brusc supărarea mi-a trecut și m-au cuprins remușcările. În timp ce-l ajutam să coboare din mașină, am bălmăjit câteva cuvinte de scuză. Mi-am dat seama însă că nu-i atent la

mine și că nici nu' aude ce spun... Și-a scos portmorieul din buzunar, rugându-mă să-i plătesc șoferului. Mi-a trecut criza, m-a anunţat el de îndată ce taxiul s-a îndepărtat. Gândul că și-a bătut tot timpul joc de mine m-a străfulgerat iarăși. O înţepătură de ac, pe care m-am străduit însă să n-o bag în seamă. Să ne odihnim puţin înainte de a urca, mi-a spus și ne-am așezat amândoi pe scările de la intrare. Ce părere ai de sandalele mele? m-a întrebat tam-nisam, luându-mă pe nepregătite. Arăta plin de voie bună, de parcă nu s-ar fi întâmplat absolut nimic, n-ar fi avut loc nici criza, nici povestea cu manuscrisele, nici cearta dintre noi... Nici nu-ţi închipui de când le am, au pe puţin douăzeci de ani. Dacă le-am încălţat, în tot timpul ăsta – de două-trei ori, sunt, ca să zic așa, noi-nouţe! De altfel și arată noi, mi-a spus, mândru de sandalele lui galbene. A început să-și miște picioarele cu o anumită cochetărie, ca să le pot vedea mai bine... Marfă de dinainte de război, a adăugat, cercetându-le în continuare cu cea mai mare atenţie. E drept că, în ceea ce privește culoarea, nu e chiar potrivită pentru vârsta mea... Dar pe vremea când le-am cumpărat eram încă un bărbat tânăr, îmi puteam într-adevăr permite să fiu excentric: n-aveam nici treizeci de ani și lucram în diplomaţie... Nu crezi că le-aș putea duce la un pantofar să le vopsească într-o culoare mai adecvată? Ce părere ai? a continuat el să pălăvrăgească, cercetându-și sandalele galbene cu cea mai mare atenţie. Nici nu le simt în picioare, atât de ușoare și flexibile!... Numai culoarea nu se potrivește defel! Ce-ar fi să ţi le fac cadou?! ... Ce să fac cu ele?! am izbucnit jignit și mânios, fiind de dată asta sigur că-și bate joc din nou de mine, așa cum probabil și-a bătut joc tot timpul, din clipa când l-am cunoscut. Nu mi se potrivesc! Dumneavoastră nu vedeţi cât sunt de mari? Eu am la pantofi numărul treizeci și nouă... Or, astea trebuie să aibă cel puţin patruzeci și doi. Ai putea să le transformi, și-a dat el cu părerea, neobservând sau făcându-se doar că nu observă supărarea mea. Dintr-un număr mai mare, nu-i greu să faci unul mai mic. Mă ocup eu de problema asta, fii fără grijă, mi-a spus

și în vocea lui se putea citi o anumită sfidare amestecată cu tone întregi de batjocură, din care nu lipseau nici anumite accente de disperare. Prea-i mare osteneala, i-am spus și nu știu de ce îmi venea să plâng… Sunt într-adevăr cam deschise, a mormăit făcându-se că nu observă ce se întâmplă cu mine. Dar în definitiv avem și noi bătrânii dreptul să fim excentrici din când în când. Cu atâta lucru nu supărăm pe nimeni, nu-i așa? și eu m-am ridicat brusc de pe trepte, am plecat fără să întorc capul să văd ce face. M-a lăsat să plec, n-a strigat după mine să mă întorc înapoi. Fără să-i pese, probabil, și fără să-i pară rău! Mi-l închipuiam zâmbind dispreţuitor în timp ce mă îndepărtam și zâmbetul acela al lui mi-a umplut sufletul de o durere grea, aproape de nesuportat. Mi-a venit din nou să plâng, dar mi-am înghiţit lacrimile, rușinându-mă foarte tare de slăbiciunea mea. Așa ne-am despărţit, eu și bătrânul poet, și de-atunci nu ne-am mai văzut niciodată… *

Mama nu s-a dezminţit nici de data asta. A întârziat ea de obicei. A început să plouă și tata mi-a deschis umbrela. În sfârșit, am văzut-o venind, nu se grăbea prea tare. Ne-a făcut un semn cu mâna, de cum ne-a zărit.

— Știţi că nu-mi face nicio plăcere să intru în sală după începerea spectacolului, i-a reproșat tata. Te așteptăm de mai bine de o jumătate de oră.

— Am avut ghinionul să nimeresc peste o netoată de – coafeză, se scuză ea. Bineînţeles că i-am spus să se grăbească, dar știi cum sunt fetele astea, cu cât te grăbești mai tare, cu atât sunt mai indolente.

— Chiar am întârziat atât de mult? a făcut ea mirată, cu acea cochetărie la care nu renunţa niciodată… Cu tóate că erau împreună de aproape patruzeci de ani, mama continua să se poarte ca o fetiţă răsfăţată. Nu puteam să apar între oameni în halul în care eram. Or, aţi văzut cum arătam. Apoi mi-a examinat ţinuta cu un ochi de critic, măsurându-mă de sus până jos. Cravata nu se prea potrivește, a obiectat ea. De ce nu ţi-ai pus-o pe cea cu buline, pe care ţi-am făcut-o cadou de ziua ta? Sau te pomenești că nu-ţi place?…

— Să mergem, ne-a grăbit tata. Dacă mai staţi mult de vorbă, chiar că nu mai ajungem la timp.

Cu chiu cu vai, am izbutit să ne urcăm în autobuzul supraaglomerat. Un student l-a recunoscut pe tata și i-a oferit locul lui.

— Eşti foarte amabil, i-a mulţumit el, dar coborâm la a doua. Studentul n-a mai îndrăznit să se aşeze, scaunul*, a* rămas neocupat în continuare, cu toată înghesuiala din autobuz, tata nu și-a pierdut aerul maiestuos. Era mai înalt cu un cap decât ceilalţi. Un domn de altădată, o persoană cât se poate de distinsă!

Spectacolul începuse, bineînţeles, și plasatoarea ne-a șoptit să urcăm la balcon până la pauză. Ne-am strecurat mormăind tot felul de scuze, pe lângă un șir lung de spectatori. Am călcat, din nebăgare de seamă, pe cineva pe picioare, am cerut scuze și am simţit, tacită, ostilitatea celor deranjaţi de noi.

— Se vede excelent, și-a dat tata cu părerea, de cum ne-am așezat. Totul era foarte bine. Era invitaţia de a nu mai da nicio atenţie micilor și trecătoarelor incidente și de a np concentra întreaga atenţie asupra celor ce se petreceau pe scenă. Chipul i s-a destins dintr-odată. Am fost uimit – nu mi se întâmpla pentru prima oară – văzând cât de repede izbutea să se rupă de toate cele, să întrerupă orice contact cu lumea înconjurătoare.

Mărturisesc că pe mine piesa mă răscolșa cu totul alt fel decât pe el, pentru mine cele două lumi, cea de pe scenă și cea în care trăiam, nu erau chiar atât. de despărţite, încât să nu comunice defel între ele. Ele se interferau, lumea descrisă de marele scriitor american și cea în care trăiam și încă în mod aproape nepermis (autorul voise-doar să critice realităţile americane, despre ele era vorba în piesă, toate celelalte se aflau doar în mintea mea păcătoasă). Prea se potriveau, ca să zic așa, unele lucruri, încât urmăream piesa cu teama că, la un moment dat „spectacolul o să se întrerupă și o să se lase cortina! Iar noi. cei din sală, o să fim luaţi la întrebări: ce căutăm acolo? de ee anume băteam din palme cu atâta

înfocare și entuziasm, la ce ne gândeam adică, unde anume ne zboară gândul?... Să ne intre odată în cap că despre America și despre Harlem este vorba, despre niște fete isterice și despre fanatismul religios... întreaga sală era ca un cazan clocotind... Acesta era și titlul piesei în original. *Cazanul,* bine ales şi găsit de minune, se potrivea, ca să zic așa, cu starea noastră sufletească, a celor care urmăream spectacolul. În pauză, încins și înfierbântat, tata și-a spus păterea despre spectacol, în timp ce așteptam la bufet, la răcoritoare, mamei îi era foarte sete (cu toate că eram de-acuma la începutul lunii aprilie, în sală, cine știe din ce pricină, bubuiau caloriferele și era o căi— dură, într-adevăr/greu de suportat), exprimându-și chiar unele rezerve și nemulţumiri care se refereau, în primul rând, la regiei la cel ce pusese în scenă spectacolul; prea îngroșase, era el de părere, unele lucruri, prea multe stridenţe, după gustul lui! Nu ni s-a părut și nouă că fetele, chiar așa, cuprinse de isterie cum sunt, urlă oleacă prea tare? Nu, lui nu-i plac astfel de exagerări, ele apar de obicei din dorinţa de a epata spectatorul. Prea vrea regizorul – să ne dea gata – nu credeţi? – să ne impresioneze cu orice preţ. Ne ţinea o mică prelegere, încet însă, nu-i plăcea să fie ascultat de alţii... Adoptase chiar un aer ușor profesoral, deformaţie profesională de care nu putea să scape. Mie îmi plăcuseră toate acele „efecte exagenate", împotriva cărora el se ridica în numele „bunului-simţ", nu eram de acord cu el. Mi-am ţinut însă gura, nu atât pentru că nu aș fi avut curajul să-l contrazic, cât pentru că, în ceea ce-l privește, am avut întotdeauna tendinţa de a-l menaja, de a nu brutaliza, printr-un mod prea îndrăzneţ de a vedea lucrurile, solida lui părere despre artă. Era ca și cum aș fi dat buzna, într-un chip nedorit, într-un templu construit dev el cu cea mai mare migală, în care suveran absolut era tata și în care intrușii, de orice sorginte ar fi foit ei, n-aveau ce căuta. Așa gândea tata și era, eram sigur de asta, mult prea încăpăţânat ca să-l clintești din ale lui. Sunt convins, ne mai spune tata cu un fel de pondere ţărănească, sunt convins că *streep-tăăse-*

ul pe care îl face fata, cuprinsă de demenţă, pe scenă, nu era în piesa lui Miller, e tot o „găselniţă” a regizorului, ne mai spune înainte de a intra în sală (de data asta luându-ne în primire locurile. indicate pe bilete), iar mama îi respinse obiecţia cu o ¿Lumă, spunându-i că, după părerea ei, fata are niște sini superbi, așa că poate să-i arate liniștită.

După spectacol, tata ne-a dus la restaurant. Era un obicei vechi al părinţilor mei, întotdeauna, în serile când mergeam la teatru, cinam în oraș; când eram mic și mă lăsau acasă, îmi apúntese că rămâneam treaz până în miez de noapte, îi așteptam să se întoarcă, să-mi spună și mie cum a fost spectacolul. Tata – se așeza pe marginea patului, în costumul lui de culoăre închisă „își descheia haina și își desfăcea nasturii de la vestă să fie mai comod și făcea – cu o nemaipomenită abilitate și pricepere – o adaptaré pentru copii a piesei respective. Odată, ţin minte, mi-a povestit o piesă franţuzească de bulevard, destul de decoltată și licenţioasă, reușindu-i performanţa s-o purifice de tot ceea ce „nu era potrivit pentru vârsta mea”, păstrându-i însă, intactă „naraţiunea. Pe cel de-al treilea membru al triunghiului amoros îl chema la fel ca pe eroul celebrei opere a lui Verdi, Armand, un nume sè pare foarte la modă, de vreme ce aproape pe toţi îndrăgostiţii din piesele văzute de părinţii mei în acea perioadă îi chema Armand; s-ar putea ca tata să fi uitat cum îi cheamă, botezându-i ad-hoc cu numele de Armand. Cu toată seriozitatea mi-a explicat ce înseamnă un *amant,* adică un domn care se îndrăgostește de soţia altui domn, mi-a spus el, în viaţă se întâmplă și astfel de lucruri, într-adevăr neplăcute, adaugă el insistând, motivul soţului înșelat e vechi de când lumea, e cunoscut încă din antichitate, îl vom găsi de pildă în piesele lui Seneca și Terenţiu, iar în Renaștere, să nu mai vorbim, adaugă el zâmbind, e plină Renașterea de soţi încornoraţi, bătăioși și mai degrabă ridicoli decât tragici. Lasă copilul să doarmă, se auzea glasul mamei venind din dormitor; ușa între cele două camere era deschisă și, cu toate că din pat nu aveam cum s-o văd, o știam stând pe taburetul din faţa toaletei,

demachiindu-se, concentrată asupra lucrului pe care îl înfăptuia, nedând o prea mare atenţie şuşotelilor noastre. Într-un târziu apărea în dreptul uşii, în pijamaua ei de mătase verde (pijamalele astea erau ultima modă şi mama era foarte mândră de costumaţia ei de noapte!). Tata mi-a explicat, mă lăudam eu în gura mare, ce înseamnă un amant. Şi în piesa pe care am văzuţ-o noi astăzi era unul, tare dat naibii, e de părere tata. Unul care le încurca şi le descurca pe toate, şmecher şi simpatic, numai că până la urmă i se înfundă rău de tot. A fost pedepsit! spuneam eu, cât se poate de încântat de modul cum se sfârşise piesa. Binele triumfase, aşa mi se spusese, pentru că amantul acela, deşi în aparenţă era simpatic şi cât se poate de îndrăgostit, în realitate era cu totul altfel decât arăta, un ins interesat, un carierist, un fel de Bel-Ami (nu ştiam cine era acel Bel-Ami la care se făcea aluzie, dar am preferat să rămân în necunoştinţă de cauză decât să-l întrerup pe tata din peroraţia lui) care voia, de fapt, să pună mâna pe bijuteriile doamnei, fiind în realitate mai puţin fascinat decât părea de nurii ei (cuvântul „nuri”, deşi îl auzeam atunci pentru prima oară, l-am dedus din context şi nu l-am. mai rugat pe tata să mi-l explice). Povestea, deşi adaptată în mod special pentru mine, mă depăşea totuşi în mare măsură, ceea ce am înţeles, însă, şi ţin minte că m-a tulburat foarte tare, era natura înşelătoare a omului, care nu de puţine ori se întâmplă ca ceva să spună şi alta să facă, să-arate deci ca un amant fermecător şi în realitate să nu fie – nici pomeneală de aşa ceva! – nici fermecător şi nici măcar îndrăgostit, ci mai curând interesat de averea doamnei; se prefăcea aşadar, şi l-am întrebat pe tata dacă în lume există mulţi astfel de prefăcuţi şi el mi-a spus, văzându-mă atât de agitat şi în dorinţa de a tempera oarecum lucrurile, că într-adevăr există, dar nu în număr atât de mare ca să ne îngrijoreze prea tare. Toată lumea la culcare, venea din dormitor glasul mamei. Péntru Dumnezeu, nu mai împuia capul copilului cu fel de fel de prostii, se revolta ea. Maică-ta are dreptate, spunea tata luând un aer vinovat, sunt lucruri pe care tu n-ai cum să le

pricepi. Ești mult prea mic. Pe cuvântul meu că ești neserios, spunea mama intrând în camera noastră cu un pieptene în mână, pe care și-l trecea prin părul ei lung și roșcat. împuiezi capul băiatului... Amanţii și soţii încornoraţi, spuneam eu ca pe o lecţie învăţată pe de rost, lăudându-mă cu cunoștinţele mele în materie de literatură universală, s-au bucurat de mare trecere, mai-ales în *commeSia dell'arte.* Bine, zicea mama, de-acuma la culcare, aţi pălăvrăgit destul. Cu toate că tata era cu cincisprezece ani mai în vârstă decât mama, pe timpul acela mie mi se părea mult mai tânăr decât ea; tata era foarte vesel și încă nu primise aerul acela solemn și profesoral care, mai târziu, a ajuns să mă intimideze atât de mult... De altfel, cred că și arăta mult mai tânăr decât ea, era zvelt – a început să se îngrașe mai târziurepezit în mișcări, iar mama își lua, adesea, un aer matern în ceea ce ne privește, având faţă de amândoi o atitudine nediferenţiată. Apoi, a izbucnit războiul și părinţii n-au mai îndrăznit – de frica bombardamentelor – să mă lase singur acasă. Mă luau cu ei, iar eu adormeam în timpul pieselor, care, așa, nerepovestite de tata, mi se păreau plictisitoare, până și „amanţii", de a căror existenţă, din pricina istorisirilor tatălui meu, mă arătasem atât de interesat, mi se păreau a fi mult prea puţin amuzanţi ca să mă ţină treaz. Mi-am pierdut orice interes în ceea ce-i privește când, într-una din piese – o comedie franţuzească, care i-a plăcut foarte mult mamei, cât a ţinut spectacolul a râs tot timpul, se auzea în toată sala râsul ei acute – a apărut un „amant" terpretat de un actor celebru, vârâtă) contrazicând întru totul fel de erpi – al căror principal cristalin, cu sunete foarte cu chelie și cu burtă (indar destul de înaintat în imaginea mea despre astatribpt era, desigur, farmecul personal... Pentru că eu nu mi-i închipuiam alt fel pe acești amanţi (atât pe cei de bună-credinţă, cât și pe cei înșelători) decât ca pe niște inși foarte-bruneţi, foarte mlădioși, cu buzele roșii și zâmbitoare și cu părul, pana corbului, uns cu briantină... Mă lăsau să dorm, mama-mă împingea ușurel şi-foarte

discret cu cotul dacă se întâmpla să sforăi prea tare; mă trezeam abia la sfârșitul. spectacolului; tata mă ajuta, în roşier, să-mi pun paltonul; eram încă pe jumătate adormit și nu nimeream niciodată mâneca ce trebuia; cealaltă mână, spunea tata, amuzându-se, de buimăceala mea; încheie-l la toţi nasturii, să nu-i fie frig, spunea mama fără să se uite la noi, salutându-i surâzătoare pe cunoscuţi, schimbând cu ei câteva cuvinte despre piesă; Vraca a fost într-adevăr magnific, am totuși impresia că, spre sfârșitul piesei, a cam obosit, ce vreţi, nu-i nici el de fier, cinci ore să joace fără întrerupere. Fusese într-adevăr un spectacol lung și mă plictisisem îngrozitor, nici măcar „amanţii" din piesă nu-mi treziseră interesul; eram la vârsta la care dramele sentimentale nu mă mai emoţionau, consideram și eu, ca toţi copiii de unsprezece ani, că pieile roșii din romaneleţlui Karl May și submarinele lui Jules Verne meritau o atenţie mult mai mare. Odată ţin minte că ne-am întors toţi trei după fularul meu, pe care îl uitasem la garderobă; am ajuns însă prea târziu, luminile erau stinse și priveliștea unui hol de teatru pustiu, cufundat în întuneric, m-a tulburat peste măsură. Aproape că mi-au dat lacrimile și mama și-a închipuit că plâng din pricina fularului: Ce mult ţine băiatul ăsta la lucrurile lui, a spus uimită, neînţelegând de fapt nimic din întristarea mea.

*

Localul era întotdeauna același și, când am intrat noi, orchestra cânta *Frumosul rosmarin.* Chelnerul, care fusese coleg de școală cu tata, stătuseră amândoi în aceeași bancă în clasa a treia și a patra primară, cu toate astea îi spunea „dumneavoastră" și „domnule profesor", ne-a căutat o masă potrivită, cât mai departe de orchestră și într-un loc mai ferit, unde să nu fie curent (mama avea o adevărată fobie a curentului). În timp ce așteptam „hotărârea" chelnerului, mama s-a arătat interesată de melodia interpretată de orchestră. *Scara de mătase* a lui Rossini, bineînţeles, uvertura, sau ceva din *Contesa Mariţa* a lui Kallman, și-a dat ea cu părerea, amuzată. Chiar ai uitat *Frumosul rosmarin?* a întrebat-o tata zâmbind. Mama

s-a plâns că nu are ureche muzicală, dacă o melodie atât de simplă n-a fost în stare să şi-o reamintească, ce să spunem atunci de lucrurile mult mai grele, de Schumann sau chiar de Beethoven sau de Chopin! N-ai cum să-i confunzi, i-a spus tata liniștind-o, nu seamănă unul cu celălalt. Bineînţeles că nu seamănă, a spus mama. Apoi și-a adus aminte de băiatul unor prieteni de-ai lor, la al cărui concert suntem invitaţi duminică, era să uit, să-i supăr, fără rost pe Comani, care sunt atât de drăguţi. Cântă chiar concertul lui Schumann, așa mi-am și adus aminte, un concert mult prea greu, după părerea mep, pentru un începător, a mai spus mama, uitând că numai cu câteva minute mai înainte își declinase orice pricepere în materie de muzică. În sfârșit, fostul coleg de bancă al tatei ne-a. făcut rost, cu chiu, cu vai – localul era supraaglomerat – de o masă. Îmi pare rău, ne-a spus el, în timp ce ne călăuzea spre locul cu pricina, că n-am altceva mai bun, e destul de aproape de ușă, știu că doamna e foarte sensibilă la curent, dar mi-a fost imposibil… turuia el, mergând ușor aplecat de spate, înaintea noastră. E clasa întâia, l-a liniștit tata, bătându-l protector pe spate… Ce faci, mă, i-a spus apoi cu toată afecţiunea, ai încărunţit rău de tot în ultima vreme; uită-te la el, draga mea, ce perciuni albi are, parcă-i Franz-Josef, Nu știu, spuse chelnerul, nu l-am văzut niciodată cum arată. Poate doar la perciuni, spuse mama, altfel nu văd nicio asemănare. Gigei e mult mai chipeș. Așa-i place domnului profesor, să glumească cu mine, spune chelnerul. Și în timpul când eram la școală, mă tachina la fel. Bineînţeles, nu cu perciunii, pe timpul acela nu aveam perciuni, ci cu altele, acuma nici nu-mi mai amintesc cu ce. Cu caietele, își amintește tata, le înveleai întotdeauna în hârtie roz, era culoarea ta preferată… Exact, își aminti chelnerul, amuzându-se foarte tare. Spuneaţi, să mă ierte doamna că vorbesc așa, că seamănă la culoare cu chiloţii de damă. Era destul de precoce, dacă în clasa a treia sau a patra primară, când aţi fost voi colegi, știa cum arată chiloţii de damă, spune mama care, în general, dintr-un fel de snobism probabil, era destul de

slobodă la gură. Uitaţi, spuse chelnerul prinzând cu privirea o masă care se elibera chiar în acel moment undeva, la celălalt capăt al restaurantului, pot să vă ofer o altă masă, mult mai bună ca asta, numai că acolo nu servesc eu. Aș putea totuși să vorbesc… E foarte bine aicea unde suntem, spune tata, nu te mai deranja. În schimb, îţi mărturisesc că suntem leșinaţi de foame, dă-ne ceva să înfulecăm și cât mai repede cu putinţă… Ei, totuși, masa aia e mai bună, stărui chelnerul; să ne hotărâm, prin urmare, ce avem de gând să facem, pâhă nu se ocupă de altcineva. Era evident că voia să-și arate până la capăt amabilitatea. E foarte bine aici unde suntem, Gigei dragă, îl liniști mama luând faţă de el un ton protector și ușor de sus. Rămânem aici unde suntem. E perfect, nu-ţi mai fă probleme, dă-ne mai bine lista, într-adevăr, ne era, la toţi trei, o foame nebună. Probabil la ora asta, adăugă ea, aruncând o privire pe lista adusă cu cea mai mare solicitudine, nu se mai găsește mare lucru. Chelnerul însă ne asigură că pentru noi „nu e nicio problemă”, să ne spunem doar preferinţele, că o rezolvă el. Dacă vrem, ne poate oferi ceva pește proaspăt; apoi se lovi cu palma peste frunte, luând un aer cât mai vinovat: a uitat că doamnei nu-i place peștele. Nu-i vorba că nu-mi place, îl corectă mama, numai că ficăţeâul meu nu-l suportă, numai puţin să gust și îmi apare un fel de urticarie, niște pete tare urâte la vedere, apoi mama citește încă o dată lista de la capăt; se decide greu; ciupercuţele sunt proaspete, nu cumva sunt conservate? bineînţeles că sunt proaspete, o asigură fostul. coleg de bancă al tatei; totuși el o sfătuiește pe doamna să opteze pentru cotlet à la Wellington, e specialitatea noului bucătar; e, sărmanul de el, invalid de război, n-are decât o mână, dar e de-o dexteritate extraordinară, ce face el cu-o singură mână nu pot face alţii nici dacă ar avea trei mâini, un armean, un băiat foc de simpatic, păcat de el sărmanu’ c-a rămas infirm pe toată viaţa. Băiatul tău ce face? îl întreabă tata, parcă ziceai că e responsabil de restaurant, la Hunedoara, ai primit vreo veste de la el în ultimul timp? Faţa chelnerului se întristă

brusc. Nu, de mai bine de doi ani n-a mai trecut prin Capitală, îi merge bine, și-a uitat de părinţi. Dar, sănu vă mai reţin, spune chelnerul zâmbind amabil și redevenind foarte luminos la chip, cu necazurile mele, prin urmare, de trei ori... Nu, spune tata, mie dă-mi ceva mai ușor, las la aprecierea ta, n-am nicio idee ce să aleg; aveţi prea multe feluri pe lista asta a voastră, glumi el, și mă hotărăsc cu greu. Vă fac un ficăţel la tavă, cevpărere aveţi? îl întrebă el pe tata. Zâmbiră amândoi unei amintiri de demult, probabil că în îndepărtata lor copilărie, cine știe?... mâncaseră odată ficăţei împreună și din pricina asta surâdeau acum tainic și conspirativ. Sau poate niște mușchi de vacă, spune tata care, băiat de ţăran, nu avea gusturi cine știe ce rafinate și-i plăceau în general mâncărurile consistente. Chelnerul însă, fostul coleg de școală, nu i-l recomandă defel; chiar mai înainte puţin i s-a plâns un client, i-a cerut un cuţit mai ascuţit ca să poată tăia carnea tare ca talpa, spuse chelnerul în șoaptă, uitându-se conspirativ în jur, folosind o expresie cam vulgară după părerea lui. N-ai cum s-o înfrăgezești, explică apoi mamei, revenind la tonul distins, dacă animalul e bătrân. Discuţia asta prelungită cam mult pe tata a început să-l plictisească. Mă las pe mâna ta, ţi-am mai spus, îi zise chelnerului. Nu ne lăsa să așteptăm prea mult, că s-a făcut târziu. Și dă-ne și ceva de băut, un vin alb și mai sec, dacă se poate...

Tata se uită apoi la perechile care dansau pe ringul de dans.

— Ţie nu-ţi place să dansezi, nu-i așa? mă întrebă el, întorcându-și privirea de la dansatori la mine. Eu am fost în tinereţea mea un mare dansator, eram de-a dreptul nebun după dans. Întreab-o pe maică-ta, dacă nu mă crezi! Așa am și cucerit-o, adăugă el zâmbind. În ritmul unui vals, i-am făcut primele declaraţii de dragoste. Era studentă în anul întâi de facultate. Cred că s-a întâmplat asta la nunta unui coleg de catedră, iar eu eram un hârșit și de-acuma cam bătrâior burlac, căruia nu-i stătuse până atunci defel gândul la însurătoare...

— Foamea cred că ţi-a creat apetitul ăsta elegiacsentimental, spuse mama, fără ca amintirile tatei s-o tulbure cine știe cât.

În timp ce așteptam să fim serviţi, apăru cântăreaţa localului. Lumina se stinse, încăperea se cufundă în întuneric. Un singur reflector o lumina de sus până jos, scoţându-Î în evidenţă rochia fosforescentă, perfect mulată pe trupul ei destul de masiv. Sânii însă, mici și plăţi, erau scoși în evidenţă de decolteul adânc; părul, foarte tapat, îl avea adunat într-un coc uriaș. O» femeie trecută de prima tinereţe, care-se voia însă, cu o lăudabilă tenacitate, încă frumoasă, uitându-se provocator și cu o anumită aroganţă la consumatori, ale căror aplauze, destul de anemice, se pare că n-o mulţumesc defel. „Dacă voi, nu mă vreţi, eu vă vreau”, spuneau privirile ei îndrăzneţe. Se întoarse apoi zâmbind spre orchestră și am fost de-a dreptul mirat cât de rapid a reușit să-și schimbe expresia feţei. „Ia să-i mai scoatem noi puţin din pepeni pe amorţiţii ăștia” – cam așa ceva se putea citi pe chipul ei, însufleţit de o mare poftă de a cânta și iată melodia, revărsându-se peste zumzăiala și foiala din restaurant: povestea preafrumoasei fete diminsula Ada-Kaléh, o turcoaică cu buze fierbinţi și cu ochi strălucitori.

— „Ada-Kaléh, Ada-Kaléh” repetă muzicanţii în cor și mai ales bateristul, un băiat tânăr și foarte chipeș, punea mult suflet în repetarea numelui insulei ai cărei locuitori erau în majoritatea lor de origine turcă; refrenul începu să fie fredonat de întreaga sală; cântăreaţa își desfăcu larg mâinile, zăngănindu-și brăţările de tinichea și îndemnându-i pe consumatori să cânte împreună cu ea; „Ada

Kaléh, Ada-Kaléh!” se áüzea vocea ei plină, puternică și melodioasă, dominând falseturilë timide ale consumatorilor. Se trecu apoi la o melodie mai ritmată, un cântec, după cum ne antmţă cântăreaţa pe un ton solemn și patetic, al popoarelor de curând eliberate; tânărul cel chipeș schimbă bastoanele bateriei cu niște castaniete de nichel, care se mișcau într-un ritm ameţitor, scotea chiar

un fel de sunete sincopate, care imitau într-un mod sugestiv jungla sud-americană, unde populaţia băştinaşă lupta cu «rma în mână pentru a se elibera.; apoi se aprinse lumina, cântăreaţa mulţumi entuziaştilor consumatori, al căror ropot de aplauze se prelungi foarte mult, trimiţând bezele în toate direcţiile. Sosi chelnerul cu platoul de mineare. Am prăjit puţin pâinea, ne spuse el, şi am adus nişte pateuri calde; vă rog să gustaţi vinul, domnule profesor, să-mi spuneţi dacă e bun, dacă vă convine, dacă nu, pot să-l schimb cu o Fetească de Drăgăşani; e adevărat că e ceva mai dulce. Totul e în regulă, spuse tata, vezi-ţi de clienţi, că noi suntem mulţumiţi. Scobitorile din păcate mi s-au terminat, se scuză chelnerul, fostul coleg de şcoală primară al tatei, apoi ne părăsi; de altfel, solicitudinea lui, mult prea exagerată, începuse – mi-am dat seama – să-l cam plictisească pe tata. Răsuflarăm oarecum uşuraţi toţi trei. Mâncarăm în liniște, fără să scoatem un cuvânt, se auzea doar zgomotul tacâmurilor. Mama mânca foarte repede, termină prima şi, proptindu-şi bărbia în palmă, se uita la tata cum mănâncă. Ce-i cu tine?... îl întrebă ea pe neaşteptate – eram de altfel obişnuit cu modul ei direct, lipsit de menajamente, de a ataca toate problemele – nu prea eşti în formă astăzi. Una din două, ori te-a indispus piesa, ori ţi s-a întâmplat ceva la facultate. (Gât de bine îl ştia ea pe tata, îmi spuneam oarecum uimit, eu nu am observat nimic!)

— Piesa nu mi-a plăcut cine ştie ce, spuse tata, ocolind, de fapt, întrebarea ei foarte directă. Avea multe stridenţe, v-am mai spus, care nu sunt pe gustul meu. Ce vreţi, adăugă el zâmbind, poate că am îmbătrânit şi am devenit mult prea conservator în gusturi…

Mama fu mulţumită de răspuns şi. nu mai puse alte întrebări. I se întâmpla şi altă dată ca după momente de maximă perspicacitate să devină absentă şi distantă. Gândurile îi fugeau repede în altă parte; punea o întrebare „încuietoare”, fără să o intereseze cine ştie cât ce răspuns primeşte la ea, mai mult ca să-şi pună în evidenţă puterea de pătrundere. Problemele universitare ale tatei o

preocupau mult prea puţin, nu cred să-i fi auzit vreodată discutându-le împreună. Am fost destul de uimit văzând că de asta își iese din obișnuita lui reticenţă. Îi spus%- deci, mamei că au fost exmatriculaţi, niște studenţi din

— Ultimul an, unii dintre ei de-a dreptul eminenţi. Ţi-am mai vorbit de ei, îi spuse, dar tu probabil că ai uitat. Mă gândesc ce-o să se întâmple cu ei?... și ochii lui, foarte albaștri și ușor tulburi, din pricina vârstei, se uitară întrebător la mama-. În starea sufletească în care mă aflam, adăugă, după o scurtă tăcere, și faţa i se lumină de un zâmbet jumătate tandru și jumătate ironic, atât de bine știut de mine, piesa aleasă de voi nu cred că era cea mai potrivită. Mult prea multe asemănări și similitudini, nu ţi se pare? o întrebă pe mama, apoi se posomorî și mai tare; zâmbetul îi dispăru de pe chip. Se dezvăluise în faţa mamei, avusese o „ieșire", și-i părea probabil rău că își dăduse cu atâta ușurinţă în vileag gândurile, care erau numai ale lui și la care el n-o luase niciodată părtașă pe mama, cu toate că o iubea foarte mult, dar era un anumit fel de iubire (ea trăia într-o lume total diferită de a lui, o lume păzită de orice fel de seisme **și** perturbări din afară); o discuţie fără rost, își spunea probabil, profund nemulţumit de „trăncăneala" lui și cîncb veni și întrebarea mamei: „Au făcut ceva rău *2",* întrebare pusă pe un ton naiv, tata tresări surprins neplăcut de tonul moderat al întrebării, străină de toate aceste lucruri, căzută din cer; ţi-am povestit, dar tu se pare c-ai uitat, îi spuse el, apoi simţi nevoia să-i apere **pe** acei tineri în faţa mamei, dacă în faţa altora nu avea1 cum; niște idealiști, îi spuse el, n-ai cum să-i vindeci pe cei tineri de boala asta și întotdeauna sunt sacrificaţi, plătesc scump, mult; prea scump, spuse el, de parcă ar fi vrut să-i scuze în faţa mamei, să-i apere împotriva unor grave învinuiri, aduse de cine știe cine. Sunt animaţi de cele mai nobile intenţii, și cu toate astea trebuie să plătească, înţelegi, un preţ așa... Se străduia să găsească un exemplu din trecut ca s-o facă pe mama să înţeleagă mai bine, dar privirea ei devenise absentă.; dintr-odată văzu și el asta, așa că se întrerupse brusc în mijlocul

frazei și, dezamăgit, descoperind lipsa de interes și participare la – cele spuse de el, se uită la mine, nu atât din dorinţa de a mă convinge de spusele lui (mă considera un copil), ci ca să caute un punct de sprijin în imensul hău pe care îl simţea căscându-se în jurul lui. Așa se întâmpla întotdeauna, ori de câte ori sentimentul propriei sale singurătăţi îl umplea de spaimă, obligându-l aproape să-și iasă din fire, tata se refugiă la mine, cerându-mi nu atât înţelegere (am spus doar că mă considera încă un copil, fără să-i treacă prin cap că în ultimul timp crescusem și că de-acuma înţelegeam și eu unele lucruri!) ci un fel de liman salvator și benefic. Ce credea tata despre mine, iată o întrebare pe care mi-am pus-o pe neașteptate, chiar în clipa în care i-am simţit privirea căutându-mă, căutând acel reper de care să se poată sprijini; știam că mă iubește foarte mult; de cum am devenit conștient de lumea înconjurătoare, am descoperit și dragostea lui. Am crescut sub lumina lui protectoare și mi se părea atât de la sine de înţeles această iubire, încât nu mi-am pus niciodată întrebări asupra ei... Și iată că acum, în timp ce tata îi vorbea mamei despre băieţii aceia, „care nu-și Ţinuseră gura”, neputând să se împace cu gândul că vor avea mult de suferit, cu toate că, la urma urmei, erau nevinovaţi și toată lumea știe lucrul ăsta, dar nimeni nu îndrăznește să-l spună, nici chiar eu, îi spusese el mamei, aplecându-se peste masă și vorbind în șoaptă, chiar dacă știa de-acuma că ea nu-l ascultă decât cu o ureche – niciodată n-au interesat-o, am mai spus, „problemele” lui de la facultate, se ţinuse mereu la o oarecare distanţă de existenţa lui universitară – în timp ce tata continua, deci, să vorbească, cu sentimentul că o face oarecum în gol, fără să fie auzit de nimeni (dar eu nu existam, nu eram și eu la masă?!), mai mult din dorinţa de a-și descărca sufletul, pentru că nu-i era defel indiferent ce se întâmplă – lucrurile nu prea merg cum trebuie, se încurcă din ce în ce mai tare, unde vor ajunge în felul ăsta, mă întreb, spuse el, în continuare – de multă vreme sunt așa, doar că în ultimul timp s-au înrăutăţit (tata suferea, îmi dădeam seama de asta, din

pHcina acestor „copii nevinovaţi” împotriva cărora „se vor lua măsuri”). În timp ce el îi vorbea prin urmare mamei, care de-acuma nici nu mai auzea ce spune, din nou mi-am pus întrebarea, care devenise dintr-odată teribil de chinuitoare, aproape insuportabilă, ce *crede tata despre mine,* eu care existam și în afara bibliotecii în care avusese grijă să mă închidă de cum învăţasem să citesejȘtiam că mă iubește foarte mult, dar știam de asemenea că această iubire paternă, ale cărei aripi ocrotitoare le-am simţit în permanenţă, stârnise în primul rând pe profesorul din el, punându-i la încercare orgoliul de părinte; își pusese deci în gând să facă din mine ceZ *mai bun elev* al său, un discipol ideal și perfect, la care aspiră de altfel orice dascăl. Or, eu, spre marea lui satisfacţie, nu-i infirmasem, se pare, speranţele; eu eram un astfel de exemplar trălucit, îndopat cu foarte multă ştiinţă de carte la cei optsprezece ani ai mei, până ieri un „copil minune” care îl citisem în original pe Shakespeare la patrusprezece ani, știind pe „de rost, în engleză, bineînţeles – secvenţe întregi din-piesele marelui elisabethan și nu mai frumosul monolog al lui Hamlet, al cărui sens profund puteam să-l explic, de—monstrând în felul acesta că nu era vorba de o memorare pur papagalicească, ci și ¿alte monologuri, la fel de celebre, cum ar fi al lui Prospero, din *Furtuna,* actul întâi, scena a patra – care mă impresionase mai mult decât toate celelalte, cel al bătrânului Falstaff, cu amarele și lucidele sale jneditaţii asupra dezavantajelor oricărui act de eroism, Falstaff, pe care îl iubeam mai mult decât pe toţi ceilalţi eroi ai lui Shakespeare, mentorul tânărului prinţ Henry. Și cât am mai plâns când prinţul îi alungă, cât am mai suferit din pricina acestei trădări, mai îngrozitoare, după părerea mea, decât oricare alta. În toate discuţiile care aveau drept obiectiv lumea cărţilor, tata vorbea cu mine ca de la egal la egal, luându-mă în serios, având încredere perfectă în capacitatea mea de a – judeca lucrurile ca un om matur. Încă de pe când aveam paisprezece ani, încetase să mai stea de vorbă cu mine așa cum stai de vorbă cu un copil nevârstnic. De îndată ce

ieșeam din bibliotecă, tata își schimba însă atitudinea faţă de mine: redeveneam în ochii lui copil, anii în plus pe care-i acorda cu generozitate* micului erudit mi-i scădea de îndată; la cei optsprezece ani ai mei, tata mă vedea încă un băieţaș, sunt convins, care trebuie cu cea mai mare grijă ferit de colţurile prea aspre și prea ascuţite ale vieţii. Așa că am cunoscut lumea în care trăiam fără ajutorul lui. Eram de fapt uimit, nu înţelegeam cum de el nu vedea cât de mult mă schimbasem în ultima vreme. Semănăm însă cu el, cu tatăl meu, cel atât de pudic – de discret în propriile lui, sentimente, cel care știa atât de bine să-și ascundă sentimentele de privirile uneori prea curioase ale celorlalţi. „Ești orb, nu vezi că nu mai, sunt copil?!” ar fi trebuit să-i spun, dar între noi astfel de discuţii patetice și directe nu-și aveau rostul, nu ne stăteau în fire amândùrora. Or, tatei nici măcar nu-i trecea prin cap că băieţii aceia, care fuseseră aspru pedepsiţi pentru că „nu-și ţinuseră gura”, nu erau cu mult mai mari decât mine, că și eu aveam în privinţa lor ceva de spus. Nu, el nu voia să știe, nici nu-i trecea prin gând măcar că aș putea avea și eu o părere în privinţa lor. El se mulţumea în ceea ce mă privea să știu cât mai bine piesele lui Shakespeare din perioada târzie. Și dacă între lumea acelor piese pline de zgomot și furie și lumea în care trăiam, eu îndrăzneam să fac unele referinţe și, la urma urmei, periculoase legături, tata avea grijă să-și astupe urechile și să nu afle nimic despre asta…

Mi-am amintit că, pe vremea când eram copil, tot așa veneam la restaurant după spectacol. Discutam toţi trei cu aprindere piesa, apoi tata o invita pe mama la dans; mama era foarte tânără pe vremea aceea și era, desigur, frumoasă, părul roșcat era asemeni unei aureole de flăcări în jurul chipului ei foarte delicat și palid. (Nu-i plăcea pe atunci să se fardeze.) Era concentrată asupra dansului – îi plăcea teribil să danseze. Tata era profesor de limba și literatura română la Spiru Haret și nu începuse încă să se îngrașe; era zvelt, fără pic de burtă, un bărbat care la cincizeci de ani ai lui se ţinea încă bine; iar mamă era

foarte tânără și deosebit, frapant de frumoasă. Bărbaţii de la mesele vecine își cereau voie delà tata s-o invite la dans, ea însă refuza, nu dansa decât cu soţul ei, le spunea zâmbindu-le cpărăgălășenie, în așa fel încât ei nu se supărau, nu se simţeau jigniţi, se întorceau la mesele lor; nu-i puţin lucru să-ţi zâmbească o femeie atât de frumoasă, își spuneau, e și asta mai mult decât nimic – se mulţumeau și cu atât... Au trecut anii, nici mama nu mai e atât de tânără, frumuseţea ei și-a mai pierdut din strălucire, cu toate că e. Încă ceea ce se cheamă o femeie frumoasă. Tata, în schimb, tare a îmbătrânit în ultimul timp, mi-am spus eu cercetându-i chipul pe furiș, nu numai că s-a îngrășat foarte tare și nu mai arată ca pe vremea când eram copil, dar și chipul i s-a schimbat, s-a umplut de riduri și-a căpătat o paloare nesănătoasă. Boala lui de ficat accentuase acest proces de îmbătrânire net prea rapidă, ca să nu mă tulbure și să nu mă întristeze. Iată, mi-am spus eu – și o panică cumplită m = -a cuprins pe neașteptate – peste cel mult zece ani tata va fi un om foarte bătrin, va avea, am socotit în gând, aproape șaptezeci și cinci de ani! Va semăna, mă întrebam, cu acei moșnegi văzuţi de mine prin grădinile publice, lâncezind fără rost, cu privirile stinse, niște jucării stricate, cum spune un poet frivol. Iar eu n-am să mă pot opri, n-am să mă pot opune îngrozitorului proces de degradare, al cărui martor neputincios arh să fiu; inteligenţa lui, de care eram atât de mândru, va avea și ea de suferit, va fi și ea atacată cu aceeași cruzime cu care se va acţiona asupra trupului său? Se va scleroza și el ca toţi bătrânii și se va ramoli încetul cu încetul, va uita de la o zi la alta, de la mână pân-la gură, cum se spune? Secolele de cultură, atât de perfect compartimentate în mintea lui, se vor amesteca între ele? ... Barocul secolului al șaptesprezecelea cu renașterea târzie, sonetele lui Shakespeare cu versuri disparate. din Baudelaire, pledoaria Marelui inchizitor, știută de tata pe de rost, cu monologul lui Jacques melancolicul din *Cum vă place?!...* îl admiram prea tare, dram mult prea fascinat de marea lui erudiţie, pentru ca procesul decăderii și

distrugerii marii lui inteligenţe, proces pe care imaginaţia mea, cu o grabă nedorită de mine, ca urmare a cine știe cărui abscons și neînţeles imbold interior, îl dădu la iveală, să nu mă – tulbure; totodată, încercam să mă opun cu întreaga mea fiinţă unui astfel de gând de care nu voiam deocamdată să ţin Seama, voiam să-l ignor și să-l șterg cit mai repede din minte; numai că ele, gândurile, ţin întotdeauna mult prea puţin seama de dorinţele noastre; n-ai cum să te sustragi, spuneau ele, sub ochii tăi se vor petrece toate, la început vor fi doar niște semne exterioare, altcineva, în afară de tine, nici nu le-ar băga în seamă, ar trece pe lângă ele fără să le observe; cu tine nu se va întâmpla însă asta; iubirea ta oarecum exagerată pentru propriul tău părinte te va determina să înregistrezi și să observi totul, să nu-ţi scape nimic; îl vei găsi, într-o bună zi, picotind cu cartea în mână – un volum, primul sau al doilea din *Poezie și adevăr* – cartea lui preferată. Se va trezi când tu vei intra în odaie și oarecum jenat va încerca s-o dea pe glumă: „Bătrâneţea, dragul meu, va spune, nici n-am dormit prea bine azi-noapte, am avut o taică insomnie. Tocmai citeam un paragraf destul de incitant din Goethe, fii atent ce zice, spune și tu dacă nu are dreptate, bătrânul le știa pe toate…”

Se duceau la facultate întotdeauna împreună, cu troleibuzul. Adevărul e că erau mai tot timpul împreună, era ca o umbră a lui, nu se despărţeau mai niciodată, mergea până și la cursurile lui, cu toate că el nu era filolog, facultatea urmată de el era istoria. Colegii lui îl considerau, probabil, cam ciudat; afișa faţă de ei o atitudine resemnată și distantă; nu se amesteca în treburile lor, nu era prieten cu niciunul, de altfel, nici nu avea amici de vârsta lui; fără să fie însă ceea ce se cheamă un timid sau un singuratic; iubitele, de pildă, ca să nu piardă prea mult timp cu ele, și le recruta dintre cele mai accesibile; iar prieteniile lui erau de scurtă durată (și nu puţine la număr); era un tânăr căruia îi plăcea să facă dragoste, după-cum își spunea, nu fără un anumit orgoliu și cum era destul de arătos – moștenise „frumuseţea”

mamei, cú care de altfel nu se potrivea defel – nu-i trebuia nu știu cât timp să le cucerească, despărţindu-se de ele într-o manieră sportivă, elegantă, fără scene de prisos. Era un domeniu, cel erotic, unde viaţa lui era simplă și clară, mult prea complicate fiind celelalte, își zicea el, ale vieţii, pentru ca să-și facă și în

„Chestia asta” probleme de prisos. În ciuda apetitului său sexual, de băiat tânăr îi desigur „normal”, dragostea ocupa totuși un loc minim, întru – totul lipsit de însemnătate în preocupările sale. În troleibuz deci, în timp ce se îndreptau, spre facultate, respiraţia cam greoaie, de om bătrân, a tatălui său îi va da de asemenea de gândit; desigur, de vină era și aglomeraţia, nu prea era aer în troleibuz, ferestrele sunt toate închise, să nu se facă prea mare curent; riști să te sufoci; pe fruntea bătrânului profesor apăreau câteva broboane de sudoare. Să coborâm la prima și să mergem pe jos, tată, dacă cumva ţi-e rău, îi spune el și bătrânul îi zâmbește, îiNace doar din cap că nu are nimic, să fie liniștit. Trebuie să mă duc să mă vadă un doctor, îi va spune după ce vor coborî din autobuz, să nu mă trezesc erun început de astm, maijna, săraca, așa a murit, din pricina astmului, e o boală păcătoasă, ai tot timpul senzaţia că te sufoci. De câte ori ne-a speriat, pe când eram, copii, cu crizele ei de astm. N-ai nirfâic, tată, fii liniștit, îi va spune el, încurajându-l. Trebuie să te obișnuiești de-acuma cu gândul că nu mai sunt tânăr, la vârsta mea nici nu-i de mirare ca lucrurile să înceapă să nu mai meargă chiar așa cum trebuie corpul omenesc este o mașină, e adevărat perfect reglată, dar care cu timpul mai ruginește și ea, unele rotiţe… Sunt convins că nici lui nu-i era ușor să accepte, îmi spuneam și încercam să intru în pielea lui, așa cum un actor tânăr, de pildă, intră în „pielea” unui-erou mai în vârstă, un tânăr și ambiţios actor care ţinea eu orice preţ să-l interpreteze pe Richard al III-lea, sau chiar pe Regele Lear, când corpul lui e încă tânăr și vjguros, nu i-au slăbit fibrele și tendoanele trupului, și el vrea să afle nu numai ce simt și ce gândesc bătrânii cu pricina, ci și cum le este trupul, care sunt slăbiciunile

acestuia, în așa fel încât bătrânul trebuie să aibă neapărat un mers destul-de bâţâit și csva mai crăcănat, să-i tremure eventual capul și mâinile și vocea să-i fie piţigăiată, pentru că așa se întâmplă întotdeauna cu bătrânii, li se subţiază vocea și de oboseală préa mare unele gesturi li se opresc la jumătate, nu sunt duse până la capăt. De toate aceste elemente cam jalnice, vrei sau nu vrei, n-ai ce-i face, trebuie să ţii seamar îi spusese odată un actor, interpretul lui Lear șl prieten cu tatăl său, un bărbat în plină glorie actoricească, dar care apăruse în faimosul rol shakespearian, făcând rol de compoziţie, fiind încă un bărbat tânăr, nu cu mult peste cincizeci de ani. Încercam deci, din dragoste pentru tatăl meu, să intru în pielea lui, închipuindu-mi cât de greu trebuie să-i fie, acceptând – pentru că nu avea ce să facă, împotriva legilor firii nu ai totuși cum să te ridici! – umilitorul proces la care timpul nemilos îl supunea, fără să-l cruţe nici pe el. împlinise șaizeci și cinci decani, îl sărbătorisem, fusese invitată multă lume, se ţinuseră toasturi și poate noi doi, eu și cu el, eram singurii care ne dădeam seama cât de tristă era, la urma urmei, această sărbătorire: totuși, voiam să-i verific memoria și într-o zi l-am întrebat dacă mai știe pe de rost primele pagini ale romanului lui Proust *În căutarea timpului pierdut* – unele fraze iscusite și splendid de subtile și mlădioase, pe care lui îi făcea o plăcere deosebită să le rostească – și am fost fericit constaiind că nu le uitase, mi le spuse din nou, dându-le acea tonalitate unică și de neconfundat. Nimeni nu știa mai bine ca el să citească sau să spună din memorie o pagină de roman! Sunt convins, tată, că ai fi fost un mare romancier dacă te-ai fi hotărât să scrii, îi spuneam încântat, ori de câte ori vedeam cu ce extraordinară pricepere știe să scoată el în evidenţă, să sublinieze frumuseţea unor fraze memorabile dintr-o carte. Când eram tânăr, mi-a mărturisit el, am scris un ciclu de poezii simboliste, bineînţeles erau la modă, nu aveam cum să mă sustrag curentului. Erau îngrozitor de proaste. Le-am ascuns, nu cumva să dau cu totul din întâmplare de ele. Nici eu nu mai știu unde le-am pus...

Dar proză, proză, stăruiam eu, n-ai scris, n-ai încercat? Mi-a fost întotdeauna o silă teribilă, mi-a mărturisit el, de oamenii jcare se ambiţionează să scrie fără să aibă talent. Inteligenţa, instrucţia, după părerea mea, nu pot înlocui talentul; fără el, oricât de deștept și de instruit ai fi, faci o figură deplorabilă, crede-mă. Nu, deocamdată tata nu părea să dea niciun semn* de îmbătrânire; memoria sa era intactă, chiar dacă în ceea ce privește îmbătrânirea fizică se produseseră unele schimbări; se îngrășase și din pricina asta mersul i se îngreunase, ca să zic așa, un mers de om bătrân, ceea ce îi dădea, e adevărat, o anumită gravitate în plus. Într-o zi, plecă să ţină o conferinţă la sediul ARLUS-ului, despre Dostoïevski – se împliniseră nu știu câţi ani de la moartea acestuia și primele semne de reabilitare a marelui scriitor rus începuseră să apară, accentul punându-se mai ales pe prima perioadă din creaţia colosului – și privindu-se în oglindă cu un fel de cochetărie ironică și autopersiflantă, m-a întrebat dacă nu are chia mult prea mare pentru un academician și dacă n-ar fi bine ca înainte de conferinţă – ar mai fi timp – să treacă pe la frizer și să-i mai ia din păr. Aveam prilejul să-i fac un compliment și i l-am făcut din toată inima. Arăţi splendid, tată, i-am spus, dar glasul meu a sunat mult mai puţin sincer decât mă așteptam. Era o zi de iarnă, ninsese, o lumină puternică năvălise în încăpere și, în lumina aceea, gâtul foarte zbârcit al tatei, pe care o cămașă albă și puţin prea strâmtă la guler îl scotea în evidenţă, declanșă în mine un neașteptat sentiment de respingere și repulsie, acea repulsie simţită de orice om tânăr în faţa unui trup veștejit și supus procesului umilitor al degradării.

— Ceva nu-i în regulă? m-a întrebat tata, simţindu-mi privirea. Nu se potrivește cumva cravata? E prea demodată după gustul tău? Nu uita *ca* sunt un om bătrân. Nu pot să fiu în pas cu moda, ca tine.

— Cravata e mult prea bătrânicioasă, nu-mi place, am spus eu repede, dând vina pe cravată, de parcă în culorile ei veștede s-ar fi aflat întregul secret al acelei îmbătrâniri, descoperită de mine fără să vreau în timp ce el se privea în

oglindă.

— Nu cumva vrei să-i dai o cravată de-a ta! a sărit revoltată mama... Eu o găsesc foarte potrivită pentru vârsta lui și se potrivește foarte bine la costum, a adăugat ea, măsurându-l pe tata cu un ochi foarte sever și critic.

Când va fi bătrân și neajutorat, când întreaga lui fiinţă se va degrada din pricina unor firești procese pe care bătrâneţea le face de neînlăturat, mă întrebam eu privindu-l cu toată dragostea de care mă simţeam în stare, îl voi iubi oare, mai puţin decât îl iubesc acum? Era un gând al naibii de parșiv și l-am înlăturat aproape cu furie... îmi dădeam seama că iubirea mea pentru el avea un caracter ușor exaltat. Întreaga mea existenţă se concentra în jurul său, trăiam în umbra lui, aproape fără să exist ca persoană independentă... Mă apucasem să-i citesc cărţile la o vârstă la care n-am putut înţelege mai nimic din ele. Aveam doisprezece ani, eram încă un copil – autorii mei preferaţi erau Jules Verne și Alexandre Dumas! – și amplul lui studiu asupra teatrului elisabethan – prima carte a lui care mi-a căzut în mână – mi-a făcut o impresie stranie și totodată destul de puternică, neștearsă nici până astăzi din memorie. Cuvintele alcătuiau fraze obscure, însă a căror turnură și alcătuire mă incitau, într-un mod aparte. Fraze misterioase care refuzau să-și descopere secretul; sensul adânc, toate căile de acces până la el îmi erau închise, zăvorite cu lăcăte grele, și cu toate acestea eu eram convins că acel înţeles, care mie deocamdată îmi scapă, trebuie să existe, doar că eu nu puteam ajunge până la el și tocmai această imposibilitate mă fascina, așa' cum ești fascinat de o fiinţă care îţi rămâne neaccesibilă, la care nu poţi ajunge „așezată pe un soclu mult prea înalt. În acest fel bănuiesc că trebuie s-o fi iubit Dante pe Beatrice și nici iubirile romanticilor pentru fiinţe celeste-și îndepărtate nu cred să se fi deosebit prea mult de iubirea pe care o nutream eu faţă de cărţile tatălui meu. Alte tomuri încărcate de erudiţie, citite cu mult zel de un copil de doisprezece ani: nu săream niciodată vreun cuvânt, parcurgeam filă cu filă, cu cea mai mare conștiinciozitate

și din când în când, tata, exemplificând câte o întâmplare dintr-o piesă sau alta, uși tainice’s. e deschideau spre cele mai fermecate și incredibile istorii. Ţin minte că cel mai mult m-a zguduit cumplita poveste a nefericitei Desdemona și nimeni vreodată, nici măcar acei foarte impulsivi – cum le spunea tata – și înflăcărați spectatori elisabethani, a căror credulitate îi părea tatei greu de imaginat în zilele noastre, nu cred să-l fi urât pe ticălosul Iago mai mult decât l-am urât eu; cele câteva fraze ticăloase, desprinse de pe buzele lui Iago – citate de tata în amplul său studiu – și cu ajutorul cărora înșelătorul izbutise să-l ducă de nas pe generosul și bunul Othello, m-au chinuit nopți în șir, furându-mi somnul. Cum de l-a crezut, cum de s-a putut întâmpla o asemenea cumplită nedreptate și înșelătorie? Căutam să înțeleg acest lucru din explicațiile tatei, din comentariile lui erudite și foarte docte, numai că – eram doar un copil – nu înțelegeam ce spune, cuvintele lui semănau perfect cu niște porți închise și zăvorite, care încet-încet, pe măsură ce anii treceau, iar eu mă apropiam de virsta maturității, se descuiau una câte una; înțelesurilecărților scrise de el mi se dezvăluiră așadar pe rând, daruri atât de prețioase pentru mine, pe care tata mi le făcea însă în totală necunoștință de cauză. Pentru că el nu avea de unde să știe că, încă de la virsta de doisprezece ani, mă apucasem să-i citesc cărțile; lecturile mele se înfăptuiseră încea mai mare taină; nici măcar mama, cu toată vigilența ei în ceea ce mă privește – avea grijă să nu-i scape nimic și să mă urmărească pas cu pas – m-ă dat de urma acestor lecturi secrete. Când, la virsta de cincisprezece ani, tata mi-a pus în mânà-prima lui carte – un studiu despre Vasile Alecsandri, pe care tocmai îl învățasem la școală – citește-l, mi-a spus el, nu fără oarecare timiditate și stânjeneală, s-ar putea să-ți folosească, poate afli niște lucruri despre poet care nu sunt în manualul vostru – eu îi citisem, și încă de două ori, întreaga operă, fără să i-o fi înțeles, lectură desigur inutilă, dar care a avut darul să mă transforme, fără ca eu să-mi dau seama, într-un copil precoce, în mintea căruia

concepte de tot felul se băteau cap în cap.

— Nu simţiţi, ne-a întrebat mama, trăgând cu putere și cât mai sonor, ca să auzim și noi, aer în piept, ce frumos miroase?! Undeva în apropiere trebuie să fie un cireș înflorit. Ce bine c-am scăpat de iarna asta îngrozitoare; nu mai ţin minte o iarnă atât de lungă și plictir coasă!... dacă vă spun c-a venit primăvara!

Ne îndreptăm spre staţia de troleibuz. Mama era veselă, mergea cu un pas înaintea noastră.

— Grăbiţi-vă, ne îndemnă ea ușor enervată de faptul că noi mergeam foarte încet. Altfel nu mai prindem troleibuzul La ora asta încep să se retragă.

HI

Viaţa se schimbă pe neașteptate pentru Matei; zilele ce urmară exmatriculării hu mai e semănau cu cele de dinainte. Avea de-acuma timp liber berechet, doar că nu prea știa ce să facă cu el, cum să-l întrebuinţeze mai bine. Bineînţeles că, în primul rând, erau o mulţime de filme de văzut, dar și filmele, de îndată ce poţi să le vizionezi fără să absentezi de la cursurile cele mai plicticoase – nu poate fi o plăcere mai mare decât să stai într-o sală de cinematograf, în timp ce colegii tăi, stând în amfiteatrul arhiplin, se întrec în a lua notiţe, să stai liniștit și să vezi un film italian în premieră pe ţară, la orele opt, când e încă răcoare în sală, nu e zăpușeală și nici spectatori prea mulţi nu sunt, și poţi să-ţi alegi locul pe care-l vrei – și filmele își pierd în acest caz din atracţie. În primele z ile după exmatriculare („pentru abateri grave de la disciplina școlară”) Matei văzu vreo două-trei filme; printre ele era și unul italian (era vorba despre un bătrân pensionar, al cărui singur prieten era un câine), apoi, cum alte premiere nu mai erau, iar pe cele mai vechi le văzuse pe toate – imposibil să-i scape lui vreun film, le văzuse pe cele mai bune chiar de două-trei ori, așa că nici problema să le revadă nu se punea – Matei nu știa ce să mai facă cu atâta timp liber cât avea la dispoziţie. Nu putea să nu recunoască în sinea lui că exmatricularea îl scăpa pentru moment’de unele belele, cum ar fi, de pildă, examenul de

Istoria limbii. Cam făcuse el pe nebunul la cursuri; în timp ce colegii lui se omorau cu unele forme gramaticale mai curioase și ieșite din uz, dar pe care cronicarii le foloseau în cronicile lor, el citea fără să se ferească de asistentul pe care nu putea să-l sufere, un tip chiţibușar și foarte răutăcios, mai ales cu fetele, un roman de Hemingway, publicat în editura „Pro Pace” în primii ani de după război, când scriitorii americani de ultimă oră apucaseră să pătrundă și la noi. O astfel de sfidare nu putea să suporte asistentul, așa că studentul cel obraznic fu de îndată pârât profesorului. Marele savant și spaima facultăţii își exprimă dorinţa să stea de vorbă cu el și-i promisese lui Matei, cu toată solemnitatea, uitându-se pe deasupra capului său, că o să-l cadă la examen; el nu poate admite un asemenea dezinteres, manifestat făţiș, faţă de materia predată de el. Ai venit aici ca să devii un bun filolog, îi explica profesorul și atunci Matei îi spuse – ceea ce îl enervă foarte tare pe bătrânul profesor – că, după părerea lui, facultatea de filologie ar trebui despărţită în două secţii distincte, secţia de literatură și secţia de limbă; lui, de pildă, îi place foarte mult literatura, alţi colegi de-ai lui se dau în vânt după gramatică; Matei însă nu avu vreme să-și termine fraza, profesorul îl alungă înainte de a ajunge la sfârșitul ei. Nici să fi căutat cu luminarea, Matei n-ar fi putut să găsească ceva care să-l înfurie mai tare pe profesor decât o asemenea propunere, așa că Matei era deja căzut la examen, ba și la reexaminările pe care, probabil, în urma unor cereri către decanat, le-ar fi obţinut. Nu-l citise el pe Hemingway la seminarul lui și încă nu pe furiș, ţinându-și cartea sub bancă, așa cum făceau și alţii, ci cu uriașul volum al romanului *lui îi bate ceasul?* (cumpărat de la anticariatul din colţ, văzuse cartea de cu seară și, la orele șapte, era prezent în faţa ușii anticariatului, să fie primul când deschide, să nu-i scape minunatul roman despre care auzise mult vorbindu-se) direct pe bancă, în timp ce asistentul îi arunca priviri furioase? (Dacă îi face observaţie și-i spune să lase dracului cartea aia și să fie atent la seminar, că și așa nu știe nimic, e complet pe din

afară – își spuse asistentul – riscă să fie obraznic și să-mi răspundă cine știe ce măgărie, așa că mai bine mă fac că nu-l văd și-l dau diredt pe-mina profesorului. Avem noi ac de cojocul ăstora, își mai spune asistentul și în sinea lui se înfurie atât de tare – fără ca să se vadă, bineînţeles, nu voia să se dea în spectacol în faţa studenţilor – încât începu să-l doară stomacul; suferea de ulcer, și orice supărare nu rămânea fără urmări. Nu mai facem pauză, le spune el studenţilor, în timp ce Matei continuă să citească liniștit din Hemingway, spre marea lui enervare, facem în continuare și vă dau drumul cu un sfert de oră mai repede. În urma exmatriculării, problema examenului de Istoria limbii se rezolvase de la sine; Matei simţi ridicându-i-se o piatră de pe umeri; așa exmatriculat cum era, nu mai exista riscul să rămână repetent; nu era cine știe ce rezolvare – ca și cum te-ar durea mâna și ţi-ai tăia braţul ca să scapi de durere! – dar oricum nu mai trebuia să se gândească defel la examenul de limbă; din pricina acestuia, înainte de a fi dat afară avusese chiar câteva insomnii, îl visase pe marele savant într-una din nopţi, se făcea că se află la examen și acesta, de furie, îi rupe carnetul de student și-l aruncă pe fereastră. Carnetul i-a rămas agăţat în castanul din faţa ferestrei. Matei se urcă în castan după carnet, în timp ce profesorul stă la fereastră și râde de el împreună cu asistentul. Carnetul, făcut ferfeniţă de profesor, e chiar în vârful castanului; cu Matei se rupe o cracă și în timp ce cade din copac se trezește lac de sudoare; încă n-am căzut la examen, își spune el, încă mai există o speranţă. Matei își privește caietele de notiţe cu o anumită nostalgie, nu mai are ce să facă cu ele; apoi, cu totul pe neașteptate, întreaga lui atenţie se concentrează asupra lucrării pe care ar fi trebuit s-o ţină la cercul de literatură universală – bineînţeles, în cazul în care n-ar fi fost exmatriculat – o lucrare care, era convins, ar fi făcut mare vâlvă. mai mare decât cea ţinută, cu un an în urmă, despre dramaturgia lui Ibsen (fusese felicitat de către conducătorul cercului, aplaudat de colegi, un adevărat triumf!); și iată că acum studiul la care

începuse să lucreze nu-și mai avea rostul, devenise inutil; nu mai avea nimeni nevoie de eh în prima clipă Matei se întristă foarte mult, apoi îl cuprinse, cine știe din ce pricină, un iei de încăpăţânate; uite că el n-are de gând să renunţe la amplul său eseu, închinat poeziei lui Rimbaud, chiar dacă – ei l-au dat afară; dimpotrivă, o să se apuce de lucru cu mai multă încrâncenare decât a făcut-o până acum, o să le arate el lor, își spuse Matei, fără să știe cu certitudine cui și ce trebuie anume să arate; cum că el e un mare specialist în poezia lui Rimbaud; dar cine ar avea nevne de o astfel de demonstraţie, pe cine anume să impresioneze cu ea? Pe nimeni, bineînţeles, își răspundea tot Matei, cuprins de un puternic sentiment al zădărniciei, având revelaţia propriei sale inutilităţi; își revenea însă repede, nu se lăsa cu una, cu două doborât, chiar dacă lucrarea sa despre poezia lui Rimbaud devenise întru totul inutilă, el totuși o s-o scrie, o să-l citească pe Étiemble până la capăt, cărţoiul ăla foarte gros din care și-a făcut conspecte; se gândește din ce în se mai mult la Rimbaud, uită de toate celelalte; o încredere imensă în propriile lui forţe îl cuprinde, se simte în stare să dezlege „cazul Rimbaud”, merge pe urmele poetului, străbătut de neașteptate și fulgerătoare intuiţii; la un moment dat, se identifică într-o oarecare măsură cu poetul adolesc/ent și vizionar, intră în pielea acestuia cu o conștientă furie bovarică, se creează un fel de intimitate, ciudată, poeziile nu-i mai sunt străine, s-a pătruns de ele, Jac parte din propria lui fiinţă și până a spune – absurdă declaraţie, desigur! – „Rimbaud sunt eu” nu mai e decât un pas de făcut. Totuși, Matei se oprește la timp; o astfel de cădere în transă l-ar fi dus până la marginea prăpastiei; își recăpătă luciditatea critică, părând totodată convins – și cât de ciudat era acest sentiment de care nu era în stâre să se elibereze! – că el știe mai multe lucruri despre Rimbaud, cunoaște unele „secrete” la care cercetările critice, oricare ar fi fost ele, nu pot să aibă acces… Colegii au fost în tot cazul mai, mult decât surprinși întâlnindu-l pe Matei în sălile bibliotecilor – se apropiau examenele și

acestea erau arhipline – conspectând pagini întregi din studiile închinate poetului vizionar, traducând *dlnjliiminări* sau din *Un anotimp în infern.* Vreau să-mi termin lucrarea despre Rimbaud, le spunea el colegilor, dacă tot m-am apucat s-o scriu, îmi pare rău s-o las neterminată, și aceștia nu îndrăznesc să-l întrebe ce are de gând să facă de-acum cu ea. Mai biné ai umbla să-ţi rezolvi situaţia, îi atrăsese atenţia șeful de grupă; să baţi fierul cit e cald, până nu e prea târziu. Și ce anume vrei să fac, unde să mă duc? îi cere el sfatul. îl știe descurcăreţ, cu picioarele pe pământ, poate îl sfătuiește ce anume trebuie să facă! Părerea mea e că ar trebui să ceri o audienţă, să te duci cit mai sus cu putinţă. E clar că nu e ochestie care să ţină de decanat, explică șeful grupei. Zbate-te, frate, spuse colegul dând de mai multe ori din cap, ca să sublinieze gravitatea momentului, nu te lăsa. Dacă stai în bibliotecă și tai frunză la câini, în loc să te zbaţi un pic, chiar că nu ţi se va rezolva problema în vecii vecilor! Cât e proaspătă, îţi spun, până nu se învechește rău de tot. Hai, că te ajut eu să faci o cerere, fă numai rost de hârtie; asteaale tale sunt șifonate, nu sunt bune, cum vrei să scriu o astfel de cerere pe o hârtie boţită; ce, ești nebun, nicinu se uită la ea când o văd așa! Roag-o pe Mateiaș, e în cealaltă sală de lectură, la periodice, să-ţi dea din mapa ei o foaie de hârtie velină și vino după aceea să scriem pererea împreună, îi spune colegul. Aiurit cum ești, îl ceartă qplegul, de Rimbaud îţi arde acuma? Pe cuvântul meu că am impresia că te-ai cam scrântit la cap, ceea ce nici n-ar fi de mirare, îţi spun sincer că și eu m-aș sona dacă m-aș afla acuma în locul tău. Să fămâi pe din afară în penultimul an de facultate, să te trezești pur și simplu în aer, cum naiba să nu\ înnebunești, cum să nu te apuce damblaua, ca să zic așa, spune șeful de grupă, în timp ce se pregătea să-i scrie lui Matei cererea către ministru.

2

*

Cât maică-ta e plecată… (spuse Valeria, referindu-se la Matei, căruia odată cu exmatricularea din facultate i se

interzisese accesul în cămin, li se dăduse o listă portarilor cu numele celor incriminaţi și când Matei, folosind vechea lui legitimaţie de student, încercase să intre în cămin, portarul i-o confiscase, făcând mare tărăboi. Nu mai ai ce căuta în. cămin, uriașe la el, de-acuma gata, s-a terminat, nu mai ești student, ce vrei să-ţi fac eu dacă te-ai apucat să fluieri în biserică. N-am ce vorbi cu tine, noi doi nu mai avem ce discuta, repetase el, șterge-o cât mai repede dacă vrei să nu ai necazuri și mai mari, atât îţi spun, nu mă obliga să schimb placa!), cât maică-ta stă la Cluj, n-am nimic împotrivă să stea la noi; în definitiv, avem o cameră liberă care-i stă la dispoziţie; cartela nu i-au ridicat-o, așa că până la sfârșitul lunii cu mâncarea se descurcă, mănâncă la cantină, acolo nimeni nu-l întreabă ce și cum, dacă are cartelă; a plătit-o băiatul, de ce să nu aibă dreptul să mănânce? Bineînţeles că poate sta la noi, fu de acord Vasile Mareș, n-am nimic împotrivă, în definitiv am fost colegi, dacă i s-a întâmplat ce i s-a întâmplat nu înseamnă să trebuie imediat să-i întoarcem spatele; în tot cazul sunt de părere să nu batem toba, nu trebuie să se afle și la facultate că l-am luat la noi. Crezi că dacă se află s-ar putea să avem neplăceri? întrebă Valeria; uite, la asta, îţi spun sincer că nu m-am gândit; la o adică putem și renunţa. Cum să renunţi? se înfurie pe nevastă-sa Vasile Mareș, i-ai spus băiatului și acum vrei să dai înapoi? Nu dau înapoi, spuse Valeria, pur și simplu îl anunţ – i-am spus să mă sune pe la trei – că mama nu mai pleacă la Cluj, s-a răzgândit; în definitiv, nu are cum să verifice dacă a plecat sau nu. Știi, dragă, că nu-mi place să mint, nu-mi stă în caracter „dacă te-ai apucat să-i spui să vină, las-o așa, n-o mai întoarce ca la Ploiești! Și crezi într-adevăr că am putea să avem neplăceri din cauza asta? îl întreabă Valeria. Nu cred nimic și nu-mi mai pune atâtea întrebări, nu mai mă descoase atât, pur și simplu mă enervezi…

… Nu ne deranjezi defel, îi spuse el lui Matei, îţi lăsăm o serie de chei ca să poţi intra când vrei, să nu depinzi de noi; cât maică-mea stă la Cluj cu băieţașul, nu-i nicio problemă, atunci când s-o întoarce vezi tu cum te

descurci, s-ar putea până atunci să se revină asupra cazului tău, după părerea mea ar fi normal să fie așa; în definitiv, ce-ai făcut, poţi să-mi spui și mie, că te-au exmatriculat?… Dacă cineva a căzut complet nevinovat în toată povestea asta, ăla ai fost tu; l-ai apărat pe Marcel. Și ce-i cu asta? nu era prietenul lui, nu era *normal* să-l apere? întrebă Valeria. Asta-i că nici tu și nici el, spune Vasile Mareș, arătând spre nevastă-sa și spre Matei, nu aveţi cap politic mai mult decât o babă pensionară. Cum adică, nu înţeleg, spuse Valeria, explică-mi și mie, fă-mă să pricep despre ce anume e vorba? Ce-a făcut Matei, poţi să-mi spui? A luat, apărarea celui mai bun prieten al lui și ce-i cu asta? Chiar nu pricepi? întrebă el. Pe cuvântul meu dacă înţeleg, spuse Valeria. Nu-ţi dai seama că a dat peste cap toată ședinţa, care ar fi trebuit să aibă cu totul altă desfășurare? Ei și, spuse Valeria, tot au făcut ce-au. vrut ei, până la urmă. Marcel a fost și-așa exclus. Așa că ar fi fost totuna dacă l-ar fi apărat sau nu Matei. Ei, altele sunt criteriile, spuse Vasile Mareș. Or fi, spuse Valeria, încăpăţânându-se să nu priceapă în continuare, numai că, după părerea mea, în ceea ce îl privește pe Matei, a fost, așa cred eu, mai mult o chestie de răzbunare. Mai bine ar fi să-ţi ţii gura, se înfurie dintr-odată el. Părerile astea să ţi le ţii mai mult pentru tine, să nu trăncănești tot timpul ca o moară stricată… Dacă asta e părerea mea de ce să nu mi-o spun deschis? întrebă ea, înfuriindu-se la rândül ei. Asta vă pierde pe ăștia care sunt ca voi, fu de părere Vasile Mareș – și vorbind la plural se referea atât la soţia lui, cât și la Matei, asa-zisa voastră sinceritate de doi bani. Păi, măi «-” «A

frate-miu, spuse el dăscălindu-i pe-amândoi: una-i în gușă și alta-i în căpușă, atâta lucru nu-i greu de priceput, cât îţi fi voi de apolitici, atâta puteţi și voi înţelege, doar sunteţi și voi oameni inteligenţa sunt convins că am cu cine discuta, nu-mi răcesc gura de pomană. Uite că eu tot nu înţeleg, se încăpăţână Valeria, opunându-se în continuare bărbatului ei, în timp ce Matei tăcea, hotărât să nu se prindă în gură cu cel ce îi oferise găzduire cu atâta

generozitate. Păi dacă ești proastă, îi spuse el, enervându-se dintr-odată, ce vrei să-ţi fac? Nu are rost să vă certaţi din pricina mea, interveni împăciuitor

Matei. Nu ne certăm, spuse Valeria, stăm de vorbă. Numai că-tu, i se adresă ea bărbatului ei, poţi să dai din guj-ă cit vrei, tot n-ai să mă poţi convinge» că ai dreptate.

I

3

Prin urmare, nu mai sunt nici seminarii, nici cursuri la care Matei trebuie să se grăbească în fiecare dimineaţă, cu ochii umflaţi de somn, în tramvaiele supraaglomerate, pe jumătate încă adormit, totuși atent la controlorii care se năpustesc asupra celor fără bilet, majoritatea-dintre ei studenţi; și când reușesc să-i prindă să vezi cum curg cuvintele de ocară. Pentru asta vă ţin părinţii la școală, vagabonzilor, ăștia nu sunt studenţi, doamnă, spuse controloarea cu o voce ascuţită, încărcată cu atâta ostilitate încât cuvintele sunt mai mult împroșcate, adresându-se unei femei care a încercat să-i apere. Uitaţi-vă Ja ei cum arată. Tunde-te, mă, spuse un domn în fulgarin, solidarizându-se cu cele două controloare care îl ţin pe student, nu cumva la prima staţie să coboare. Să fiu eu în locul dascălilor ăștia ai voștri, spuse același domn în fulgarin, aș avea eu ac pentru cojocul vostru. Ce aveţi cu ei? se aude vocea plângăreaţă. a aceleiași femei care le-a luat apărarea, am și eu un băiat student, spune ea, dacă aţi ști cât sunt de ocupaţi, sărăcuţii, dacă aţi ști câţ âe mult au de învăţat; mă uit la fiu-meu… nu-i lăsată să termine fraza, lasă, doamnă, nu-i mai apăraţi, că nu aveţi pe cine, și între timp în &ul în fulgarin blochează ușa, nu cumva tânărul cu „creastă de cocoș”, înghesuit între cele două controloare, să poată coborî. Și totuși, la prima staţie, băiatul face ce face și reușește s-o șteargă; le fentáse pe cele două păzitoâre, care rămân cu gura căscată; dezamăgirea și furia se – pot citi cu ușurinţă pe chipul lor obosit; insul cu fulgarin nu se lasă cu una, cu două. Cu toate că tramvaiul a plecat între timp, el coboară din mers cu riscul de a se accidenta, aleargă după studentul care a încercat să scape,

îl ajungp din urmă, se năpustește asupra lui. Vii cu mine la miliţie, vagabondule, spune gâfâind din greu, vă arăt eu vouă, adaugă el, fără să izbutească însă să-și regleze respiraţia gâfâitoare. Uitaţi-vă ce mi-aţi făcut, spune studentul încercând să fie în continuare calm: – în realitate însă e destul de speriat, s-a făcut palid la faţă și fruntea i s-a acoperit cu sudoare, mi-aţi rupt cămașa, spune el cu reproș în voce. Între timp s-au strâns câţiva curioși, mai ales studenţi, care iau bineînţeles, apărarea tânărului, apoi în ajutorul lui sare și un bătrân cu pălărie albă de panama, un ins slăbănog căruia îi tremură bărbia în timp ce vorbește. Ce ai cu el, domnule, spune el cu o voce subţire, care abia se aude, ce te-ai năpustit așa, de ce nu lași băiatul? Ce ţi-a făcut că Vai rupt cămașa? A înjurat-o pe controloare, minte insul în fulgarin, cu speranţa că o să-și facă partizani printre cei adunaţi ca la panoramă să asiste la scenă și e contrazis, bineînţeles, de tânărul contravenient. Nu-i adevărat, spune el, n-am înjurat-o. Dar bilet ai avut, îl întreabă insul în fulgarin, căutând cu privirea un miliţian care să rezolve cazul”; numai că așa se întâmplă întotdeauna, când îi cauţi, când ai mai mare nevoie de ei. atunci ia-i dacă ai de unde! Ar trebui să pretinzi să-ţi plătească bluzortul, spune, tremurând de indignare, domnul cu pălărie de panama, ce dobitocie, adaugă el enervat foarte. Pe mine să nu mă faci dobitoc, mă arătare, spune insul în fulgarin, iar tânărul care a încercat să călătorească fără bilet profită de această schimbare de direcţie, se fofilează încetișor, se face nevăzut; când apare miliţianul, după care se uita cu atâta fervoare insul în fulgarin, vărsându-și toată furia pe bătrânelul cu pălăria de panama, din pricina căruia l-a scăpat pe studentul cel obraznic și cu „creastă de cocoș”; i-ar fi arătat el çum să se poarte, în primul rând l-ar fi tuns chilug ăia de la miliţie, asta-i. sfgur. Pensionarii ăștia, își dă cu părerea o femeie cu plasele pline cu conopidă, îi cai Aă moartea acasă și ei umblă... în toată vânzoleala care s-a creat odată cu intervenţia miliţianului, sfârșitul frazei nu se mai aude (adică ce se întâmplă până la urmă cu bătrânii

ăștia pe care îi caută moartea la domiciliu). Miliţianul vrea să facă ordine cu orice preţ, Dumneavoastră, spune el, veniţi amândoi cu mine la sectie. De ce să venim? întreabă bătrânelul cu o voce plângăreaţă, în timp ce insul în fulgarin îi zâmbește mieros miliţianului, încercând. din primul moment să-i câştige bunăvoinţa. Ce am făcut, păcatele mele (se vede după accent că e moldovean) de ce să vin la secţie? Miliţianul e vădit plictisit, într-adevăr, de ce să-i ducă la secţie pe ăștia doi; s-au certat, să fie sănătoși! Poţi să pleci, tatae, îi spune el bătrânului cu pălărie de panama și cu batistă la buzunarul de la haină (suntem în iunie, numai că bătrânul nu se desparte de haina lui nici în august, când căldurile sunt în toi, e un domn, pentru care eleganţa, distincţia sunt mai importante decât orice altceva). A fost cât se poate de năucit auzindu-l pe miliţianspunându-i *tatae,* lui, care a fost funcţionar superior în minister! dar, cum nu-i bine să te iei în gură cu autoritatea, înghite așa-zisa insultă și-se depărtează cu niște pași săltăreţi ca de băieţandru (a slăbit mult în ultima vreme, din care pricină trupul lui a primit o anumită imponderabilitate, mersul i-a devenit ușor plutitor, alunecă mai mult decât merge, ca să zicem așa…). Astfel de accidente sunt aproape zilnice, controlorii „își fac datoria” mai ales la orele când tramvaiele sântAnţesâte cu studenţi, numai că el, Matei, e aruncat în afara acestui ritual zilnic. Poate lenevi în pat după pofta inimii, el nu mai e student, nu mai are unde să se grăbească; ritualul obișnuit al existenţei Jui de fiecare zi s-a întrerupt pe neașteptate, de parcă s-ar fi aflat în mână cu piesele unei mașini dezmembrate cu care nu știe ce să facă. Despărţirea, ruptura nu se poate face însă dintr-odată, smulgerea lui Matei din viaţa studenţească se realizează, totuși, mai peîndelete. Deocamdată el îi cere voie profesoarei care conduce seminarul de literatura română – un seminar unde se studiază, prin analiză directă pe text, poeziile – lui Eminescu – îi cere deci permisiunea” să asiste pentru ultima dată, bineînţeles, la seminar. Nici nu trebuie să mă mai întrebi, îi spune profesoara, care e de asemenea

emoţionată, vino liniștit, nu știu cum am să mă descurc fără tine, o să-ţi simţim lipsa cu toţii, spune ea uitându-se în stingă și în dreapta, nu cumva s-o audă careva. Matei e studentul ei preferat, ia cuvântul la seminarii, vorbește aproape toată ora, analizând fiecare vers în parte; una e însă să fii student și cu totul altceva e să asiști doar la un seminar în calitate de ex-studênt; Matei nu se grăbește să comenteze versurile lui Eminescu, probabil că nici nu are voie s-o facă; n-ar. vrea, în tot cazul, s-o pună pe profesoară într-o situaţie neplăcută; discuţiile, *fără el,* demarează greu; nimeni nu reușește să scoată în evidenţă frumuseţea unui vers, cum ar fi „Lacul codrilor albastru, nuferi galbeni îl încarcă” și pe Matei îl mănâncă limba, tare ar vrea el să explice ce-i cu versurile astea, în ce constă frumuseţea lor neasemuită; lui, i-ar fi spus el profesoarei, îi amintește de o pictură a lui Monet, dacă își amintește bine, pictura chiar e intitulată *Nuferii*; îi plăcea să-și etaleze cunoștinţele în faţa colegilor – mulţi nu-l puteau suferi din pricina asta, îl considerau cam lăudăros și infatuat – să le arate că se pricepe nu numai la poezie, ci și la pictură, de vreme ce îi știa atât de bine pe „impresioniști”; există, ar mai fi vrut el să spună, și o simbolistică a culorilor, albastru și galben, culori contrastante, îţi trebuie un oarecare curaj ca să le alături, numai că toate culorile astea ar fi putut fi lămurite în voie dacă ar mai fi fost student, dacă n-ar fi fost dat afară „pentru grave abateri de la disciplina școlară”, în penultimul an de facultate; așa nu avea ce să facă, era obligat să tacă, în timp ce orele de seminar lâncezeau, profesoara, fără intervenţia studentului ei preferat, nu știa nici ea cum să procedeze, în realitate era cam speriată, nu cumva să fie trasă la răspundere că i-a permis totuși „să asiste” la seminar, să i se spună că nu a fost destul de vigilentă, c-a dat dovadă de slăbiciune, i s-a mai spus doar și în alte rânduri că are o mentalitate mic-burgheză, bănuiește însă ce-i în sufletul sărmanului băiat, cât e de întors pe dos, gata să plângă, mult prea sensibil, după părerea ei, pentru vremurile astea dure, și foarte talentat,

chiar dacă nu e pe deplin format; în tot cazul, ea a avut grijă de el, i-a dat să citească cărţi din biblioteca ei sau chiar împrumutate; de pildă cărţoiul ăla uriaș, studiul lui Étiemble despre Rimbaud, pentru cercul de literatură universală. Aș vrea să scriu un eseu despre Rimbaud, m-aș

— Opri mai ales asupra poeziilor din ultima perioadă, îi spusese Matei. Am introdus și câteva pagini despre *Un anotimp în infern.* Aș vrea să vi le citesc.

4

Nici nu știu dacă să-ţi povestesc sau nu, sunt în definitiv destul de tare ca să ţin totul pentru mine, spuse Radu (Joman, să nu trăncănesc în stânga și în dreapta, și totuși, măi frate, parcă simt nevoia să mă descarc, să-i istorisesc cuiva întreaga tărășenie. Măi, prin ce am putut trece, spuse el uitându-se mirat la celălalt, luându-se cu ămândouă mâinile de cap. Treaba ta, spuse Marius Popa, știi că nu sunt în, general un tip curios. Ce, te-am întrebat vreodată ceva, pe unde te duci și ce faci?… Sântdm colegi de cameră de patru ani de zile și între timp sper că ai reușit să mă cunoști bine, știi că nu sunt gură de petice. Dacă vrei, îmi spui, dacă nu… nu. Tu hotărăști… Mai luăm două halbe de bere. Era o zi frumoasă, luna mai, și pe masa lor acoperită cu un plastic vernil se așezau mâțișori, care se desprindeau din plopii înalţi te înconjurau grădina. Trebuia să acopere halbele cu palma, să ferească berea cu guler de spumă de acești intruși cam enervanţi… Uite, sunt convins, spuse Radu – Coman, că nici nu bănuiești unde mi-am petrecut eu noaptea… și își privi colegul de cameră întrebător, de parcă i-ar fi spus o ghicitoare, dar care era atât de complicată incât nici pomeneală ca acesta să-i poată răspunde… Bănuiesc că la vreo gagică, numai că pe mine, spuse Marius Popa, aventurile amoroase ale altora mă lasă indiferent, așa că nu-ţi răci gura de pomană, bem berea și plecăm, vreau să trec pe la B.C U. să citesc ultimul act din *Faust, se* apropie examenele și sunt în urmă mult cu lectura particulară; când mă gândesc cât mai am de citit, mă apucă groaza. Tu n-ai probleme, sunt convins că până acuma ai parcurs toată bibliografia… Stai, il

întrerupse celălalt, lasă naibii bibliografia, iar în ceea ce privește femeile, știu că ești discret, n-o să mă apuc acuna, să te plictisesc cu cine știe ce poveste amoroasă „fii liniștit în privinţa asta. Marius se uită cu mai multă atenţie la colegul lui de cameră; avea într-adevăr o greutate pe suflet, se vedea de la o poștă, ceva serios. Bine, spuse el, te ascult, dă-i drumul, dar dacă mai stăm „sunt de părere să mai luăm o halbă, să nu se uite ospătarul urât la noi; ocupăm locul degeaba și nu consumăm. Fie, mai ai ceva bișstari? îl întrebă colegul. Am, fii liniștit. Promiţi, prin urmare, că totul rămâne între noi?... Promit, spuse Marius Popa, privindu-și colegul cu ochii lui blânzi de bucovinean. Între timp – chelnerul mai aduse două halbe de bere cu guler de spumă. Nu-i vorba că nu aș avea încredere, spuse celălalt, dar sunt probleme de organizaţie, n-am voie să pălăvrăgesc în privinţa lor și nu e numai atât, e o problemă în primul rând, ca să zic așa, personală, care mă privește pe mine; nu pot să nu-ţi destăinui că mă simt jignit, sufăr ca un prost, de parcă cineva mi-ar fi tras o palmă pe care, în definitiv, poate că nici nu o meritam, pentru că nu mă simt vinovat, pricepi, aici stă toată hiba; dacă m-aș simţi numai cu atâtica de vină, aș zice că bine mi-au făcut, aș înghiţi hapul și n-aș spune pâs, nu sunt împotriva sancţionărilor, oricât de aspre ar fi ele. Am primit o sarcină, am greșit, gata, fraţilor, pedepsiţi-mă, îmi fac autocritica, îmi recunosc greșeala. Se lăsă o scurtă pauză, abia se vedea prin perdeaua de fulgi. *Eu nu sunt de părere că băieţii au greșit atuncea, la ședinţă,* spuse Radu Coman, și cuvintele îi ieșiră greu din gură, apoi un timp privi halba în neștire, de parcă ar fi regretat cele spuse. Scoate-ţi puloverul, îi spuse apoi colegului de cameră, s-a încălzit „parcă ar fi vară și când te gândești că suntem abia la începutul lunii mai. Povestește, spuse Marius Popa, numai că ai început să vorbești prea tare, sunt niște moace la mesele din jur care am impresia că au început să devină tare curioși. Ar fi trebuit să căutăm o masă mai la umbră, spuse Radu Coman, aici bate într-adevăr prea mult soarele. Mă întorc imediat, adăugă el, și intru direct în

subiect. Marius Popa își privi bocancii nefăcuţi cine știe de când; aveau talpa desprinsă și când ploua se uda la picioare; oricum, își spuse el plin de speranţă, două luminai rezistă, până vin ai mei și-mi cumpără niște sandale.

de la bocanci trec direct la sandale, poate găsesc un model frumos, ultimul răcnet; îi făcu semn cu mâna colegului de cameră care îl căuta cu privirea; e complet zăpăcit, pare speriat, a și uitat unde e masa noastră; abia se așează din nou la masă, că se porni pe povestit, fără să se mai lase rugat. Mă trezesc ieri dimineaţă, își începu el istorisirea, că mă cheamă la organizaţie, ești chemat la raion, mi se spuse, în legătură cu ce problemă nu putem să-ţi spunem, pentru că, pur și simplu, nu ni s-a spus nici nouă. Bea-ţi berea, îi spuse Marius Popa, bate soarele și nu mai e bună de nimic. Eram puţin îngrijorat, nu înţelegeam de ce sunt chemat, în toată povestea cu exmatriculările, cu întregul scandal, nu eram în definitiv amestecat, nu aveam de cesă mă tem, eram mai curând curios și puţin cam neliniștit, ceva aveau să-mi spună, nu m-au chemat de florile mărului; intru, dau bună ziua, îmi scot șapca frumos, îmi spun numele, mi s-a spus să vin la dumneavoastrăle zic: cine v-a chemat? mă întreabă un tip binevoitor, cu un dosar sub braţ, nu știu; mai așteptaţi atuncea, îmi spune tipul, să ne interesăm. Știi de ce m-au chemat? întreabă Radu Coman și un zâmbet cam năuc și, în tot cazul, cam nelalocul lui, îi apăru pe chip. De unde vrei să știu, ce-s fachir să le ghicesc pe toate? spuse Marius Popa, ștergându-și cu dosul palmei mustaţa bălaie și udă. Ca să mă ţină toată ziua și toată noaptea acolo, pentru asta. Nu pricep; și pentru ce anume te-au ţinut acolo, dacă nu vroiau nimic de la tine? Nici nu am ajuns să-ţi spun ce voiau anume nu te grăbi, te rog, spuse Radu Coman. Ca să studiez, au spus, ai nivelul ideologic foarte scăzut, s-a văzut lucrul ăsta la ședinţele noastre, când n-ai dat dovadă nici de cel mai mic spirit combativ; în spatele birourilor e un fel de magazie imensă, plină de cărţi legate frumos, în roșu, majoritatea dintre ele; te-am adus aici ca să citești,

mi-a zis secretarul, să te mai instruiești; /citește-le, zice, și după aceea ai să vezi cum multe alte lucruri au să ţi se clarifice; ar trebui, spuse el căzând pe gânduri, să nu-ţi dăm drumul până ce le citești pe toate, doar că ţi-ar lua, probabil, prea mult timp; citește, mi-a spus el pe un ton foarte grav, și ar fi bine să-ţi faci și unele conspecie; ţi-am adus mai multe caiete și niște creioane, unele colorate, ideile mai importante le scrii cu creionul colorat, să se fixeze mai bine, nu trebuie să te învăţ eu, ești doar student, știi tot atât de bine ca și mine ce anumeînseamnă un conspect; în tot cazul, conspectează atent tot ce-ai citit, ca să fim siguri că nu ne tragi în piept; nu-ţi pierde timpul fără folos, ar fi păcat, de altfel, să pierzi timpul de pomană, când ţi se oferă un asemenea prilej de studiu, mai târziu are să-ţi fie de mare folos, ai să vezi; o să stăm de vorbă după ce studiezi serios, îmi dădeam seama că nu glumea, vorbea foarte serios, pe un ton ușor părintesc; după ce-a plecat m-am uitat la cărţile din jurul meu, se așternuse un strat subţire de praf deasupra lor, nu le mai citise probabil niméni de multă vreme; m-a cuprins în prima clipă un fel de entuziasm, m-am pus pe studiu cu cel mai mare sârg, ideile principale le-am subliniat cu creion roșu; m-am cufundat în lectură și aproape că am și uitat cum trece timpul; m-am trezit că se întunecă, iar în jurul meu era o liniște deplină, probabil că plecaseră cu toţii; atunci m-am speriat, mi-a trecut pofta de studiu, cine știe cât timp au de gând să mă ţină aici, pe deasupra îmi era și foame, au început să-mi ghiorăie maţele; totuși, mi-am înfrânt slăbiciunea și m-am apucat din nou de lucru. Am început să citesc și să conspectez tot ceea ce mi se părea niai important, adică ideile principale, numai că nu mai aveam sporul de dimineaţă, citeam și gândul îmi fugea tot timpul în altă parte. Se lumină de ziuă, am deschis geamul și păsările din parcul din apropiere cântau de te înnebuneau. Bineînţeles, aș fi putut fugi pe fereastră, magazia era la parter, dar nu voiam să dau bir cu fugiţii, eram foarte mândru de conspectele mele și voiam să mi le vadă cineva. O pasăre mai ales m-a dat gata, nu știu, să fi fost

privighetoare, citisem despre ea prin cărţi, prin poezii, mai ales, e plin de privighetori, sau poate să fi fost altă pasăre, tu, care eşti de la ţară, trebuie să ştii mai bine cum e cu păsăretul ăsta, bănuiesc că le deosebeşti una de alta după cântec. Nu le prea deosebesc, spuse Marius Popa. Dar privighetoarea trebuie să o fi ascultat? îl întrebă Radu **Go**man. Într-o dimineaţă, îşi aminti, ieşeam de la o **cir**ciumă, la şosea, ştii, cârciumioara aia de lângă **Arcul de**

Triumf, unde e deschis până la şase dimineaţa, şi cântau păsările, mamă, ce mai cântau; ne-am contrazis atunci cu Stela Dugan, susţinea că se pricepe la păsări; Sorin Galetaru îmi amintesc că s-a contrazis cu ea, habar n-ai, zicea, confunzi privighetoarea cu ciocârlia, fetiţo!… s-au certat aşa până la cămin: ba că e privighetoare, ba că-i ciocârlie… Te-ai cam abătut de la subiect, îi atrage. atenţia Marius Popa, până la urmă bănuiesc că te-au gratulat pentru conspectele tale, te-au supus, bănuiesc, şi unui mic examen? Râzi de mine, făcu Radu Coman supărat, mă iei în balon? Nu râd, ce dracu’ eşti atât de suspicios, pur şi simplu sunt curios să aflu cum s-a terminat toată tărăşenia; gata, adăugă el, nu te mai întrerup, te ascult. Pe la şase a venit femeia de serviciu, o auzeam măturând în liol, vorbea de una singură, se certa cu o nepoată leneşă: Stă toată ziua cu curu’ pe scaun şi nu face nimica; de-acuma eşti cât calu, o mustra ea, ai putea să pui şi tu mâna să mai scuturi prin casă, când sunt eu la servie!; lasă că nu vă omorâţi voi atât cu învăţatu’ la şcoala profesională, te faci că înveţi şi scrii scrisori la drăguţi, crezi că eu sunt proastă şi nu ştiu, numai că mă fac că nu văd; mi s-a urât să te aud cum sari cu gura la mine, să nu mă amestec, adică, în viaţa ta personală, mai rău ca maică-ta; pe astea ca tine nici să le legi de pat… turuia ea însoţită de târşâitul măturii, numai că într-o zi te urc în tren şi te trimit de unde-ai venit, să facă ei cu tine ce-or şti, că doar nu ţi-s mamă să-mi fac tot felul de idei din pricina ta, se auzea cum scutură cârpa de praf, era o femeie iute şi harnică, îi mergea nu numai gura, ci şi mâinile, mi-o închipuiam mică

și osoasă; apoi se opri din lucru, își suflă nasul cu zgomot, de mai multe ori, oftând cu năduf, așa mă ţine. de-o săptămână și nu-mi mai trece. Apoi îi auzii pașii îndreptându-se spre magazia cu cărţi, unde stăteam eu „cu caietul de conspecte în faţă. Bine că mi-am adus aminte, îmi spuse ea, mi-a lăsat vorbă tovarășu' Vasile ori tovarășu' Mihai, nu mai ţin acuma bine minte care – dintre ei, să-ţi spun să pleci la cămin, ori unde stai, mi-a mai zis, să lași caietul pe masă, să citească el ce-ai scris acolo, să vadă dacă e bun scrisu'. Prin urmare, pot *să* plec? am întrebat mirat. Ce mi-au spus ei, eu aia îţi spun, că doar n-oi zice de la mine. Poate îmi spui și mie cât s-a făcut ceasul? mă întrebă femeia. Șase și jumătate, i-am răspuns uitându-mă la ceas. N-ai fost cam surprins? îl întrebă Marius Popa. Mai degrabă jignit, spuse Radu Coman. De ce jignit? întrebă celălalt. Jignit și cu asta basta, spuse enervat prietenul; pe cuvântul meu că nu te știam atât de curios. Mă așteptam să te întorci la cămin, numai că tu ai lipsit toată dimineaţa; nici măcar la cursuri n-ai venit. M-am plimbat o vreme în Cișmigiu, povesti el în continuare. Lumea trecea fără să mă vadă „fiecare se grăbea să ajungă cât mai repede la serviciu, singurul plimbăreţ eram eu; aș fi luat o barcă să mă plimb cu ea pe lac, aveam o poftă nebună să mă distrez și nu știam cum; doar că bărci nu se puteau închiria până după orele zece. Am intrat într-o circiumă și l-am rugat pe ospătar să-mi aducă o salată, boeuf; am mâncat salata, care era proaspătă și foarte bună, eram rupt de foame și am cerut încă una, rugându-l. să-mi pună și puţin muștar… Știi cum mă simţeam? își întrebă Radu Coman prietenul. De unde vrei să știu, spuse Marius Popa, am înţeles că-ţi era foame și că ai dat gata dintr-un foc două salate boeuf. Mă simţeam, spune Radu Coman, în al nouălea cer. Îmi venea să zburd ca un mânz; m-am împrietenit cu chelnerul, m-a întrebat dacă nu vreau să-i vând bricheta mea din R.F.G.; i-am zis că-i amintire de la o fată, așa că nici nu se pune problema de așa ceva; mi-a promis că îmi face rost de niște baterii de schimb. Până la urmă am băut un șpriţ amândoi, eu plătesc, a zis ospătarul,

întotdeauna când e vorba de studenţi nu mă zgârcesc, am și eu un frate la ştiinţe economice, eu l-am ţinut la facultate patru ani, în vară își dă examenul de stat; am băgat o groază de bani în el, dar nu-mi pare rău, sunt mulţumit, nu mi-a făcut probleme, a fost tot timpul printre primii, *a* învăţat bine; nu știu dacă mă crezi, e ca o fată mare, nu semănăm amândoi, eu am fost mai golan, nu pot spune că nu m-am descurcat în viaţă, dar la învăţătură nu prea m-a tras aţa; a continuat întrebându-mă: cu ce vrei să te servesc, am aici fel de fel de băuturi, pe alese. Se uita la ele de parţă nu le vedea, cu ce vrei tu, zice, mi-e indiferent. Un pahar, nu mai mult, că am de învăţat, mă duc la bibliotecă. Singurii consumatori eram noi și un bătrân, într-un pardesiu jerpelit, avea un păhărel cu nu ştiu ce băutură verzulie; între timp se făcuse aproape de opt, aveam de gând să intru la un film în matineu, sentimentul că pot face tot ce-mi trece prin cap era foarte puternic. Am intrat la *Vagabondul,* pe care îl văzusem încă de vreo două-trei ori; o muzică mai înălţătoare nu cred să fi auzit vreodată, așa că merită să-l văd și pentru a treia sau a patra oară. La seminar, îi spuse Marius Popa, a întrebat Bitan de tine, trebuia să susţii nu știu ce referat, așa v-aţi înţeles în pauză, la seminarul de săptămâna trecută. Radu Coman se întunecă la chip dintr-odată, uite că am uitat de referat, spuse. Colegul lui de cameră bănuia că o să suntrristeze, îl știa cât e de conștiincios, cu cât sârg își pregătește el toate seminariile, puţin prea pedant și prea tocilar, după părerea lui, cu toate că rezultatele nu erau cine știe ce, era ceea ce se cheamă un student de mijloc. Totuși, în fiecare sesiune se prezenta și trecea la toate examenele, na-și lăsa niciodată restanţe pentru la toamnă; cam tăcut și închis în el, încât toată izbucnirea verbală din dimineaţa asta aproape că îl speriase. În cei patru ani de zile de când erau colegi de cameră – e adevărat că în primii ani stătuseră împreună cu alţii, în încăperi imense, de câte cincisprezece paturi –, toate vorbele pe care i le spunea Radu Coman nu fórmau un grup compact de cuvinte, în stare să egaleze lunga

istorisire din faţa halbelor cu bere. Simţise însă nevoia să vorbească; așa-i în viaţă, simţi uneori nevoia să-ţi descarci sufletul; și, spre marea iui mulţumire, Marius Popa nu se apucase să râdă de el, să-i spună, de pildă, și-au cam bătut joc de tine cu conspectele lor, parcă văd că n-o să le citească nimenea, nici pomeneală de așa ceva; ascultase liniștit, căutând să-i înţeleagă tulburarea, chiar dacă nu-i spusese cine știe ce cuvinte grozave.; or, el nu de cuvinte» vea nevoie; simţise că trebuie să-și descarce sufletul și, ce naiba, și-l descărcase în faţă cuiva care, cel puţin, fusese în stare să-l asculte fără să spună cine știe ce tâmpenîe, care să-i taie cheful de povestit. Plecăm, spuse Marius Popa uitându-se la ceas, altfel întârziem la seminar. Fii liniștit, îi spuse colegul de cameră, până la facultate nu facem mai mult de cinci minute. Ceasul tău merge bine? îl întrebă celălalt. Mi-e teamă că al meu a cam luat-o înainte. Perfect, spuse Marius Popa, azi-dimineaţă am pus ora exactă după difuzorul din dormitor. Făcură un semn chelnerului să vină să plătească, împărţiră suma necesară pe din două, apoi se ridicară, îndreptându-se în mare grabă spre facultate.

N-are rost să te întorci acasă până se termină sesiunea, deocamdată n-o să batem toba la toată lumea că te-au exmatriculat, vii odată cu ceilalţi studenţi, îi scriseseră de-acasă lui Matei… Fără legitimaţie e mai greu de intrat în cămin, așa că dorm și eu pe unde-apuc; m-am împrietenit cu un student grec; la ei în ţară e dictatură și Zeatis a făcut un an de închisoare, a luptat cu arma în mână pentru libertate, și când l-au prins a doborât doi haidamaci, doi poliţiști, nu s-a lăsat legat cu una, cu două; a reușit să fugă din închisoare, a evadat; americani, *go home*; îi urăște foarte tare pe americani și, când vorbește despre ei, de furie, îi dau lacrimile; Zeatis e mic de statură, are o chelie prematură la cei douăzeci și cinci de ani ai săi, dar e foarte puternic și când am să mă întorc acasă, am o mulţime de planuri; ascultă bine ce-am să fac atunci, și Zeatis îi expune amănunţit planurile sale de viitor; ai să vii cu mine, îi spune Zeatis, în Creta, ai să vezi ce lume

extraordinară, ce oameni minunaţi sunt cretanii; să nu prind picior de american acolo, că îi tai beregata, spunea Zeatis și ochii lui albaștri și foarte copilărești. aruncă scântei în jur și lui Matei i se pare că seamănă cu unul din zeii aceia greci, doar că e mic de statură și prea îndesat ca să-ţi amintească char de nu știu care statuie din manualele de istorie; Zeatis vrea să devină în primul rând scriitor – am atâtea de scris, material pentru o mie de volume, câte am trăit, prin câte am trecut! – și cu toate că nu-i poate suferi pe americani – *Go home,* să plece acasă la ei, imperia ls.

liștii dracului – se dă în vânt după proza lui Hemingway; și el s-a săturat de americanii lui până peste cap, altfel n-ar fi plecat în Cuba, știi și tu că stă în Cuba, a întors spatele Americii, am citit un interviu într-o revistă franţuzească și să-l vezi pe Hemingway cum stă într-un hamac, cu o pipă cât toate zilele în gură, acolo în bungalovul din Cuba; trage din pipă și se uită la marea din faţa lui; îi plac pisicile lui Hemingway, are o pisică pe care o ţine în braţe; ai citit povestirea *O pisică în ploaie,* o microbijuterie, o perlă, nu-mi doresc altceva decât să pot scrie și eu o povestioară ca aia, nimic mai mult. Așa că Zeatis l-a luat să doarmă la căminul lor („sunt prieten cu portarul, are un bunic grec, dar nu știe grecește decât câteva cuvinte, i-am promis că-l învăţ, așa că o să te prezint lui şi-o să poţi veni când vrei), un coleg a plecat în Bulgaria și patul lui a rămas liber, ai unde dormi; seara, Zeatis îi citește o foarte scurtă povestire, în care e vorba despre un pescar grec, un bătrân lup de mare care s-a întors în satul lui din Creta după ce a călătorit prin toată lumea și a avut câte – o soţie în fiecare port; acuma e însă bătrân, nici nu se mai gândește la femei, decât câteodată noaptea, când, din pricina reumatismului adânc intrat în oasele sale bătrâne, nu poate dormi; e însă un pescar neîntrecut și renumit în toate satele din jur; și într-o bună dimineaţă pleacă, la fel ca în fiecare zi, la pescuit… și Zeatis se oprește din citit, pune paginile lângă el, n-am terminat-o, spune; adevărul e că nu știu foarte exact cum

s-o continui, cu toate că bate a Hemingway, știu, asta vrei să spui, crezi că eu n-am observat-o? 4-Casa seamănă, într-adevăr, atmosfera, în schimb, e foarte bine prinsă, parcă aș fi fost acolo, atât de exact sunt conturate locurile tale natale, încearcă Matei să-l consoleze.

— Poate c-am greșit alegându-mi drept personaj un pescar, nu crezi? îl întrebă Zeatis. Îţi alegi un erou, un pescar și, gata, fără să vrei, te trezești că-l copiezi pe Hemingway. El a epuizat, ca să zic așa, subiectul, în domeniul ăsta nu se mai poate face nimic. Ce-ar fi să-i schimb profesia? Să zicem că nu-i pescar, ci vânător! Povestiri cu vânători găsești și la Hemingway câte vrei, îi spune Matei încurcat. Adevărul e, îi explică Zeatis, c-am cunoscut un pescar aidoma celui descris de mine, așa că nu are niciun rost să-i schimb meseria, numai că nu merge, bătrâne, pun mina pe stilou și povestea, în loc să-și urmeze calea ei firească, începe să sune ca în afurisitul ăla de Hemingway; a plecat el în Cuba, i s-a făcut și lui scârbă de conaţionalii lui, dar americanul tot american rămâne; și Zeatis se apucă să-l facă în fel și chip pe Hemingway, americanul ăla afurisit; și totuși, într-o seară, i-a citit lui Matei *Zăpezile de pe Kilimanjaro,* i-a tradus-o el din grecește cuvânt cu cuvânt; la un moment dat, spre sfârșitul povestirii, Zeatis a izbucnit în lacrimi și n-a mai putut citi; ce-a mai rămas am să ţi-o traduc mâihe, acum nu mai sunt în stare; am făcut un mare efort, îmi vine destul de greu să găsesc cuvintele românești cele mai potrivite; în traducerea mea s-a pierdut tocmai stilul, lucrul cel mai de preţ la Hemingway; dar cred că și. așa ţi-ai dat seama cât de splendidă e nuvela; într-o zi, Zeatis a făcut rost de un disc cu muzică grecească, dar nu aveau unde să-l asculte; e adevărat că el cunoștea fiecare melodie, ar putea să i le cânte lui Matei, numai că nu se putea compara, bineînţeles, felul lui de a cânta – cu o voce, ce să spun, mult mai minunat miorlăie o pisică dacă o tragi de coadă! – cu vocea cântăreţului aceluia; până la urmă, Zeatis reuși să facă rost de un pik-up, acul era prost, cântecele se auzeau destul de hârâite, erau însă într-

adevăr nemaipomenite, îţi dădeau lacrimile ascultându-le; un popor ca ăsta n-o să piară nir ciodată, spune Zeatis, apoi vru să-l înveţe pe Matei să danseze sirtaki, dar se lăsă păgubaș; nici el și nici celălalt coleg de cameră – care era de asemenea grec – nu știau să joace sirtaki după cum scrie la carte, nu-i nimic, ai să înveţi când ai să vii la noi, în Grecia, după ce-o să plece americanii, o să te înveţe cretanii dansurile lor; băură lichior de portocale – lui Zeatis îi plăceau băuturile dulci – ascultară muzică grecească și se cam îmbătară toţi trei; Zeatis se apucă să danseze din nou, celălalt grec, colegul de cameră, nu se lăsă mai prejos; nu le ieșea chiar cum scrie la carte dar deacuma erau mai puţin exigenţi; să-l învăţăm și pe puștiul ăsta, spunea Zeatis, dansul aducea mai curând cu un brâu românesc, doar melodia era grecească; pe Zeatis îl apucă dintr-odată geniul improvizaţiei, începu să tropăie de unul singur, năs cocind tot felul de figuri de dans, una mai năstrușnică decât cealaltă, asigurându-l pe Matei că așa se dansează la ei în Creta, așa dansează cretanii, ai să vezi când ai să vii la noi după ce vor pleca ticăloșii de americani…

Duduiau dușumelele, iar cei din camera de dedesubt, niște spanioli care se opuseseră regimului lui Franco, se impacientaseră, era trecut de două noaptea, ei a doua zi aveau examen la anatomie, trebuiau să aibă capul limpede la examen, nu după ce făcuseră o noapte albă, o să încurce toate oscioarele alea cu denumiri complicate pe care, pe deasupra, trebuiau să le buchisească într-o limbă străină.

„— Care te duci să-i liniștești, nu putem învăţa pentru examen în gălăgia asta! Gata, băieţi, potoliţi-vă, aţi dansat destul, pierdem examenul de mâine dacă nu ne lăsaţi să ne odihnim. *Por favor! se* rugă spaniolul Octavio, într-un slip cam jegos și cu un lănţișor de aur la gâtmedalionul cu Madona, pe pieptul lui flocos, împreunându-și mâinile amândouă ca pentru rugăciune. Zeatis spuse că se supără dacă Octavio nu vine să danseze cu ei Sirtaki, voi, spaniolii, la fel ca noi grecii luptaţi împotriva dictaturii; Franco e Un criminal, spune Zeatis și

spaniolul fu bineînţeles de acord cu el, numai că ora era înaintată și ei trebuia să se culce de-acuma, au dansat destul; poate că Octavio vrea *un poco* de lichior de portocale, spune Zeatis pentru care spaniola și italienească erau cam același lucru; nu mult, *un poco,* repetă repetă el arătând sticla, care era însă goală, nici măcar *un poco* de lichior nu se mai afla pe fundul ei; cu multă plăcere, spuse Octavio, făcându-se că nu observă că sticla era goală, altă dată însă, acum e mult prea târziu, și el vrea să se ducă să se culce; altfel mâine la examen *am rasolit-o,* spune (învăţaseră fel de fel de expresii șmecherești de la colegii de grupă). Și a doua zi dimineaţă se treziră toţi trei mahmuri; Zeatis nu era obișnuit cu băutura; pentru prima dată. În viaţă pot spune că m-am îmbătat și va fi și pentru ultima oară, decretă el cu toată seriozitatea; să ieșim puţin la aer, spuse celălalt grec, cu o faţă prelungă, numai în izmene și în flanelă albă, stând în genunchi în mijlocul patului, părea că se roagă și semăna cu Cristos pe muntele Măslinilor dintr-o reproducere după El Greco pe care o mătușă a lui Matei o avea deasupra patului; nu vezi că plouă, spune Zeätis, unde să ieșim pe vremea asta nenorocită; și totuși ieșiră, altfel îmi crapă capul, spune celălalt grec, Marutis; tramvaiul era supraaglomerat, toată lumea era udă de ploaie; intrară la un film, ploua cu găleata, undeva trebuia să se adăpostească; la jumătatea filmului, Marutis spuse că se simte rău, îmi vine să vomit și leșin dacă nu ies chiar acuma afară, la aer, le șopti el; nu puteau să-l lase singur, așa că părăsiră sala de cinematograf înainte de-a se termina filmul; Ana Magnani tocmai se certa cu un poliţist italian, mascalţone, îi spune ea reprezentantului legii – și ei deranjează un rând întreg, vă rog să ne scuzaţi – dacă n-aveţi răbdare să vedeţi filmul până la capăt, spune un domn de a cărui burtă proeminentă cu greu izbutiră să treacă, de ce nu staţi acasă; așa-i tineretul de astăzi, nu are pic de educaţie, interveni o cucoană pe lângă ai cărei sâni imenși trebuită de asemenea să-și facă loc să treacă.

Vorbiţi? Da, vorbim, îi spuse Matei telefonistei care îl

întrerupea din minut în minut, vă rog, nu ne mai întrerupeţi, spune la un moment dat enervat la culme; vocea lui Marian în pâlnia telefonului era cu totul schimbată; telefonista asta îi călca pe nervi pe amândoi, așa că își scurtară convorbirea; Marian îl va aștepta la gară pe Matei, la acceleratul de patru și douăzeci de minute; o să luăm troleibuzul până în centru, îi explică Marian, și din centru putem să mergem pe jos două staţii; sau dacă te dor prea tare picioarele luăm tramvaiul; Matei prefera să meargă pe jos, tot nu cunoștea el Craiova, ăsta e Palatul Primăriei, îi explică Marian de cum coborâră din troleibuz; Matei nu știa dacă să-i spună sau nu lui Marian c-a fost dat afară din facultate; veștile proaste, chiar când te privesc personal, nu-ţi prea vine ușor să le spui altora și între timp Marian tuna și fulgera împotriva edililor orașului, care au lăsat trotuarul să se deterioreze într-un asemenea hal, numai gropi, după cum poţi vedea și tu și când plouă îţi dai seama ce mizerie se face; oricum, mă bucur foarte mult c-ai venit și arăţi minunat, bătrâne, sper că sesiunea a mers șnur, sau ţi-ai lăsat vreo boabă pentru la toamnă?; și din nou Matei fu tentat să-i spună totul – ce mutră o să facă aflând că a fost exmatriculat și va trebui să-i explice întreaga poveste, ceea ce nu-i defel ușor-şi mai sunt și părinţii lui Marian care o să-i pună o mie de întrebări – le-am luat pe toate, minţi Matei, de altfel a fost o sesiune ușoară, trei examene, îţi dai seama, nicio problemă; la anul încerc din nou „de data asta la filologie, îi spune Marian, care încercase, trei ani la rând, să intre la regie de film.

— Ai renunţat la film? îl întrebă Matei și lui Marian îi vine greu să răspundă, da, am renunţat, mai ales că tot timpul nu face altceva decât se gândește la filmele pe care visează să le facă, are în cap o mulţime de subiecte, unul mai grozav decât altul! Și chiar începe să-i povestească lui Matei ultimul său scenariu – îl am bătut la mașină, dacă vrei ţi-l dau să-l citești! Și despre ce-i vorba în scenariul tău? îl întreabă pe Marian. Și acesta îi povestește că scenariul e inspirat din viaţa unor geologi: trei inși, doi

bărbaţi și o femeie. Unul dintre ei e insistent și carierist pe deasupra, geologa e însă îndrăgostită de fapt de celălalt, care e mult mai retras și interiorizat și căruia îi place să cioplească în lemn; a învăţat de la bunicul lui, care e cioban, tot felul de figurine. De fapt, lucrurile încep să se complice abia după ce tânăra geologă dispare, fără să se știe unde și ce anume i s-a întâmplat. Dimineaţa, amândoi geologii, între care a luat naștere un anumit sentiment de rivalitate, pornesc s-o caute.; Marian povestește, gesticulând cu amândouă mâinile, subiectul scenariului. Și Matei nu are curajul să-i spună că seamănă foarte mult cu un film văzut de el de curând; el, Marian, s-a gândit și la actorii potriviţi pentru rolurile respective. Așa, de pildă, în rolul geologului care cioplește figurine ar putea juca Constantin Dabija, de la Teatrul Municipal. îl întreabă pe Matei dacă a auzit de Constantin Dabija; bineînţeles că auzise, l-a văzut chiar recent, în *Lumina de la ulmi,* e și el de aceeași părere cu Matei, îi place și lui foarte mult, e un actor extraordinar, ce mai încoace și încolo!

Tatăl lui Marian *e* în curte, citește ziarul, știrile de pe ultima pagină; stă într-un șezlong, cu picioarele desculţe vârâte în papuci de casă și numai în maiou; te rog să ne scuzi că te primim astfel, pe căldura asta ne topim, de-o săptămână și mai bine o ţine tot așa.

— V-aţi întâlnit, prin urmare, constată el, mă bucur foarte mult c-ai venit la noi, Marian de când te așteaptă, ţine foarte mult la dumneata. Visează să faceţi împreună filme, dumneata să scrii scenariul și el să facă filmul; în sfârșit, văd că anul ăsta a renunţat să mai dea la cinematografie…

Mama lui Marian se scuză că nu i-a prea ieșit budinca, probabil făina e de vină, oii cine știe, ouăle n-au fost chiar așa de proaspete.

— E un lighean mare în camera voastră, spune ea. Poate Matei vrea să se spele pe mâini. Dacă te speli pină la brâu, i se adresează ea oaspetelui, și apa ţi se pare prea rece, pot să ţi-o încălzesc puţin…

— E bună așa cum e, spune Matei.

— Ce apă caldă! spune din curte tatăl lui Marian. Nu vezi că ne topim de căldură? Spălaţi-vă, și după aceea veniţi să vă servesc cu un pahar de bere, direct de la frigider.»

Matei între timp și-a scos cămașa, se spală cu mult zel stând aplecat deasupra ligheanului.

— Prosopul e pe marginea patului, îi spune Marian, care stă în cadrul ușii și se uită ia el cum se spală.

În sufragerie., ferestrele sunt deschise: să se facă un pic de curent, altfel ne sufocăm.

— Trage perdeaua, spune tatăl lui Marian, să nu bată soarele. Serviciul de masă l-am adus din Germania, astăzi îl inaugurăm, îi explică el iui Matei, aţi văzut muzeul din Dresda? – întrebă Matei. Dresda, spune tatăl lui Marian, ei, cu Dresda a fost o întreagă istorie, cred c-aţi auzit și voi c-a fost făcută praf în timpul războiului, n-a mai rămas decât cenușă și piatră, o adevărată tragedie, nu știu câţi copii au murit în bombardament, le explică el tinerilor, care erau niște ţânci pe vremea aia, n-aveau de Unde să știe. Voi n-aţi trecut prin câte am. trecut noi, frontul și toate alea... ei, și când au ajuns ei la cotul Donului, patruzeci de grade sub zero, le povestea tatăl lui Marian, uitându-se după coșul cu pâine; ai uitat, dragă, să pui plinea pe masă, îi spune. el nevestei cu un ușor reproș în glas.

— Sunt îngrozitor de împrăștiată astăzi, se scuză mama lui Marian, făcându-și vânt cu șerveţelul de hârtie. Căldura e de vină. Uf, nu mai pot, simt că mă sufoc. Puteţi rămâne numai în maiouri, n-ar fi trebuit să vă puneţi cămășile-Ba Matei văd că s-a și închis la nasturele de la gât! N-am mai încălzit ciorba, v-am servit-o rece, să vă mai răcoriţi oleacă... E o femeie înaltă, voinică; în septembrie fac cincizeci de ani, spune ea. Dar nu-i așa că nu se vede, mă ţin încă bine, nu mă las cu una, cu două. Ii dă careva mai mult de patruzeci de ani? Să vedem, cine are curajul?! Știi ce l-au întrebat golanii pe Marian vara trecută, cârid am fost împreună la mare: cine e tipa aia cu care te-am văzut ieri la cinemă? Cine să fie, e maică-mea, le-a spus Marian. Crezi că l-au crezut? M-a rugat să-i dau buletinul,

să-l arate șmecherilor, altfel n-au vrut să-l creadă…

— Ce părere aveţi de ciorbă? Am avut un borș, o minune. Cine mai vrea, să spună; până nu bag oala în frigider!

Bineînţeles că Matei mai vrea, „o idee numai”. Și tatăl lui Marian îl întreabă dacă-i place. pâinea care se face la ei, la Craiova, nu peste tot, bineînţeles, ci numai la o anumită brutărie; e puţin mai departe, dar merită să faci un drum în plus, mai ales la arterita lui sunt recomandabile plimbările lungi; apoi mama lui Marian vru să știe dacă și-a luat toate examenele, nu și-a lăsat vreo „boabă” pentru la toamnă? și Matei repetă minciuna pe care i-o spusese și lui Marian: a fost o sesiune destul de ușoară, trei examene mari și late.

— Poate dă Dumnezeu ca și Marian, anul ăsta… spune tatăl, căutând din nou coșul de pâine și se așternu o tăcere lungă, stânjenitoare, nu se mai sfârșea, era al patrulea an când Marian încerca la facultate. Ţi-a spus c-a renunţat să mai dea la cinematografie? întrebă mama lui Marian.

— Ia și niște ore de gramatică, de două ori pe săptămină, cu sintaxa pare a se descurca mai greu deocamdată, spune tatăl lui Marian.

— Dacă nu intră nici anul ăsta… spune mama lui Marian, și atmosfera riscă să devină mai puţin veselă; acum poate ar fi momentul să le spun că m-au exmatriculat, se gândi Matei, nu-i corect să apar în ochii lor drept studentul ideal, cel ce nu face „necazuri” părinţilor, „ca alţii”.

— Ei, acuma gata! spune mama lui Marian, bătând din palme. Om trăi până la toamnă și-om vedea atunci ce și cum! Să vă aduc șniţelele cât sunt fragede și calde, până nu se răcesc.

— Am două feluri de garnitură, să-mi spună fiecare ce anume preferă: dovlecei, o minune, sau cartofi prăjiţi?

Matei optează pentru dovlecei și între timp ocazia d & a le spune „adevărul”- cum a fost el exmatriculat „pentru abateri grave de la disciplina școlară”, s-a

îndepărtat din nou.

— Carne de viţel! exclamă Matei. N-am mai mâncat nu mai ţin minte de când! De unde aţi găsit așa ceva?

— Am eu sursele mele, îi explică tatăl lui Marian; poate mai vrei o bucată? Sigur că da, servește-te liniștit, mai ales că prima, am impresia că a fost și puţin cam grasă; ia-o pe asta, nu-i mare, e numai bună și poate mai vrei și puţin dovlecel? Și acum urmează surpriza, spune mama lui Marian; și Matei mărturisește cu mâna pe inimă că nici îngheţată de căpșune n-a mâncat nu mai ţine minte de când. E minunată, aprobă cu toată hotărârea Marian, de data asta ţi-a ieșit nemaipomenită. Nu-i prea dulce? întreabă răsfăţându-se mama lui Marian.te. pomenești c-am pus prea mult zahăr? Nu, bunătăţi din astea el, Matei, n-a mai mâncat nu mai ţine minte de când. De dă și supliment, îi asigură mama lui Marian – și tinerii își întind amândoi farfuriile. Mâine, dacă sunteţi cuminţi, vă fac îngheţată de caise, îi anunţă ea. Tatăl lui Marian, în schimb, se abţine de la încă o porţie; ai uitat că trebuie să mai las niște kilograme, își întreabă el consoarta. Dacă mă ţii cu bunătăţi din astea, cum vrei să slăbesc?

Și-acuma ce au de gând să facă golanii? Să o tragă pe dreapta, s-o soilească oleacă – le-a îmbrăcat amândouă paturile, le-a pus cearceafuri în loc de pături, „altfel muriţi de cald” – sau te duci cu Marian să-ţi arate grădina, am pus și varză de Bruxelles, să vezi ce mare s-a făcut, probabil că-i prieste locul. La toamnă, când s-or coace strugurii, atunci să vii la noi! Sigur că da, poate să facă o întrerupere, în drum spre București, de ce n-ar veni? întreabă tatăl lui Marian. Nu avea de unde să știe că în toamnă Matei nu se va mai întoarce la facultate; nici pomeneală să se întoarcă, de vreme ce era dat afară „pentru abateri grave de la disciplină”.

— Duceţi-vă mai bine în camera voastră, să vă odihniţi, îi îndeamnă tatăl. Lighenele tronau în mijlocul încăperii; să vă spălaţi când vă treziţi, să vă răcoriţi. E destul de greu fără duș și cu toate astea nu m-aș muta la bloc pentru nimic în lume.

— Când s-o demola cartierul, spune tatăl lui Marian – și căscă de mai multe ori la rând – o să te muţi, n-o să ai de ales.

— Fiecare cu prosopul lui, spune mama lui Marian. Al tău – i se adresează ea lui Matei – am avut grijă să aibă aceeași culoare cu ligheanul, ca să nule încurcaţi între voi.

— Te-aș mai fi lăsat să dormi, îi spune Marian lui Matei – stă pe marginea patului lui și se uită la el – dar avem bilete la teatru pentru seara asta și s-a făcut târziu. Matei e curios să afle la ce piesă sunt biletele și Marian îi spunè că la *Bădăranii* lui Goldoni, piesă pe care el desigur c-a văzut-o de mai multe ori, numai că altceva mai bun nu se joacă și pe deasupra a auzit că spectacolul ar fi destul de izbutit; sunt câţiva actori nou veniţi, proaspeţi absolvenţi ai IATC-ului care au o poftă nebună să joace. Mai ales unu, Calomfirescu, are un haz extraordinar. În *într-o zi de odihnă* a sculat sala în picioare, aplauze după fiecare replică, ceva de nedescris.

— În primul film pe care o să-l fac, o să-i dau rolul principal, se hotărăște Marian, care îi face prietenului său (s-au cunoscut într-o tabără, pe timpul când erau elevi, Marian era mai mic cu un an decât Matei, și au rămas prieteni) o mărturisire de foarte mare importanţă: am să dau la cinematografie fără să știe ei. Examenele sânt înaintea celorlalte. Le spun că mă duc la București la cursurile pregătitoare de la filologie, dar în realitate am de gând să mă prezint din nou la regie. Sunt îngrozitor de încăpăţânat. N-am de gând să mă las ușor. Ar fi poate momentul ca Matei să-i spună prietenului său adevărul: am fost dat afară din facultate. Am rămas pe drumuri, nu știu ce-am să fac la anu'… Dar parcă i s-au încleștat fălcile. Tace chitic și cu totul pe neașteptate un val de amărăciune îl cuprinde.

— Ce-i cu tine? Te-ai întristat dintr-odată, îl întreabă mirat Marian.

— Nimic, ce să fie! îi răspunde Matei

— Să ne grăbim, spune Marian. Să nu întârziem la spectacol.

— Am să-ţi dau o cămașă albă de-a lui Marian, spune mama acestuia din urmă. Numai să se potrivească la gât. Tu ce număr ai la cămașă?

— Treizeci și opt, spune Matei.

— O să-ţi fie puţin prea mare, dar nu-i nimic, e ea de părere. Încearc-o pe asta, vezi dacă-i bună. Dacă e prea largă, mutăm un pic nasturele și nici nu se observa.

Ii vine de minune și gulerul e într-adevăr ultimul răcnet; și-acuma puneţi-vă papioanele; lasă-l pe Matei să și-l aleagă pe care vrea el, și Matei se cam codește la început, pentru că n-a purtat niciodată în viaţa lui papion, i se pare că arată ridicol cu „fluturele” acela destul de mărișor la gât; dar îţi stă splendid, spune mama lui Matei, ascultă-mă pe mine ce-ţi spun, nici vorbă să fii caraghios cu el, vino și uită-te în oglindă dacă nu mă crezi; nu-i așa că-i stă extraordinar?! seamănă cu actorul ăla. neamţ din filmul *Inimă rece,* nu-i așa că seamănă cu el, mamă, dar seamănă perfect, când vă spun, staţi o clipă să caut o poză de-a lui; am știut cum îi zice, îmi amintesc imediat, spune Marian, Lutz Maik, așa îl cheamă; mă supăr dacă nu-ţi pui papionul, dacă îţi spun că-ţi vine bine, dacă îţi spun că nu ești caraghios defel?!

Și amândoi se îndreaptă spre clădirea Teatrului Naţional, cu minunatele lor papioane la gât; doi tineri eleganţi care arată minunat amândoi, praf le faceţi pe piţipoance, spune mama lui Marian, aveţi grijă să nu vină la mine peste nouă luni și să-mi ceară pensie alimentară, că nu am de unde să le dau; ţi-ai greșit cariera, spune mama lui Marian adresându-i-se lui Matei, actor ar fi trebuit să te faci! Las că-l iau eu într-un film, chiar fără să fie actor, spune Marian. În filmele italiene joacă o mulţime de actori neprofesioniști. Parcă spuneai c-ai renunţat la cinematografie? îi amintește tatăl lui Marian, și în pauza spectacolului se plimbă amândoi prin holul imens, cam ţepeni din pricina papioanelor; Matei s-ar duce la toaletă să și-l scoată pe furiș, i se pare că toată lumea se uită la el și în același timp papionul aresta, cu care nu-i obișnuit, face ca seara aceasta să i se pară neverosimilă, de parcă ar

fi intrat, fără voia lui, într-o lume în care tinerii poartă papioane și cămăși scrobite; privite din interiorul acestei lumi „fermecate” întâmplările prin care trecuse el în ultima vreme – ședinţele interminabile, exmatricularea – păreau aproape ireale, imposibile, de neconceput. Singura „realitate” părea a fi asta de-acum: el era un tânăr elegant, cu papion la gâtţ semănând ca două picături de apă cu actorul Lute Maik, din filmul german – producţie DEFA – *Inimă rece.* Inima lui Matej era însă caldă și din pricina emoţiei – toată lumea se uita la papionul lui! – bătea parcă mai tare ca de obicei. Bătea să-i iasă afară din piept și Matei, foindu-se prin foaierul teatrului, se simţea inadmisibil și incredibil de fericit pentru un proaspăt exmatriculat, unul care a fost dat afară din facultate din pricina unor „abateri grave de la disciplina școlară”.

— Pot intra? o întrebă Matei pe secretară.

Fără să întrerupă conversaţia – vorbea la telefon – îi făcu semn să intre. Avu un moment de ezitare, dar dacă tovarășul decan e ocupat, cum să dea așa buzna! – intră, ce mai aștepţi? – îi făcu semn secretara vorbind în continuare în pâlnia telefonului. Timizii o scot din sărite, adevărul e că nu-i prea are la inimă. Mult mai bine să ai de-a face cu cei îndrăzneţi, cu „tupeiștii”: îi repede, îi pune la punct, dar în fond îi simpatizează; în schimb ăștia fâstâcioșii, cum le spune ea – se roșesc toţi, se bâlbâie, nici nu înţelegi bine ce vreau, pur și simplu o scot din sărite – intră odată, ce mai aștepţi! – îi spune acoperind cu palma pâlnia telefonului, lui Matei, care ezită încă în faţa ușii – până-l mai prinzi, până nu pleacă; la zece și un sfert tovarășul decan are o ședinţă la rectorat… La ăia foarte obraznici se răţoiește, îi pune la punct – te rog foarte mult să nu ţii mâinile în buzunare când vorbești cu mine; mai întâi scoate frumos șapca și după aceea stăm de vorbă; așa, băiatule, dacă maică-ta acasă nu ţi-a făcut educaţie, te învăţ eu acuma – dar îi face plăcere să se prindă în gură cu ei –, cât e de slăbuţ, își spune ea privind în urma lui Matei, și ce urechi clăpăuge are; nici nu e de mirare, se înduioșează ea pe neașteptate – așa i se întâmplă

întotdeauna, are **o fire** sentimentală – cu mâncarea de la cămin, „crepul” ăla nenorocit, cum îi zic studenţii, ciorba chioară, se și **miră** cum unii arată totuși bine.; bruneţelul ăla de ieri, de pildă, o splendoare de băiat; și între timp Matei a intrat. În ce problemă, îl întreabă decanul; o învoire de Unu Mai, spune cu timiditate. Matei; decanul întinde mâna după cerere, să vedem despre ce anume e vorba; î. şi pune ochelarii și între timp Matei așteaptă respectuos să termine de citit.

— Care-i problema? îl întreabă decanul după ce termină de citit cererea lui Matei. Avea privirea absentă, ochii roșii, citise probabil cererea cu gândul în altă parte, fără să fie de fapt atent… Matei își expune prin viu grai doleanţele; voia, așadar, să plece acasă de sărbători; de acord, spune decanul, cu condiţia însă ca marţi dimineaţa să fii înapoi la curs; mă întorc, îl asigură Matei, trenul ajunge în Gara de Nord la șapte fără un sfert, până la opt, când încep orele, am vreme să ajung, vin direct de la gară, nici nu mai trec pe la cămin, vă promit, tovarășe decan.

Decanul vorbea cu Matei de parcă atunci l-ar fi văzut pentru prima oară. Matei e chiar convins că l-a și uitat, între timp, au trecut mai multe luni de zile de la celebrele ședinţe prelungite până după miezul nopţii. Își aminti pe neașteptate privirea decanului de atunci: nu numai mustrătoare, ci parcă și ușor îndurerată. Mă băiatule, spuneau acele priviri încărcate parcă de părintească mustrare, de ce îmi faci tu mie greutăţi, poţi să-mi spui?! Din pricina ta să am eu acuma necazuri?! Ţie ce-ţi pasă, dai drumul la gură și spui ce-ţi trece prin minte, iar eu trag ponoasele, mie mi se sparg în cap toate oalele… Cam astfel de cuvinte s-ar fi desprins, probabil, de pe buzele decanului, dacă el ar fi vorbit în acele momente; mustrare de care Matei nu voise să ţină însă seamă, încât privirile decanului se stinseră, deveniră de nepătruns, apoi își schimbară brusc direcţia; privi în tavan, apoi, pe deasupra capului lui Matei, la cei ce se aflau în fundul sălii. Pentru mine nu mai există, eu l-am lăsat din braţe, nu-i rămâne decât să se descurce singur, își spuse el privindu-și cu un

interes deosebit mâinile păroase.

— Bine, am să-ţi dau drumul să te duci acasă, îi spuse, apoi mâna, cu dosul palmei acoperit de un păr roșcat, semnează dedesubtul lozincii cu care se încheie orice cerere, „Luptăm pentru pace”.

Îrj cei aproape zece ani de decanat s-a obișnuit să semneze astfel de cereri, gestul a devenit aproape reflex. Matei mulţumește, promite, încă o dată, că se va întoarce la timp, apoi părăsește cabinetul decanului. Cirte ar fi crezut, își spune decanul privind în urma lui, că tocmai un băiat atât de liniștit și respectuos o s-o ia dintr-odată razna… Apoi secretara îl anunţă că îl caută rectorul la telefon și în timp ce vorbea cu rectorul, se simţi cuprins de o umbră de remușcare: în fond îi semnase cererea știind foarte bine că nu mai era student, se afla deja pe lista celor exmatriculaţi; așa că toată povestea asta cu învoirea de sărbători nu mai avea niciun rost. Du-te, băiatule, ar fi trebuit mai curând să-i zică, și rămâi acasă cât îţi poftește inima, de-acuma nu mai ești student, ai fost dat afară pentru „abateri grave de la disciplina școlară”, mâine dimineaţă o să se afișeze lista în holul facultăţii. S-a găsit formula – asta cam vagă și generală, dar tu știi de fapt mult mai bine decât mine de ce ai fost exmatriculat! Nici nu bănuia măcar că Matei i-ar fi spus mai curând, cu același aer ușor năuc – nu știi niciodată la ce să te aștepţi de la tinerii ăștia! par căzuţi din nori și când colo tocmai ei îţi fac cele mai mari surprize – că el au știe foarte exact de ce a fost exmatriculat, n-a sărit decât să ia apărarea prietenului, ce greșeală gravă politică o fi și asta?… îi spusese, așadar, să se întoarcă la timp, să nu întârzie la cursuri și seminarii, *când băiatul nu mai era student.* O făcuse din lașitate sau cinism, nu-și dăduse seama. Cel puţin fraza ultimă n-ar mai fi trebuit să i-o mai spună! Destul că i-am semnat cererea. O regreta acuma, se simţea nu prea în apele lui în timp ce-l asigura pe rector că n-o să întârzie, în niciun caz, la ședinţa de la orele zece. Puteţi fi liniștit, terminăm în cel mult trei sferturi de oră, nu-i o ședinţă care să pună prea multe probleme, n-are rost, asta

e și părerea mea, s-o lungim cine știe cât! Nu-i purta totuși băiatului ranchiună, concluzionă el. Cum dracu' să te răzbuni pe niște copilandri care la urma urmei nici nu știu bine ce vor? După părerea lui agitaţia lor era lipsită de Sens, inutilă, mai mult hormonală decât conștientă!

Și totuși mi-a dat multă bătaie de cap! își spuse. Cite nopţi n-am dormit, cit timp am pierdut din pricina trăncănelilor lor!…

Secretara se arătă în pragul ușii.

— Tovarășul contabil m-a rugat să vă întreb dacă aveţi un pic de răgaz, spuse ea, dar decanul o întrerupse înainte de a-și termina fraza; nu avea astăzi timp pentru niciun fel de contabilitate, mâine, eventual, bineînţeles dacă nu intervine între timp ceva neprevăzut. Întotdeauna intervine ceva neprevăzut, spune secretara și întorcându-se pe tocuri făcu o piruetă uluitor de sprinţară având în vedere trupul ei plinuţ.

— Vezi ce faci și amână-i pe toţi care fac anticameră, strigă decanul în urma ei, vreau oleacă de liniște, am de rezolvat unele probleme până începe ședinţa. Da, avusese foarte multă bătaie de cap cu studenţii cei turbulenţi, trebuise să facă faţă unor presiuni de neimaginat; în realitate dușmanii lui abia așteptau să-l vadă comiţând o greșeală, unii se și vedeau ocupându-i scaunul de decan; erau roși de invidie; ajunsese – cu opt ani în urmă – mult prea repede decan, peste noapte aproape, înainte ca ei să aibă timp să se dezmeticească, să-și dea seama că le-o ia înainte, îi lăsase hăt departe în urmă. Adevărul era că nici nu-l luaseră în seamă – un umil asistent, foarte politicos și săritor, e adevărat cu toată lumea – și iată-l ajuns peste noapte decan, luându-i prin surprirfdere. Ascensiunea nu fusese totuși char atât de rapidă cum păruse ea invidioșilor; trebuise să lupte, să se zbată și el un pic, nu-i fusese tocmai ușor nici lui, cum își închipuiau ei. îl cuprinse nostalgia: au trecut opt ani, între timp, m-am îngrășat, m-am îmbolnăvit de ulcer, am devenit bunic.

— Tovarășul rector m-a rugat să vă anunţ, îi spuse secretara, că s-a contramandat ședinţa. S-a amânat **pen**tru

mâine la aceeași oră…

Își aminti perioada în care fusese asistent, un asistent cam bătrâior, ani la rând nu se grăbiseră să-l promoveré. De altfel nici nu se remarcase cine știe cât, cu toate că își făcea foarte conștiincios datoria de dascăl: își **pregătea** seminariile cu seriozitate, conspectând pe **rup**tele; ajuns însă în faţa studenţilor, își pierdea dintr-e dată, cine știe din ce motive, încrederea în el însuși și cunoștinţele, înmagazinate cu atâta sârg, deveneau un balast inutil; cuprins de sfiiciune, cu greu își deschidea gura ca să spună și el un cuvârit, eventual să nu fie de acord cu părerea vreunui student mai îndrăzneţ, care emitea ad-hoc, și fără să se bazeze pe cine știe ce surse aprofundate după opinia lui, o teorie nouă cu privire la „scrisorile” sau „sonetele” lui Eminescu; îl contrazicea, cel mult, zâmbea neîncrezător și sceptic; în general îi lăsa să vorbească, să se certe între ei și să se contrazică susţinând puncte de vedere diametral opuse; iar când discuţia devenea ceva mai complicată, se simţea depășit, ba mai mult, i se întâmpla chiar să nu-i poată urmări din pricina rapidităţii cu care ideile produse de minţile lor tinere și nepăsătoare – asemeni unor mingi de pingpong – treceau de la unul la celălalt. Îi era de altfel și greu să se hotărască repede de partea cui să fie, cu cine anume să pactizeze… Perioada aceea în care se mulţumea să spună la sfârșitul seminarului doar câteva cuvinte – având caracterul unor concluzii bine cumpănite și cât se poate de judicioase – i se pare acum teribil de îndepărtată! îi vine greu să se mai regăsească în acel asistent timid și lipsit de personalitate. Căci între timp a evoluat; nu numai că și-a consolidat cunoștinţele, cum se spune, dar a dispărut cu desăvârșire și acea timiditate și neîncredere în el însuși care îi blocase o vreme îndelungată orice avânt. Sunt unii autori, mai ales cei din veacul trecut, asupra cărora are și el, acuma, câte ceva de spus! Trebuia doar să-și facă timp – ca decan toţi trag **de tine în** toate părţile – să zăbovească mai mult asupra unor însemnări și notiţe – cum le spunea el cu modes**tie – să** le dea amploarea și dezvoltarea necesară;

se gândea chiar la o carte în care să aducă noi date cu privire la poeţii pașoptiști, de pildă, precum și unele puncte de vedere nu lipsite de o oarecare originalitate… Apoi o sună pe secretară, îi ceru un antinevralgic sau altceva, fie ce-o fi, pentru dureri de cap. Obișnuiţi să vă doară capul, tovarășe decan? îl întrebă ea mirată. Nu-l auzise niciodată plângându-se de dureri de cap și chipul ei fa**nat –** făcea eforturi inimaginabile ca să-și păstreze tinereţea – se însufleţi brusc, de parcă i-ar fi dat o veste bună. Începu să caute cu toată seriozitatea în poșeta, care îi era burdușită cu o mulţime de lucruri inutile. Voiam să vă ofer ceva mai tare, spuse ea după o vreme. Aţi muncit prea mult în ultimul timp, adăugă pe un ton lingușitor. Vă extenuaţi pur și simplu. Ar trebui s-o lăsaţi mai moale, să vă odihniţi și dumneavoastră. Bine, bine, spuse el tăindu-i din entuziasmul lingușelii. îl apucă stânjeneala. Nu se simţea în largul lui ori de câte ori cineva se apuca să-l laude. Suspicios, neîncrezător din fire, era ferm convins că celălalt, cel ce îi sublinia cine știe ce merit, nu poate fi altfel decât nesincer. Lasă, îi spune, așadar, secretarei, nu mă mai compătimi, și adu-mi mai bine niște apă – cea din cană nu e schimbată de cine știe când – ca să am cu ce lua antinevralgicul. Așa, pe uscat, nn pot să-l înghit, mi se oprește în gâtlej, îi explică el pe un ton ceva mai amabil.

2

9

— Nu-i nicio afacere să plec acasă doar pentru **două** zile, spuse Matei. Să-ţi dau înapoi valiza, nu mai am nevoie de ea.

Vecinul de pat, făcând eforturi să se dezmeticească, nu-l auzea ce spune. Își freca ochii cu pumnii amândoi, așa cum fac copiii când plâng, se holba la el; pe jumătate adormit, căsca să-și rupă fălcile.

— Mi-i un somn, măi frate, spuse întinzându-se **în** pat cât era de lung, făcându-l să scârţâie, un zgomot asurzitor de fierăraie veche, dacă m-ar lăsa cineva, dacă n-ar fi seminariile și cursurile astea împuţite, două săptămâni aș dormi, pe puţin, fără să mă mai trezesc. Să pui, uite așa,

mâinile pe piept, spune el închizându-și ochii, cuprins parcă de starea de beatitudine pe care i-ar **de**clanșa-o astfel de atitudine – și să dormi până nu mai există somn în tine, ce părere ai? întrebă și-l privi pe Matei cu niște ochi holbaţi și naivi și în același timp cu cea mai mare seriozitate. Ziceai că o ștergi la babaci, cum de n-ai plecat? îl întrebă mirat. N-am mai văzut un om mai nehotărât ca tine, uite așa o întorci! Ceva nemaipomenit, să mor dacă te mint!

— M-am răzgândit, spune încă o dată Matei. Nu merită osteneala. Numai două zile. Am fost la decan și mi-a aprobat cererea cu condiţia ca marţi, la prima oră de curs, să fiu înapoi. Păi atunci ce rost mai are să plec, spune și tu?!

— Faci cum crezi, spune colegul uitându-se în tavan, mie, âţi dai seama, mi-e indiferent… Numai în izmene și în maiou, dârdâind de frig, dimineaţa era totdeauna cam răcoare în dormitor, sta ghemuit în mijlocul patului și-și cerceta cu un aer absent ciorapii rupţi. Își vârî degetul mare prin găurile lor largi și fluieră a pagubă. Îi aruncă apoi scârbit și dezamăgit, își vârî capul sub pat în căutarea altora. Matei îi auzi vocea înăbușită în timp ce contiuna să caute.

— Mamă, ce prăfăraie și mizerie e aicea, nici nu poţi să-ţi închipui!… Păcat că sunt desperecheaţi, spuse, revenind la suprafaţă cu o pereche de ciorapi de culori diferite. Cine i-o fi aruncat sub patul meu, că ai mei nu sunt?! făcu el mirat. Tot sângele i se ridicase în cap, era roșu ca un morcov. Și-l mișcă de mai multe ori în toate părţile ca să facă sângele să circule din nou.

— Nu-ţi mai spun că au un miros, constată el ducându-i la nas, ţi se întorc maţele pe dos, îţi vine să borăști pur și simplu. Ia miroase-i și tu, adăugă și-i întinse, peste pat, spre nasul lui Matei.

— Ia-ţi împuţiciunile astea de la, nasul meu! făcu Matei indignat și-i dădu peste mână.

Vecinul de pat, cuprins de un fel de entuziasm negativ, îi aruncă, atât pe cel verde cât și pe cel negru, în

tavan, se jucă un timp cu ei, privindu-i la cădere, așa cum fac circarii cu bilele lor viu colorate.

— Put așa de tare, constată el, că m-au trezit de-a binelea. Nici nu mai mi-e somn. Scula-rea! își comandă el singur cu un glas milităros. Deștep-ta-rea! Hai la spălător, să ne dezmeticim. Al naibii îmi place să soilesc, tare sunt puturos, măi frate, ceva de speriat, pe cuvântul-meu… Erau singurii care mai trândăveau în pat, ceilalţi coborâseră la cantină, să prindă ceaiul fierbinte, cu gust de bromură și de zahăr ars.

— Dacă aș fi plecat aseară, cu acceleratul de zece, îi explică Matei, acum aș fi fost acasă. Într-un fel regret totuși că n-am plecat, mărturisește el. Tu ce părere ai, ar fi meritat să mă duc pentru două zile sau n-ar fi meritat?

— Treaba ta, eu nu am nicio părere, spuse colegul, prea puţin atent la întrebarea lui Matei și refuzând să participe în vreun fel la frământările acestuia. În izmenele lui caraghioase – avea niște nasturi galbeni la șliț și erau lungi până mai jos de genunchi – stând în picioare în mijlocul patului, începu să facă genuflexiuni în timp ce patul scârţâia și gemea din toate încheieturile lui ruginite.

— Poate aș fi plecat, spune încă o data Matei, de parcă ar fi vrut cu orice preţ să-l facă pe celălalt să participe la frământările lui, dar numai așa, pe două zile, n-ar fi avut niciun chichirez. Asta e părerea mea.

— S-ar fi putut aranja cu șefa de grupă să te treacă prezent, își dădu în sfârșit cu părerea colegul de cameră. Se îmbrăcase de-acuma, avea o cămașă cu guler tare, de celuloid, ceva cât se poate de excentric și de fistichiu; Matei se întrebă uimit de unde şi-o procurase, n-ar fi fost cine știe cât de complicat la urma urmei.

— Ai dreptate, spuse Matei, într-un fel îmi pare rău și mie că n-am plecat. Dar oricum e prea târziu. La ce să-mi mai fac probleme din pricina asta!…

3

Faci cum crezi tu că-i mai bine, dar părerea noastră e că n-are rost să faci un drum atât de lung pentru câteva zile. Să zicem că ţi s-ar fi aprobat să absentezi de la

cursuri și seminarii pe ziua de marţi și tot n-ar fi meritat, în primul rând este vorba de oboseala care este mult **prea** mare, două nopţi nedormite petrecute în tren, la un interval atât de scurt, și în al doilea rând ne gândim, **n-a**vem ce face, și la cheltuială, biletul de accelerat costă o groază de bani și. știi și tu că în privinţa banilor nu stăm pe rozei Dacă ai fi putut face rost de foi de drum, cum ai făcut și altă dată, ar fi fost excelent. Nu știu ce-i cu **noi,** că ne descurcăm destul de greu cu banii, abiarie. ajung de la o chenzină la alta. Dacă se mărește plafonul de bursă, așa cum ne-ai scris, atunci ai unele șanse să-ţi dea bursă și ţie. Ce se mai aude în chestia asta, ţine-ne și pe noi, te rugăm, la curent, de îndată ce afli ceva cât de cât sigur. Dacă îţi dau bursă mai scăpăm de datorii. Zilele trecute am împrumutat de la doctorul Mircea șase sute de lei, n-am putut altfel s-o scoatem la capăt; am pus un mic boiler în bucătărie pentru apă caldă și ne-a costat cam mult. În ultimul timp maică-ta mă bate la cap însă că-i trebuie neapărat palton nou, cel vechi s-a cam uzat, s-a ros la gât și la mâneci. Din punctul ei de vedere are dreptate, bineînţeles, dar ce să facem dacă nu-s bani?!... încolo, suntem sănătoși, nu avem de ce ne plânge. Săptămâna trecută am fost mai mult pe teren. Vreme urâtă; a plouat aproape tot timpul. Mă întorceam acasă ud leoarcă. E de mirare că n-am făcut guturai, noroc cu maică-ta care îmi făcea de fiecare dată o mică fricţie. Sunt foarte rezistent, de altfel, nu mă îmbolnăvesc chiar cu una, cu două... Maică-ta face ce face și mereu aduce vorba de tine; eşti plecat de-acum patru ani de-acasă și ea ţot nu s-a obișnuit cu gândul, îţi simte lipsa și îţi duce dorul... Zilele trecute am citit o carte splendidă, mi-a împrumutat-o doctorul Mircea, i-a dat-o și lui nu știu cine; în vacânţă, când vii acasă, poate reușim să facem din nou rost de ea, s-o bitești și tu. Ne-a impresionat grozav; e vorba despre doamna Curie, despre tot efortul și toată lupta ei să ajungă până unde a ajuns, pe culmile gloriei; sunt convins că o să te intereseze... Sper ca scrisoarea mea să ajungă la timp. Cu banii de tren pe care. ţi i-am trimis, maică-ta e de părere

să-ţi cumperi o cămașă de vară, mai deschisă la culoare, eventual cu dungi cum se poartă acuma și neapărat mai multe perechi de ciorapi. Au apărut niște ciorapi din nylon, cu modele frumoase și viu coloraţi, ia-ţi din ăia, dacă-ţi plac, pentru că-s mai rezistenţi, nu se rup chiar atât de ușor. Cu cei rupţi să faci un pachet și să-i trimiţi acasă, să ţi-i cârpească. Prin poștă nu costă nu știu cât și ajung în general destul de repede. Day să nu-i trimiţi desperecheaţi, cum ai făcut data trecută, să fii mai puţin distrat decât ești tu de obicei. Știu că nu-ţi place să te bat la cap, așa că nu-ţi mai scriu să ai grijă să nu-ţi fure din nou fularul și mănușile cum ţi s-a întâmplat anul trecut. Și cu asta chiar că am terminat, nu te mai sâcâi de fel! De altfel mă și grăbesc să închei scrisoarea, s-a făcut târziu și la orele șase am repetiţie… Am uitat să-ţi spun că am devenit între timp un mare artist, nu știu dacă ţi-am scris despre asta, m-am făcut cântăreţ, joc într-o operetă. Casa de cultură, împreună cu sindicatul C.F.R.-ului, și-au propus să pună în scenă *Casa cu trei fete* de Schubert – așa că mi-au distribuit un mic rol, nu-i mare lucru, am doar câteva cuvinte de spus: un prieten de-al compozitorului, un tovarăș de chefuri și de petreceri al acestuia, un rol, ca să zic așa, destul de plăcut. Pe Schubert îl interpretează directorul Casei de cultură. Are o voce frumoasă, dar după părerea mea prea mică pentru un asemenea rol. În schimb fetele, toate trei, sunt alese bine, mai ales cea care o interpretează pe cea mai mică dintre surori, are o voce minunată. Lucrează la Casa de bilete a „Agenţiei de voiaj”, s-ar putea s-o știi, domnișoara Jeni Dordea, așa o cheamă, cred că ai prins-o și la liceu – mai mare ca tine, cred, cu vreo trei, patru ani, nu cu mai mult. Zilele trecute am stat de vorbă cu ea și am întrebat-o de ce n-a dat la conservator. Când ai o asemenea voce – i-am spus – e mai mare păcatul să vinzi bilete de tren. Mi-a spus că a încercat, numai că n-a reușit să intre din pricina dosarului. Au respins-o de două ori și s-a descurajat, a treia oară n-a mai îndrăznit să se prezinte. Oricum, după părerea mea n-ar trebui să se piardă o asemenea voce. Are un păr lung,

splendid, și și-l poartă ca artista din filmul *Vrăjitoarea,* dacă l-ai văzut, de altfel seamănă puţin amândouă. Are o răbdare de înger cu partenerul ei care mai greșește din când în când, se pierde, are o fire foarte emotivă, încât trebuie s-o ia mereu de la început… Acum să-ţi spun câteva cuvinte despre regizor, care e un fel de hopa-mitică, unul mic și cu picioare scurte, în formă de X, nu dai o ceapă degerată pe el când îl vezi, în schimb e deosebit de inteligent, îi trec prin cap fel de fel de idei; cit e de pirpiriu, e nemaipomenit de autoritar. Nu mișcăm unul în front, ne freacă ridichea numai așa: ne pune să repetăm de zece, ba și de cincisprezece ori, aceeași scenă, până iese bine. După aceea își aprinde o ţigară și ne lasă și pe noi să mai răsuflăm oleacă, ba face și câte o glumă, ca să ne mai descreţim frunţile, să ne dispunem. E corepetitor la opera din Timișoara; poartă tocuri ca să pară mai înalt și are o bărbuţă mică roșcată; îmi pare rău că n-ai ocazia să-l cunoști. Am impresia că are și el o mică hibă la dosar, altfel nu-mi explic cum de n-a putut ajunge mai mult decât a ajuns, a rămas simplu corepetitor. Ţi-ar place să stai de vorbă cu el, sunt convins. E foarte cult, într-o seară după repetiţie, ne-a vorbit despre o piesă a lui Ibsen pe care a pus-o el în scenă pe vremea când era foarte tânăr, *Când noi, morţii, vom învia.* Am rămas toţi cu gura căscată, atât de frumos ne-a povestit piesa aceea…

4

— Nu-mi găsesc portofelul, spuse bunica lui Fredi. L-am pus aseară pe noptieră înainte de a mă culca și ùite că a dispărut, a intrat în pământ. De furat nu a avut cine să mi-l fure. Nu știu să fie hoţi în casa asta!

— Nu te mai agita, sunt convinsă c-ai să-l găsești până la urmă. Așa face mereu. Uită unde și-a pus lucrurile și din pricina asta întoarce casa pe dos.

— Nu uit! spune furioasă bunica lui Fredi. L-am pus în vestonul cu care am fost ieri la magazin. Apoi l-am scos, am schimbat banii pe care îi aveam în el și l-am pus pe noptieră. Îmi amintesc perfect.

— L-ai căutat în veston? o întrebă Fredi.

— Bineînţeles că l-am căutat. Ce rost ar fi avut să vă plictisesc cu toată povestea asta, dacă nu l-aș fi căutat?!

— Și de unde vrei să știm noi, iubito, unde l-ai pus? întrebă exasperată mama lui Fredi.

— Draga de ea, uitaţi-vă ce mutră deznădăjduită are! spuse Fredi izbucnind în râs.

— Te rog foarte mult să nu-ţi baţi joc de mine. Să știi că mă supăr! spuse bunica lui jignită.

— Se supără! strigă Fredi continuând să se distreze.

— Cum să nu mă supăr, întrebă bunica lui Fredi dacă mi-am pierdut portfeiul?!

— Aţi avut mulţi bani în el? întrebă Matei.

— Nu cine știe ce. O sută de lei. Nu-i vorba de bani, dar mă enervează că nu-l găsesc.

— Ce-i cu tine? îl întreabă Fredi pe Matei. Nu arăţi bine. Ești bolnav?!

— M-au exmatriculat, spune Matei. A apărut o listă în holul facultăţii: cu cei daţi afară „pentru abateri gr-ve de la disciplina școlară”. Printre ei mă aflu și eu. De acolo vin acuma.

— Nu se poate, spuse Fredi. Au trecut măi bine de șase luni de la ședinţele alea interminabile. Cum să te exmatriculeze? Suntem în mai și ședinţele au fost, dacă nu mă înșel, în octombrie!

— L-am găsit, vine din cealaltă încăpere vocea bunicii. Nu înţeleg cum a ajuns tocmai sub pat. Doar că de data asta nu-mi găsesc broboada de lână cu flori turcoaz. N-aţi văzut-o cumva?

Nu i se răspunde, nimeni nu mai e atent la ce spune bunica, prietenul lui și mama acestuia îl privesc miraţi, în general nu prea știu ce-ar putea spune, mai ales că lui Matei a început să-i tremure bărbia, e gata să izbucnească în plâns. Se stăpânește, totuși, își scoate o batistă și-și suflă nasul. Stă în mijlocul încăperii și se uită în pământ.

— Șapte inși, printre care sunt și eu, le explică el. Sunt al treilea sau al patrulea pe listă. Pe masă arde, așezată într-un pahar, o luminare. Bătrâna apare în pragul ușii, și-a pus hainele de sărbătoare și obrazul ei frumos,

aproape fără riduri, e îmbujorat și luminos.

— Ce ziceţi de mine, vă place cum arăt?! întreabă ea veselă. Mi-am pus rochia cumpărată de Emerich. Apoi, văzându-l pe Matei cu ochii plini de lacrimi, voioșia și aerul sărbătoresc i se șterseră de pe obraz, ochii ei albaștri și neobișnuit de tineri își pierdură dintr-odată strălucirea veselă și jucăușă.

— I s-a întâmplat ceva băiatului ăstuia? întreabă **ea** Spuneţi-mi și mie despre ce anume e vorba!

— L-au dat afară de la facultate pe Matei, îi spune Fredi.

— Cum de te-au dat afară?! se răsti bunica la el, de parcă ar fi vrut să-l tragă la răspundere. Un asemenea student strălucit, nu se poate, spune ea neîncrezătoare, dând de mai multe ori din cap.

— Uite că se poate, spune mama lui Fredi. Pe ce lume trăiești, zău așa, mamă, parcă n-ai mai fi auzit fel de fel de lucruri. Se întâmplă altele și mai rele. Parcă tu nu știi!

Matei își șterse lacrimile, își căută batista în buzunarul de la loden – își suflă nasul, numai că nu poate încă să vorbească, vorbele i s-au oprit îngât, nu vor să iasă la lumină.

— MăVluc să-i fac o cafea, spune bătrâna doamnă Helmer, lăsându-și basmaua cu flori pe marginea scaunului.

— Las că fachen cafeaua, spuse mama lui Fredi. Ai să întârzii la templu dacă nu te grăbești. E trecut de unsprezece.

— Nu mă mai duc niciunde, spune ea și se așază pe scaun cu mâinile în poală, uitându-se cu multă compătimire la Matei care dintr-odată începe chiar să plângă ca un copil mic, un hohot de plâns care durează însă foarte puţin; se potolește brusc, își șterge lacrimile, e furios pe el însuși că nu s-a putut stăpâni. Doar nu mai e un copil!

— Vineri am fost la decan să îi cer voie să plec acasă de Unu Mai, le povestește el, în timp ce Fredi și doamna

Helmer îl ascultă consternaţi. Mi-a aprobat cererea și când colo eu eram de-acuma exmatriculat, nici nu mai eram student, spune el cu o voce plângăreaţă, înecându-se în propriile lui lacrimi. Măcar de mi-ar fi spus. Să te trezești așa dintr-odată dat afară! Și din nou începe să plângă.

— Mă duc să vă fac o cafea, spune mama lui Fredi. Trebuie să te liniștești puţin, adaugă ea pe un ton autoritar. Nu-i ușor, îmi dau seama, să primești o asemenea lovitură. Matei o întrebă ce să facă, nu știe dacă e cazul să le scrie celor de acasă, îi vine foarte greu să le spună, vestea asta o să-i dea gata pur și simplu; părerea mea, spune doamna Helmer, e să nu te grăbești cu scrisoarea, mai așteaptă o zi, două, cine știe dacă până la urmă nu se revine asupra hotărârii... S-au mai văzut din astea.

— Mamă, dumneata n-ai de gând să pleci odată? o întreabă ea pe bătrână. Dacă nu pleci acuma, chiar că nu mai are rost. Și așa e destul de târziu.

— Bine, plec, spune bătrâna și se ridică oftând de pe scaun. M-a supărat foarte tare băiatul ăsta, adaugă ea arătând spre Matei. O așa nenorocire, ce să zic...

— I-ai spus doamnei Moraru că treci pe la ea, îi aduce aminte mama lui Fredi. Ai uitat. Telefonează-i mai bine. Spune-i să nu te mai aștepte. Spune-i că vă întâlniţi la templu.

— Bine, am să-i telefonez, spuse bătrâna doamnă. Uitaţi-vă la el cât e de palid, adăugă ea arătând spre Matei. Te simţi cumva rău? îl întreabă. De ce nu stai joș, făceţi-i loc să stea în fotoliu, luaţi cărţile alea să aibă unde se așeza băiatul, și după ce Matei se așează în fotoliu, bătrina doamnă se duse în odaia alăturată să vorbească la telefon cu prietena ei; o să ne întâlnim la templu, îi spune ea, o să-ţi aduc și revista aceea pe care ţi-am promis-o; e deosebit de interesantă, mai ales interviul cu Sophia Loren, să ai grijă însă să n-o pierzi pentru că nu e a mea; am plecat, spune bătrâna, poate aveţi un bilet de tramvai, dacă nu vine autobuzul sunt obligată să iau tramvaiul până la Piaţa Unirii... nu-mi place să merg cu tramvaiul pentru

că ocolește prea mult, îi explică ea lui Matei. Daţi-mi o carte poliţistă, să am ce citi, se roagă ea de Fredi; am început alaltăieri una, am găsit-o în camera ta pe noptieră; tocmai mă întrebam cine mi-a furat cartea poliţistă, îi spune nepotul, dacă mi-ai șutit-o, cel puţin ai fi putut să-mi spui, să-mi atragi atenţia că e la tine, o mustră el; ce cuvânt e ăsta, *am șutit-o,* nu știi vorbi mai frumos, se supără bătrâna; lasă cartea poliţistă și, pentru. Dumnezeu, pleacă odată, n-ai să mai ajungi niciunde dacă nu pleci de îndată, spune exasperată mama lui Fredi.

— Îmi pare foarte rău, mai spune încă o dată bătrâna înainte de a pleca, și-și mai trece mâna ei zbârcită peste obrazul scăldat de lacrimi al lui Matei.

— Cum îţi place, mai dulce sau mai amară? întreabă mama lui Fredi după plecarea ei. Am adus și niște pișcoturi, sper să nu fie prea vechi, să se mai poată mânca; și în timp ce ronţăie pișcoturile – se cam întăriseră, erau într-adevăr vechi – Matei se gândea la scrisoarea pe care urma s-o scrie și cit de greu îi va fi, cât de mult au să se necăjească *ei* când au s-o primească și din nou simţi cum i se umple gâtul de lacrimi; își înghiţi însă lacrimile, se amestecară cu cafeaua fierbinte; mâna îi tremura, cafeaua i se vărsă din ceașcă în farfuria de dedesubt, Câteva picături îi pătară pantalonii de culoare deschisă.

— Dacă ţi-i cureţi imediat, n-o să rămână pată, spune doamna Helmer. Du-te în baie, îl îndeamnă ea, ia un prosop de pe frânghie, poţi să-l iei pe oricare, toate sunt curate, le-am pus acolo să se usuce, și freacă bine, până dispar petele. Sunt foarte frumoși pantalonii, e păcat să rămână pătaţi…

Pantalonii se udară pe o porţiune destul de mare, în schimb, petele dispărură, într-adevăr, și contactul pielei cu stofa rece și udă îl liniști. Se privi în oglinda de deasupra chiuvetei. Ochii îi erau roșii de plâns și și-i frecă cu prosopul ud, furios, pe el însuși, nu se știa atât de plângăreţ.

— Nu vrei să ieșim să luăm puţin aer? îl întrebă Fredi. Eşti foarte palid, nu arăţi grozav, constată el

îngrijorat.

— Mă doare inima, se plânse Matei déscoperind cât e de plăcut să fii consolat și mângâiat. Cred că am palpitaţii. Pune mina și vezi!

— Da, parcă bate ceva mai tare decât ar fi normal, spune Fredi, vădit îngrijorat. Nu-i așa, mamă?

5

— Argumentele dumneavoastră sunt serioase. Vă asigur, tovarășe profesor, că o să le luăm în consideraţie, că o să ţinem seama de ele în cazul când situaţia studenţilor la care vă referiţi va fi din nou pusă în discuţie. Hotărârile au fost însă luate și nu văd vreo posibilitate să se revină asupra lor.

Se pare că băieţii nu mai au nicio șansă, își spune bătrânul profesor, fără să fie atent la argumentele sau mai curând scuzele fostului său student; acesta se opri la mijlocul unei fraze, profesorul avu chiar senzaţia că s-a întrerupt legătura; mai ești la aparat? îl întrebă el; cum să nu, tovarășe profesor, îi spune ministrul, încerc să vă explic cam cum stă situaţia, nu-i defel simplă, şi dacă ar depinde doar de mine aș fi poate mai îngăduitor, și din nou o mie de scuze sau de argumente; cuvinte de prisos, își spune profesorul, e clar că „intervenţia” mea nu are nicio șansă; fusese unul din cei mai buni studenţi ai lui, cu mulţi ani în urmă; nu-T văzuse însă de-atunci, de pe vremea studenţiei, apoi a auzit că a ajuns ministru: cum arată oare acum, o fi îmbătrânit și el, se întrebă profesorul; avea o inteligenţă vie și foarte mobilă, nu cine știe cât de profundă, e adevărat; i-am dat, dacă îmi amintesc bine, nota maximă, își spune profesorul.

— La examenul pe care l-ai dat cu mine, îi spune, întrerupându-l, ţi-a căzut Cervantes sau Calderon de la Barca, nu-mi mai amintesc exact.

— Calderon de la Barca, tovarășe profesor, reacţionă prompt ministrul și începu să râdă destins, bucuros să scape de un subiect atât de gingaș cum era acela al studenţilor daţi afară din facultate. Trebuia să născocească fel de fel de argumente și nu avea niciun chef s-o facă în

faţa fostului său profesor pe care nu încetase să-l iubească – își spunea el, nu fără un anumit patetism – și să-l stimeze.

— „Viaţa e vis”, un motiv din literatura Renașterii. Până la urmă am comentat *Glossa* lui Eminescu. Vă amintiţi, nu-i așa, tovarășe profesor? Cât am fost ambasador în America de Sud, am învăţat spaniola, așa că am ajuns să-l citesc pe Calderon de la Barca în original, se lăudă ministrul în faţa fostului său profesor. Nu rememorarea unor vechi amintiri fusese însă mobilul telefonului dat de profesor, nu pentru asta îl sunase! De altfel fostul lui student își aminti că are o ședinţă, se întrerupse la mijlocul frazei; era să uit că am o ședinţă la douăsprezece și un sfert, spune el brusc impacientat, mi-a făcut o deosebită plăcere, tovarășe profesor, că v-am auzit, poate vă faceţi puţin timp și pentru mine, într-o bună zi, aș fi foarte fericit să putem șta de vorbă. Ne-am putea întâlni în oraș, sau poate la minister, rămâne la latitudinea dumneavoastră să hotărâţi unde și cum, spune ministrul, probabil cu ochii pe ceasul de pe peretele din faţa lui; și profesorul vru să aducă din nou vorba, înainte ca fostul lui student să închidă, despre „problema” pentru care-i telefona; nu mai avu însă când, celălalt întrerupse convorbirea mulţumindu-i încă o dată pentru telefon, înainte ca el să mai ajungă să-i amintească de „studenţii lui”: ...Știi că unul din ei și-a ales ca subiect pentru lucrarea de stat tocmai pe Calderon de la Barca, ar mai fi vrut să-i – zică, dar celălalt, ministrul, se grăbea la ședinţă, închisese de-acum telefonul...

6

Maică-ta m-a certat totuși că nu te”-am lăsat să vii acasă, așă cum ţi-am promis; e convinsă că te-ai supărat pe noi. N-are niciun motiv să se supere, i-am spus, cu două sute de lei cât îl costă trenul, își cumpără mai bine una, alta, e băiat tânăr și după câte știu, îi place să fie elegant. Am convins-o până la urmă că n-am făcut rău scriind să renunţi la drum... De altfel pentru două zile nici nu merita... Din alt punct de vedere am regretat totuși că n-ai venit. În seara de Unu Mai a avut loc premiera operetei,

mare eveniment în oraș. Încă de la începutul lunii aprilie biletele erau toate vândute. Fusese fixată pentru 15 aprilie, dar s-a amânat din pricina interpretului principal, directorul Casei de cultură, care și-a pierdut vocea, a răgușit, chiar cu câteva zile înainte de a avea loc spectacolul, probabil din pricina emoţiei... La repetiţii deschidea gura și nu se auzea nimica: i se vedeau numai buzele mișcându-i-se. În sfârșit, și-a recăpătat vocea, așa că în ziua de Unu Mai, seara, a putut să aibă loc premiera, apoi în ziua de 3 am mai dat încă două spectacole – unul în matineu, pentru elevi, și altul seara pentru publicul matur. După părerea mea, cel mai izbutit a fost ultimul dintre ele; ne-a trecut tracul de la premieră și s-a jucat foarte relaxat. Eu nu aveam decât câteva cuvinte de spus, mai nimica, și cu toate astea cu o noapte înainte de spectacol n-am reușit să închid ochii. Versurile cântate de mine erau următoarele: „Ca Rubens eu să știu picta, o, ce n-aș da să știu picta". Îţi dai seama că nu e cine știe ce mare scofală, dar, când ai trac, ţi se pot întâmpla fel de fel de accidente: să uiţi când îţi vine rândul, sau să daidrumul la un falset, să te faci de râs, pur și simplu! Costumele le-au adus de la Opera din Timișoara. Nu erau chiar noi, dar pe scenă, de la distanţă, arătau încă bine. Mie mi-au repartizat un frac violet și un joben albastru. Arăt foarte elegant cu el, parcă sunt un grof din vechiul imperiu austro-ungar. Din păcate fracul e o idee prea strâmt și mă stânjenește la mișcări. Maică-ta a fost de părere c-am fost cam ţeapăn pe scenă, mai ales la început când am intrat împreună cu ceilalţi prieteni ai lui Schubert și dădeam ocol scenei cântând în cor, apoi venea aria mea: „Ca Rubens eu să știu picta, o, ce n-aș da să știu picta". În schimb, la serviciu, ieri dimineaţă s-au întrecut cu laudele. Ziceau că după părerea lor meritam un rol mai mare; îmi dau seama însă că mi-au spus-o mai mult așa, ca să mă flateze, să fie drăguţi cu mine, nu sunt atât de naiv să-i iau neapărat în serios. Oricum nu-mi pare rău că am acceptat să joc în operetă, cu toate că maică-ta la început s-a opus. O experienţă în plus nu strică. Am văzut și eu ce înseamnă să fii artist, cât e de

greu, nu-i cum își închipuie unii chiar atât de simplu… Când am ieșit de pe scenă, la sfârșitul actului întâi, eram tot transpirat. Am avut însă noroc, mai erau în culise câteva cămăși de rezervă, în pauza actului doi mi-am pus altă cămașă; apoi am băut un coniac mic înainte de a intra pe scenă. Am fost într-o formă grozavă, mi-am dat drumul ca să zic așa, să mai prind curaj. Mă refer la cel de-al treilea spectacol care a avut loc alaltăieri, de altfel întregul spectacol, după cum cred că ţi-am mai amintit, a mers de minune. Din nou maică-ta m-a criticat: după părereaei, de data asta m-am agitat mai mult decât a fost necesar, decât cerea rolul, am fost oleacă prea exagerat. E o scenă în care trebuie să rî –, dem cu toţii de o glumă a lui Schubert și maică-ta susţine c-am râs puţin cam prea tare: nu s-ar fi auzit decât râsul meu, mă rog, le-am acoperit pe toate celelalte. Dar așa e ea, greu s-o poată mulţumi cineva… Nu-ţi mai povestesc cite s-au mai întâmplat, e un întreg roman cu opereta asta! Regizorul – ţi-am vorbit de el – s-a îndrăgostit de una dintre fete. E o unguroaică, foarte nostimă, căsătorită cu un inginer agronom doar de câteva luni. Soţul – un macedonean – e deosebit de gelos, cu chiu cu vai i-a permis să joace în operetă și să vină la repetiţii. Mai ales că e mai tot timpul pe teren și nu are cum s-o controleze. Se întoarce la sfârșitul săptămânii acasă, așa că femeia e mai tot timpul singură, După părerea mea nu are niciun motiv să fie gelos; unde o pui acolo stă, așa-i de sinceră și cuminte. Bineînţeles că avansurile regizorului – ţi-ăm spus cum arată, săracu', nu e de fel un june-prim! – au rămas fără răspuns. Omul a turbat pur și simplu, i s-au aprins rău călcâile, amor mare, ce șă-ţi povestesc! îi face scene de gelozie de faţă cu noi, cu toate că nu are bineînţeles niciun drept asupra ei. Cu o seară înainte de premieră s-a îmbătat criţă de necaz, încât din pricina asta repetiţia generală nici n-a putut să se mai ţină. Papa Ciol, dirijorul – așa l-am poreclit pentru că în loc de sol, spune ciol – dacă l-a văzut în așa hal, era să facă un infarct. Nici n-a lipsit mult să se ia la bătaie amândoi. Nenorocitule, a început el să urle în gura mare, fără o repetiţie generală

eu nu intru pe scenă, vrei să-mi greșească interpreţii, să-mi încurce intrările, să ne facem de râs. Mai erau atâtea de pus la punct, alt moment când să te faci criţă n-ai găsit, nenorocitule! Să-l vezi pe rî & amţ cum tună și fulgeră, nu mi-am putut închipui că se poate enerva într-un asemenea hal. îl știi și tu, e un om foarte rezervat și la locul lui. Aproape că a început să plângă de supărare, era hotărât să contramandeze premiera, abia am izbutit să-l împăcăm. Circul mare a fost când regizorul a început să-l fugărească cu un baston! îl omor, zice, pe mine nu m-a făcut nimeni iresponsabil, îi arăt eu cine sint, îl învăţ eu cum să se poarte, îl bag în spital! A doua zi însă am reușit să-i împăcăm –, n-a fost prea ușor, sunt destul de încăpăţânaţi amândoi. În tot cazul, am intrat direct în premieră fără să fi avut loc vreo repetiţie generală... Maică-ta zice că mă preocupă mult prea mult chestia asta cu opereta. Îţi mărturisesc – nu pretind contrariul – că aștept cu nerăbdare să se facă orele cinci când încep repetiţiile: mai toţi interpreţii sunt oameni simpatici și inteligenţi, ai ce să discuţi cu ei. Majoritatea sunt tineri – cu toate că sunt și unii măi în vârstă decât mine, nu sunt cel mai bătrân. Atmosfera în general e destinsă, când nu repetăm, tinerii se ţin de fel de fel de glume, pur și simplu îmi descreţesc fruntea după orele de serviciu. Săptămâna trecută i-au agăţat lui „papa Ciol” o coadă de vulpe (nu știu de unde au făcut rost de ea) de poalele vestonului; a fost un râs general; neamţu s-a supărat însă rău – e un tip sever și sobru, nici nu s-ar fi putut găsi un ins mai nepotrivit să faci glume cu el – când a aflat de ce râdem, a vrut să plece acăsăr să suspende repetiţiile, aproape că plângea. Eu îmi dau sufletul să vă scot ceva din orchestra asta, s-o fac să sune ca lumea, să nu ne facem de râs și voi în loc să fiţi recunoscători, să-mi mulţumiţi pentru eforturile pe care le fac, vă purtaţi într-un mod inadmisibil... Se îneca bătrânul de furie, aproape că nu mai putea vorbi; îţi mărturisesc că m-am temut să nu facă infarct! N-avea totuși motiv să se supere chiar așa de tare, nu mai ţin minte cui i-a venit ideea cu coada de vulpe, dar cel care a făcut-o, a făcut-o

mai curând din simpatie, nu i-a trecut prin cap să-și bată joc de bătrân, pe care, de altfel, jl simpatizăm cu toţii și-l respectăm în același timp; e un om foarte cult, când vii în vacanţă acasă trebuie să stai de vorbă cu el, ca să te convingi singur de câtă muzică poate să știe, ce cunoștinţe vaste are. Când începe să-ţi vorbească despre Beethoven și despre Schubert, l-ai tot asculta. În tinereţea lui a fost de mai multe ori la Viena; să-l auzi descriindu-ţi Opera, ori să-ţi vorbească despre spectacolele pe care le-a văzut, de interpreţii pe care i-a ascultat – de la cucurigu, bineînţeles, eram tânăr, zice – și n-aveam bani decât pentru biletele cele mai ieftine, dar sala avea o acustică minunată, se auzea perfect și noi, tinerii, eram, ca să zic așa, sufletul spectacolului, ce mai. puteam aplauda și-i strigam pe interpreţi să iasă la rampă, după spectacol îi așteptam la ieșire, îi purtam pe umerii noștri; prostii de-ale tinereţii, mă rog; de unde ziceam că reluăm? căci m-am dat în vorbă și pur și simplu am uitat – nu avea, prin urmare niciun motiv să se supere, chiar dacă gluma, hai să zicem, nu era dintre cele mai reușite... îmi place, de ce să nu recunosc, să mă duc la repetiţii, viaţa și așa e destul de monotonă, dimineaţa la serviciu – și întotdeauna e mult de lucru, abia izbutesc să fac faţă, afară de Viorica, despre care cred că ţi-am mai scris că e foarte pricepută, mai am doi subalterni tare puturoși, ard gazul de pomană, mai bine m-aș lipsi, așa că trag eu pentru ei, sunt zile când nici nu văd bine înaintea ochilor, atât sunt de obosit și de extenuat – după-amiaza, acasă, mă așteaptă altfel de necazuri, pentru că banii nu ajung și trebuie să le cârpești pe toate, să iei de aici să pui dincolo, bătaie de cap câtă vrei, așa că opereta asta îmi descreţește fruntea, mă mai relaxează puţin... După repetiţii, când terminăm ceva mai repede, intrăm la o bere – mai ales după ce s-a deschis grădina de vară; am, totuși, grijă să nu mă întorc prea târziu, să n-o supăr pe maică-ta, ceilalţi, mai ales tinerii, cei ce n-au încă o familie, o mai lungesc și după plecarea noastră, a „bătrânilor”. E și frumos acum în grădina de vară, au renovat-o, la mijloc au făcut un rondou de flori, au pus

mese și scaune noi. Într-adevăr e plăcută. Într-o seară am stat ceva mai mult, maică-ta s-a supărat rău de tot – n-am nimic împotrivă, zice, dar să mă fi anunţat, să nu stau ca o proastă și să te aștept, să intru la fel de fel de griji – trei zile n-a stat cu mine de vorbă! Sunt câţiva juriști tineri, abia au terminat facultatea și au fost repartizaţi la noi în oraș – recunosc că îmi face o deosebită plăcere să schimb o vorbă cu ei. Adevărul e că ai cu cine discuta. Unul, mai ales, un ardelean de la Aiud, băiat de miner, e brici, nu alta și știe atâta istorie, încât pur și simplu m-a speriat. E înnebunit după istorie, când se pornește să discute o problemă nu mai termină. E expert mai ales în perioada veche. Numai despre Alexandru Macedon câte ne-a mai putut spune într-o seară! Are darul povestirii, mare păcat că nu s-a făcut profesor, ar sta elevii și l-ar asculta cu gura căscată. Așa că nu numai opereta mă atrage, cum susţine maică-ta – te văd eu că abia aștepţi să pleci, nici nu ești atent la ce-ţi spun; parcă ar curge râuri de miere acolo, la Casa de cultură, te-au înnebunit rău de tot! – ci și prilejul care mi se oferă să stau de vorbă cu oameni inteligenţi și instruiţi. În ceea ce privește opereta, sunt convins că vor mai fi și alte reprezentaţii, o să ajungi s-o vezi și tu în vacanţă, sper să fii mai puţin exigent decât maică-ta, în ceea ce mă privește, ea rămâne criticul meu cel mai sever. Directorul Casei de cultură are de gând să întreprindem câteva turnee, „să ne deplasăm adică în orașele mai importante din împrejurimi”. Ar fi și păcat să ne limităm la două-trei spectacole. Cam atât despre „viaţa mea de artist” (o și aud pe maică-ta mustrându-mă: „La vârsta ta, dragul meu, ar trebui să fii mai serios”). Sunt convins însă că tu nu ai să mă judeci prea aspru pentru slăbiciunea asta a mea. Cu toate că nu mai sunt ceea ce se cheamă un bărbat tânăr – și cum aș fi, cu băiat în penultimul an de facultate! – nu consider – la cei nici cincizeci de ani ai mei – că de-acuma viaţa mea a trecut și că nu mai trebuie să aștept nimic de la ea. Cred că de data asta ești de acord cu mine și nu-i dai dreptate maică-ti, cum faci tu de obicei…

Matei călători toată noaptea cu trenul. O noapte de

sfârșit de mai. Înmiresmată. Spre regretul lui, fu obligat să închidă fereastra, cele două femei care se aflau cu el în compartiment se temeau de curent. Vorbiră fără întrerupere, nu se opriră o clipă, când una, când cealaltă Vocea melodioasă a celei tinere, aspră, răgușită a celeilalte. Avem noroc cu cămăruţele, spunea, vara le închiriem pe amândouă. Și dumneavoastră unde staţi? întrebă cea cu vocea melodioasă. În bucătăria de vară, îi răspunde cealaltă. A făcut ginerele niște priciuri, să avem pe ce dormi. Matei aţipi și, când se trezi, femeia cu vocea aspră, bătrânicioasă, vorbea despre lunile de iarnă care, la ei, în Dobrogea, sunt tare aspre; numai că noi, spunea ea, ne-am obișnuit cu ele; ce să-i faci, st auzi glasul celei tinere, omul se obișnuiește cu orice, și cu binele și cu răul; și ce mai vânturi bat la noi în Dobrogea, spune cealaltă, e ceva de speriat, zău așa; mergi pe uliţă, te grăbești să ajungi undeva, dar nu poţi răzbi din pricina lor; eu sunt de felul meu din Oltenia, de la Maglavit, de acolo de unde e și Petrache Lupu, dacă ai auzit de el, și la început când m-a adus **bărba**tu-miu în Dobrogea, la început, zic, nici nu puteam dormi noaptea; ţiuia vântul, că mă călca pe nervi; după aceea, cum îţi spun, m-am obișnuit; ce să-i faci, spune din nou cealaltă, apoi se așterne liniștea, nu pentru mult timp însă, discuţia fu reluată, iar Matei, cuprins de moleșeală, încetă să mai fie atent.

— Știi că nu mă pot preface, spune tatăl lui Matei. Azi, la serviciu, toţi și-au dat seama că nu sunt în apele mele. Îndeosebi Viorica a sesizat din primul moment că ceva nu-i în regulă, ea care e mai inteligentă decât ceilalţi. Ce-i cu dumneavoastră? zice. Sunteţi bolnav? V-aţi uitat în oglindă să vedeţi cum arătaţi?! Bineînţeles că nu i-am spus. Am pus toată vina pe o insomnie păcătoasă. N-aveam niciun somnifer în casă, zic, așa că toată noaptea am stat cu ochii deschiși, nu mi s-a lipit geană de geană. Eu am foarte des astfel de insomnii. Vă înţeleg, zice, m-am obișnuit cu ele. Mai ales de când a murit mama, stau și mă gândesc la ea și mă apucă așa o tristeţe, că nu mai pot să dorm. Eu știu ce înseamnă asta, să nu poţi adică închide

ochii, oricât ai vrea... E o femeie tare de treabă, mă înţeleg de minune cu ea. Și harnică. Fără ea nu știu ce m-aș face, cu puturoșii ăialalţi doi.

— Uite, eu, spune mama, m-am obișnuit cu gândul c. î băiatul nostru nu mai e student! Că l-au dat afară. Trebuie să te obișnuiești și tu.

— Eu nu pot să mă obișnuiesc.

— Dar ești obligat să te obișnuiești, n-ai ce face, doar nu avem de ales! spune ea, strigă aproape de el, încercând în felul acesta să-l convingă.

— Degeaba mi-ai pus în farfurie, că nu pot să mănânc, spune tatăl lui Matei, dând cu o mână farfuria la o parte. Apoi își propti capul în palme și rămase pe gânduri, uitându-se pe geamul deschis al bucătăriei. Simt c-am îmbătrânit dintr-odată, spune el, privind afară prin fereastra deschisă. E prea grea lovitura pe care am primit-o, nu pot s-o suport...

9

Sporovăiau, cele două femei, în compartimentul de tren și în felul acesta timpul trecea mult mai repede; cea tânără voi să știe dacă numărul turcilor din Mangalia s-a micșorat sau s-a mărit în ultimul timp; cum să se micșoreze, spune cea mai în vârstă dintre ele, chiar în cartierul în care locuim noi, majoritatea, ca să zic așa, sunt turci; apoi cealaltă vru să afle dacă mai citesc și acuma Coranul ori au renunţat să-l mai citească; de la Coran, discuţia trecu la celebrul rahat de trandafiri în prepararea căruia orientalii sunt foarte pricepuţi; m-a învăţat și pe mine o vecină turcoaică, spune vârstnica, mi-a arătat cum să-l fac, dar de reușit nu pot zice că mi-a reușit, tot al ei e mai bun ca al meu; au un secret pe care nu-l spun străinilor, și în timp ce ele vorbeau cu multă aprindere despre rahatul preparat de turcii din Mangalia, afară începu să se lumineze de ziuă, o dimineaţă de primăvară, în frumoasa lună mai; în treburi culinare, spune femeia mai în vârstă, nu mă pot lăuda că sunt cine știe cât de pricepută, o las în general pe no ră-mea să se îngrijească de mineare; abia prididesc să ţin curat peste tot; sezoniștii

nu se pot plânge în privinţa asta, se lăudă ea, la mine e ca în farmacie, nu se vede firicel de praf; adevărul e că pierzi foarte multă vreme cu curăţenia, fu de acord cealaltă, apoi tăcură, epuizaseră aproape toate subiectele, discuţia începu să lâncezească.

10

— Am foarte multă bătaie de cap la serviciu, spune tatăl lui Matei, mă dau cu lucrul și mai uit în felul ăsta de ale mele. Până la sfârșitul lunii, trebuie să terminăm toate lucrările. Suntem și așa în întârziere. Astăzi pot să spun că am lucrat opt ore fără să fac vreo pauză să mă mai odihnesc. Gândurile îmi sunt însă tot timpul împărţite în două: o parte se concentrează asupra lucrului, socoteli care îmi cer o mare concentrare, n-am voie să greșesc, cealaltă parte se învârte în jurul lui Matei. Ce s-o alege din băiatul nostru, acuma, dacă l-au dat afară, mă întreb în permanenţă fără să găsesc, deocamdată, vreun răspuns.

— Trebuie să avem răbdare, spune mama. Cine știe dacă nu cumva timpul le rezolvă pe toate. Să nu uiţi să-i scrii să facă contestaţie către minister, ori către rectorat, știe el mai bine ca noi cui anume trebuie adresată. Trebuie explicat cât mai amănunţit totul. Băiatul nu are nicio vină. Scrie-i tu contestaţia și trimite-i-o la București. Oricum, la chestiuni dintr-astea te pricepi mai bine ca el. Diseară am înţeles că ne cheamă la telefon. Spune-i că i-o trimiţi gata scrisă, el doar s-o depună la rectorat sau unde știe el că trebuie depusă. Cum o primește, s-o depună, să nu stea cu ea în buzunar cine știe cât. Îi cunosc firea.

Găsi o ocazie care să-l ducă de la Constanţa la Hârșova. După mai puţin de o oră de mers se opriră. Să punem ceva-n gură, spuse șoferul, deschizând larg amândouă ușile să se mai răcorească în cabină. Ia și mănâncă, nu te rușina, îl îndemnă el pe Matei. Pâinea e proaspătă, caldă, rupe din ea fără teamă. Salamul parcă are un pic de miros, ori mi se pare mie? Matei îl contrazise, miroase chiar destul de bine, au pus cimbru în el, din pricina asta are un miros special, spuse, purtând bucata de salam de mai multe ori prin dreptul nasului. Păi

atunci, dacă îţi place, de ce nu iei să mănânci cu nădejde? îl întreabă șoferul. Trebuie să-l terminăm, e păcat să rămână, că se strică. Ori te pomenești că nu ţi-o fi foame? Cât eşti tânăr, îi spune șoferul, un bărbat la vreo cincizeci de ani, e bine să mănânci mult ca să ai forţă în tine. Eşti slăbuţ, băiatule, nu te superi dacă te întreb câte kilograme ai? Cincizeci și trei, spune Matei, adăugind de la el un kilogram în plus. Păi ce greutate e asta?! se miră șoferul. Să mă fi văzut pe mine cum arătam la douăzeci și cinci de ani, se lăudă el. Nu că eram gras, în schimb numai mușchi, uite așa îmi jucau pe piept, ziceai că-s șerpi. Nu te superi că-ţi spun, dacă te mai îngrași puţin, și fetele se uită altfel la dumneata, îţi dau, ca să zic așa, atenţie. Am sau nu dreptate? întrebă el. Aveţi, cum să nu aveţi, recunoscu Matei. Nu vreau să te jignesc, spune șoferul, dar slăbuţ cum eşti, nu prezinţi nicio garanţie în ochii lor. Căci și ele-s date dracului, se uită, cum să nu se uite, aleg, strâmbă din nas, asta-mi place, asta nu-mi place. Este și ele mofturoase, spune el și începu să râdă. Așa-i cum spuneţi dumneavoastră, recunoscu Matei cu gura plină cu salam. Nu te superi c-am îndrăznit să-mi dau cu părerea? întrebă șoferul. Nici pentru plămâni nu-i bine să fii atât de slab, adăugă el încă un argument. Te trezești cu cine știe ce boală la bojoci și nu mai scapi de ea în vecii vecilor. O fi bună penicilina asta, nu zic, dar cât o fi ea de penicilină este și acuma mulţi care sunt bolnavi de plămâni. Aveţi dreptate, recunoscu Matei. Dar sunt unii de care nu se prinde, oricât ar mânca! De exemplu eu, în vacanţă. E altceva, vă daţi seama, mâncarea de-acasă faţă de cea de la cămin. Și, cu toate astea, vă spun sincer că nu reușesc să mă îngraș nici cu un kilogram! Așa-i metabolismul meu. La doctor ai fost? îl întrebă îngrijorat șoferul. La ce să mă duc la doctor dacă nu mă doare nimic? întrebă Matei. Câte kilograme ziceai că ai? îl întrebă încă o dată șoferul înainte de a porni motorul. Cincizeci și trei, spuse Matei.

— Păi cu ciorba aia chioară care v-o dă vouă la cantină, nici nu-i de mirare că nu ai mai mult, mai spune șoferul. Apoi se posomorî brusc, începu să înjure drumul

plin de hârtoape. Și uite așa, de trei, patru ori pe săptămână, cum dracu' să nu te saturi. Și-acuma îi încă mai bine, n-am de ce mă plânge, dar toamna, când încep ploile, atunci să vezi panaramă! Dar să știi că nu. mă plâng! Vorba românului; poate fi și mai rău decât așa! Cât sunt sănătos și încă în putere sunt mulţumit, după aceea om vedea ce-o fi și ce-om păţi... Când m-oi boșorogi o să fie mai rău, nu acuma...

12

— Cum ajung acasă, recunoscu tatăl lui Matei, mă niai liniștesc „la birou însă mă simt îngrozitor. Viorica și-a dat bineînţeles seama că mi s-a întâmplat ceva, deși, din discreţie, nu mă întreabă nimic. Apoi se însufleţi brusc, așa cum i se întâmpla întotdeauna când vorbea despre funcţionara lui preferată. E o fată excelentă, spuse. Păcat de ea că-i atât de rău bolnavă.

— De când i-a murit mama, de când a rămas singură, am impresia că i s-a agravat și boala, spuse mama lui Matei.

— Bineînţeles că a observat că am necazuri, dar, cum e delicată, nu pune întrebări, spuse el încă o dată. Ce om deosebit! Și uite că o fiinţă ca ea e condamnată să rămână singură! Nu-i mai mare păcatul?

— Parcă nu știi că în viaţa asta, spuse mama lui Matei, multe-s altfel decât ar trebui să fie?

— Ce să zică atunci alţii care au avut necazuri mult mai mari ca noi? reveni tatăl la problema care îl obseda. Ălora nu le rămâne decât să se sinucidă, să-și tragă un glonţ în cap și cu asta basta?!

— Putea să fie și mai rău, fu de părere mama. Să-l aresteze sau cine știe ce să-i facă.

— De ce să-l aresteze?! Ce-a făcut băiatul, ca să-l aresteze? se revoltă tatăl lui Matei. A luat apărarea unui coleg! Și ce-i cu asta?! Cum să-l aresteze pentru atâta lucru?! Adică să-l bage la închisoare pentru nimic? Așa ceva nu-i posibil, așa ceva nu cred să se poată întâmpla!

13

Ajuns la Hârșova, primul lucru pe care trebuia să-l

facă Matei era să-și găsească o cameră la hotel, cât mai ieftină, ca să-i ajungă banii.

— Nu-i nicio problemă, pot să stau cu încă cineva în cameră, dacă e nevoie, îi spuse el fetei de la recepţie.

— S-ar putea să ai noroc, îi spuse fata, uitându-se în schemă. Celelalte paturi să rămână neocupate. Nu prea se înghesuie lumea, hotelul e mai tot timpul gol.

— Ia-l pe ăla de lângă geam, îi spuse femeia care tocmai făcea curăţenie, spăla pe jos, mai toate paturile au saltele proaste, ascultă-mă ce-ţi spun, că nu te învăţ rău, pune valiza pe el să nu ţi-l ocupe cine știe cine; e apă caldă, dacă vrei să faci un duș. fă acuma, că mai târziu se oprește apa, baia e la capătul coridorului, uite cheia de la baie, cât faci duș, poţi încuia să nu dea vreo gagică peste tine-După ce termini, mă cauţi pe mine ori lași cheia la recepţie.

Matei amână pentru a doua zi vizita la Secţia de învăţământ; astăzi abia am ajuns să văd, întâi de toate, cum arată orașul; s-ar putea să rămân aici mai mulţi ani de zile, cine știe; proaspăt îmbăiat, mirosind a parfum de trandafir, un miros foarte pătrunzător și nu tocmai plăcut, Matei ieși la plimbare pe străzile orașului Hârșova; trecu prin dreptul liceului, ferestrele erau deschise, așezaţi în bănci, elevii își luau notiţe, iar profesorul scria ceva pe tablă, se putea zări un triunghi, cu toate laturile egale; în altă clasă, elevii aveau oră de muzică, solfegiau un cântec; la restaurantul din centru Matei o întrebă pe ospătăriţă dacă au ciorbă de burtă; de perișoare, spune chelneriţa, se gândea în altă parte în timp ce lua comanda; îl întrebă pe Matei de trei ori până se dumiri care era felul doi ales de pe lista soioasă și pătată de muște: ciolan cu fasole, se hotărî el după ce un timp stătu aplecat nehotărât asupra listei, nici nu era scump și, vorba aia, ţine la stomac. Trebuia să se descurce cu puţinii bani pe care îi avea în buzunar; aici la Hârșova, la capătul lumii, dacă rămâne fără bani, n-o să aibă cum scoate cămașa. Pe la orele două, când ieși de la restaurant. Matei constată că mai sunt cel puţin șase ore până se întunecă și el nu avea cum să-și

umple timpul. Filmul care rula la cinematograful din centru îl văzuse, și încă de două ori, un film italian; în lipsă de altceva mai bun se hotărî să-l vadă și a treia oară; fu și de data asta impresionat când scara cu fetele care aspirau la un post de dactilografă se prăbuși; trupuri căzând, ţipete, fetele cele frumoase și sărace acoperite de moloz, mașinile Salvării; Matei era un spectator pretenţios și avizat, un mare admirator al neorealismului italian; scena cu scara înţesată de dactilografe, prăbușindu-se sub greutatea acestora i se păru foarte bine filmată – amestecul de trupuri care cad și de moloz – pregătită din timp, întâi crăpăturile care apar și așa mai departe; picioarele dactilografelor, frumoase, nimic de zis, erau filmate însă cu o anumită insistenţă „comercială”; prin urmare, filmul, concluzionează el, nu era ceea ce se cheamă un neorealism pur, regizorul mai trăsese cu ochiul în stânga și în dreapta, adică la public; îi plăcu și de data asta scena de la începutul filmului, cu marinarul care, de la distanţă, are un schimb de priviri – se înfiripă ceva, o posibilă poveste de dragoste – cu tânăra dactilografă, care moare la sfârșitul filmului, victimă a accidentului, pentru că trebuia neapărat să fie și victime, capitaliștii, erau neorealiștii de părere, trebuiau neapărat să fie incriminaţi pentru crimele înfăptuite;

filmul e totuși foarte bun, își spune Matei, cucerit în cele din urmă, merita văzut și a treia oară; erau și la Hârșova cetăţeni care iubeau cea de-a șaptea artă, sala era plină; cum să nu fie, nu în fiecare zi ţi se oferă prilejul să vezi un film italian; când s-a prăbușit scara, spunea cineva, pur și simplu n-am putut să mă uit, a fost înfiorător, săracele fete, ce-au putut să păţească! Filmul se termină la patru fără un sfert, încă patru ore până se întunecă, își spune cu amărăciune, până se face seară; Matei se gândi să se ducă la hotel, să tragă eventual un pui de somn, era și așa destul de obosit; descoperi că unul din cele două paturi libere se ocupase între timp, o pijama decolorată de atâta spălat și o servietă de piele foarte veche, roasă la colţuri, depuneau mărturie pentru cel cu care urma să

împartă, deocamdată – se va ocupa oare și cel de-al treilea pat sau va rămâne în continuare liber? – camera de hotel. Matei își puse pijamaua, se vârî sub pătură cu cap cu tot – lumina îl deranja – dar nici pomeneală să poată adormi. Stând făcut covrig sub pătura care mirosea a leșie – o spălaseră de curând – Matei fu cuprins de un atât de deznădăjduit sentiment de singurătate, încât se sperie rău de tot; se îmbrăcă în mare grabă, părăsi hotelul, o luă cu pași repezi spre centrul orașului – hotelul, deși aproape de centru, se afla totuși pe o stradă ceva mai lăturalnică – și când ajunse în dreptul școlii, dând ocol micului parc prăfuit în mijlocul căruia se afla un panou de onoare – simți cum toate cele ce se aflau în preajma lui îl apasă cumplit, i se părea că se află într-un fel de cușcă, sau mai curând se simțea ca un naufragiat părăsit pe o insulă pustie; oamenii care treceau pe lângă Matei erau preocupați de propria lor existență, nu-l băgau în seamă; și nici el nu se simțea, nici pomeneală de așa ceva, capabil să stabilească vreo relație cu cineva; am să mă îngrop în orașul ăsta străin, își spune Matei cu un oarecare patetism, simțindu-se ca un exilat; am să mor aici, voi semăna, peste ani și ani, cu bătrânul ăsta care trece pe lângă mine; suferința și deznădejdea creșteau în sufletul lui Matei, de la o clipă la alta: aruncat în afara vieții, dat afară nu numai din facultate, ci de peste tot, își spune el cu disperare, n-o să fie în stare să se obișnuiască cu orășelul aflat parcă la capătul lumii. Trebuia căutate în grabă Poșta, Telefoanele, să vorbească neapărat cu cei de-acasă, să le spună că el, la Hârșova, orice ar fi, orice s-ar întâmpla, nu are de gând să rămână. Tata e plecat în turneu cu Opereta, cu *Casa cu trei fete,* se auzi la celălalt capăt al firului vocea mamei. E tare urât aici, la Hârșova! strigă Matei în pâlnia telefonului, ca să se audă în capătul celălalt al țării, pentru că legătura era destul de proastă și nu se auzea bine; n-am înțeles ce spui, se auzi glasul mamei, venind de la mare depărtare. E tare urât aici la Hârșova, eu nu mai stau, mă întorc acasă! urlă Matei în pâlnia telefonului. Mai gândește-te, nu are rost să iei hotărâri pripite. Faci, în tot

cazul, cum crezi tu că e mai bine, nu vreau să te influenţez, se auzi glasul mamei lui Matei, apoi se așternu liniștea, de fapt nu mai știau, niciunul nici celălalt, ce să mai spună. Am să vă mai telefonez, spuse Matei. Poate mâine seară sau poimâine dimineaţă, vă dau iarăși un telefon. Apoi, după ce părăsi clădirea Poștei – încă în construcţie, netencuită – Matei se mai liniști și totodată îi fu rușine de propria-i purtare nesăbuită. Numai că el se simte mult prea singur aici la Hârșova și, până se întunecă, mai sunt trei ore; nu prea are ce să facă, la hotel, în camera pustie, între patru pereţi, e și mai urât decât pe stradă; poate c-o mai fi și alt cinematograf în oraș, poate că nu e singurul. Intru încă la un film și între timp se face seară, se cheamă c-a trecut ziua. Numai că în oraș nu mai există alt cinematograf. A fost, e adevărat, încă unul, dar l-au demolat când au construit blocurile de lângă autogară, îi explică un bătrânel, pe care Matei l-a oprit ca să-l întrebe. Se îndreaptă, din nou, spre hotel, poate că între timp a apărut și vecinul de cameră.

— Mai schimbă amândoi o vorbă. Când ai cu cine conversa, parcă nu mai este chiar atât de urât…

Vecinul de pat al lui Matei, un inspector de la ADAS „știe foarte multă istorie; vorbind, însă, despre cetatea de la Hârșova, o face cam degeaba, pentru că Matei nu e atent. În aceste momente, soarele stă să apună, undeva departe, la orizont, Dunărea seamănă cu o uriașă eșarfă roșie, șerpuitoare, aruncată peste pământul arid al Dobrogei din dorinţa de a-l înfrumuseţa. Matei e, deci, cu gândul în altă parte, nu reţine nici măcar cine au fost cei ce au construit cetatea, romanii sau dacii, nici dacă cei care au cucerit-o de-a lungul veacurilor au fost turcii sau tătarii; nu pare a manifesta nicio curiozitate, inspectorul de la ADAS își răcește gura de pomană. Abia aici, la Hârșova, se trezește, în sfârșit, își dă seama cât de gravă e situaţia în care se află. Nu are o fire de aventurier, drumurile necunoscute, spre care i se îndreaptă viaţa, îl sperie pur și simplu, profesor într-un sat din împrejurimile Hârșovei? Și cât de lungă, de fără sfârșit poate fi o zi

petrecută la Hârșova! Cu toate că-i trecuse mai bine de un ceas spălându-și ciorapii murdari, un maiou și o pereche de chiloţi; apoi se întâlnise în sfârșit cu inspectorul de la ADAS (care se bărbierea cu briciul» la fel ca tatăl lui, uitându-se într-o oglindă micuţă „spartă la un colţ, pe care o sprijinea de rezemătoarea patului). Acesta îi propune să-și facă un program comun, să viziteze adică „străvechea cetate”; merită să fie văzută, îi explică el, apoi înfulecăm un grătar la Grădina de vară, bem și un pahar de vin împreună. Te invit eu? Altă dată, dacă ne-om mai întâlni, când o să ai salariul dumneatale, am să mă las la rândul meu invitat, fii fără grijă. Și o să ne mai întâlnim în viaţă, se întâlnește munte cu munte, atunci cum să nu se întâlneâscă om cu om?!... Am și eu doi băieţi, îi mărturisi inspectorul, trebuie să fie cam de vârsta dumneatale: douăzeci și unu și douăzeci și doi de ani, e diferenţă doar de un an între ei, au venit unul după altul. Amândoi sunt studenţi la Medicină în penultimul an. I-am dat împreună la școală. Am socotit că e mai bine așa. Cel mai mic e mare sportiv»

voleibalist. Ce să-ţi spun, e mai înalt decât mine cu un cap. Are un metru nouăzeci, îi povestea inspectorul de la ADAS, în timp ce se bărbierea, uitându-se în ciobul lui de oglindă. Era obișnuit cu camerele de hotel, mereu fiind pe drumuri, în inspecţie. Bucuros că de data asta nimerise în aceeași încăpere cu un bărbat tânăr, care probabil că n-o să sforăie la noapte. Și-mi pare a fi destul de curăţel, n-o să-i pută în niciun caz picioarele. Ce caută oare aici, la Hârșova? se întrebă așadar inspectorul. După câte îmi dau eu seama, nu-i în apele lui! își spunea el în timp ce își pudra cu talc faţa proaspăt rasă. N-o să-l oblig pe băiat să-mi spună, dacă nu vrea, în definitiv, nici nu sunt foarte curios, fiecare cu problemele lui, e loc pentru toţi, la ce să ne amestecăm în treburile altora!... își pune lucrurile la loc în servieta lui jerpelită, apoi își scoate o carte și o așază pe noptieră: *Domnii Golovliov,* de Saltîkov Șcedrin (Matei își aminti: la un concurs A.R.L.U.S. primise ca premiu același volum). Întotdeauna îmi iau cu mine ceva de citit, îi

mărturisi el lui Matei. De cele mai multe ori n-am cu cine schimba o vorbă, așa că o carte prinde bine. Din păcate s-a nimerit ea băieţii să nu-mi semene. Nu i-am putut face decât cu mare scandal să citească. Mai ales pe cel mic. Mi-am dat însă seama că nu are niciun rost să-i forţez. Dacă nu le place, nu le place, în cazul ăsta nu-i nimic de făcut.

15

— Cred că-i bine, spune mama lui Matei, după ce ascultă memoriul gata bătut la mașină, un memoriu lung pe mai multe pagini.

— Exact ceea ce trebuie, e de părere și tatăl lui Matei. Mâine îl trimit băiatului să-l ducă unde știe el. Acuma, după ce ţi l-am citit și ţie, parcă m-am mai liniștit oleacă. Poate se rezolvă în cele din urmă și-l reprimesc pe băiat înapoi la facultate, în definitiv n-a făcut nimic, de ce nu l-ar primi?

A doua zi, la orele zece fix, Matei se prezentă la secţia de învăţământ. Secretara îi spuse să aștepte un moment să vadă dacă tovarășul inspector poate să-l primească. Dispăru pe ușa biroului solid, de stejar, apoi se întoarse și-i spuse să revină în altă zi, pentru că tovarășul inspector, îi explică ea, sorbind dintr-o ceașcă cu ceai de sunătoare, atentă să nu-și ardă buzele, e astăzi foarte ocupat, i s-a cerut o situaţie urgentă. Vă rog să-i spuneţi că am o scrisoare de la tovarășul Baraș, pe care trebuie neapărat să i-o înmânez personal, îi spuse Matei secretarei. Cum aţi spus că vă numiţi? întrebă încă o dată secretara și privirea se opri, se împiedică parcă, de cămașa lui nu tocmai curată; apoi dispăru în spatele ușii aceleia masive de stejar. Prin fereastra deschisă pătrundea zgomotul unui motor de tăiat lemne. Puteţi intra, îi spune secretara și primul lucru asupra căruia își aruncă ochii, de cum intră în biroul inspectorului-șef al Secţiei învăţământ, fu scrumiera plină de chiștoace de pe birou – apoi descoperi o altă scrumieră, de asemenea plină, pe măsuţa din faţa biroului. Despre ce scrisoare zici că e vorba, îl întrebă inspectorul-șef și Matei îi întinse plicul cu scrisoarea; inspectorul o citi cu toată atenţia, dar pe chipul

lui nu văzu nicio schimbare, nu se putea ști, deci, ce impresie au făcut asupra lui rândurile citite. îl întrebă, totuși, pe Matei de unde îl știe pe tovarășul Baraș și Matei îi spuse că e tatăl unui coleg și prieten de-al lui. Bine, bine, îl întrerupse inspectorul, dacă tovarășul Baraș te recomandă, totul e în regulă, o să-ţi găsim un post de profesor suplinitor, avem destule, nu ducem lipsă în privinţa asta. Dacă n-o să-ţi putem asigura o catedră întreagă, complectăm cu o dexteritate: gimnastică sau desen. Te pricepi la desen? îl întrebă inspectorul. Matei spuse că nu se pricepe, dar inspectorul nu dădu nicio atenţie vorbelor lui. Asupra unui singur lucru trebuie să-ţi atrag totuși atenţia, îi spuse el, nu cumva să te apuci de băutură. Acolo, la ţară, e foarte mult vin, pricepi, uneori până și copiii ajung la școală pe două cărări. Aproape nimeni nu mai vrea să bea apă. Au mai fost câţiva profesori la care a trebuit să renunţăm, s-au alcoolizat în mai puţin de un an. Adormeau la școală cu capul pe catedră, spre marea distracţie a elevilor. Matei îl asigură că în ceea ce îl privește, dar inspectorul îl întrerupse plictisit: asigurări din astea a mai primit el și de la alţii, nu de vorbe are el nevoie! Trebuie să fii foarte tare ca să nu te lași târât de curent, îi spune. Mâine, îi mai spuse, mă găsești tot la ora asta, lași o cerere și să văd ce pot să fac. Dacă-s cumva plecat, pot interveni fel de fel de chestiuni urgente, să aștepţi până mă întorc; doar că Matei, în timp ce vorbea cu inspectorul, era deja hotărât să plece din Hârșova, să renunţe adică la apostolat. Să găsească o ocazie cu care s-o șteargă cât mai repede!

17

Își pierduse răbdarea. Autobuz spre București avea abia peste două zile, adică sâmbătă dimineaţa, un timp care i se părea lui Matei nesfârșit de lung. Până și funcţionarul de la ADAS plecase. Încăperea pustie de hotel îi accentuă sentimentul de singurătate împotriva căruia nu era decât un singur remediu: s-o șteargă cât mai repede la Constanţa, direcţie în care se puteau găsi totuși mașini de ocazie, fiind mult mai aproape decât Capitala și în legătură

directă cu orașul deasupra căruia veghea străvechea cetate (de origine dacică sau romanică?). Să o ia la sănătoasa deci, chiar dacă i-a promis inspectorului că a doua zi se va prezenta cu o cerere scrisă frumos de mână prin care și-ar fi exprimat dorinţa de a preda copiilor din preajma Hârșovei – sate în care se produceau cantităţi suficiente de vin pentru a-i ispiti pe unii profesori mai slabi de fire, lipsiţi de o conștiinţă foarte fermă în ceea ce privește importanţa misiei lor, limba și literatura română și, eventual, dacă nu se găsesc ore destule ca să asigure o normă întreagă, unele dexterităţi.

O să-l aștepte mult și bine inspectorul, se va gândi, probabil, că scrisoarea cu pricina a fost măsluită – vreun dușman care a vrut să-l pună la încercare – un gând repede alungat însă, era mai mult dècât evident că era scrisă chiar de Baraș, numai că băiatul s-o fi răzgândit, nu părea prea serios, un ţângău, cine știe ce-o fi păţit, o fi fluierat în biserică și l-au dat afară, altfel n-ar fi venit el tocmai la Hârșova să-și caute un post! – apoi va uita de el, un inspector-șef are prea multe pe cap ca să-i pese și să-i ţină minte pe toţi aiuriţii care doresc să intre în învăţământ ca profesori suplinitori, și a doua zi își schimbă hotărârea; când șoferul îi spuse că are de gând să plece cam peste două ore, adică în jur de patru, nu mai devreme – dacă nu mă găsești cumva, îi spuse, așteaptă-mă lângă mașină, n-o să întârzii prea mult – lui Matei chiar și acele amărâte de două ore i se părură a fi nesfârșit de lungi; un fel de nerăbdare – exagerată, desigur, pentru că în definitiv pleacă, spune adio pentru totdeauna ruinelor Hârșovei, străvechii cetăţi și orașului! – îl cuprinsese. Se gândi să vadă filmul pentru a patra oară – într-o sală de cinematograf, uitându-se la umbrele de pe pânză, timpul trece oarecum mai repede – apoi se răzgândi totuși. îl știa pe de rost, de data asta prăbușirea scărilor, cu nefericitele dactilografe în căutare de slujbă, nu i-ar mai fi produs probabil nicio emoţie. În cofetăria în care intră, deasupra prăjiturilor vechi se rotește un roi de muște cu aripile năclăite. Nu avem suc, îi spune vânzătoarea. Ni s-a stricat

sifonul. Reveniţi peste o jumătate de oră. În curtea liceului, câţiva băieţi, transpiraţi, alergau după o minge de fotbal. Se întinse pe banca din parc, în plin soare, lângă rondoul cu petunii pălite de soarele fierbinte al zilei de iulie. Aţipi. Cineva, în acel început de vis, se aplecă spre el zâmbindu-i cu o gură știrbă, o femeie în vârstă sau poate chiar un bărbat, după ţepii cărunţi din bărbie. Să mă trezesc, își spuse, să nu-mi fure portmoneul! sări speriat din somn drept în picioare, parcul era însă pustiu, nu era nimeni; printr-un difuzor instalat într-un arţar bătrân se transmiteau marșuri revoluţionare. Apoi, la același difuzor, o voce de femeie anunţă emisiunea din muzica popoarelor de curând eliberate…

— L-am visat azi-noapte pe Matei, spune tatăl. Se făcea, în vis, că trebuie să plecăm într-o lungă călătorie, un fel de excursie, urma să urcăm un munte foarte înalt. Stăm aplecaţi deasupra unei hărţi, cercetând-o cu cea mai mare atenţie. Trebuie să trecem prin trecătoarea asta, îmi spunea el; o să ne descurcăm singuri? l-am întrebat, să nu ne rătăcim, muntele e periculos al naibii, câte nenorociri s-au întâmplat, nu-ţi mai spun. Și atunci el a început să râdă, visul era atât de clar, încât nici nu părea să fie vis, părea totul adevărat. Cum să ne rătăcim, tată, îmi spune, când ești cu mine nu trebuie să-ţi fie teamă, am un nemaipomenit simţ de orientare, n-a existat odată să mă rătăcesc! Tu erai în bucătărie, ne pregăteai rucsacul cu de-ale mâncării și cu rufăria necesară pentru drum. Luaţi-vă și niște ciorapi mai groși, ne-ai spus, căci acolo, la munte, v-o fi frig. A și anunţat la radio lapoviţă și ninsoare. Poate ne-om troieni, cine știe, a spus Matei, și din nou a început să râdă.

— Nu se prea omoară după excursii Matei al nostru, e un vis care chiar că nu are nicio noimă, spune mama.

— Știi cum se întâmplă în vis întotdeauna, lucrurile se schimbă dintr-odată. Se făcea, tot în vis, bineînţeles, că Matei e chiar Schubert în persoană. Purta perciuni și ochelari. M-au dat afară din facultate, dar nici că-mi pasă, spusese Schubert potrivindu-și ochelarii pe nas. Ca să le

fac în ciudă, zice, am să compun liedul *Păstrăvul* și o *Simfonie neterminată.* De ce neterminată? îl întreb. Pentru că am să mor înainte de a ajunge s-o termin, îmi spune el și atunci, cuprins de disperare, am început să plâng, pentru că aveam impresia că Schubert era chiar băiatul nostru. Știi cum e în vis când plângi, într-un fel e mai dureros decât dacă plângi când ești treaz, îmi dădeam totuși seama că visez, că între Matei și Schubert nu e nicio legătură. Când, într-un târziu, m-am tiezit din vis, m-am simţit în mare măsură ușurat. Există nenorociri mult mai mari, mi-am spus. Schubert a murit tânăr, în plină forţă creatoare, cum se zice, nici n-a apucat să-și termine una din simfonii. Atunci și situaţia lui Matei mi-a apărut într-o lumină nouă, are viaţa în faţa lui, mi-am zis, o să treacă și peste hopul ăsta. În definitiv, așa e viaţa: nu mergi pe un drum drept ca-n palmă, apar fel de fel de obstacole…

19

Matei avea un prieten la Constanţa. Fuseseră colegi de dormitor. Seara patrulau pe coridoarele căminului și vorbeau despre Freud. Șerban credea foarte tare în psihanaliză, știinţa viitorului, zicea el; crezi că la noi medicii nu se folosesc de ea, numai că o fac pe șest, pricepi?… am vorbit cu un psihiatru, mi-a mărturisit că o aplică la unii bolnavi; Matei nu fusese întru totul de acord cu el, nu poţi să reduci omul, își dădea el cu părerea, la sex și numai la atât. Dar ce ai vrea să fie mai mult, spunea celălalt; la urma urmei, era el de părere, sexulitatea domină și dirijează toate pornirile umane. Ia să vedem, spunea el cu înflăcărare, mai din aproape, ca să zic așa, ce-i și cu Rimbaud ăsta al tău, să pătrundem în viaţa lui așa-zis intimă… Matei era cuprins de o sfântă indignare. De Rimbaud, îi striga el, nu-ţi dau voie să te legi! Bine, accepta adeptul lui Freud, ţi-l las atunci pe Rimbaud, nu mă mai ating de el dacă așa vrei tu. Să-l psihanalizăm, atunci, pe Eminescu, să vedem în cazul lui…; Matei îl întrerupea din nou încă înainte de a-și termina fraza; chiar pe cel mai sfânt ins al ţării ăsteia vrei să-l cobori în noroi? Celălalt dădea din umeri, în cazul ăsta nu era într-adevăr

nimic de făcut, nu-i rămâne decât să renunţe, de vreme ce nu i se dă voie să-şi expună punctul de vedere. I se închide pur şi simplu gura! Peste câteva zile, reluau discuţia, Matei nu vroia însă în ruptul capului să se lase convins că psihanaliza e într-adevăr o „ştiinţă”. Se uita chiorâş şi neîncrezător la barba lui Freud, care îl privea cu severitate din fotografia care însoţea ediţia franceză a unei cărţi cu coperţile flenduroase – Şerban izbutise să şi-o procure cu mare greutate, dăduse pe ea o sumă imensă de bani, bursa lui pe o lună de zile; e destul de paradită, trebuie s-o dau la legat, îi explicase el lui Matei şi şi-o aşezase grijuliu sub pernă; citea din ea în fiecare seară, aşa cum credincioşii citesc Biblia înainte de a pune pleoapă pe pleoapă; ia, ascultă ce spune bătrânul ticălos, îl auzea spunându-i noaptea târziu, trezindu-l din somn, şi-i citea câte o frază, două, părea plină de miez, din *Prelegeri de psihanaliză,* cartea de căpătâi, se pare, a medicului austriac; revelaţiile acestea nu-l interesau pe Matei; după părerea lui, omul e o fiinţă mult mai complexă şi mai misterioasă; materialismul, cam primitiv, după părerea lui, al lui Freud îl revolta pur şi simplu. Citise, totuşi, piesele lui O’Neill, dramele şi tragediile freudiste ale acestuia. Şerban fu încântat de ele; Matei susţinea în schimb că sunt împănate cu mult prea multă psihanaliză.

Strada căutată de Matei – avéa adresa notată în carneţel (venise în iarna trecută la Bucureşti, în vacanţa elevilor: să mai văd un spectacol, să nu mă tâmpesc chiar de tot) i-o scrisese chiar cu mâna lui – se afla în centrul oraşului, una din străzile principale. Nu-i trebui mult până s-o găsească; urcă pe o scară îngustă şi întortocheată până la etajul trei, citi numele de pe cartea de vizită prinsă în două pioneze în dreptul soneriei. Sună **o** singură dată, scurt şi energic. Se mai învioră puţin la gândul că o să-şi vadă prietenul, chiar reluarea discuţiilor despre Freud simţea că nu-l mai irită chiar atât de mult ca altădată... îi deschise însă o fiinţă necunoscută, o femeie tânără, într-o rochie albastră, cu flori. Părea somnoroasă şi uşor năucă. Matei o sculase probabil din somnul plăcut de după-

amiază; Șerban nu-i acasă, îi spune ea, după ce Matei întrebă de prietenul lui, dar trebuie să se întoarcă dintr-o clipă în alta, are ore la seral de la patru la șase. Intraţi, îl îndemnă femeia cea tânără, după ce Matei își spuse numele, o să se bucure mult când o să vă vadă, mi-a vorbit de dumneavoastră, vă știu, cum să nu vă știu, discuţiile despre Freud și toate celelalte, mai spune ea și-i zâmbi prietenos. Tânjește și acuma după anii de studenţie, nu se împacă defel cu viaţa de provincie, cu toate că orașul nostru nu-i chiar o provincie propriu-zisă. Vara, mai ales, vine foarte multă lume, multi străini, numai că el e obișnuit să stea de vorbă, să discute probleme de literatură și aici nu prea are cu cine vorbi; eu am devenit un fel de discipol al lui, spune ea zâmbind, l-am citit pe Freud din scoarţă în scoarţă și încă de mai multe ori, ca să-l înţeleg; mărturisesc că la început n-am priceput mare lucru; dar să-l lăsăm pe Freud, mai ales că nu vă daţi în vânt după el – v-aţi și certat odată din pricina pieselor lui O'Neill, vedeţi că știu! – dacă vreţi să vă spălaţi puţin, îmi închipui cât praf aţi înghiţit dacă aţi venit cu camionul – puteţi intra în baie; să vă aduc mai întâi un prosop curat.

N-ai idee ce surpriză mi-ai făcut, bătrâne, spuse adeptul lui Freud, de cum îl văzu pe Matei, mă bucur extraordinar de mult că te văd... Prin urmare, te-au dat afară, te-au exmatriculat?! îţi spun sincer că nici nu-mi vine să cred că tocmai pe tine te-au găsit să te pedepsească, tu habar n-ai de politică, ești în privinţa asta un nevinovat. Pe cuvântul meu că nu-mi vine să cred! Ce zici c-ai făcut de te-au exmatriculat?!. – Las că-mi povestești totul mai târziu, avem timp berechet, întâi să mâncăm ceva, probabil că ţi-e și ţie foame. Când zici c-ai plecat din Hârșova?! Ce dracu' căutai la Hârșova, ești o figură, spune și tu, se adresă el nevestei, dacă nu e o figură, păi ăia te terminau într-un an de zile, cât vin e acolo, îţi dai seama că n-ai fi rezistat nici tu, cum de altfel n-au rezistat nici alţii; ai făcut foarte bine c-ai dat bir cu fugiţii, nu era de tine Hârșova asta. Nu știam c-o să vii, așa că o să mănânci cu noi, ce s-o găsi în casă. Am cumpărat

înainte de a pleca la ore niște crenvurști proaspeţi... Ce părere ai, măi Matei, ce zici de mine că m-am însurat? Am rezistat un an de zile, începu el să povestească, după ce soţia dispăru în bucătărie să pregătească cina, în fiecare noapte chefuri, gagici, aici, la Constanţa, îţi dai seama, în privinţa asta nu ducem lipsă; într-o zi m-am trezit cu câteva cămăși în minus, ca să-ţi dai seama la ce se pretau puterile, să-mi fure cămășile din dulap. Când m-am văzut și fără niște butoni de argint – mi-au șterpelit, parșivele, butonii moștenire de la tata – am zis de-acuma gata, punem punct, mă însor, așa nu mai merge. Astea îmi fură tot din casă, mă lasă gol pușcă, trebuie să mă așez la casa mea, să-mi fac un rost. Cela e chimistă de meserie, a terminat în același an cu mine facultatea, bineînţeles că n-o știam de dinainte, aici am cunoscut-o, e constănţeancă; am făcut cunoștinţă de Revelion și n-a trecut nicio lună încheiată și eram deja cu verighetele pe deget; a mers foarte repede și nu regret absolut defel. Fată bună și pe deasupra și cultă, îi place să citească și e cât se poate de receptivă la tot ce e nou. Simt că nu m-aș fi putut însura cu o proastă, cu una cu care nu poţi schimba un cuvânt mai de doamne-ajută; femeia trebuie să-ţi corespundă și din punct de vedere intelectual, nu numai la pat. Văd că în privinţa asta nu ești chiar întru totul de acord cu Freud, nu susţine el că sexul primează, încearcă Matei să strecoare o timidă observaţie, care, spre mirarea lui, de data asta e primită cu totul altfel decât de obicei: am mai lăsat-o și eu mai moale cu Freud, sunt unele chichiţe ale bătrânului care de-acuma nu-mi mai plac nici mie, au ajuns pur și simplu să mă enerveze; prea și-a băgat nasul peste tot, și unde se pricepe și unde nu se pricepe; dar despre asta o să discutăm ceva mai târziu, avem timp toată noaptea să stăm de vorbă; nici nu-ţi poţi închipui ce plăcere mi-ai făcut, spuse el încă o dată. Aici, la Constanţa, în afară de nevastă-mea, nu am cu cine discuta; am niște colegi care nu citesc nici măcar strictul necesar, nici cărţile de succes, ce să mai vorbim despre filosof ie și altele! Sper să-ţi placă plăcinta asta, nevastă-mea a făcut-o – la repezeală,

bineînţeles – special pentru tine, a vrut să te dea gata, să-ţi arate ce gospodină grozavă e ea; dacă vă place, mai serviţi o bucată, spune soţia fostului admirator al lui Freud; ia să nu vă mai aud că vă vorbiţi cu dumneavoastră, nu mai fiţi atât de ceremonioși unul cu celălalt, spune Șerban, închinând din nou paharele cu vin; o să dormi în camera cealaltă, îi spune Șerban, am un recamier, zestrea nevestemi, o să te odihnești pe el de minune, deocamdată, vezi și tu, suntem aranjaţi destul de modest, n-am avut bani să ne putem mobila așa cum am fi vrut noi toate cele trei camere, le-am potrivit mai mult cu ce-am avut. Data viitoare când o să ne faci o vizită, o să arate altfel, spune stăpâna casei. Să ne mai liniștim puţin, spune Șerban, poate faci o cafeluţă, se adresă el nevesti-sii, abia aștept să-mi povestești toată tărășenia pe larg, adică ce ţi s-a întâmplat, din ce pricină te-au dat ăia afară? îţi spun încă o dată că nu-mi vine să cred că tocmai tu ai necazuri, tu care, în general, nu te bagi în politică. Pe hârtia de exmatriculare nici nu se mai amintește de politică, îi explică Matei prietenului lui: „pentru abateri grave de la disciplina școlară”, așa scrie, îi spune Matei. Și ce-ai făcut, nedisciplinatule? glumi celălalt, ai fluierat în biserică sau ce dracu’ ai făcut? S-o iau de la început? întrebă Matei. Ia-o de unde vrei tu, numai să mă faci pe mine să pricep ceva din toată tâmpenia asta cu exmatricularea. Stai să vină și nevastă-mea cu cafeaua, să audă și ea de la început. Așa, acum poţi să-i dai drumul, bătrâne…

Postfaţă

Ce n-a mai fost să fie

Când, după ce încheiase *Femeie, iată fiul tău,* Sorin Titel spunea că se pregătește să scrie un roman despre epoca studenţiei lui, am fost sceptic. Aveam sentimentul că tema îl obliga să scrie, ca alţii, un roman politic al anilor cincizeci, fără ca genul să i se potrivească, într-un moment când toţi îl abandonaseră. Nu-l vedeam pe Sorin Titel nici evocându-și propriile amintiri, câtă vreme în cărţile de până atunci prezenţa lui personală fusese întotdeauna estompată cu discreţie. În schimb, o asemenea temă

promitea prea puţin în latura care făcuse forţa scriitorului, și anume accesul la fundamental.

Astăzi, din romanul anunţat există atât cât a apucat Sorin Titel să scrie înainte ca viaţa să i se curme. Publicate, cele 250 de pagini nu par, în primă instanţă, să alcătuiască o carte neterminată. S-ar zice mai curând că avem de a face cu un roman cu sfârșit deschis. În el se configurează o criză existenţială din viaţa personajului central, pe fondul unor circumstanţe politice determinate, fără ca alte aspecte să pară a mai fi necesare. Totodată, cititorul își dă seama că deși întâmplările nu sunt lipsite de legătură cu biografia autorului cartea nu este una de amintiri. Matei, personajul, se adaugă altora, din scrieri anterioare ale lui Sorin Titel, și îndeosebi unora din primul roman, *Reîntoarcerea posibilă,* cu același amestec de disponibilitate vulnerabilă și, parcă, abulie.

În două vorbe, s-ar putea spune și despre Matei că nu el își trăiește viaţa, ci viaţa îl trăiește, dureros, pe el.

Același personaj pasiv, buimac, cu certe însușiri, însă nedecis, conferă originalitate cărţii și în plan social. Nu știu ca în alt roman al mult discutatului deceniu eroul să mai fie atât de puţin „erou”. Matei se pune de-a curmezișul unei acţiuni punitive îndreptate împotriva unui coleg fără să-și dea prea bine seama de ce și cum. I se cere să-l critice, să-l „demaște”, el promite s-o facă, ori cel puţin pare să promită, tot ce-l privește rămânând incert, ba chiar el însuși pare convins că o va face, dar în momentul decisiv ceva, un impuls lăuntric mai mult decât conștiinţa sau revolta, îl împiedică să devină unealta unor dogmatici. Dintre aceștia, unul – caz, iarăși, destul de rar în romanul despre acea epocă – este privit cu înţelegere. Venit din mediul celor care au avut cel mai mult de suferit în anii antebelici, el se știe angajat în construirea unei lumi noi și vede în gesturile de independenţă ale studenţilor, asupra cărora veghează ideologic, capriciile unor domnișori.

În rest, împrejurările cunoscute. Obișnuitele ședinţe de excluderi, știutele abuzuri, avânturile retezate, descumpănirea, criza morală și existenţială, momentele

când perspectivele se întunecă și nu se întrevăd soluţii, dar și, până la urmă, reintrarea pe un făgaș normal.

La prima vedere, nimic nu lipsește. Avem în *Melancolie* un roman politic închegat, cu final deschis. De fapt, nici măcar deschis. Dacă în ultimul capitol rămas Matei rătăcește departe de casă și de orașul unde studiile îi fuseseră intempestiv întrerupte, din primele pagini ale romanului am aflat că după numai câteva luni avea să fie reprimit la facultate, în alt oraș. M-am întrebat la capătul celor 250 de pagini de manuscris de ce, după spusele lui Sorin Titel, romanul trebuia să fie mult mai amplu. Ce i s-ar fi putut adăuga? Abia la a doua lectură, apărându-mi alte întrebări, mi-am dat seama că lucrurile nu erau atât de simple și am început să întrevăd proiectul cuprinzător al scriitorului și adevărata miză a cărţii.

Mi s-a părut ciudată o anumită atenuare a experienţei reale a scriitorului și a generaţiei lui în roman.

Sorin Titel însuși a trecut prin încercările lui Matei, dar ele nu s-au rezolvat atât de ușor. Scos din facultate, Matei își caută un post de profesor la Hârșova, însă după câteva luni, toamna, va fi student la Cluj. În realitate, după cum aflăm din biografia scrisă – admirabil – de Iosif Titel în volumul comemorativ al „Caietelor critice”, tentativa ratată de la Hârșova s-a petrecut abia la un an și jumătate după exmatriculare, iar reînscrierea la facultate, și numai la secţia fără frecvenţă, a avut loc după alţi trei ani. Stagiul de profesor rural fără diplomă numai Matei, nu și scriitorul, l-a evitat.

Mai mult, chiar și prin construcţia romanului factorul politic se atenuează, de vreme ce acţiunea începe când, prin prezenţa din nou la o facultate, urmările excluderii aproape s-au șters. Numai întâmplarea a făcut ca scrierea romanului să se fi întrerupt într-un loc în care soarta eroului este încă nesigură și precară.

Nu mai puţin m-au mirat unele informaţii culturale deplasate în timp. Acţiunea se petrece cam între anii 1954 și 1957, iar eroii cărţii vorbesc despre cărţi, filme, cântăreţi, actori care fie n-au fost cunoscuţi la noi în acei

ani, fie nici nu și-au început existenţa publică decât cu un deceniu mai târziu. Se discută despre nuvela *Bătrânul și marea* a lui Hemingway, e pomenit Étiemble, studenţii o admiră pe Sophia Loren, îi ascultă pe Belafonte și pe Elvis Priesley, văd la cinematograf *Umberto D* şi *Ultimul tren din Gun Hill.* Ce poate să însemne această dezinvoltură cronologică? Cum poţi să scrii un roman politic, în mod esenţial legat de un timp istoric anumit, așezându-l într-un cadru temporal decalat? Pentru istoria contemporană, 8 – 10 ani înseamnă mult. În cele din urmă, citind cu atenţie, mi-am dat seama că nici de rândul acesta nu aspectul politic l-a interesat cel mai mult pe autor. În ultimul său roman el a plasat în cadrul vieţii studenţești și universitare a deceniului al șaselea o temă fundamentală care stă alături de tema morţii, a maternităţii, a clipei celei repezi, a singurătăţii din romanele de până atunci. Două observaţii liminare ne vor conduce spre identificarea ei.

Atrage atenţia faptul că, spre deosebire de toate romanele anterioare, aici femeile trec pe planul doi. Prin aceasta, Sorin Titel își refuză de rândul acesta să profite de darul său poate cel mai evident, acela de a crea figuri feminine memorabile. Nu apar în *Melancolie* personaje atât de pregnante cum fuseseră altădată Eva Nada, Ignasia, Nușca, domnișoara Ana și toate mamele, îndeosebi aceea din *Femeie, iată jiul tău*. În comparaţie cu bărbaţii, aici femeile pierd. În casa lui Matei, dintre gazdele lui sau printre studenţi, personajele feminine sunt, comparativ, lipsite de relief. Se face simţită chiar o schimbare de optică. Spre deosebire de toate celelalte, în ultimul roman femeile sunt privite cu un ochi rău. Le caracterizează mai cu seamă frivolitatea. O studentă vorbește vrute și nevrute, o mamă se mândrește că trece drept iubita fiului ei. Preocupată numai de ea însăși, soţia tânără a marelui profesor nu-l înţelege, nici nu-i înregistrează cuvintele, fiind lângă el o prezenţă decorativă, un rece manechin. Când ea însăși este intelectuală, cazul profesoarei de la universitate, femeia desfășoară o întreagă strategie ca să-și câştige adeziunea

studenţimii, dar fără ca vreo clipă să uite că trebuie să se supravegheze ca să nu se lase atrasă în vreo imprudenţă care i-ar periclita situaţia. Până și mama eroului s-a schimbat întrucâtva. Ea continuă să trebăluiască în bucătărie, însă nu mai decurge de aici o poezie a domesticului ci, parcă, incapacitate de a realiza gravitatea crizei pe care o traversează familia și chiar incapacitate de a suferi.

Cel care înţelege și suferă cu adevărat este tatăl. Acesta își părăsește locul de planul al doilea din alte romane; dobândește relief și personalitate, asigură legătura cu fiul atât prin continuă comunicare, cât și, mai ales, prin transmiterea înclinaţiei pentru artă. Avem deci de a face pentru întâia dată la Sorin Titel cu o carte a tatălui, iar faptul se explică prin tema fundamentală a romanului, aceea a vocaţiei creatoare. Scriitorul o urmărește în diferitele ei ipostaze, fie ele autentice sau false, ori măcar nesigure. În ultima categorie intră începătorii, despre care nu putem ști dacă nu sunt decât veleitari ori nu s-au găsit încă pe ei înșiși, întrucât deocamdată refac fără să-și dea seama opere ale altora: studentul grec se pregătește să rescrie în toată inocenţa o nuvelă a lui Hemingway, iar candidatul nenorocos la facultatea de cinematografie, prezumtiv regizor, imaginează și el filme deja existente. Este apoi amatorul, chiar tatăl lui Matei, iluminat lăuntric de experienţa, altfel derizorie, de participare cu rol episodic la un spectacol provincial de operetă. Exerciţiul actoricesc și întreaga ambianţă a pregătirilor îi oferă un suport existenţial, momente de uitare a grijii. Aici planurile se articulează. Sorin Titel nu face din romanul politic un cadru al adevăratei problematici, ci izbutește o permanentă interferenţă, politicul intervenind mai de fiecare dată, într-un fel sau altul, în destinul creatorului, fie acesta cât de modest.

Cu o treaptă mai sus decât tatăl în relaţia cu arta, nu și în economia romanului, se află regizorul trupei de amatori, el însuși actor al unui teatru profesionist în care

se simte constrâns de normele rigide ale vremii, încât activitatea de îndrumător îi asigură un spaţiu de libertate în ambele planuri, și artistic și social.

Studentul cântăreţ, cel ce își captivează colegii, ca și pe toţi ascultătorii întâmplători din câte o crâșmă de cartier, cu cântecele lui maramureșene, oferă imaginea vocaţiei autentice, însă neglijate. Ea îl metamorfozează totuși pe studentul precar, incapabil să facă faţă disciplinelor universitare, într-o puternică deși necultivată personalitate creatoare, cu aplomb până și faţă de dascălii în alte împrejurări temuţi.

Este, apoi, vocaţia confirmată a marelui profesor de literatură, figură înalt goetheană îndărătul căreia se străvede silueta lui Tudor Vianu. Bătrânul cărturar oscilează între, tot mai rară, încă rezistentă, bucuria creaţiei de idei și a formării unor tineri, și, tinzând să se instaleze definitiv, descurajarea provocată de circumstanţele nefirești care-l obligă să asiste neputincios la abaterea brutală din drumul lor a unor discipoli înzestraţi pe care-i înlocuiesc palizi impostori. De notat că și în familia profesorului relaţia tată – fiu este importantă, ea manifestându-se ca putere de iradiere și fascinaţie a tatălui asupra fiului.

Tema paternităţii va fi adusă în scenă și de acela a cărui vocaţie creatoare pare a fi cea mai intensă, un tânăr împiedicat de ascendenţa socială, dar și de o boală psihică, să-și urmeze calea. Respins în repetate rânduri la institutul de teatru, el continuă să se pregătească asiduu, iar Matei este spectatorul – convocat de irepresibila, histrionica nevoie a artistului de a fi admirat și iubit – al interpretării monologului lui Polonius. Personaj echivoc, chiar contradictoriu, Polonius reunește pe sfetnicul nătâng și pe părintele înţelept în aceeași persoană. Prin el pătrunde în roman ideea despre ambiguitatea fundamentală a artei, după cum sănătatea lui psihică compromisă sugerează vecinătatea primejdioasă dintre genialitate și nebunie. Ar mai fi de observat cum pe actor nu-l preocupă atât sensul personajului întruchipat, cât faptul de a se travesti în el,

interpretarea revenindu-i spectatorului. Înţelegem că artistul gândește în forme, al căror sens decurge din ele fără a fi fost intenţionat de autor, însă manifestându-l, de unde deschiderea semantică a operei, posibilitatea pe care o creează de a fi citită în mai multe feluri.

Sugestii despre natura creaţiei comunică Sorin Titel și prin mijlocirea celui mai bizar personaj al romanului, genealoid și acesta, însă și ratat, puternică personalitate imprevizibilă, cu certe și fascinante însușiri contradictorii; profund și fanfaron, apucător și dezinteresat, plângăreţ și batjocoritor, lucid și naiv, grandilocvent și pătrunzător, orgolios și deznădăjduit. Acest personaj insesizabil ipostaziază pe artist mai mult decât oricare altul, însă produce o poezie lipsită de orice har. El dă cu putere percepţia uneia din marile drame ale artei, și anume a aceleia că este posibil ca individul să întrupeze natura artistului, să aibă toate datele lui constitutive mai puţin ceva indefinisabil în lipsa căruia creaţia lui nu va fi diminuată, ci cu totul nesemnificativă.

Împreună, cei doi rataţi – ratatul din impedimente sociale și victima inexplicabilei carenţe intime – înfăţișează, fără cea mai mică încercare de neavenită teoretizare din partea autorului, toate nuanţele lăuntrice ale chemării către artă în situaţia când aceasta, depășind în intensitate până la limita insuportabilului măsura comună, devine adevărată damnare.

Matei, personajul central, pare să aibă puţin de adăugat la motivul creaţiei, deși se sugerează în diverse momente că va fi scriitor. Motivul menţinerii lui în umbră constă, în parte, în discreţia caracteristică lui Sorin Titel. Între propria lui tinereţe și avatarurile lui Matei există notabile asemănări, încât el nu va fi vrut să-și aroge, nici măcar prin intermediar, statura unui ales. Lui Matei i-a dat din condiţia creatorului singurătatea, ca și o stare de buimăceală, necesară, după opinia lui Sorin Titel, cel puţin în perioada de formare a scriitorului. Matei e ca o plasmă, ori ca un spaţiu de absorbţie unde la prima vedere nu se întâmplă mai nimic, dar în care se depune lent o substanţă

preţioasă. Și poate că superioritatea lui Matei faţă de toţi ceilalţi rezidă tocmai în absenţa spectaculosului. Pe când aceia, înzestraţi fără dubiu cu mari însușiri și totuși mai toţi rataţi, se consumă pripit, cu vâlvătaie, în Matei e o ardere înceată, durabilă, ale cărei coaceri le presimţim. Singur, el n-ar fi putut să expună pentru cititor natura vocaţiei fiindcă în el toate resursele se retrag către un nucleu ascuns, nerămânând pentru ochiul exterior al observatorului aproape nimic. Condiţia creatorului, sau cel puţin a aceluia din categoria căruia face parte Matei, devine dramatică și prin urmare spectaculoasă mai ales atunci când, dintr-un motiv sau altul, nu se poate manifesta integral. Realizată, ea nu se oferă pe sine; oferă, cu o anumită placiditate, aș spune sadoveniană, numai rezultatele ei. „Viaţa geniului, în genere fără interes tipologic”, spune G. Călinescu. Prin aceasta nu trebuie înţeles doar că artistul nu aparţine unui tip uman de largă generalitate, ca arivistul, zgârcitul și ceilalţi, ci și faptul că, după o vorbă a lui Proust, în viaţa artisului se străvede prea puţin din ceea ce-i este esenţial. Pentru ca el să devină vizibil, să devină personaj, trebuie să-l privim din unghiul dramei, adică al ratării lui. De pildă, ca să-l poată lua ca model pe Cézanne, Zola a trebuit – când a scris *L’Oeuvre* – să facă din el un ratat. Este soluţia aleasă, cu instinct sigur, și de Sorin Titel. El pare a fi dorit să scrie o biografie a creatorului, ale căruia caractere profunde se revelează prin alţii.

Pasivitatea personajului, privirea lui oarecum apatică se răsfrâng și asupra planului politic al romanului, făcând ca dramatismul epocii să apară estompat. Cu toate că datorită situaţiei lui de victimă Matei ar fi avut premisele necesare pentru ca în jurul lui să se construiască o imagine tensionată a confruntărilor acelui moment de istorie contemporană, lipsa lui de vlagă are ca efect o schimbare de perspectivă, încât – în pofida întâmplărilor – epoca nu este văzută din unghiul victimei, ci din acela al omului obișnuit care o traversează fără să-și pună mari întrebări. Nu de indiferenţă e vorba. Are loc în *Melancolie*

întâlnirea dintre istorie și viziunea anistorică specifică lui Sorin Titel, ceea ce face ca în loc de obișnuita dezbatere deschisă asupra conflictelor vremii să se producă o mai puţin spectaculoasă, dar poate mai convingătoare și, în același timp, mai în spiritul prozei actuale, penetraţie lentă. Nu asistăm la gesturi eroice, ori la însemnate schimburi de idei, însă percepem efectul politicului asupra vieţii a numeroși oameni care nici prin natura lor, nici prin locul ocupat în lume nu aveau chemare pentru a ieși astfel din anonimat. Există aici o polemică nedeclarată cu literatura care, la un moment dat, a insistat până la saţietate asupra unor tipuri sociale considerate caracteristice, ignorându-l pe omul de pe stradă. Deja în *Femeie, iată fiul tău,* în episodul despre tinereţea părinţilor, Sorin Titel crease, în treacăt, personaje trăitoare în epocă aproape fără s-o bage în seamă. Acum aceleași personaje sunt atrase în viitoare, au de suferit, li se schimbă destinul, însă nu reacţionează, trăiesc cum se trăiește, nu devin eroi. Dobândesc astfel mai mare putere de cuprindere și îi dau posibilitate scriitorului să mediteze la modul lui propriu, narativ și atemporal, asupra soartei omului, nu numai asupra omului într-un moment istoric anumit, căutând, ca altă dată, să scoată la iveală ceea ce e nebănuit și tulburător. îl interesează, de pildă, amestecul de violenţă și solicitudine în scena maltratării tatălui vitreg, sau, uneori, binevoitoarea indiferenţă a celor mai mulţi faţă de cel care suferă.

Regăsim, deci, în *Melancolie,* sub trama contemporană, materia dintotdeauna a lui Sorin Titel: situaţiile lui caracteristice, cum ar fi cicăleala dintre soţi, motivele lui simbolice (gara, trenul de noapte, visul premonitor), umorul cu care tratează micile slăbiciuni, ori estomparea prin derizoriu a momentelor grave. Așa se și încheie romanul, atât cât a rămas: lui Matei, adormit pe o bancă în parc, îi apare în vis moartea, cu chipul știut al unei bătrâne știrbe, iar el își spune că ar fi bine să se trezească, să nu-i fure cineva portmoneul.

Din păcate, scriitorul n-a fost la fel de vigilent.

Cineva, și anume chiar baba aceea, i-a furat portmoneul cu tot ce se găsea în el. I l-a smuls atunci când Sorin Titel, călcând poate o enigmatică interdicţie, se pregătea să cheltuiască o monedă în al cărui chip gravat se disting. trăsăturile propriului său chip. Smulgându-i-l, ne-a redus la melancolice presupuneri despre tot ce ar mai fi putut fi.

Livius Ciocârlie
Lector ANA BARBU
Tehnoredactor GH. CHIRU
Apărut 1988 Bun de tipar 2.03. 1988
Coli tipo 14, 8 Format 16/54X84
Tiparul executat sub comanda nr. 715 întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”.
str. Grigore Alexandrescu «r. 89-97 București,
Republica Socialistă România

rnelanco Ue

cartea romanească
Lei 11, 50